

საქართველოს რესპუბლიკის განათლების სამინისტრო
თბილისის ს. ს. ორბელიანის სახელობის სახელმწიფო
კულტურობრივი უნივერსიტეტი

ნიკოლოზ ნანიტაშვილი

ამერიკის უფრობული უტატები, გერმანიის
ფედერაციული რესპუბლიკა, საფრანგეთი,
იტალია და მხლისი XX საუკუნის 70-იანი
წლების მეორე ნახევრიდან 80-იანი წლების
ბოლომდე

ნაშრომი განკუთვნილია პედაგოგიური უნივერსიტეტის ისტორიის ფაკულტეტის სტუდენტებისათვის. იგი შედგენილია ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორის, პროფესორ ნ. ნანიტაშვილის მიერ. წინამდებარე ნაშრომი გაგრძელებაა ავტორის მიერ 1978 წელს გამოცემული სახელმძღვანელოსი, სადაც მოვლენები განხილულია 1975 წლამდე. ავტორი კმაყოფილებით მიიღებს ყველა შენიშვნას, რომელიც არსებული ნაშრომის სრულყოფისათვის იქნება განკუთვნილი.

ავტორი მადლიერების გრძნობით აღნიშნავს, რომ ამ წიგნის გამოშვებაში მას დიდი დახმარება გაუწიეს სპონსორობის სახით პედაგოგიური უნივერსიტეტის რექტორმა პროფ. ვახტანგ სართანიამ, პრორექტორებმა — პროფ. ზურაბ სარჯველაძემ და დოც. გურამ ბარბაქაძემ.

რედაქტორი პროფ. გურამ მანჯგალაძე.

© თბილისის ს. ს. ორბელიანის
სახელობის სახელმწიფო
პედაგოგიური უნივერსიტეტი,
1995 წ.

ამერიკის შეერთებული შტატები 70-იანი
წლების მეორე ნახევარსა და 80-იან წლებში

აშშ 70-80-იანი წლების მიჯნაზე

70-იანი და 80-იანი წლების მიჯნაზე, დასავლეთ ევროპის დიდი სახელმწიფოების გავლენის ზრდის შედეგად, გრძელდებოდა ამერიკის კაპიტალის პოზიციის ნაწილობრივ შესუსტება მსოფლიო ბაზარზე და მისი როლისა და გავლენის შეფარდებითი შესუსტება საერთაშორისო ურთიერთობაში. მაგრამ აშშ, საერთო მონაცემებით, კვლავ ყველაზე ძლიერ სახელმწიფოდ რჩებოდა. ეს იმაში გამოიხატება, რომ აშშ როგორც ეკონომიკურად, ასევე სამხედრო თვალსაზრისით, ყველაზე ძლიერი სახელმწიფოა და საერთაშორისო ურთიერთობაში წამყვანი ადგილი უკავია. მაგრამ უპირატესად მაინც თავისი დიდი ეკონომიკური პოტენციალის წყალობით აშშ დიდ ზეგავლენას ახდენს სხვა სახელმწიფოების მოქმედებაზე, მოვლენების განვითარებაზე და მშვიდობის საქმეზე საერთაშორისო მასშტაბით. რა თქმა უნდა, სამხედრო სიძლიერე, მისი პარამეტრები-ბირთვული იარაღი, ჩვეულებრივი შეიარაღებული ძალები, ფლოტი, ავიაცია და ა.შ. — უმნიშვნელოვანესი ფაქტორია და ვისაც ეს სამხედრო ძალები ძლიერი აქვს შეუძლია საერთაშორისო არენაზე წინ წამოიწიოს, მისი სხვა დარგების სისუსტის ერთგვარი. კომპენსირება მოახდინოს. აშშ-ს თავისებურება, მისი სიძლიერისა და გავლენის წყარო სხვა ქვეყნებზე მრავალმხრივია, და მრავალი მიმართულებით აშშ წინ უსწრებს სხვა დიდ სახელმწიფოებს. მაგრამ ეს განსხვავება აშშ-სა და მის წამყვან პარტნიორებს შორის ამ ბოლო დროს უკანასკნელთა სასარგებლოდ მცირდება. არიან ისეთი ქვეყნები, რომელნიც ერთ სულ მოსახლეზე ეროვნული შემოსავლის დონით წინ უსწრებენ აშშ-ს: შვეიცარია, გფრ, ჰოლანდია და სხვები. დღეისათვის იაპონია ამერიკაზე სწრაფად ნერგავს მეცნიერულ მიღწევებს წარმოების ყველა დარგში, ხოლო “საერთო ბაზრის” ქვეყნები წინ უსწრებენ აშშ-ს საერთო ეროვნული პროდუქტით. მაგრამ ამ სახელმწიფოებს თუ ვაერთიანებებს არა აქვთ ეს კომპლექსური უპირატესობა, რაც ამერიკას გააჩნია და ალბათ აშშ კიდევ დიდხანს შეინარჩუნებს ამ უპირატესობას.

რ. ნიქსონის გადადგომის შემდეგ (1974 წ. აგვისტოში), როგორც აღნიშნული გვაქვს ჩვენს მიერ გამოცემულ წიგნში, პრეზიდენტი გახდა ვიცე-პრეზიდენტი ჯ. ფორდი¹, რომელმაც მიუხედავად იმისა, რომ კონგრესმა მას აღუთქვა მხარდაჭერა და ბრძოლის შეწყვეტა პრეზიდენტის წინააღმდეგ, რომელსაც რ. ნიქსონის დროს ჰქონდა ადგილი, მაინც ვერ შეძლო თანხმობის მიღწევა კონგრესსა და პრეზიდენტს შორის. მაგალითად, კონგრესმა სასტიკად გააკრიტიკა ჯ. ფორდის გადაწყვეტილება რ. ნიქსონის შეწყალების შესახებ, უარყო პრეზიდენტის კანონპროექტის ვაჭრობის შესახებ იმ სახით დამტკიცება, როგორც ის იქნა წარდგენილი კონგრესში, უარყო აგრეთვე თურქეთისათვის სამხედრო დახმარების ვადის გაგრძელება კვიპროსში ჯარების შეყვანის გამო. ჯ. ფორდმა მარტო პირველი ოთხი თვის განმავლობაში 16-ჯერ დაადო ვეტო კონგრესის მიერ მიღებულ კანონებს, აქედან კონგრესმა ოთხჯერ მიაღწია კანონპროექტების დამტკიცებას.

ჯ. ფორდის პრეზიდენტობის დროს მარტო ერთი წლის განმავლობაში მუშების 5,5 ათასი გაფიცვა მოხდა, რომლის დროსაც 40 მილიონი სამუშაო დღე დაიკარგა. ამ გაფიცვებს შორის ყველაზე მნიშვნელოვანი იყო 1974 წლის ნოემბერ-დეკემბერში 120 ათასიან მაღაროელთა 25 დღიანი გაფიცვა, რომლის დროსაც მაღაროელებმა მიაღწიეს ხელფასის გაზრდას, პენსიების მომატებას, დახმარების გაზრდას შრომის უნარიანობის დაკარგვის შემთხვევაში, აგრეთვე კოლექტიურ ხელშეკრულებაში დამატებითი პუნქტის შეტანას, ფასების გაზრდის შემთხვევაში ხელფასების შესაბამისად გაზრდის შესახებ. 1974-1975 წლებში მოხდა რასობრივი შეტაკებები ბოსტონში, სადაც რასისტებმა გაილაშქრეს სკოლაში დესეგრეგაციის შესახებ.

¹ ჯერალდ ფორდი - რესპუბლიკური პარტიის ცნობილი მოღვაწეა. დაიბადა 1913 წ. 14 ივლისს ომახში (ნებრასკის შტატი). მიჩიგანისა და იელის უნივერსიტეტების დამთავრების შემდეგ ეწეოდა ადვოკატის პრაქტიკას. მეორე მსოფლიო ომის დროს მსახურობდა საზღვაო ავიაციაში, მონაწილეობდა საომარ ოპერაციებში და დაჭილდოებულია რიგი ორდენებით. 1948 წ. აირჩიეს კონგრესის წარმომადგენელთა პალატის დეპუტატად და ამის შემდეგ ყოველთვის ირჩეოდნენ. 1965 წლიდან წარმომადგენელთა პალატაში რესპუბლიკელების ლიდერია. 1973 წ. 12 ოქტომბრიდან კი ვიცე პრეზიდენტად დაინიშნა.

1974 წლის ნოემბერში ჩატარდა კონგრესის ორივე პალატის შუალედური არჩევნები, ჯომლის დროსაც რესპუბლიკელებმა მნიშვნელოვანი მარცხი განიცადეს. სენატში დემოკრატებმა 60 ადგილი მიიღეს, რესპუბლიკელებმა კი 39 (1 ადგილი დამოუკიდებელმა მიიღო), ადრე კი შესაბამისად 57, 42 ადგილი ჰქონდათ, წარმომადგენელთა პალატაში დემოკრატებს ჰქონდათ 291, რესპუბლიკელებს – 144 ადგილი (ადრე – 248 და 187). დემოკრატებმა გუბერნატორის 36, რესპუბლიკელებმა კი 18 ადგილი მიიღეს.²

1976 წლის საპრეზიდენტო არჩევნების შემდეგ გაიმარჯვა დემოკრატიული პარტიის წარმომადგენელმა ჯეიმს კარტერმა. დემოკრატებმა წარმატებას მიადწიეს კონგრესის ორივე პალატაშიც. ჯ. კარტერმა რიგი ღონისძიებები გაატარა ქვეყნის ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესებისა და უმუშევრობის მკვეთრად შემცირების მიზნით. ამ ღონისძიებებიდან აღსანიშნავია კარტერის მიერ წამოყენებული ეკონომიკის სტიმულირების პროგრამა, რომელიც ითვა-

² აშშ-ს კონგრესი ორი პალატისაგან – სენატისა და წარმომადგენელთა პალატისაგან შედგება. კონგრესის სხდომა კაპიტოლიუმის შენობაში მიმდინარეობს და იგი ვაშინგტონის ცენტრშია განლაგებული. წარმომადგენელთა პალატა 1912 წლის კანონით – 435 დეპუტატისაგან შედგება. ამჟამად, ყოველი დეპუტატი 500 ათასი ამომრჩევლის წარმომადგენელია. ყოველ ათ წელიწადში ერთხელ ჩატარებული მოსახლეობის აღწერით, წარმომადგენელთა პალატაში ადგილები შტატებს შორის ნაწილდება. წარმომადგენელთა პალატაში საარჩევნო ოლქების დადგენის უფლება ეკუთვნის ყოველი შტატის საკანონმდებლო ორგანოს. აშშ-ს კონსტიტუციით ყოველი შტატი პალატაში სულ ცოტა ერთი წევრით უნდა იყოს წარმოდგენილი. წარმომადგენელთა პალატის წევრებს ორ წელიწადში ერთხელ ირჩევენ იანვარში. ამრიგად ყოველ ორ წელიწადში პალატის განახლება ხდება. ასეთივე ინტერვალით იზომება კონგრესის ყოველი მოწვევა (1987-1988 წწ. მუშაობდა მე-100 მოწვევის კონგრესი). კონგრესის ყოველი მოწვევა ორ სესიას ატარებს დაწყებული იანვრიდან შესვენებებით მთელი წლის განმავლობაში. პრეზიდენტს კონსტიტუციით უფლება აქვს კონგრესის საგანგებო სესია მოიწვიოს. სენატში ყოველ შტატს ორი წარმომადგენელი ჰყავს, ე. ი. სულ 100 სენატორი. ყოველ სენატორს თავის შტატში ექვსი წლის ვადით ირჩევენ (იანვარში). წარმომადგენელთა პალატისაგან განსხვავებით ყოველ ორ წელიწადში ხდება სენატორთა მესამედის გადაჩვენები, რაც უზრუნველყოფს შემადგენლობის განსაზღვრულ სტაბილობას. მოღვაწეობაში მემკვიდრეობითობას. ტრადიციით სენატს უფრო პრივილეგირებული მდგომარეობა უკავია, ვიდრე წარმომადგენელთა პალატას.

ლისწინებდა კორპორაციებსა და პირად შემოსავალზე ვადასახადების შემცირებას. ამავე დროს გაიზარდა თანხების გამოყოფა სამუშაო ადგილების გაზრდისათვის. 1977 წლის აპრილში ენერგეტიკული პრობლემის გამწვავებასთან დაკავშირებით კარტერმა კონგრესს წაუქვანა პროგრამა, რომელიც ითვალისწინებდა ენერგორესურსების ეკონომიას, ნავთობისა და ნავთობპროდუქტების რეზერვების შექმნას, ქვანახშირის მოპოვების გაფართოებას, ბირთვული ენერგეტიკის განვითარებას, მზის ენერჯის გამოყენებას და ა.შ. დიდი ყურადღება ექცეოდა ინფლაციის წინააღმდეგ ბრძოლას. ამ მიზნით 1978 წლის ოქტომბერში და 1980 წლის მარტში კარტერმა წამოაყენა ანტი-ინფლაციის პროგრამა, რომელიც ითვალისწინებდა ხელფასებისა და ფასების გაზრდის ზღვარის "ნებაყოფლობით" დაწესებას, სახელმწიფო ხარჯების შემცირებას, რიგი დაკრედიტების შეზღუდვების დაწესებას, რათა მხარი დაეჭირათ საერთაშორისო არენაზე დოლარის კურსისათვის. შეიქმნა უცხოური ვალუტის ფონდი 30 მლრდ დოლარის ოდენობით. დადგინდა ოქროს ყოველდღიური გაყიდვის ოდენობის გაზრდა.

მკვრამ ჯ. კარტერის ადმინისტრაციის მიერ განხორციელებულმა ღონისძიებებმა მთლიანად ვერ გამოიღო მოსალოდნელი შედეგები. 1980 წელს აშშ-ში დაიწყო მორიგი ეკონომიკური კრიზისი, რამაც მნიშვნელოვნად შეასუსტა ჯ. კარტერის პოზიციები ქვეყანაში. ამას ხელი იმანაც შეუწყო, რომ თვით მთავრობაში თავი იჩინა წინააღმდეგობებმა, რასაც კარტერმა იმით უპასუხა, რომ 1979 წლის ივლისში განახორციელა მთავრობის რეორგანიზაცია, რომლის შედეგად რიგი გავლენიანი მოღვაწე გადააყენა.

ჯ. კარტერის საგარეო პოლიტიკა ატარებდა არათანმიმდევრულ ხასიათს. მის დროს თანდათან უარესდებოდა ურთიერთობა აშშ-სა და სსრ კავშირს შორის, კარტერის დროს მიმდინარეობდა მოლაპარაკება აშშ-სა და სსრ კავშირს შორის ბირთვული იარაღის გამოცდის მთლიანი აკრძალვისა და გაუვრცელებლობის, ქიმიური იარაღისა და სხვა მასობრივი მოსპობის ახალი სახეობის იარაღის წარმოების შემცირების შესახებ და ა.შ. 1979 წლის ივნისში ვენაში მოეწყო შეხვედრა ჯ. კარტერსა და ლ. ბრეჟნევს შორის, რომლის დროსაც ამ ორ სახელმწიფოს შორის ხელმოწერილ იქნა სტრატეგიული შეტვეითი შეიარაღების შეზღუდვის მეორე ხელშეკრულება, რაც მნიშვნელოვანი მიღწევა იქნებოდა საერთაშორისო დაძაბულობის

შენელების საქმეში ის რომ განხორციელებულიყო, მაგრამ ამ ხელშეკრულების ძალაში შესვლა ზაიშალა. ამავე დროს გადიდდა ნაბიჯები ახალი სახეობის მასობრივი მოსაპოვებელი იარაღის, მაგალითად ნეიტრონული იარაღის, ფრთოვანი რაკეტების, ბირთვული იარაღით აღჭურვილი წყალქვეშა ნაგების "ტრაიდენტის", ახალი საკონტინენტთაშორისო რაკეტის ემექსის და სხვა მასობრივი იარაღის შექმნისათვის. 1978 წ. აშშ-ს წინადადებით ნატოს ქვეყნებმა 3%-ით გაზარდეს თავისი სამხედრო ხარჯები. საბჭოთა ჯარების ავღანეთში შეჭრას მოჰყვა საერთაშორისო დაძაბული ვითარების შექმნა. 1979 წლის დეკემბერში ნატოს სესიამ მიიღო გადაწყვეტილება დასაგლვთ ევროპის რიგ ქვეყნებში (ინგლისში, ფერ-ში, იტალიაში, ბელგიაში და პოლანდიაში) 600-მდე საშუალო რადიუსზე მოქმედი ბირთვული რაკეტების განლაგების შესახებ. გამოცხადდა "შეზღუდული ბირთვული ომის" დოქტრინა და ახალი სამხედრო ბაზების შექმნა მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნებში. ნატოს ქვეყნებმა და უპირველეს ყოვლისა აშშ-მ შექმნა სპეციალური დანიშნულების ჯარები "სწრაფი რეაგირების კორპუსი", რომლის მთავარ ამოცანად ოფიციალურად გამოცხადდა "კომუნისტური აგრესიის" რაიონებში ამ ჯარების სწრაფად გადასროლა. 1980 წელს გამოცხადდა "კარტერის დოქტრინა", რომელიც ითვალისწინებდა "შეზღუდული ბირთვული ომის" გატარებას და ამერიკის სამხედრო ძალების ყოფნას მსოფლიოს სხვადასხვა რაიონში, რომლებიც აშშ-ს "სასიცოცხლო ინტერესების ზონად" გამოცხადდებოდა. აშშ-ში გაიშალა კამპანია სტრატეგიული იარაღის შეზღუდვის მეორე ხელშეკრულების რატიფიკაციის წინააღმდეგ. 1980 წელს კარტერმა ბოიკოტი გამოუცხადა ოლიმპიურ თამაშებს მოსკოვში. ყოველგვარი მოლაპარაკება შეიარაღების შემცირების საკითხებზე შეწყდა. ამასთანავე აშშ ცდილობდა ზოგიერთ სოციალისტურ ქვეყნასთან თავისი ურთიერთობის გაუმჯობესების გზით მათ საბჭოთა კავშირის წინააღმდეგ გამოეყენებინა, (კერძოდ, რუმინეთთან, ლაოსთან და ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკას შორის და ეს ფაქტი აშშ-ს სურდა საბჭოთა კავშირის წინააღმდეგ გამოეყენებინა).

ჯ. კარტერი ყოველმხრივ ცდილობდა სამი კაპიტალიზმის ცენტრის სახელმწიფოებთან ურთიერთობის გაუმჯობესებას. ამ სახელმწიფოთა საერთაშორისო პოზიციების განმტკიცების მიზნით მსოფლიო სოციალისტური სისტემის ხარჯზე და იმ წინააღმდე-

გობების დაძლევის გზით, რომელიც ამ სამ ცენტრს შორის არსებობდა.

ახლო აღმოსავლეთში ჯ. კარტერის ადმინისტრაცია ახორციელებდა ისრაელთან და ეგვიპტესთან სეპარატული მოლაპარაკებების კურსს, აგრეთვე სხვა არაბულ ქვეყნებთანაც. 1978 წ. სექტემბერში კემპ-დევიდში აშშ-მ, ისრაელმა და ეგვიპტემ ხელი მოაწერეს ორ დოკუმენტს - "შვიდობის ფარგლები ახლო აღმოსავლეთში" და "ფარგლები სამშვიდობო ხელშეკრულების დადებისა ეგვიპტესა და ისრაელს შორის", რომლებიც სეპარატული მორიგების კონკრეტული გამოხატულება იყო. აშშ დიდი რაოდენობის იარაღს აწვდიდა ისრაელს, საუდის არაბეთს და ირანს; მაგრამ 1978 წლის ამბების შემდეგ ირანში, როდესაც დამხობილი იქნა პროამერიკული შაჰის მთავრობა, ურთიერთობა აშშ-სა და ირანს შორის, განსაკუთრებით 1979 წლის ნოემბერში, ამერიკული მძევლების ხელში ჩაგდების შემდეგ ამერიკულ საელჩოში თეირანში, ძალზედ დაიძაბა. აშშ-მ გამოიწვნა ეს ამბები და გააძლიერა თავისი სამხედრო ძალების ყოფნა სპარსეთის ყურეში. 1980 წლის აპრილში კარტერის ადმინისტრაცია შეეცადა მძევლების გათავისუფლებას თეირანში, მაგრამ ეს ცდები უშედეგოდ დამთავრდა. ამ ამბების ჩაშლამ გამოიწვია ჯ. კარტერის ავტორიტეტის დაცემა.

კარიბის კრიზისიდან თხუთმეტი-ოცი წლის განმავლობაში საბჭოთა კავშირსა და აშშ-ში დაიწყო გამაღებელი შეიარაღება სტრატეგიული ბირთვული იარაღით. 1972 წ. აშშ-სა და საბჭოთა კავშირს შორის ხუთი წლის ვადით დადებული შეთანხმების შემდეგ, რომელიც ზღუდავდა სტრატეგიულ შეიარაღებას და დაახლოებით პარიტეტს ადგენდა, 70-იანი წლების მეორე ნახევარში აშშ-ში, იმის გამო, რომ სსრკ-მა გაუსწრო ამერიკას, კვლავ დაიწყო აღნიშნული იარაღით გამაღებელი შეიარაღება, პარიტეტის შენარჩუნებისა კი არა, უპირატესობის მიღწევის მიზნით. ამერიკელების ასეთ დასკვნას სსრკ-ს მთავრობა სადავოდ ხდიდა, მაგრამ ციფრებისა და მონაცემების გარეშე, რის გამოც დამაჯერებელი არ იყო ამერიკელი ოპონენტებისათვის. ამიტომ აშშ-ს შეხედულებები უფრო სარწმუნო ჩანდა ფართო საზოგადოებრიობისათვის, ვიდრე სსრკ-სი. ასეთი გარემოება 1980 წელს დაეხმარა რ. რეიგანს იოლი გამარჯვების მიღწევაში ჯ. კარტერზე და შეიარაღების გიგანტური პროგრამის მიღებაში. ასეთი იყო ამერიკული პასუხის შედეგი არა მარტო საბჭოთა კავშირის

სამხედრო შეიარაღების ზრდაზე, არამედ აგრეთვე იმ საიდუმლოე-
ბაზე, რომელიც 70 წლის განმავლობაში იყო გაბატონებული.

აშშ 80-იან წლებში. ეკონომიკური და პოლიტიკური ვითარება

რ. რეიზანის მთავრობის საზინარო
პოლიტიკა - "რეიზანომიკა"

1980 წლის 4 ნოემბერს აშშ-ში ჩატარდა პრეზიდენტის არჩევ-
ნები, რომლის დროსაც დემოკრატიული პარტიის კანდიდატმა ჯ. კარ-
ტერმა გამანადგურებელი დამარცხება განიცადა. პრეზიდენტად აირ-
ჩიეს რესპუბლიკური პარტიის მემარჯვენე ფრთის წარმომადგენელი
რონალდ რეიგანი, რომელიც 69 წლისა იყო. იგი აშშ-ს მთელი ის-
ტორიის მანძილზე ყველაზე ხანდაზმული პრეზიდენტი იყო. ამის გამო
არავის სჯეროდა, რომ იგი შეძლებდა პრეზიდენტისა და განსაკუთრე-
ბით რესპუბლიკური პარტიის შერჩეული ავტორიტეტის აღდგენას.
ექვს გამოთქვამდნენ აგრეთვე აშშ-ს შელახული საერთაშორისო
ავტორიტეტისა და პოზიციების აღდგენაზე. გარდა ამისა, 1980-1982
წლებში ქვეყანა მოიცვა მორიგმა ეკონომიკურმა კრიზისმა. თანაც
ისეთ პირობებში, როდესაც მთელი 70-იანი წლების განმავლობაში
წარმოების ზრდის ტემპები დაბალი იყო. 1980 წელს სამრეწველო
წარმოება 3,6%-ით დაეცა 1979 წელთან შედარებით. 1981 წელს დაწ-
ყბული სამრეწველო წარმოების ზრდა მომდევნო წელს შეიცვალა
8,2%-ის დაცემით. კრიზისისაგან განსაკუთრებით ძლიერად დაზარ-
ალდა მანქანათმშენებლობა, შავი მეტალურგია, ლითონგადამა-
მუშავებელი და ფოლადისა და მრეწველობის ზოგიერთი სხვა დარ-
გები. 1982 წელს უმუშევართა რაოდენობამ 12 მლნ. კაცს მიაღწია.
კრიზისი შეეხო სოფლის მეურნეობას და არასაწარმოო სფეროს.
გაიზარდა ფასები პირველი მოთხოვნის საქონელზე, დაეცა ხალხის
რეალური ხელფასი, დაიწყო დოლარის მანამდე არნახული ინფლა-
ცია. 1980-1982 წლების ეკონომიკური კრიზისის შემდეგ ამერიკის
ეკონომიკა შედარებით ინტენსიურად ვითარდებოდა. მაგრამ აღმავ-
ლობის ტემპები 80-იან წლებში შეადგენდა მხოლოდ 2,6%-ს (60-იან
წლებში 3,8%-ს, 70-იან წლებში კი - 2,8%-ს). მაგრამ 80-იანი წლების
აღმავლობა მიმდინარეობდა ეკონომიკის სტრუქტურული გარდაქმნე-
ბის ვითარებაში, რომელიც მოიცავს არა მარტო მატერიალურ, არა-

მედ არამატერიალურ სფეროსაც. მასთან დაკავშირებულია რეკონსტრუქციის განსაკუთრებით მაღალი ტემპები და მანქანათმშენებლობის დარგებში საწარმოო სიძლიერის ზრდა, რაც ხელს უწყობს ტექნიკურ პროგრესს ეკონომიკაში. რეკონსტრუქცია განსაკუთრებული ფართო მასშტაბებით განხორციელდა რ. რეიგანის ორივე ვადით პრეზიდენტობისას. ეს რეკონსტრუქცია ქვეყნის ეკონომიკური ცხოვრებისა და წინსვლისათვის იყო აუცილებელი.

გაიზარდა ინფლაცია, რომელმაც 80-იანი წლების დასაწყისში 10%-ის ღონეს მიაღწია. ყველაფერმა ამან კი რთული პრობლემები შექმნა სოციალური ღონისძიებების დაფინანსებისათვის, კითხვის ნიშნის ქვეშ დააყენა მისი მომავალი იმ საბით, როგორითაც იგი ჩამოყალიბდა ოქმის შემდგომ პერიოდში, კითხვის ნიშნის ქვეშ დადგა აგრეთვე ტრადიციული რეფორმისტული შეხედულებები ამერიკის კაპიტალიზმის სოციალურ-პოლიტიკური სტაბილიზაციის გზების შესახებ. გარდა ამისა, მკვეთრად გაუარესდა აშშ-ს საგარეო-ეკონომიკური პოზიციები. ყველაფერი ამის გამო გაკოტრებული აღმოჩნდა სახელმწიფო-მონოპოლისტური რეგულირების ადრინდელი სისტემები და კონცეფციები, რომელმაც თავისი გამოხატულება ჯერ კიდევ პრეზიდენტ ფ. რუზველტის "ახალ კურსში" პოვა, ხოლო 1946 წლის თებერვალში კონგრესის მიერ მიღებულმა კანონმა ეკონომიკაზე სახელმწიფოს მეთაურის პასუხისმგებლობის შესახებ; შემოიღო სახელმწიფოს მეთაურის ჩარევის სისტემა ქვეყნის ეკონომიკურ ცხოვრებაში მისი რეგულირებისა და ქარბი წარმოების კრიზისებისა და უმუშევრობის თავიდან აცილების მიზნით. 70-იან წლებში ამ სისტემამ კრაზი განიცადა. იგი ვეღარ უზრუნველყოფდა იმ სოციალურ-ეკონომიკური მიზნების რეალიზაციას, რომლის მთავარი ამოცანა იყო კაპიტალიზმის შეგუება ცვალებად სამყაროსთან. ამერიკის საგარეო ვალუტის შემცირებამ და ვაჭრობის დაცემამ, საერთოდ საგარეო-ეკონომიკური პოზიციების გაუარესებამ და ქვეყნის შიგნით კი ფასების, ინფლაციისა და უმუშევრობის ზრდამ დღის წესრიგში დააყენა სახელმწიფო-მონოპოლისტური რეგულირების კარდინალური ცვლილებების საკითხი. 70-იანი წლების ბოლოსა და 80-იანი წლების დასაწყისში ამერიკის გაბატონებული კლასებისათვის სრულიად ნათელი გახდა, რომ შექმნილი ვითარების გამო-სასწორებლად საჭირო იყო ან ეკონომიკის სახელმწიფო რეგულირების სისტემის უფრო მეტად გაფართოება, ან არადა პრინციპულად

ახლებურად მიდგომა — ეკონომიკაზე სახელმწიფო კონტროლის შეზღუდვა და ბაზრის ფაქტორის გაზრდა. ომის წინა და ომის შემდგომმა რუსულეტიკებურმა ეკონომიკურმა პოლიტიკამ და პოლიტიკური სტაბილიზაციის კურსმა ამოწურა თავისი შესაძლებლობანი და ერთგვარ შემადგენლებელ ფაქტორად გადაიქცა ეკონომიკის შემდგომი წინსვლის საქმეში. მაგალითად, ეკონომიკური ზრდის ტემპების დაკემა, ინვესტიციური პროცესის ქრონიკული მოდუნება გამოწვეული იყო საგანგებო, "ამკრძალავი" და გადასახადების მაღალი დონით (უპირველეს ყოვლისა მეწარმეების), სახელმწიფო რეგლამენტაციების გაფართოებით, მოგებისა და დანაზოგის სახელმწიფოს მიერ გამოსყიდვით და ამის გამო კვლავწარმოების სტიმულირების დაკემით. ინფლაციის მთავარ მიზეზად მიიჩნევენ უპასუხისმგებლო კრედიტულ-ფულადი რეგულირების პოლიტიკას. დიდ უმუშევრობასაც აღნიშნულ პოლიტიკას მიაწერენ და აგრეთვე რეალური საზღვრებიდან გამოსულ მზარდ სოციალურ პროგრამასაც, რაც თითქოს იწვევდა შრომისადმი შემაგულიანებელი მოტივების შესუსტებას. რ. რეიგანის მოხსენებაში ეკონომიკურ საკითხებზე აღნიშნულია, რომ ეკონომიკის სიცოცხლისუნარიანობას და ამერიკელი ხალხის კეთილდღეობას ძირს უთხრიდა ფედერალური მთავრობის მცდარი პოლიტიკა: "მთავრობის არასწორი მითითებები აკავებდა ინიციატივას, იწვევდა კაპიტალისა და შრომის შეზღუდვითი რესურსების განიაგებას; არაეფექტური და უსამართლო გადასახადო სისტემა აჯარიმებდა მუყაითობას, მომჭირნეობასა და კაპიტალის დაბანდებას; დიდი სახელმწიფო ხარჯები ანიაგებდა გადასახადის გადამსდელთა სახსრებს და ქმნიდა ბიუჯეტის დეფიციტს, რომლებმაც შეამცირეს კაპიტალის დაგროვება და გაზარდეს ეროვნული ვალი. და, ბოლოს, საკრედიტო-ფულადი პოლიტიკის შედეგად გაზვირდა ეკონომიკური ციკლები და მზარდი ინფლაციის ტრაექტორია". შექმნილი ვითარების სწორი ლოგიკური დასკვნა ისაა, რომ მოხდა არა კაპიტალიზმის კრიზისი, არამედ ეკონომიკური ცხოვრების სახელმწიფო რეგულირების კრიზისი. ამიტომ რ. რეიგანის აღმინისტრაციამ თავის ირგვლივ თავი მოუყარა კეფნის საუკეთესო სპეციალისტებს, უპირველეს ყოვლისა ეკონომისტებს, რომელთაც ეკონომიკური ცხოვრებაში სახელმწიფოს ჩარევის შეზღუდვა და შემცირება მიაჩნდათ აუცილებელ ღონისძიებად; საშუალებად, რომლის შედეგად ამუშავდება ბაზრის მექანიზმი — ზრდის ძირავა, შემცირდება.

უმუშევრობა, თავიდან აიცილებენ ინფლაციას და გაიხსნება საგარეო ეკონომიკური შეზღუდვების მარწმუნებები, სტიმულირება მიეცემა კერძო კაპიტალურ დაბანდებებს და ა. შ.

რ. რეიგანი პირველად აშშ-ში აშკარად გამოვიდა ომის შემდგომი ტრადიციული ლიბერალური რეფორმიზმის წინააღმდეგ და დაადგა ნეოკონსერვატორული მეთოდებით რეგულირების კურსს. "ნეოლიბერალებისაგან" განსხვავებით, რომელნიც მოითხოვდნენ ეკონომიკაში მთავრობის აქტიურად ჩარევას მისი რეგულირების მიზნით, "ნეოკონსერვატორები" გამოდიოდნენ ეკონომიკაში სახელმწიფოს მეტისმეტად ჩარევის წინააღმდეგ და პროფუკავშირთა უფლებების შეზღუდვას მოითხოვდნენ. საყურადღებოა, რომ რ. რეიგანს ხელისუფლების ხელში აღება მძიმე ეკონომიკური კრიზისის ვითარებაში მოუხდა.

რ. რეიგანის მიერ გატარებული საგადასახადო სისტემის გარდაქმნა დიდმნიშვნელოვანი ღონისძიება იყო. აღსანიშნავია, რომ ომის შემდგომ აშშ-ში, 1950 წლიდან გადასახადებიდან შემოსავლის აბსოლუტური მოცულობა 18-ჯერ გაიზარდა და 60-იანი წლების შუა პერიოდში 1,2 ტრილიონ დოლარს მიაღწია. აშშ-ში გადასახადების სისტემა საკმაოდ რთულია. სახელმწიფო ხელისუფლების ყველა რგოლი - ფედერალური მთავრობა, შტატები და ადგილობრივი ორგანოები კონსტიტუციის შესაბამისად აღჭურვილნი არიან საგადასახადო რწმუნებებით. გადასახადების სხვადასხვა სახეები არსებობს: საშემოსავლო, აქციზები ცალკეულ საქონელზე, გადასახადები მემკვიდრეობაზე და გაჩუქებაზე, შესატანი სოციალური დაზღვევის ფონდებზე და ა. შ. გადასახადების ძირითად სახეს წარმოადგენს საშემოსავლო გადასახადი მოსახლეობიდან და კორპორაციებიდან. საშემოსავლო გადასახადის 80% ფედერალურ ბიუჯეტში შედის და მისი საშემოსავლო ნაწილის ნახევარზე მეტს შეადგენს. უკანასკნელი 35 წლის განმავლობაში ყოველწლიური ფედერალური საშემოსავლო გადასახადი 15-ჯერ გაიზარდა. საშემოსავლო გადასახადების სისტემა აშშ-ში 1913 წელს შეიქმნა და შემდგომ პერიოდში მრავალი ცვლილებები განიცადა, მაგრამ ყოველთვის მძიმე ტვირთად აწვა მოსახლეობის მატერიალურად ნაკლებად უზრუნველყოფილ ნაწილს. ფასების სწრაფად ზრდის გამო საგადასახადო სისტემა დამამუხრუჭებელ ზეგავლენას ახდენდა მშრომელთა რეალური შემოსავლის ზრდაზე, ვინაიდან ნომინალურ გამოხატულებაში გაზრდილი ხელ-

დასი იბეგრებოდა უფრო მაღალი პროგრესული საშემოსავლო გადასახადით, რაც მოსახლეობის დიდი ნაწილის უკმაყოფილებას იწვევდა. პრეზიდენტმა ჯ. კარტერმა აშშ-ში მოქმედ საგადასახადო სისტემას "აღამიანის მოდემის თავსლათის დასხმა" უწოდა, შეეცადა კიდევ მასში რაიმე ცვლილებები შეეტანა და ამ მიზნით 1978 წ. კანონპროექტიც კი შეიტანა კონგრესში, მაგრამ იგი უარყოფილი იქნა კონგრესის მიერ.

რ. რეიგანმა უკვე 1981 წელს კონგრესს მიაღებინა კანონი საშემოსავლო გადასახადების შესახებ. საშემოსავლო გადასახადების ობიექტებია პირადი შემოსავალი ფულადი ფორმით, რომელშიც შედის ხელფასი, რენტა, პროცენტები, დივიდენდები, პონორარი.

ამრიგად, 80-იანი წლების დამდეგს მთელი სიმწვავეთ დადგა როგორც მინიმუმი ქვეყნის სამეურნეო ცხოვრებაში სახელმწიფოს ჩარევის შესუსტების საკითხი. სწორედ ეს პროცესი დაიწყო რ. რეიგანის პრეზიდენტობის დროს და მან "რეიგანომიკის" სახელწოდება მიიღო. ჩვენი აღმინისტრაციის მიზანია, თქვა თავის ერთ-ერთ გამოსვლაში რ. რეიგანმა, უზრუნველვყოთ ამერიკისათვის ახალი პროგრესი, ხოლო მისი ყველა მოქალაქისათვის - ახალი შესაძლებლობანი. ამ მიზნის მიღწევის წესი ერთია: გავათავისუფლოთ პიროვნება, გავაუქმოთ ბაზრის რეგულირება, შევამციროთ მთავრობის აპარატისა და ფედერალური მთავრობის ხელისუფლების რაოდენობა. ჩემი პირველი და ყველაზე მთავარი ამოცანაა გავაუმჯობესო ეკონომიკის ფუნქციონირება ფედერალური მთავრობის როლის შემცირების გზით მის ყოველ მრავალმხრივ განზომილებაში. ჩვენ კერძო ინიციატივას უნდა დაუვტოვოთ ყველა ფუნქცია, რომლის რეალიზება ინდივიდულებს თვითონ შეუძლიათ". ასეთ კონტექსტში სახელმწიფოს პოზიტიური ეკონომიკური როლის შესახებ ლაპარაკისას რ. რეიგანი ამტკიცებდა, რომ იგი მხოლოდ მასში მდგომარეობს, რომ შეიქმნას "ჯანმრთელი, სტაბილური ჩარჩოები, რომელშიც კერძო სექტორი იქნება ზრდის, დასაქმებისა და ცხოვრების დონის ამაღლების ძირეული წყარო".

რ. რეიგანმა რიგი განცხადებები გააკეთა, მაგალითად იმის შესახებ, რომ იგი "ჯვაროსნულ ლაშქრობას" მოაწყობს იმისათვის, რათა "ამერიკა კვლავ გადააქციოს დიდ სახელმწიფოდ". მან თავისი მოქმედების ახალ პროგრამას "ამერიკისათვის ახალი დასაწყისი" უწოდა. ეს მიზანი, რ. რეიგანის სიტყვით, მიღწეული იქნება სახელ-

წიფოს ეკონომიკური ფუნქციების შეკვეცით, რომ იგი სამეურნეო პროცესს და კერძო კაპიტალისტურ მეწარმეობას გაანთავისუფლებს ბიუროკრატიული გზიდან "თვითმარეგულირებელი სტიქიურ-საბაზრო კონკურენციის მექანიზმისათვის განუხსაზღვრელი თავისუფალი მოქმედების მინიჭებით". ყოველგვარი უბედურების სათავედ, რომელიც ამერიკას თავს დაატყდა, გამოცხადდა სახელმწიფოს ეკონომიკური პოლიტიკა, როგორც ერთ-ერთი "მთავარი მიზეზი აშშ-ს ეკონომიკური ზრდის შენელებისა". რ. რეიგანმა თავისი პრეზიდენტობის დასაწყისშივე განახორციელა ფედერალური საგადასახადო სისტემის რეფორმების გატარება ეტაპობრივად.

რ. რეიგანის მიერ განხორციელებულმა ეკონომიკურმა რეფორმებმა მნიშვნელოვნად გააუმჯობესა ეკონომიკური სტიმულირება და ეკონომიკური აღმავლობა.

"რეიგანომიკის" მთავარი და ყველაზე უფრო ფართოდ რეკლამირებული ელემენტი გახდა 1981 წელს კონგრესის მიერ მიღებული ეკონომიკური პროგრამა გადასახადების შესახებ. ეს კანონი შემდეგ ღონისძიებებს ითვალისწინებდა: 1) ინდივიდუალური საშემოსავლო გადასახადის განაკვეთის სამი წლის განმავლობაში ეტაპობრივად, 1985 წლიდან დაწყებული, 23%- შემცირებას; 2) კაპიტალის შემოსავლიდან მაქსიმალური საგადასახადო განაკვეთის შემცირება 70 ან 50 პროცენტამდე; 3) კაპიტალის საბაზრო ღირებულების ზრდიდან შემოსავალზე მაქსიმალური საგადასახადო განაკვეთის შემცირება 28 ან 20 პროცენტამდე; 4) საამორტიზაციო ჩამოწერის ვადების მნიშვნელოვნად შემცირება. მსუბუქ სატივითო მანქანებზე და კვლევით ხელსაწყოებზე ღირებულების ანაზღაურების ვადა 3 წელია, ავტომანქანებზე და მოწყობილობებზე-5 წელი, საწარმოო შენობებსა და ნაგებობებზე- 10-დან 15 წლამდე; 5) საინვესტიციო გადასახადებზე განაკვეთის დაკლება. ამან კორპორაციებს შესაძლებლობა მისცა თავისი საგადასახადო ვალდებულებები მიღებული აქტივებიდან ამორტიზაციებზე სამი წლის ვადით 6 პროცენტით შემცირებინათ, ხოლო 70 პროცენტით ამორტიზაციის დიდი ვადების აქტივებზე და 25 პროცენტით - კვლევისა და დამუშავების ხარჯებზე.

გადასახადების კანონით მოსახლეობის საშემოსავლო გადასახადი საშუალოდ 23 პროცენტით შემცირდა, ხოლო მაქსიმალური განაკვეთი გამოუმუშავებელი შემოსავლიდან და უძრავი ქონებიდან შემცირდა 70 პროცენტიდან 50 პროცენტამდე, რის შედე-

გადაც მნიშვნელოვნად შემცირდა პროგრესული გადასახადი. არსებითად შემცირდა აგრეთვე სეგადასახადო განაკვეთი კორპორაციების მოგებებზე და დაბანდებული კაპიტალის საბაზრო ღირებულების აქტივებზე, გაფართოვდა საგადასახადო კრედიტების (ანუ საგადასახადო შეღავათების, რომელშიც შემოსავლისაგან კი არ ხდებოდა, არამედ გადასახადისაგან) გამოყენება, შემოღებულ ექნა სააქორტიზაციო ჩამოწერის საგანგებო შეღავათების სისტემა და სხვა საგადასახადო შეღავათები. რ. რეიგანის ეს საგადასახადო რეფორმა ამ დარგში ყველაზე დიდი ღონისძიება იყო ომის შემდგომ პერიოდში. ამ რეფორმას სენატორმა ბ. ბრედლიმ “ბიზნესისათვის დიდი საჩუქარი” უწოდა. რ. რეიგანის საშემოსავლო გადასახადების კანონის მთავარ ამოცანად გამოცხადებული იყო ეკონომიკური ზრდის ტემპებისათვის ხელის შეწყობა, ეკონომიკური სტიმულირება და უმუშევრობის მკვეთრად შემცირება. მართლაც, ამ საქმეში მნიშვნელოვანი პროგრესი შეინიშნება, მაგრამ ამავე დროს, უკვე 1983-1985 წლებში, ოფიციალური მონაცემებით, ხაზინას დააკლდა 324 მლრდ. მოსახლეობის საშემოსავლო გადასახადებიდან და 81 მლრდ. დოლარი — კორპორაციებიდან. ამის გამო აღნიშნული კანონის ძალზედ მწვავე კრიტიკა დაიწყო ქვეყანაში, რასაც 1982-1984 წწ. მოჰყვა 1981 წლის კანონის შემზღუდავი მოქმედება, რომლითაც გადასახადების დაბეგერის ბაზა გაფართოვდა. კერძოდ, ფედერალური ფინანსირების გამოსწორების მიზნით გაიზარდა გადასახადები აქციებზე, სოციალური დაზღვევის შესატანზე.

ფედერალური შემოსავლის მთავარი წყაროა ინდივიდუალური შემოსავლის გადასახადი. ამერიკელები გადასახადს იხდიან ორი სახით, რომელიც დამოკიდებულია მუშაობის სახეობაზე. იმ პირებს, რომელნიც სუფთა ხელფასზე “სხედან”, მეწარმე ავტომატურად უქვითავს საშემოსავლო გადასახადს — უოველი ქვითრიდან (როგორც წესი ყოველკვირეულად) და ვადარიცხავს მას შიდა შემოსავლის ბიუროში. ის კი, ვინც საკუთარი ბიზნესით, ინვესტიციით და ა.შ. ცხოვრობს, კვარტალში ერთხელ დამოუკიდებლად გაიანგარიშებს გადასახდელი გადასახადის ოდენობას და უხდის ხაზინას. საგადასახადო დეკლარაციის ვადების დარღვევისათვის დამრღვევი ჩარიმდება ვადაგასული თანხის რაოდენობის 5%-ით. შემოსავლის არამთლიანი ინფორმაციის გამო ან დეკლარაციის არასწორი შევსებისათვის დაწესებულია ჯარიმა 500 მლნ. დოლარის ოდენობით, ხოლო შემოსავლის

განზრახ შემცირებული ჩვენებისათვის დაწესებულია - 75%-ის ოდენობის ჯარიმა გადაუხდელი თანხისა. მოურჯულებელ გადამხდელს კანონი დაპატიმრებითაც კი ემუქრება.

თუ მხედველობაში არ მივიღებთ ყოველგვარ გამოწვევას, შედეგებს და ა.შ., საერთო წესი ასეთია: საშემოსავლო გადასახადს იხდიან 65 წლის ასაკამდე მარტოხელა მოქალაქეები 4950 დოლარის უფრო მაღლა შემოსავლით წელიწადში. 65 წლის ასაკის შემთხვევაში 5700 დოლარის შემოსავლის შემთხვევაში წელიწადში. მარტოხელა მოქალაქე 17850 დოლარის შემოსავლით წელიწადში და მეუღლესთან ერთად 29750 დოლარზე მეტი შემოსავლით წელიწადში გადასახადს იხდიან 15%-ს. აღნიშნული თანხის შემთხვევაში შემოსავალზე გადასახადი 28%-ით იზრდება, რაც შეეხება კორპორაციებზე არსებულ საშემოსავლო გადასახადებს, 50 ათას სუფთა შემოსავალზე იხდიან 15 პროცენტს, უფრო მეტი კი - 34% 100 ათას დოლარზე მეტ შემოსავალზე, მაგრამ არანაკლებ 335 ათასზე, დამატებით იღებენ 5 პროცენტს. კომპანიებზე 335 ათასზე მეტი შემოსავლით ფაქტიურად მოქმედებს 34 პროცენტის გადასახადი. იმათაც, ისე როგორც კერძო პირებმა, გადასახადები ყოველკვარტალურად უნდა იხადონ, წინააღმდეგ შემთხვევაში დაჯარიმდებიან.

ფედერალური გადასახადების გარდა ამერიკელები იხდიან ადგილობრივ შტატების გადასახადებს - საკუთრებაზე, მემკვიდრეობაზე, ბენზინზე, გზებისა და ხიდების გამოყენებაზე, ყიდვაზე. ადგილობრივი ქალაქისა თუ ოლქის ხელისუფლება თავის გადასახადებს აწესებს - სპირტიან სასმელებზე, თამბაქოს ვაჭრობაზე, თევზის ჭერაზე და ა. შ.

აღნიშნული კანონის გატარების შედეგად აშშ-ში კარგი ხელსაყრელი ვითარება შეიქმნა ეკონომიკის წამყვან დარგებში როგორც საშინაო, ასევე საგარეო კაპიტალის დაბანდების ზრდაში. ამასთანავე, თუ 60-იან და 70-იან წლებში ეკონომიკის დაფინანსება ძირითადად ეროვნული კაპიტალით ხდებოდა, 1984 და 1985 წწ. ინვესტიციები ფინანსდებოდა უცხოური კაპიტალით შესაბამისად 35,3 და 48,3 პროცენტით, რაც იმას ნიშნავს, რომ დივიდენდები და საპროცენტო შემოსავალი უცხოური კაპიტალის დამბანდებლების საპროცენტო შემოსავალში გადადიოდა. უცხოური კაპიტალის მკვეთრად ზრდამ აშშ-ში გამოიწვია დოლარის კურსის ამაღლება. ამას მოჰყვა ფასების შეფარდებითი ზრდა აშშ-ს საშინაო ბაზარზე იმპორტირებულ

საქონელზე და ამერიკის საქონლის კონკურენციის უნარიანობის დაცემა.

რ. რეიგანმა, თავისი მეორე ვადით პრეზიდენტობის დროსაც, განახორციელა რიგი საგადასახადო რეფორმები. 1985 წლის მაისში რ. რეიგანმა კონგრესს გაუგზავნა დაწერილებითი კანონპროექტი, რომელიც ითვალისწინებდა უფრო უბრალო და სამართლიანი საგადასახადო სისტემის შემოღებას, რომელმაც მოქალაქეთა ფინანსური ტვირთი მნიშვნელოვნად შეამსუბუქა და ამავე დროს გაზარდა ეკონომიკური აქტივობა. რესპუბლიკური და დემოკრატიული პარტიების დეპუტატებმა კონგრესში პრინციპში მხარი დაუჭირეს კანონპროექტს და დაამტკიცეს იგი. ამ რეფორმების ძირითადი მიზანი იყო საბიუჯეტო რეგულირების მექანიზმის გაუქმება, სამეურნეო აგენტების მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებებში ჩარევაზე უარის თქმა, საშემოსავლო გადასახადებით ერთნაირი დაბეგვრა, მიუხედავად იმისა თუ ეკონომიკის რომელ დარგში აქვთ კაპიტალი დაბანდებული. გადასახადების რეფორმების არსი იმაში მდგომარეობს, რომ არსებითად შემცირდეს გადასახადების ზღვარი და ხელი შეუწყონ მეურნეობის საბაზრო მექანიზმის გააქტიურებას, კაპიტალის მოზღვაებას, ტექნიკური პროგრესის სტიმულირებას და შრომის ნაყოფიერების ზრდას. იგი მიზნად ისახავს აგრეთვე სოციალური დაძაბულობის შესუსტებას დაბალშემოსავლიანებისათვის გადასახადების მნიშვნელოვნად შემცირების გზით. ეს რა თქმა უნდა არ ნიშნავს სოციალურ პოლიტიკაში ნეოკონსერვატორული პრინციპებიდან გადახვევას, რაც უპირველეს ყოვლისა იმაში მდგომარეობს, რომ ერთმანეთთან დააკავშიროს საზოგადოების კეთილდღეობა და კერძო ბიზნესის აყვავება. ფედერალური ბიუჯეტის გამოყენების შესაზღუდად სოციალური განვითარების საჭიროებისათვის საგადასახადო რეფორმების შემუშავება, რომელიც მოსახლეობის სხვადასხვა ფენებისა და მეწარმეების ჯგუფების ინტერესებს ეხებოდა, ძალზე მწვავე ბრძოლის ვითარებაში მიმდინარეობდა კონგრესის კომისიებში და პალატებში, რომლის დროსაც კანონპროექტებს არაერთხელ ემუქრებოდა ჩაგდებას საშიშროება.

რ. რეიგანმა საგადასახადო რეფორმის კანონებს "მეორე ამერიკული რევოლუცია" უწოდა "ახალი ერის ეკონომიკური აყვავების გარიერაზე". ასეთი დახასიათების მიზანი ის იყო, რომ საზოგადოებისათვის ახალი საგადასახადო კანონი ისეთნაირად წარ-

მოეჩინა, რომ იგი მიზნად ისახავს მთელი საზოგადოების კეთილდღეობას. თვითონ მთავრობა რესპუბლიკური პარტიის სახით კი მიიჩნევს, რომ აღნიშნული საგადასახადო კანონით გაუმჯობესდება საკრედიტო-ფულადი სისტემა, ვინაიდან საგადასახადო რეფორმას შეუძლია შეზღუდოს მოთხოვნები კრედიტზე და სტიმული მისცეს დაგროვებას. ამის შედეგი კი ის იქნება, რომ საპროცენტო განაკვეთის დონე შემცირდება, რაც თავის მხრივ ხელს შეუწყობს საპროცენტო გადასახადის შემცირებას სახელმწიფო ვალზე და ამრიგად ბიუჯეტის დეფიციტის შემცირებას. მეორე მხრივ - მოხდება დოლარის კურსის სტაბილიზაცია, უცხოური კაპიტალის მოზღვავების შემცირება, საგარეო ვაჭრობის ბალანსის გაუმჯობესება და აშშ-ს საინვენსტიციო საერთაშორისო პოზიციების გაძლიერება. მაგრამ მთავრობის ამ ოპტიმიზმს აშშ-ს ყველა ეკონომისტი როდი იზიარებდა. ასეა თუ ისე, აშშ-ში გატარებული საგადასახადო რეფორმა დიდ მოვლენადაა მიჩნეული. იგი საფუძვლიანად ეხება მოსახლეობის ყველა ფენის ინტერესებს. ამ საგადასახადო სისტემის მიზანია სახელმწიფო კონტროლის შესუსტება სამეურნეო პროცესზე და საბაზრო მექანიზმის მარეგულირებელი ფუნქციების ამოღება რამაც, ნეოკონსერვატორული კონცეფციების შესაბამისად, მასტიმულირებელი ზეგავლენა უნდა მოახდინოს ეკონომიკაზე. მთლიანად საგადასახადო რეფორმა აშშ-ს მმართველი წრეების კიდევ ერთი ცდაა ახალი ძალები შთაბეროს ამერიკის სამეურნეო სისტემას და აღადგინოს "ერის წარმოებითი ინსტინქტი".

ჟ. კარტერის აღმინისტრაციის ერთ-ერთი სერიოზული პრობლემა - ინფლაცია რ. რეიგანის პრეზიდენტობისას საბოლოოდ აღკვეთილი იქნა. საჭრთო ეკონომიკური აქტივობა მთლიანი ეროვნული პროდუქტის გამოხატულებით, სწრაფი ტემპით იზრდებოდა. მკვეთრად შემცირდა აგრეთვე უმუშევრობა. რ. რეიგანმა, ფედერალური მთავრობის როლის შემცირების კურსი აიღო ამერიკული საზოგადოების ცხოვრებაში. მისი კონსერვატორული რწმენა უკარნახებდა მას, რომ მტკიცე აჯავების კვლაზე უფრო სწორი გზა არის კერძო წარმოებისა და პირადი ინიციატივის განვითარება. ასე თუ ისე, რეიგანის ეკონომიკურმა რეფორმებმა დადებითი შედეგები გამოიღო: დაიწყო ეკონომიკური ზრდის ტემპები და თავიდან იქნა აცილებული მოკვების ნორმების ადრე დამახასიათებელი მერყეობა. ეს ნორმები უფრო სტაბილური გახდა მეურნეობის ყველა დარგის ღრმა ტე-

ქნოლოგიური ცვლილებების წყალობით, ბოლო მოედო ინფლაციას და მკვეთრად შემცირდა უმუშევრობა. ამ მიღწეულ შედეგებზე არ შეიძლება თვალის დასუქვა. კაპიტალიზმი არ გაიყენა თავის განვითარებაში. რ. რეიგანის მიერ განხორციელებულმა ეკონომიკურმა რეფორმებმა დადებითი შედეგები მოკლე ხანში გამოიღო. იგი არ გამოდგა თიხის ფეხებზე დაყრდნობილი, როგორც ჩვენ გვეგონა. მისი ეკონომიკური რეფორმების შედეგად მომხდარი მთელი სახელმწიფო-მონოპოლისტური კაპიტალიზმის კერძო კაპიტალის სტიმულირებაზე გარდაქმნა ისეთ პირობებში, როდესაც მსოფლიო იმყოფება ახალი ტექნოლოგიური აღმავლობის სტადიაში, შესაძლებლობასა ქმნის ამ ახალი ტექნოლოგიური სტადიის ხანგრძლივადიანი შედეგებისათვის. მაგრამ აშშ-ს ეკონომიკის "შუღმძივი აყვავების" თეორიები აღრეც აღმოცენდა და იგი მარცხით მთავრდებოდა ხოლმე. "რეიგანომიკის" რეფორმების ერთ-ერთი საშიში სიმპტომი იყო 1987 წლის ოქტომბერში და 1989 წლის ოქტომბერში მომხდარი საბირჟო კრაში, როდესაც მთელი მსოფლიოს მასშტაბით მკვეთრად დაეცა დოლარის კურსი. მაგრამ ეს საბირჟო კრიზისი ხანმოკლე აღმოჩნდა.

ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი პრობლემა, რომელიც რ. რეიგანმა ვერ გადაჭრა ირივე ვადით პრეზიდენტობის პერიოდში - ესაა ფედერალური ბიუჯეტის დეფიციტი, რომელმაც 1988 წლის ბოლოსათვის ასტრონომიულ ციფრამდე მიაღწია. რ. რეიგანის ადმინისტრაცია რვა წლის განმავლობაში უფრო მეტს ხარჯავდა, ვიდრე იღებდა გადასახადებიდან და სხვა შემოსავლიდან. ამის შედეგად სახელმწიფოს ვალმა 1 ტრილიონ დოლარამდე მიაღწია. მაგრამ ისეთ ვითარებაში, როდესაც უდიდესი მასშტაბებით იზრდება ეროვნული შემოსავალი, სახელმწიფო დავალიანება არ არის საშიში.

80-იან წლებში აშშ-ზე მოდიოდა ინდუსტრიულად განვითარებული კაპიტალისტური ქვეყნების სამრეწველო წარმოების 35-37 პროცენტი, იაპონიაზე კი 10-11 პროცენტი. 1987 წ. აშშ-ს საერთო ეროვნული პროდუქტი 3,3 ტრილიონ დოლარს უდრიდა, 1988 წელს კი იგი უკვე 4 ტრილიონ დოლარამდე გაიზარდა, რაც 2,5 ჯერ მეტია (1989 წლის ფასებით), ვიდრე იაპონიაში, რომელსაც მეორე ადგილი უკავია მსოფლიოში³

³ შედარების მიზნით 1986 წელს საბჭოთა კავშირის საერთო ეროვნული პროდუქტი დასავლეთის შეფასებით, (ჩვენთან ასეთი მონაცემები არაა), უდრიდა დაახლოებით 1 ტრილიონ დოლარს.

1989 წლის 27 აპრილის ცნობით, პირველად ამერიკის ისტორიაში საერთო ეროვნულმა პროდუქტმა 1989 წლის პირველ კვარტალში 5 ტრილიონ დოლარს მიაღწია. 1989 წლის იანვარ-მარტში ეკონომიკური ზრდის ტემპმა მიაღწია 5,5 პროცენტს, წარსული წლის კვარტალის ბოლოდროინდელ 2,4 პროცენტთან შედარებით, როდესაც ჯერ კიდევ იგრძნობოდა წარსული წლის საშინელი გვალვის გავლენა. 1989 წლისათვის აშშ-ში აწარმოებდნენ 70 პროცენტით მეტ საქონელსა და მომსახურებას, ვიდრე 1970 წელს. თავისი დიდი ეკონომიკური პოტენციალის წყალობით აშშ მრავალი უხილავი თუ ხილვადი ძაფით არის დაკავშირებული მსოფლიო სამყაროსთან. მთავარი მაინც ისაა, რომ ამერიკის ბიზნესმა და პოლიტიკურმა მოღვაწეებმა პირველებმა შეაფასეს მეცნიერულ-ტექნიკური რევოლუციის მნიშვნელობა და გამოიყენეს მისი შესაძლებლობანი, ერთი მხრივ, საშინაო კონფლიქტების მოგვარებისათვის და, მეორე მხრივ, აშშ-ს ზეგავლენის გაფართოებისათვის სხვა ქვეყნებზე.

70-იანი წლების მეორე ნახევარსა და განსაკუთრებით 80-იანი წლების მეორე ნახევარში აშშ სულ უფრო ინტენსიურად ზრდიდა თავის მსოფლიო სამეურნეო კავშირს და ცდილობდა დაკარგული პოზიციების აღდგენას. 80-იან წლებში აშშ-ს საგარეო ვაჭრობაში, თვით ამერიკელი ეკონომისტების აზრით, რომელსაც ევროპის ეკონომისტებიც იზიარებდნენ, ორი ეტაპი გამოიკვეთა - 1986 წლამდე და შემდეგ. პირველი ეტაპისათვის დამახასიათებელია ექსპორტის მოდუნება, მეორესათვის კი პირიქით, ექსპორტის ძლიერ აღმავლობა, მაგრამ იმპორტის შემცირება. აშშ-ს საგარეო ვაჭრობის დინამიკის თავისებურება მნიშვნელოვნად დოლარის კურსის ცვლილებებთან არის დაკავშირებული. 60-იანი წლების პირველ ნახევარში დოლარის კურსი გაიზარდა, მეორე ნახევარში კი დაეცა. 80-იანი წლების მეორე ნახევარში აშშ-ს კონკურენტუნარიანობის ამაღლების ერთ-ერთ ფაქტორად მიაჩნიათ აგრეთვე მრეწველობის მოდერნიზაცია. აშშ-ს საერთაშორისო საქონელბრუნვის პროცესში ინტენსიურ ჩაბმაზე მოწმობს შემდეგი მონაცემები: 80-იან წლებში იმპორტის ზრდა ნახტომისებური იყო (ზრდა დასაწყისში შეადგენდა 80 პროცენტს მუდმივ ფასებში, ექსპორტისა კი 28 პროცენტს). 10 წლის განმავლობაში საქონლის იმპორტი და მომსახურება საერთო ეროვნულ პროდუქტში გაიზარდა 10,4 - ან 15 პროცენტამდე. ასეთი მაჩვენებლების მიღწევას წარსულში სამი ათეული წელი დაჰქირდა (1950-1980 წწ.).

ექსპორტის წილი კი საერთო ეროვნულ პროდუქტში 80-იანი წლების პირველ ნახევარში დაეცა და მხოლოდ 1988 წელს მიაღწია 1980 წლის დონეს. 1987 წელს ამერიკის საგარეო ვაჭრობის მოცულობა 677 მილიარდ დოლარს შეადგენდა, იაპონიისა - 381, საბჭოთა კავშირისა კი 120 მილიარდს.

ამერიკის იმპორტის ძირითადი საგანი უპირველეს ყოვლისა ნედლეული იყო. ექსპორტს კი შეადგენდა მოწინავე ტექნოლოგია და აგრობიზნესის პროდუქცია. ორივეზე დიდი მოთხოვნილებაა მსოფლიოში. აშშ-ზე ამ დროს მოდიოდა მთელი მეცნიერული ტევადობის მსოფლიო კაპიტალისტური ექსპორტის 20 პროცენტი. დასავლეთ ევროპაში დაჟნებული საინფორმაციო დანადგარების 80 პროცენტი ამერიკულ ფირმებზე მოდის. აშშ-დან გადის მსოფლიო მარცვლეულის ექსპორტის ნახევარი, რაც ძალზედ მნიშვნელოვანია იმ ქვეყნებისათვის, რომელნიც სასურსათო სიძნელეებს განიცდიან.

სახელმწიფოებს შორის. სავაჭრო-პოლიტიკური ზღუდეების შესუსტების კურსი და "ლია კარების" სისტემა ვაჭრობაში ანუ - "ფრილრეტერიზმი", რომელსაც აშშ-ს მთავრობა ახორციელებდა მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ, ამერიკის კაპიტალს შესაძლებლობას აძლევდა თავისი ტექნოლოგიური და ფინანსური უპირატესობა მაქსიმალურად გამოეყენებინა თავის სასარგებლოდ კონკურენტების წინააღმდეგ. მართალია ახლა ეს უპირატესობა რამდენადაც შემცირდა, ხოლო აშშ-ს ეკონომიკის დამოკიდებულება საგარეო ბაზრებზე მნიშვნელოვნად გაიზარდა, მაგრამ მეცნიერული წარმოების როლის ამადლება ამერიკულ კომპანიებს ეხმარება შეიქრას სხვა ქვეყნების ბაზრებზე. ამავე დროს ეს გარემოება ხელს უწყობს თვით აშშ-ში ტექნიკური პროგრესის ინტენსიფიკაციას, ეკონომიკის სტრუქტურულ გარდაქმნას და ინფლაციის მოგვარებას. მაგრამ მსხვილ კაპიტალისტურ ქვეყნებში, საბაჟო სისტემის ანუ პროტექციონიზმის სოციალური ბაზა არა თუ გაქრა, არამედ განსაზღვრულ პერიოდში, საერთაშორისო ვაჭრობისა და ფინანსური პოზიციების ზეგავლენით მომხდარი დაცემისა და გაუარესების გამო, ხშირად თავს იჩენს. ასეთ ვითარებაში, აშშ, აცხადებს რა. "თავისუფალი ვაჭრობის" პრინციპებს, მის კანონებს თანმიმდევრულად კი არ მისდევს, ხშირად მიმოაოთავს იმ ქვეყნების "დასჯას", რომელნიც უშვებდნენ ვაჭრობის ნორმების დარღვევას. ამიტომ აშშ-ში "თავისუფალი ვაჭრობის ლოზუნგს" უშაღებენ "შაგრამ სამართლიანი ვაჭრობის" ლოზუნგსაც. 80-იან წლებში

უფრო ფართო გავრცელება ჰპოვა ე. წ. ტაქტიკურმა პროტექციონიზმმა, როდესაც სავაჭრო-პოლიტიკურ ბერკეტებს იყენებენ პარტნიორებზე ზეგავლენის მოსახდენად, რათა ააქუსლონ ისინი, რომ თავისი ბაზარი გახსნან.

ქვეყნის ეკონომიკურ ცხოვრებაში და საგარეო ვაჭრობაში დიდ როლს ასრულებენ კორპორაციები. დასავლეთის სამყაროში კორპორაციების შექმნის გამო გავრცელდა აზრი, რომ საკუთრების ეს ფორმა გააძევებდა საკუთრების სხვა ფორმებს. მაგრამ ეს პროგნოზი არ დადასტურდა. მართალია აშშ-ში არსებულ კორპორაციებზე ზოდის საქონლის წარმოების და მომსახურების დიდი ნაწილი, აგრეთვე საქმიანი ფირმების შემოსავალი, კორპორაციების რაოდენობა კომპანიების საერთო რაოდენობასთან შედარებით უმნიშვნელოა. მაგალითად, 1960 წ. კორპორაციების წილი: კომპანიების საერთო რაოდენობაში იყო 10,2%, 1970 წ. - 13,8%, 1980 წ. - 16,1%, 1983 წ. - 19,6%. ამრიგად, კორპორაციების რაოდენობა 1960-დან 1983 წლამდე 1,9 ათასით გაიზარდა, ინდივიდუალური საქმიანობის საწარმოებისა - 4,1 ათასით. აშშ-ში საკუთრების ფორმის ევოლუციამ გამოიწვია თავისებური სამსართულიანი საკუთრების ეკონომიკის შექმნა: ზედა სართულზე ტრანსნაციონალური კორპორაციები, მეორე სართული უკავია ეროვნული მასშტაბის კორპორაციებს, ქვედა სართული - ინდივიდუალურ ბიზნესს და პარტნიორობას. ეკონომიკის ეს მრავალწრებიანი თავისებური ვარიანტი უზრუნველყოფს ამერიკის ეკონომიკისათვის მოქნილობას, შეგუების უნარს ცვალებადობასთან, კაპიტალის სხვადასხვა ფორმების უპირატესობის გამოყენებას. სოციალურ ასპექტში კი მისი შედეგი ისაა, რომ აშშ-ს მოსახლეობის დიდი ნაწილი აქციების მფლობელები ხდებიან. აქციების ყიდვა-გაყიდვა გადაიქცა დანაზოგიდან შემოსავლის ერთ-ერთ წყაროდ და ოპერაციებში მოსახლეობის ფართო მასები აღმოჩნდნენ ჩაბმულნი. ამის შედეგად აქციების პირდაპირი თუ არაპირდაპირი მფლობელების რაოდენობა ამ ბოლო დროს მნიშვნელოვნად გაიზარდა. მაგალითად, თუ აქციების მფლობელთა რაოდენობა 1965 წელს შეადგენდა 20 მილიონს, 1987 წელს 51 მილიონამდე გაიზარდა, ე.ი. შეადგენდა მოზრდილი ადამიანების 42,3%-ს.

აშშ-ს უფრო აქტიურმა მონაწილეობამ მსოფლიო საქონლის ბრუნვაში გამოიწვია ახალი მოვლენები ამერიკის ეკონომიკაში. იგი გამოიხატა შიდა მოხმარების მოცულობის ზრდაში წარმოებასთან

შედარებით, რასაც მოჰყვა სავაჭრო ბალანსის დიდი დეფიციტი. საგარეო ფაქტორების ზემოქმედებით კვლავწარმოების პროცესები უფრო მეტად მგრძობიარე გახდა. 1981-1986 წწ. საგარეო ვაჭრობის ბალანსის დაცემამ გამოიწვია საერთო ეროვნული პროდუქტის ყოველწლიური შემცირება 17-40 პროცენტით. მხოლოდ 1987 წელს საგარეო ვაჭრობა ხდება წარმოების ზრდის ერთ-ერთ ფაქტორად. საგარეო ვაჭრობის ძირითად პროდუქციას შეადგენდა მანქანათმშენებლობის ნაწარმი, რომლის ხვედრითი წონა 80-იან წლებში ექსპორტის საერთო მოცულობაში გაიზარდა 41-დან 45 პროცენტამდე, იმპორტში - 30-დან 44 პროცენტამდე. მთლიანად ამ პერიოდში მანქანებით და მოწყობილობებით ვაჭრობამ უზრუნველყო საქონლის ბრუნვის მთლიანი ზრდა 60 პროცენტით, მათ შორის 1988 წელს ექსპორტის საერთო ზრდა 60 პროცენტით, იმპორტის კი 75 პროცენტით. იმპორტის ზრდა აიხსნება უფრო დაბალი ფასების არსებობით უცხოურ საქონელზე დოლარის მაღალი კურსის გამო. შემდეგ კი მთავრობის მიერ განხორციელებული დოლარის კურსის შემცირების გამო უცხოური ფირმები ზრდიდნენ ფასებს თავის ნაწარმზე, მაგრამ აშშ-ს გასაღების ბაზრის შენარჩუნების მიზნით ფასებს ზრდიდნენ ნელ-ნელა და იძულებული იყვნენ უარი ეთქვათ მოგების ნაწილზე. ძვირმა დოლარმა სწრაფად გამოიწვია ფასების ზრდა ამერიკის მანქანათმშენებლობის საექსპორტო ნაწარმზე. 1988 წლისათვის აღნიშნული ნაწარმის ექსპორტი გაიზარდა 28 პროცენტით, რაც უდრიდა ზრდის ოდენობას მთელ განვლილ 80-იან წლებში. ამის შედეგად აშშ-ს მანქანათმშენებლობის პროდუქტის ექსპორტის ხვედრითი წონა გაიზარდა 18-19 პროცენტამდე და მიუახლოვდა იაპონიის შემდეგ მსოფლიოში მეორე ექსპორტიორს ვერის დონეს.

მანქანების და მოწყობილობების ექსპორტის გაფართოებამ ხელი შეუწყო სამრეწველო წარმოების ზრდას. ამერიკის ექსპორტის 30 პროცენტი დასავლეთ ევროპაზე მოდიოდა. აშშ-ს ექსპორტის ნაწილს შეადგენდა მეცნიერული ტექნიკა (60%). ამასთანავე უნდა აღინიშნოს, რომ 80-იანი წლების მეორე ნახევარში მნიშვნელოვნად შემცირდა აშშ-ში მანქანებისა და მოწყობილობების შეტანა, რომელსაც მანამდე ფართო ხასიათი ჰქონდა. საკმე იმაში იყ., რომ აღრიხდებოდა იმპორტმა ხელი შეუწყო ეკონომიკის მოდერნიზაციას და დააჩქარა მისი შეგუების პროცესი კვლავწარმოების ახალ პი-

რობებთან. საყურადღებოა, რომ აშშ-ს მხოლოდ უახლესი და მოწინავე მიღწევების ტექნიკა შეჰქონდა ქვეყანაში, რომლის მეშვეობით მოახდინა წარმოების გარდაქმნა და უკვე 1988 წლისათვის ამერიკის ფირმებმა ნახტომი მოახდინეს მანქანათმშენებლობის პროდუქციის ექსპორტში. ამის შედეგი ის იყო, რომ ამ საქონლით ვაჭრობის დეფიციტი, რომელსაც ადგილი ჰქონდა წინა წლებში, შემცირდა 120 მილიარდ დოლარამდე (1987 წ. კი შეადგენდა 160 მილიარდ დოლარს).

ამერიკის გავლენა მსოფლიოზე იზრდება იმ უდიდესი მიღწევების წყალობით, რომელიც მას აქვს სამეცნიერო-კვლევით და საცდელ-კონსტრუქციული მუშაობის დარგში. ამ დარგში ყოველწლიური ხარჯები შეადგენს 120-130 მილიარდ დოლარს. ეს უფრო მეტია, ვიდრე იაპონიაში, ინგლისში, საფრანგეთში და გერ-ში, ერთად აღებული. ამის შედეგად აღმოცენდა გარე სამყაროს ამერიკისადმი დამოკიდებულება სამეცნიერო-ტექნიკურ დარგში. ერთი მხრივ, სხვა ქვეყნები ისწრაფვიან თავისი საქონელი შეიტანონ ამერიკის ბაზარზე, რაც ვაშინგტონს იმის შესაძლებლობას აძლევს, რომ საქონლის ამ ნაკადის რეგულირება თავისი ინტერესების შესაბამისად მოახდინოს და ინტელექტუალური რესურსები მოახმაროს სამეცნიერო-კვლევით და კონსტრუქტორულ მუშაობას. მსოფლიოს ქვეყნები ძალზე დამოკიდებულნი ხდებიან ამერიკელების მიღწევებისაგან სამეცნიერო-ტექნიკურ დარგში (ნობელის პრემიების 65 პროცენტს მეცნიერების დარგში ამერიკელები იღებენ), რომელთა გადაცემა პარტნიორობისათვის ამერიკისათვის ხელსაყრელ პირობებში ხდება. ამერიკის მეცნიერული კვლევის მაღალი დონე, მთავრობისა და ბიზნესის მიერ შექმნილი ხელსაყრელი პირობები ამ სფეროში ხელს უწყობს ამერიკაში სხვა ქვეყნებიდან ნიჭიერი მეცნიერების ლტოლვას. ამერიკის უმაღლეს სასწავლებლებში 1989 წლისათვის სწავლობდა სხვა ქვეყნების 356 ათასი სტუდენტი, რომელთა ყველაზე უნიჭიერესი ნაწილი ამერიკაში რჩება.

აშშ-ს ერთ-ერთ მთავარ საერთაშორისო გავლენის საშუალებას წარმოადგენს ამერიკული ტრანსნაციონალური კორპორაციები. ამ კორპორაციების უცხოეთში არსებული ფირმები და სამსახური აწარმოებენ 1,5 ტრილიონი დოლარის საქონელს, რაც უფრო მეტია, ვიდრე ინგლისის და საფრანგეთის ერთად აღებული საერთო ეროვნული პროდუქტი. ამერიკას წამყვანი ადგილი უკავია კაპიტალის გა-

ტანაში. ამერიკული კერძო ბანკებისა და მათი უცხოეთში არსებული ფილიალების მიერ გაცემული სესხები შეადგენს მთელი საერთაშორისო-სესხების 50 პროცენტს. აღსანიშნავია, რომ ამერიკულ დოლარს სპეციფიკური მდგომარეობა უკავია მსოფლიო ფინანსურ სისტემაში. ფაქტობრივად დოლარი საერთაშორისო ვალუტად ითვლება და მისი მეშვეობით ხდება, უპირველეს ყოვლისა, ნავთობის საერთაშორისო ანგარიშსწორება. ბევრი ბანკი მსოფლიოში ამჯობინებს სავალუტო რეზერვები დოლარში ჰქონდეს. ეს მას ვალუტით მანევრირების შესაძლებლობას აძლევს, რათა შეასუსტოს კონიუნქტურული გავლენა სხვა ქვეყნებისა ამერიკის მიმართ, ბანკებმა კი საალრიცხო განაკვეთის მანიპულირება მოახდინონ თავისთვის ხელსაყრელი ფინანსური სიტუაციის შესაქმნელად. მაგრამ ისიც უნდა აღვნიშნოთ, რომ ამერიკა, ახალი ცენტრების და ახალი ინდუსტრიული სახელმწიფოების შექმნის გამო, დიდ კონკურენციას განიცდის საერთაშორისო ბაზარზე, რის გამოც მნიშვნელოვნად იზღუდება აშშ-ს შესაძლებლობები არა მარტო თავისი გავლენის გაფართოებისათვის, არამედ ხშირ შემთხვევაში თვითონ ექმნება მოულოდნელი პრობლემები. ერთ-ერთ ყველაზე მწვავე პრობლემას წარმოადგენს ის, რომ აშშ საერთაშორისო კრედიტორი ქვეყნიდან მოვალე ქვეყნად იქცევა. ქვეყნის საგარეო ვალი არნახულად იზრდება. მან 1989 წლისათვის უკვე მიაღწია 532 მილიარდ დოლარამდე და სპეციალისტების შეფასებით მოკლე ხანში შეიძლება 1 ტრილიონ დოლარამდე ავიდეს. მაგრამ ეს სიძნელებები არ უნდა გადავადგასოთ; ვინაიდან ამერიკის ძლიერ ეკონომიკას დიდი შესაძლებლობები აქვს. ამავე დროს, ამერიკის სოციალურ-პოლიტიკური და ეკონომიკური სისტემა სტაბილურია და იგი სულ ახალ და ახალ ყლორტებს იძლევა. ამერიკულმა ბიზნესმა და პოლიტიკურმა ხელისუფლებამ პირველებმა სწრაფად შეაფასეს სამეცნიერო-ტექნიკური რევოლუციის მნიშვნელობა და გამოიყენეს მისი შესაძლებლობანი შიდა სოციალური კონფლიქტების მოგვარებისა და ასეთი კონფლიქტების თავიდან აცილებისათვის. სოციალური ხარჯები აშშ-ში წელიწადში 1 ტრილიონ დოლარს შეადგენს. მარტო განათლების სისტემაზე ყოველწლიურად იხარჯება 230-240 მილიარდი დოლარი, სამედიცინო დახმარების ორ ძირითად პროგრამაზე - თითქმის 115 მილიარდი დოლარია გათვალისწინებული. ამერიკელი მუშის საშუალო ხელფასი წელიწადში 25 ათას დოლარს შეადგენს, ამერიკელი მენეჯერისა კი - 700-800 ათას

დოლარს. თუ დოლარის რეალურ კურსს მანეთს შევადარებთ, ამერიკელი მუშის საშუალო ხელფასი 20 მილიონი მანეთი გამოდის წელიწადში, ე.ი. 1,5 მილიონი მანეთი ყოველთვიურად (1993 წლის იანვრის კურსით).

ვაშინგტონი ფართოდ იყენებს ომის შემდგომ “ცივი ომის” პერიოდში შექმნილ და დღევანდლამდე მოქმედ სტრუქტურებს - სამხედრო პოლიტიკურ კავშირებს (ნატოს და სხვებს), ურთიერთვალდებულებებსა და გარანტიებს, ორმხრივ და მრავალმხრივ შეთანხმებებს. აშშ-ს მმართველ წრეებს მსოფლიოში თავისი ინტერესების უზრუნველყოფის ერთ-ერთ აუცილებელ ელემენტად მიაჩნიათ სამხედრო ძლიერება.

რ. რეიგანის ხელისუფლების სათავეში ჩადგომის შემდეგ, რომელმაც ამერიკის “ზელახლად შეიარაღების” ლოზუნგი წამოაყენა, ისედაც მალალი სამხედრო ხარჯები კიდევ უფრო მკვეთრად გაიზარდა. 1981-1987 წწ. სამხედრო ხარჯების მოცულობა გაიზარდა 80 მილიარდით და 1987 წლისათვის მიაღწია - 282 მილიარდ დოლარს. შემდეგ წლებში “ახალი აზროვნების” განვითარების შედეგად მსოფლიოში აშშ-სა და სსრ კავშირს შორის შეიარაღების შემცირების მოლაპარაკების გამო საერთაშორისო დაძაბულობა მკვეთრად შემცირდა, და რაც მთავარია, ეკონომიკური სიძნელეების ვითარებაში, ბიუჯეტის დეფიციტისა და სახელმწიფო ვალის არნახული ზრდის გამო, კონგრესში გაიზარდა ოპოზიცია პენტაგონის მეტისმეტი სამხედრო ხარჯების მოთხოვნისადმი. მიუხედავად ამისა პრეზიდენტ ბუშის ადმინისტრაციამ მიაღწია იმას, რომ 1990 წლისათვის პენტაგონს 305 მილიარდი დოლარი გამოუყვეს. აშშ-მა უდიდესი სამხედრო ძალები შექმნეს. 1989 წლისათვის ამერიკის სტრატეგიული ძალები შედგებოდა 2260 რაკეტამატარებლისაგან, რომელთაც შეუძლიათ ერთი დამუხტევის მიზანში გაგზავნონ 14-16 ათასი ქობინა, სამი ათასზე მეტი მეგატონის საერთო ძალით; ამერიკის სტრატეგიული ტრიადა (საკონენტაშორისო ბალისტიკური რაკეტები - მაღაროებში, წყალქვეშა ნავებზე, სტრატეგიულ ბომბდამშენებზე, მათ შორის ფრთოსანი რაკეტები) მუდმივ სრულყოფაშია დამიზნების სიზუსტის, მობილურობისა და მიუხელოვნებლობის ამოღების მიზნით. სტრატეგიული ძალების მიწისზედა კომპონენტებმა თავის განკარგულებაში მიიღეს ემექსის უახლესი რაკეტები, რომელთა ფრენის მანძილია 14 ათასი კმ, ათი ქობინიანი და 600 კილოტონის

სიძლიერით თითოეული; ხოლო წრიული გადახრა - 90 მეტრია. წყალქვეშა ნაგები აღჭურვილია "ტრაიდენტ-2" რაკეტებით, რომელთა ფრენის მანძილია 11 ათასი კმ, 14 ქობინიანია და 150 კილოტონის სიძლიერით თითოეული, წრიული გადახრა - 90 მეტრი. წყალქვეშა ნაგები და წყალზედა გემები აღჭურვილნი არიან ფრთოსანი რაკეტებით ბირთვული ქობინებით. სტრატეგიული ავიაცია მოდერნიზაციის სტადიაშია. 1988 წ. მწყობრში ჩადგა 100 ბომბდამშენი ბ-2, თითოეულ მათგანს შეუძლია 30 ფრთოსანი რაკეტის ტარება. 90-იან წლებში გათვალისწინებულია სტრატეგიული ბომბდამშენი ბ-2 ახალი თაობის თვითმფრინავების აგება, რომელიც იქმნება "სტელსის" ტექნოლოგიის საფუძველზე (რადარებისათვის უხილავი) და აღჭურვილი იქნება ბირთვული ქობინებით და უმაღლესი სიზუსტის რაკეტებით. 1988 წ. მიღებული პროგრამით "სიოპ 7", გათვალისწინებულია სტრატეგიული შეტევითი სისტემის მიწისზედა, საზღვაო და საჰაერო ბაზირების ბირთვული ქობინებით აღჭურვილი რაკეტების შექმნა, რომელნიც შეძლებენ კარგად დაცული მიწისზედა ობიექტების განადგურებას. ასეთი რაკეტების ქობინები მიწის სიღრმეში ღრმად შესვლის შემდეგ ფეთქდება მიწისქვეშა სიმაგრეების განადგურების მიზნით.

რ. რეიგანის პოპულარობა, დღიდან მისი ხელისუფლების სათავეში ჩადგომისა იზრდებოდა, იმიტომ კი არა, რომ მან, როგორც ყოფილმა მსახიობმა, ყველას გაუსწრო სატელევიზიო პოლიტიკის ხელოვნებაში, არამედ იმიტომაც რომ მისი ადამიანურობა გულგრილად არავის არ ტოვებდა. ხანდახან რ. რეიგანს ბოლო 50 წლის მანძილზე, ფ. რუზველტის შემდეგ, ყველაზე პოპულარულ და დიდ პრეზიდენტს უწოდებენ. მიუხედავად იმისა, რომ რ. რეიგანისა და ფ. რუზველტის პოლიტიკას შორის დიდი განსხვავებაა, მათ ორივემ შეცვალეს ისტორიის მსვლელობა და ამით აღორძინეს ამერიკელთა რწმენა თავისი ძალებისადმი.

რ. რეიგანმა გამოაცხადა "შვეილობა ძალის მეშვეობით".

რ. რეიგანის დროს დოლარის ინფლაცია აღკვეთილ იქნა, 60 თვის განმავლობაში აშშ-ს ეკონომიკა შეუწყვეტილ იზრდებოდა, უმუშევრობა უკანასკნელი 15 წლის განმავლობაში მკვეთრად შემცირდა. რ. რეიგანმა მოახდინა აპარატის რეორგანიზაცია, რამაც ძალზე დიდი დარტყმა მიაყენა ბიუროკრატიას. თუმცა ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ მრავალპარტიულ მმართველობის სისტემაში ბი-

უროკრატული აპარატი არც თუ ისე ძლიერი იყო ამერიკაში და ამიტომ რ. რეიგანს დიდი წინააღმდეგობის დაძლევა არ მოუხდა. რ. რეიგანმა თავისი პრეზიდენტობის პირველი და მეორე ვადის დროს განახორციელა საგადასახადო პოლიტიკა "კერძო ინიციატივის შეუზღუდავობისა" და "თავისუფალი ვაქრობის" ლოზუნგით, მაგრამ ისიც უნდა აღვნიშნოთ, რომ რ. რეიგანის პრეზიდენტობის დროს აშშ მსხვილი კრედიტორი ქვეყნიდან ასეთივე მსხვილ მოვალე სახელმწიფოდ გადაიქცა.

1982 წელს ჩატარდა კონგრესის ორივე პალატის არჩევნები, რომლის დროსაც რესპუბლიკურმა პარტიამ მარცხი განიცადა. მან 26 ადგილი დაკარგა წარმომადგენელთა პალატაში და 8 გუბერნატორის ადგილი.

ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი პრობლემა, რომლის გადაწყვეტა რ. რეიგანმა ვერ მოახერხა თავისი პირველი ვადის პრეზიდენტობის დროს, ეს იყო სახელმწიფოს ფედერალური ბიუჯეტის დეფიციტის საკითხი. ე.ი. მთავრობა ბევრად მეტს ხარჯავდა, ვიდრე შედიოდა სახელმწიფო საღაროში გადასახადებიდან. ამიტომ იყო, რომ 1984-1985 წლებში რ. რეიგანმა და კონგრესმა ფედერალური ბიუჯეტის განხილვის დროს, განაცხადეს თავის მზადყოფნა წასულიყვნენ კომპრომისზე და მნიშვნელოვნად შეემცირებინათ მთავრობის ხარჯები დეფიციტის შემცირების მიზნით.

1984 წელს აშშ-ში ჩატარდა პრეზიდენტის არჩევნები. დემოკრატიული პარტია წინასაარჩევნო კამპანიაში ჩაბმისას დასუსტებული იყო შიდაპარტიული წინააღმდეგობებით და პრეზიდენტის კანდიდატებს შორის მეტოქეობით. ამ პარტიამ იოლად ვერ მოინელა ის დიდი დარტყმა, რომელიც 1980 წლის არჩევნებში განიცადა. პარტიის შიგნით პრეზიდენტობის კანდიდატობის წამოყენებაზე წინააღმდეგობა გაძლიერდა ორ პრეტენდენტს შორის — ვიცე-პრეზიდენტ უ. მონდეილსა და სენატორ გ. პარტს შორის, აგრეთვე ზანგთა საზოგადოებრივ მოღვაწეს ჯ. ჯეკსონს შორის. დემოკრატიული პარტიის სისუსტის მთავარი მიზეზი კი მაინც ის იყო, რომ მან ვერ შეძლო გარკვეული პროგრამის წამოყენება საშინაო და საგარეო პოლიტიკაში. დემოკრატების საარჩევნო პროგრამა მიღებულ იქნა 1984 წლის ივლისში სან-ფრანცისკოში გამართულ ყრილობაზე. ეს პროგრამა შეაკრად აკრიტიკებდა რესპუბლიკური პარტიის მთავრობის საშინაო და საგარეო პოლიტიკას. საგარეო პოლიტიკაში

გაკრიტიკებული იყო რ. რეიგანის კურსი სამხედრო უპირატესობის მიღწევისა, მაგრამ თვითონ უაქტიურად იგივე პროგრამას აყენებდნენ "ძლიერი ეროვნული თავდაცვის" და ძალის პოზიციის კურსს.

1984 წლის აგვისტოში დალასში შემდგარმა რესპუბლიკური პარტიის წინასაარჩევნო ყრილობამ, მოიწონა ამ პარტიის წინასაარჩევნო პროგრამის ძირითადი მიმართულებები საშინაო და საგარეო პოლიტიკაში. კანდიდატურად პრეზიდენტისა და ვიცე-პრეზიდენტობის თანამდებობებზე წამოყენებული იყვნენ რ. რეიგანი და ჯ. ბუში. 6 ნოემბერს ჩატარებული არჩევნების დროს რ. რეიგანმა კვლავ გაიმარჯვა. მას ხმა მისცა ამომრჩეველთა 59 პროცენტმა. 50 შტატიდან რ. რეიგანს მხარი დაუჭირა 49 შტატმა, რაც მხოლოდ მეორედ მოხდა (პირველად 1972 წ. რ. ნიქსონის არჩევისას). რ. რეიგანის მეტოქემ უ. მონდელიმა მხოლოდ თავის მშობლიურ შტატში მინესოტაში გაიმარჯვა. რ. რეიგანმა მიიღო ამომრჩეველთა კოლეგიის წევრების 525 ხმა, ე.ი. ამომრჩეველი კოლეგიის წევრების ყველაზე მეტი ხმა, რომელიც კი მიუღია აქერიკის პრეზიდენტს, მონდელიმა კი მხოლოდ 13 ამომრჩევლის ხმა მიიღო.

რ. რეიგანის წარმატებას ხელი შეუწყო ეკონომიკის მძალმა კონიუნქტურამ, რომელთა შორის მთავარი იყო ეკონომიკის ციკლური აღმავლობა. ამომრჩეველთა დიდი ნაწილი, პირველ რიგში მოსახლეობის "საშუალო ფენა" აღმოჩნდა შოვინისტური, მებრძოლი პროპაგანდის გავლენაში, სხვები კი მიიზიდა თეთრი სახლის დეკლარაციამ, მისი მშვიდობიანი მიზნების შესახებ.

1984 წლის მანძილზე აშშ-ს ხელმძღვანელმა წრეებმა არაერთი მშვიდობიანი განცხადება გააკეთეს. მსოფლიო პოლიტიკის მწვავე საკითხების გადაჭრის აუცილებლობის შესახებ, რომელთა შორის ხაზი ესმებოდა აღმოსავლეთსა და დასავლეთს შორის "დიალოგის განახლების" აუცილებლობას. თავისი როლი შეასრულა რ. რეიგანის მსხვილმასშტაბიანმა მიზანდასახულმა რეკლამამ, როგორც ქვეყნის ყველაზე უფრო პოპულარული სახელმწიფო მოღვაწისა. ფართოდ იყო გამოყენებული სახელმწიფო აპარატის, "დიდი ბიზნესის", სამხედრო-სამრეწველო კომპლექსის, მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების შესაძლებლობანი. რ. რეიგანის ოპტიმისტურმა მსჯელობამ იმის შესახებ, რომ მისი მეორე პრეზიდენტობის დროს სამრეწველო წარმოების ტემპების ზრდა კვლავ გავრძელდება და სასტიკი უარყოფა იმისა, რომ ენერჯია დაიშრიტება, დიდი პოპულარობით სარგე-

ბლობდა ამომრჩეველთა შორის. ის ხაზს უსვამდა იმას, რომ “გამომდინარეობს თავისი საკუთარი გამოცდილებიდან. “როცა მე ვიყავი კალიფორნიის შტატის გუბერნატორი, ყველაზე დიდ წარმატებებს მივაღწიე სწორედ მეორე ვადის დროს”.

რ. რეიგანის მეორე ვადით არჩევა ერთ-ერთი დამაჯერებელი ნდობის ვოტუმი იყო აშშ-ს ისტორიაში. “ნიუ-იორკის ტაიმსმა” მას “რეიგანის პოპულარობის ტრიუმფალური დადასტურება” უწოდა, ხოლო ეურნალმა “უ.ს. ნიუს ენდ უორლდ რიპორტმა” კი განაცხადა, რომ “ეს იყო რეიგანული ოთხი უკანასკნელი წლის ხელმძღვანელობის სტილის მთლიანი მოწონება”. არჩევნების დროს მონაწილეთა გამოკითხვის შედეგები მოწმობენ, რომ რ. რეიგანის მეორე ვადით არჩევას ხმა მისცა ახალგაზრდობამაც, საშუალო, ხანშიშესულებმაც, მოხუცი ასაკის ქალებმაც და მამაკაცებმაც და ადამიანებმაც, რომელთაც აქვთ არც თუ დიდი, საშუალო და მაღალი შემოსავალი, პროტესტანტებმაც, კათოლიკეებმაც, მოსამსახურეებმაც და მუშებმაც.

საყურადღებოა, რომ 1984 წლის არჩევნების დროს რესპუბლიკურმა პარტიამ კონგრესის წარმომადგენელთა პალატაში ნაკლები ადგილები მიიღო (183), ვიდრე დემოკრატებმა (252), ხოლო სენატში კი მეტი (53), ვიდრე დემოკრატებმა (47). დემოკრატებმა უფრო მეტ შტატში მიიღეს გუბერნატორის ადგილები და დეპუტატის ადგილები ადგილობრივ საკანონმდებლო ორგანოებსა და ქალაქის საბჭოებში.

რ. რეიგანის მეორე პრეზიდენტობის დროსაც არნახულად იზრდებოდა სამხედრო ხარჯები. მაგალითად, 1985 წლის ფინანსურ წელს თავდაცვის სამინისტროს (პენტაგონს) გამოეყო მანამდე არნახული ოდენობის სამხედრო ხარჯები - 292,9 მილიარდი დოლარი (1984 წ. კი - 163,4 მილიარდი დოლარი). პენტაგონმა დიდი თანხები მიიღო უახლესი სტრატეგიული შეიარაღებისათვის, მათ შორის “ემექსი-სათვის”, ბომბდამშენ - ბ-1ბ და სხვა. პრეზიდენტის “ვარსკვლავეთის ომის” პროგრამის შესაბამისად 1,4 მილიარდი დოლარი გამოიყო კოსმოსური ბაზირების რაკეტისაწინააღმდეგო თავდაცვითი ელემენტების სისტემის შექმნისათვის და ცდების ჩატარებისათვის. 1985 წელს ჩატარდა თანამგზავრისაწინააღმდეგო სისტემის გამოცდა რეალური სამიზნისათვის კოსმოსში. მარტო 1984-1985 წლებში გათვალისწინებული იყო, ძირითადად აშშ-ს ტერიტორიების ფარგლებს გარეთ, 700 სამხედრო ბაზისა და ობიექტის მშენებლობა და მოდერნიზება.

აშშ-ში 80-იან წლებში გაშლილი გაფართოებული მეტოქეობა საშინაო და საგარეო ბაზარზე ამერიკის მსხვილ კომპანიებს აიძულებდა წარმოების აპარატის ინტენსიური განახლება მოეხდინა. განსაკუთრებით სწრაფად იზრდებოდა სამხედრო წარმოებებთან დაკავშირებული ისეთი დარგები, როგორცაა ელექტრონული ავტომატიზაცია, ოპტიკური აპარატურა, რიგი ახალი სახის ხელსაწყოები, საკონტროლო-საზომი ხელსაწყოები. დაჩქარებული ტემპებით ფართოვდებოდა სამხედრო ტექნიკის ახალი სახეობის წარმოება. უკანასკნელი ათი წლის განმავლობაში შეიარაღების წარმოება 2-ჯერ გაიზარდა. გრძელდებოდა ეკონომიკის მანქანათ-სტრუქტურული გარდაქმნები, იზრდებოდა ეკონომიკის უზენებლობის, ლითონდამამუშავებელი, პლასტმასისა და ა. შ. წარმოება. ელექტრონული მოწყობილობა სულ უფრო ფართოდ ინერგებოდა არა მარტო საწარმოო პროცესში, არამედ აგრეთვე განათლების სფეროში, სამედიცინო განათლებაში, საბანკო საქმეში და ა. შ. პერსონალური კომპიუტერების ყოველწლიურმა გაყიდვამ 1985 წლისათვის მიაღწია 4 მილიონ ერთეულს. ინტენსიურად მიმდინარეობდა მათემატიკური უზრუნველყოფის დამუშავება და სხვადასხვა მოწყობილობებისა და ხელსაწყოების გამოშვება პერსონალური კომპიუტერისათვის. არსებითი ტექნიკური და ორგანიზაციული გარდაქმნები ხელს უწყობდა შრომის ნაყოფიერების ზრდას და მანქანათმშენებლობის კომპლექსის რიგ დარგებში საწარმოო რესურსების ეფექტურ გამოყენებას.

არნახული სისწრაფით იზრდებოდა საერთო ეროვნული პროდუქტის ოდენობა. მაგალითად, 1984 წელს იგი შეადგენდა - 3 ტრილიონ 774,7 მილიარდ დოლარს, 1985 წ. 3 ტრილიონ 998,1 მილიარდს, 1986 წ. 4 ტრილიონ 208,5 მილიარდ დოლარს, ხოლო 1989 წლის მარტო პირველ კვარტალში მან 5 ტრილიონ დოლარს გადააქარბა.

მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ საავტომობილო და საჰაერო ტრანსპორტის განვითარებასთან დაკავშირებით მკვეთრად დაეცა რკინიგზის ტრანსპორტის მნიშვნელობა მგზავრების გადაჯაბაში. 1970 წლისათვის რკინიგზების ხვედრითი წონა საქალაქთაშორისო გადაზიდვაში 40 პროცენტით დაეცა. მგზავრობის მანიშალური დონის შენარჩუნების მიზნით, 1970 წელს კონგრესმა მიიღო კანონი "რკინიგზის მგზავრობის ტრანსპორტის ეროვნული კორპორაციის" შექმნის შესახებ, რომელმაც შემოკლებით "ამტრაქის" სახელი მიიღო, რომელსაც ქვეყნის მთელი სამგზავრო მიმოსვლის სისტემის მართვა

უნდა განხორციელდებინა ამ და აგრეთვე სხვა გაერთიანებებმა დაიწყეს მაღალი სისწრაფის რკინიგზის ხაზების გაყვანა. 1988 წელს ექსპლუატაციაში შევიდა ახალი მაღალი სისწრაფის რკინიგზა ლოს-ანჯელესსა და სან-დიეგოს შორის კალიფორნიაში. მატარებელი 260 კილომეტრის სისწრაფით მოძრაობს საათში და 210 კილომეტრიან გზას გადის 59 წუთში. გაიყვანეს სწრაფმავალი რკინიგზის ხაზები აგრეთვე ლას-ვეგასი (ნევადა) - ლოს-ანჯელესი, დალასი-ჰიუსტონი, ნიუ-იორკი-მონრეალი (კანადა), ორლანდი-ტამპა-შიამი (ფლორიდა), ფილადელფია-პიტსბურგი (პენსილვანია) და დეტროიტი (მიჩიგანი) - ჩიკაგო (ილინოისი). ენერჯის დაზოგვის პროგრამა, რომელსაც აშშ-ს მთავრობა ახორციელებს, ითვალისწინებს რკინიგზის ტრანსპორტის განვითარებას. მასზე გადატანილი ტვირთი და ადამიანები ბევრად უფრო იაფი ჯდება.

ამ უკანასკნელ წლებში მნიშვნელოვნად გამწვავდა კრიზისი მრეწველობის ძველ დარგებში. უკანასკნელ წლებში ენერგეტიკული და ნედლეულის რესურსების უფრო ეკონომიკური მეთოდებით გამოყენება უარყოფით გავლენას ახდენდა მომპოვებელი მრეწველობის ბევრ დარგზე, განსაკუთრებით ნავთობზე, ასევე ფოლადის მრეწველობის პროდუქციის გამოშვება, მავალითად, 1986 წლისათვის ორჯერ ნაკლები იყო, ვიდრე 1980 წლისათვის. საზღვარგარეთული ფირმების მხრივ კონკურენცია საშინაო და საგარეო ბაზარზე მეტად უარყოფით გავლენას ახდენდა იმ რიგი დარგების ზრდაზე, რომელნიც სამომხმარებლო საქონელს უშვებდნენ, მათ შორის ტყავ-ფეხსაცმლის მრეწველობაზე, რომლის წარმოების მოცულობა 1986 წლისათვის 60-იანი წლების ბოლოსთან შედარებით 2-ჯერ მეტად შემცირდა.

რ. რეიგანის ადმინისტრაციის ხელისუფლების სათავეში ყოფნის დროს ფედერალური მთავრობის საერთო დავალიანება თითქმის 3-ჯერ გაიზარდა და მაგალითად, 1987 წლისათვის მიაღწია 2355,3 მილიარდ დოლარამდე (1984 წ. შეადგენდა = 185,3, 1985 წ. 212,3 მილიარდ დოლარს, ხოლო 1986 წლის ბოლოსათვის - 2130,0 მილიარდ დოლარს). ამ დავალიანების ყოველწლიური გადასახადები მარტო პროცენტებით, მაგალითად, 1987 წელს შეადგენდა 143,9 მილიარდ დოლარს ე.ი. ყველა ბიუჯეტის ხარჯების მეშვიდედ ნაწილს. გიგანტურად იზრდებოდა მთავრობის ხარჯები გადასახადებიდან შემოსავალზე და ეს მოვლენა გადაიქცა ერთ-ერთ უმწვავეს როგორც ეკონომიკურ, ასევე შიდაპოლიტიკუო პრობლემად.

ტექნიკურმა განახლებამ, რომელმაც მატერიალური წარმოების ყველა მნიშვნელოვანი დარგი მოიცვა, მოითხოვა კაპიტალის დაბანდებების გაზრდა. ერთობლივმა კაპიტალურმა დაბანდებებმა, ბინათმშენებლობის გარეშე, 1985 წელს შეადგინა 471,8 მილიარდი დოლარი (1984 წ. - 430, 3 მილიარდი). დაბანდებების ძირითადი ნაწილი ინერგებოდა არსებული საწარმოო აპარატის გარდაქმნისა და მოდერნიზაციისათვის.

აშშ-ში დაბანდებულ კაპიტალზე არსებული მაღალი საპროცენტო განაკვეთი იზიდავდა დასავლეთ ევროპის, იაპონიის და სხვა ქვეყნების უდიდეს ფულად კაპიტალს, რომელიც ბანდებოდა პერსპექტიულ მრეწველობაში. მწვავე ბრძოლა გაიმართა პრეზიდენტ რ. რეიგანსა და კონგრესს შორის. რ. რეიგანმა კონგრესში განსახილველად შეიტანა პროექტი ახალი სისტემის სტრატეგიული შეიარაღების შექმნაზე, რომლის ძირითადი მიზანი იყო სამხედრო უპირატესობის მიღწევა საბჭოთა კავშირზე.

ამის გამო ქვეყანაში ფართო გავრცელება ჰპოვა შოკინისტურმა განწყობილებამ. ამის საპირისპიროდ ამერიკის საზოგადოებაში იზრდებოდა განწყობილება საშინაო და საგარეო პოლიტიკაში ცვლილებების მოსახდენად. განსაკუთრებით გამწვავდა ბრძოლა გამალებული ბირთვული შეიარაღების წინააღმდეგ. 1986 წლის ნოემბერში ვაშინგტონში მივიდა "მშვიდობის დიდი სვლა", რომლის მონაწილეებმა ათასობით მილი გაიარეს ფეხით წყნარი ოკეანის სანაპიროდან, გამოდიოდნენ მრავალრიცხოვან მიტინგებზე, რომლის დროსაც მოითხოვდნენ ბირთვული გამოცდების შეწყვეტას ნევადაში.

კონგრესში გამწვავდა ბრძოლა ისეთ საკითხებზე, როგორცაა საბსრების განაწილება სამხედრო და სოციალურ-ეკონომიკური მიზნებისათვის, სახელმწიფო ვალებისა და ფედერალური ბიუჯეტის დეფიციტის ზრდის შეჩერება. ამ საკითხების ირგვლივ გამწვავდა ურთიერთობა კონგრესსა და მთავრობას შორის. 1986 წლის ზაფხულში სენატმა და წარმომადგენელთა პალატამ მიიღეს კანონპროექტები, რომელნიც სამხედრო ასიგნების შეზღუდვას ითვალისწინებდნენ. წარმომადგენელთა პალატამ ხმა მისცა სტრატეგიული შეიარაღების შეზღუდვის მეორე ხელშეკრულების შეარღვბას და მოითხოვდა აგრეთვე 1 კილოტონაზე მეტი ბირთვული აფეთქების აკრძალვას, ქიმიური შეიარაღების წარმოებისათვის საბსრების ამოყოფაზე უარის თქმას.

კონგრესში გამწვავდა ზრძოლა სამხედრო ბიუჯეტის ირგვლივ. 1987 ფინანსური წლისათვის თავდაცვის და ენერგეტიკის სამინისტროებმა მოითხოვეს 320 მილიარდი დოლარი. ბიუჯეტის პროექტი ითვალისწინებდა დაფინანსების გაზრდას, რიგი შეიარაღებების პროგრამის გაზრდას: "ემქსის", "შილჯიტმენის", "ტრაიდენტ-2", ბომბდამშენ ბ-1", ახალი თაობის ფრთოსანი რაკეტების გაზრდას. "ვარსკვლავეთის პროგრამის" განხორციელებისათვის 1986 წ. ხარჯები 75% გაზარდეს წინა წელთან შედარებით. ხანგრძლივი დავის შემდეგ, კონგრესმა, მიუხედავად რ. რეიგანის ადმინისტრაციის ზეგავლენისა, სამხედრო მიზნებისათვის 1987 ფინანსური წლისათვის გამოყოფა 291,9 მილიარდი დოლარი, ე.ი. 28,4 მილიარდით ნაკლები, ვიდრე მთავრობა მოითხოვდა.

1986 წელს ჩატარდა კონგრესის შუალედური არჩევნები. მთავრობამ არნახული კამპანია გააჩაღა კონგრესის არჩევნებში წარმატებისათვის. თვითონ რ. რეიგანი შეტად აქტიურად მონაწილეობდა კონგრესის წინასაარჩევნო კამპანიაში. იგი 23 შტატში იყო და თავისი პარტიის სასარგებლო პროპაგანდას ეწეოდა. მაგრამ მიუხედავად ამისა, რესპუბლიკელებმა ვერ მიადწიეს წარმატებას. დემოკრატებმა უკან დაიბრუნეს 1980 წელს არჩევნების შედეგად დაკარგული ადგილები სენატში, სადაც 55 ადგილი მიიღეს დემოკრატებმა, 45 კი რესპუბლიკელებმა. წარმატებას მიადწიეს დემოკრატებმა წარმომადგენელთა პალატაშიც - 259 ადგილი (176 კი მიიღეს რესპუბლიკელებმა), ადრე კი შეფარდება იყო 253-182 რესპუბლიკელების სასარგებლოდ. მაგრამ რესპუბლიკელებმა გუბერნატორის 8 ადგილი წაართვეს დემოკრატებს და 24 შტატში 50-დან რესპუბლიკელთა გუბერნატორებია, მათ შორის ისეთ დიდ შტატებში, როგორცაა კალიფორნია, ტეხასი, ფლორიდა, ილინოისი და სხვა. მაგრამ კონგრესში რესპუბლიკური პარტიის ექვსწლიანი მონოპოლიური ბატონობა დასრულდა.

რესპუბლიკური ადმინისტრაციის პრესტიჟს დიდი დარტყმა მიაყენა 1986 წლის ბოლოს გამომქლავებულმა ამბავმა ირანისათვის იარაღის ფარულად მიწოდების შესახებ. ამ ამბებმა ანალოგიით "უოტერგეიტის" სახელწოდებასთან "ირანგეიტის" სახელწოდება მიიღო. ამ აფიორამ გამოააშკარავა უბადრუკი ხურათი კულისებშიღმა მაქინაციებისა, კანონების დარღვევა, კონგრესისა და საზოგადოებრიობის მოტყუება.

ამ აფიორის ხელმძღვანელთა ნაწილს მნიშვნელოვანი თანამდებობები ეკავათ და ყველა ისინი იძულებულნი გახდნენ გადამდგარიყვნენ. ამ საქმის გახსნისას ისიც გამომჟღავნდა, რომ ირანისათვის მიყიდული იარაღიდან მიღებული თანხის ნაწილი ხმარდებოდა ნიკარაგუელი ოპოზიციონერებისათვის დახმარების გაწევას. შეიქმნა სპეციალური გამოძიების კომისია სენატისა და წარმომადგენელთა პალატისა.

“ირანგეიტის საქმე” ძალზედ გაჟიანურდა. იგი მთავარ სენსაციურ თემად გადაიქცა მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებისათვის 1986-1988 წლებში. მთავარ პიროვნებად “ირანგეიტის” საქმის ორგანიზაციაში დაასახელეს ეროვნული უშიშროების საბჭოს წევრი პოდპოლკოვნიკი ო. ნორტი, რომელსაც აქეზებდა ცენტრალური დაზვერვის სამმართველოს დირექტორი უ. კეისი. მკაცრი კრიტიკის ქვეშ მოექცა იუსტიციის მინისტრი ე. მიზი და რიგი მაღალი თანამდებობის მოხელეები. კომისიამ დაკითხა რ. რეიგანი, ჯ. ბუში, ჯ. შულცი, მაგრამ ვერ გამომჟღავნდა ის, რომ მათ იცოდნენ “ირანგეიტის” შესახებ. მიუხედავად ამისა კომისიის მოხსენების დასკვნაში პრეზიდენტს ბრალი დასდეს იმაში, რომ მან “შექმნა და ითმენდა ადმინისტრაციაში ვითარებას, რომლის დროსაც უფროსი თანამშრომლები არღვევდნენ კანონებს, ატყუებდნენ ხალხს, კონგრესს და თავის კოლეგებს მთავრობაში”.

კონგრესსა და რ. რეიგანის ადმინისტრაციას შორის წინააღმდეგობები კიდევ უფრო გამწვავდა განსაკუთრებით სამხედრო ხარჯების, ფედერალური ვალებისა და სახელმწიფო ბიუჯეტის დეფიციტის ზრდის გამო. დემოკრატიული პარტიის წარმომადგენლები კონგრესში გამოვიდნენ ნიკარაგუელი ოპოზიციონერებისათვის დაფინანსების წინააღმდეგ. ბრძოლა მიმდინარეობდა ცვალებადი უპირატესობით, მაგრამ 1987 წლის დეკემბერში იეთრმა სახლმა ამ საკითხში გაიმარჯვა და მიიღო თანხები ნიკარაგუელი ოპოზიციონერების დასაფინანსებლად. მომდევნო წელს კი კონგრესმა ხმების უმრავლესობით უარყო რ. რეიგანის ადმინისტრაციის მორიგი თხოვნა დაფინანსების შესახებ აღნიშნულ საკითხში.

1987 წელს მნიშვნელოვანი ცვლილებები ხდება რ. რეიგანის ადმინისტრაციაში, რომლის შემადგენლობიდან გაიყვანეს ყველაზე უფრო მილიტარისტულად განწყობილი ზოგიერთი გაულენიანი წრეები. გარდაიცვალა ცენტრალური დაზვერვის სამმართველოს დი-

რექტორი უ. კეისი. ახალი დირექტორი გახდა უ. უებსტერი. თავისი თანამდებობა დატოვა თეთრი სახლის აპარატის მეთაურმა, ერთ დროს მეტიად გავლენიანმა დ. რიგანმა, მისი ადგილი ჯ. ბეიკერმა დაიკავა. გადააყენეს აგრეთვე "ქორების" იდეოლოგი, თავდაცვის მინისტრის თანაშემწე რ. პერლი, ხოლო შემდეგ კი თვით პენტაგონის ხელმძღვანელი კ. უაინბერგერი, რომლის ადგილი დაიკავა ფ. კარლუჩიმ. მთავრობაში მნიშვნელოვნად გაიზარდა პოზიციები "ცენტრისტებისა" - სახელმწიფო მდივნის ჯ. შულცის და ვიცე-პრეზიდენტის ჯ. ბუშის მეთაურობით.

1987- 1988 წლებში ქვეყნის შიდა პოლიტიკურ ცხოვრებაზე მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინა პრეზიდენტის წინასაარჩევნო კამპანიამ. სხვადასხვა ეტაპებზე ბრძოლაში ჩაებნენ პრეზიდენტის სავარძლისათვის მებრძოლი მრავალრიცხოვანი პრეტენდენტები როგორც დემოკრატიული, ასევე რესპუბლიკური პარტიებიდან.

დემოკრატებს შორის თავდაპირველად ყველაზე უფრო დიდი პოპულარობით სარგებლობდა ყოფილი სენატორი კოლორადოს შტატიდან პარტი, მაგრამ მისმა პოლიტიკურმა მოწინააღმდეგეებმა სახელი გაუტეხეს მას: "მეუღლისადმი ორგულობაში" და აიძულეს იგი, რომ 1987 წ. მაისში თავისი კანდიდატურა მოეხსნა, მიუხედავად ამისა შვიდი თვის შემდეგ (დეკემბერში) მან კვლავ განაცხადა თავისი სურვილის შესახებ, რომ იბრძოლებდა თავისი კანდიდატურის წამოყენებისათვის. ბრძოლიდან გამოვიდა სენატორ-დემოკრატი ჯ. ბაიდენი. დემოკრატიული პარტიიდან კანდიდატურის წამოყენებისათვის იბრძოდა მასაჩუსეტის გუბერნატორი მ. დუკაკისი, სენატორები პ. საიმონი, ა. გორი, წარმომადგენელთა პალატის წარმომადგენელი რ. ვეკპარდტი (მისურის შტატიდან), ზანგთა საზოგადო მოღვაწე ჯ. ჯექსონი, ყოფილი გუბერნატორი ბ. ბებბიტი (არიზონის შტატიდან).

რესპუბლიკური პარტიიდან წინასაარჩევნო კამპანიაში ძირითადი კანდიდატები იყვნენ ვიცე-პრეზიდენტი ჯ. ბუში და რესპუბლიკელთა უმცირესობის ლიდერი, სენატორი რ. დოუელი (კანზასის შტატი). მათ გარდა პრეტენდენტები იყვნენ წარმომადგენელთა პალატის წევრები ჯ. კუმპი (ნიუ-იორკის შტატიდან), ეკლესიის მსახური მქადაგებელი პ. რობერტსონი, დელავერის შტატის ყოფილი გუბერნატორი პ. დიუპონი, ყოფილი სახელმწიფო მდივანი ა. ჰეიგი.

ეს ხანგრძლივი საარჩევნო მარათონი დამთავრდა იმით, რომ დემოკრატიული პარტიის მრავალრიცხოვანი პრეტენდენტიდან დარჩა

მ. ლუკაისი, ხოლო რესპუბლიკური პარტიის კანდიდატი გახდა
წ. ბუში, რომელმაც გაიმარჯვა არჩევნებში და გახდა პრეზიდენტი.

რ. რეიგანის ალჰინტრაქციუს საბარაო კოლოტიკა

რ. რეიგანმა 1984 წლის 4 ივნისს ირლანდიის პარლამენტის წინაშე გამოსვლისას ღუბლინში აშკარად აღიარა, რომ "ბირთვულ ომში არ შეიძლება გამარჯვების მიღწევა, და იგი არასოდეს არ უნდა გაჩაღდეს". მან აქვე აღნიშნა, რომ იგი, როგორც დიდი სახელმწიფოს მეთაური, ყოველ წუთში გრძნობს თავის უდიდეს პასუხისმგებლობას მშვიდობის დაცვასა და ადამიანთა სიცოცხლის შენარჩუნებაში. და ეს პასუხისმგებლობა არ შეიძლება არ იყოს მტკიცე; იგი მოითხოვს გადამწყვეტ ღონისძიებებს და მაქსიმალურ ძალ-ღონეს მშვიდობის განმტკიცებისათვის. აშშ სისტემატურად იყენებს ისტორიაში ყველაზე უფრო ფართო პროგრამას შეიარაღებაზე კონტროლის შესახებ. აშშ ხუთ დარგში მონაწილეობდა და აყენებდა თავის სამშვიდობო წინადადებებს: ვენაში ჩვეულებრივი შეიარაღებული ძალებისა და შეიარაღების შემცირების შესახებ; ჟენევაში ვიცე-პრეზიდენტმა ბუშმა შეიტანა პროექტი მთელ მსოფლიოში ჭიმბიური იარაღის მთლიანი აკრძალვის შესახებ; სტოკჰოლმში უშიშროებისა და თანამშრომლობის კონფერენციაზე; აშშ ჟენევაში ერთდროულად ორ მოლაპარაკებაში მონაწილეობდა: მოლაპარაკებაში საკონტინენტთაშორისო ბირთვული რაკეტების შემცირების შესახებ და მოლაპარაკებაში საშუალო რადიუსზე მოქმედი ბირთვული რაკეტების შესახებ. აშშ, აცხადებდა რ. რეიგანი, წინააღმდეგია ბირთვული იარაღის ექსპორტისა და მოითხოვდა მასზე სასტიკი კონტროლის დაწესებას. რ. რეიგანმა წამოაყენა ყველა ბირთვულ, იარაღზე "ნულოვანი ვარიანტი", რაც მაშინდელ სსრკ-ს მთავრობას არაგულწრფელად მიაჩნდა და იმასაც კი აცხადებდა, რომ ასეთი ვარიანტი თითქოს სსრკ-ს უშიშროების წინააღმდეგ იყო მიმართული. ჩემი ოცნებაა, აცხადებდა რ. რეიგანი, იმ დღეს მოვესწრო, როცა ბირთვული იარაღი მთლიანად მოისპობა დედამიწაზე.

აღსანივთში საბჭოთა ჯარების შეყვანის გამო ნატოს სესიამ მიიღო გადაწყვეტილება აშშ-ს 600-მდე საშუალო რადიუსზე მოქმედი ბირთვული რაკეტების დასაველეთ ევროპაში განლაგების შესახებ. საბჭოთა მთავრობამ მოუწოდა ნატოს ქვეყნებს უარი ეთქვათ აღნიშნული რაკეტების ევროპაში განლაგებაზე. სამაგიეროდ საბჭოთა

მთავრობა დაპირებას იძლეოდა ცალმხრივად გაეტანა ევროპიდან თავისი ბირთვული იარაღი. ამის საპასუხოდ 1981 წლის 18 ნოემბერს რ. რეიგანმა წამოაყენა გაბედული წინადადება საშუალო რადიუსზე მოქმედი ბირთვული რაკეტების, ე. წ. "ნულოვანი ვარიანტის" შესახებ, რომელიც ითვალისწინებდა აშშ-სა და სსრ კავშირის აღნიშნული სახეობის რაკეტების მთლიან ლიკვიდაციას. 1982 წელს რ. რეიგანმა ახალი წინადადება წამოაყენა შეიარაღებაზე კონტროლის შესახებ, რომლის მიზანი იყო, როგორც თვითონ აცხადებდა, შეიარაღების. არსენალზე კონტროლის დაწესება. ამ პრობლემის გადაჭრის პირველ ნაბიჯად რ. რეიგანმა დააყენა ორივე ქვეყნის სტრატეგიული ბირთვული ქობინების ერთი მესამედით შემცირება და მათი ხუთიათასამდე დაყენა თითოეული მხარისათვის. თავის მრავალრიცხოვან გამოსვლებში განიარაღების საკითხებზე რ. რეიგანი ყოველთვის აცხადებდა, რომ მისი ამოცანაა შემდეგის მიღწევა: შემცირდეს შეიარაღების ხარჯების ტვირთი; მივალწიოთ სამხედრო ბალანსის სტაბილურობას. რ. რეიგანს მიაჩნდა, რომ მოლაპარაკება შეიარაღებაზე და განიარაღებაზე კონტროლის შესახებ არ უნდა იქნეს გამოყენებული სამხედრო უპირატესობის მიღწევისათვის, მეგობრებისა და მოკავშირეების გათიშვისათვის და როგორც პლატფორმა პროპაგანდისტული კამპანიისათვის. პირიქით, ასეთი მოლაპარაკება უნდა მიმართული იყოს ომის რისკის რეალურად შემცირებისათვის, მათ შორის ინფორმაციის ჩათვლით შეიარაღებული ძალების შესახებ და სამხედრო მომზადების თაობაზე გაუგებრობისა და შეცდომების თავიდან ასაცილებლად კრიზისულ სიტუაციაში. ამ მიზნით პრეზიდენტმა მოუწოდა ჯერ კიდევ 1963 წელს დადებული შეთანხმების მოსკოვისა და ვაშინგტონის ლიდერებს შორის პირდაპირი სატელეფონო კავშირის გაუმჯობესების შესახებ ინფორმაციის გაცვლის გაიოლებისა და კონფლიქტის რისკის შემცირებისათვის. ეს ხაზი მართლაც ურთიერთშეთანხმების საფუძველზე გაუმჯობესდა.

საბჭოთა მთავრობამ არა ერთხელ განუცხადა აშშ-სა და დასავლეთის ქვეყნებს, რომ თუ ისინი განაღებენ ამერიკულ საშუალო რადიუსის რაკეტებს ევროპაში, საბჭოთა მთავრობა შეწყვეტს მოლაპარაკებას ენევეაში სტრატეგიულ და საშუალო რადიუსის რაკეტებზე, და მართლაც, ამერიკის რაკეტების განლაგების დაწყების შემდეგ, 1983 წლის დეკემბერში საბჭოთა მთავრობამ შეწყვიტა ასეთი

სახის მოლაპარაკება და შიშოდ 1985 წლის იანვარში ორივე ქვეყნის საგარეო საქმეთა მინისტრების გრომიკოსა და შულცის ორდღიანი საუბრის შემდეგ ენევეაში განახლდა მოლაპარაკება ბირთვული სტრატეგიული და საშუალო რადიუსის რაკეტების შემცირების თაობაზე და აგრეთვე თავდაცვის და კოსმოსური იარაღის შესახებ. მხარეები შეთანხმდნენ, რომ ორივე ქვეყნის თითოეული მხარის დელეგაცია სამ ჯგუფად დაიყოს, რათა განიხილოს: შეტვევითი საკონტინენტთაშორისო, საშუალო რადიუსისა და კოსმოსური ბირთვული რაკეტების საკითხები.

ამასთან დაკავშირებით რ. რეიგანმა ხაზგასმით აღნიშნა, რომ, თუ ჩვენ მასობრივი მოსაზრების იარაღის უდიდესი არსენალის იმედით ვიქნებით, მაშინ არ შეიძლება კაცობრიობას მარტო თვითმენარჩუნების საერთო-საკაცობრიო ინსტიტუტი ჰქონდეს. ამ აზრთან დაკავშირებით პრეზიდენტმა სამი ამოცანა ჩამოაყალიბა, რომელსაც მხარი დაუჭირა საბჭოთა კავშირმაც: 1) საერთაშორისო სადავო საკითხების გადასაჭრელად ეძიონ გზები ძალის გამოყენებაზე მუქარის შემცირებისა, შემდეგ კი მისი მთლიანად აღმოფხვრისათვის; 2) მოიძიონ გზები მსოფლიოში დაგროვილი შეიარაღების უზარმაზარი არსენალის შემცირებისათვის; 3) შეიქმნას ისეთი ვითარება, რომლის დროსაც ქვეყნებში ცვლილებების მოგვარება მოხდება ინტერვენციის საშიშროების გარეშე არამეგობრობრული ქვეყნის მხრივ. ენევეაში გრომიკოსა და შულცის შეხვედრის შემდეგ პრეზიდენტმა რ. რეიგანმა განაცხადა: "ჩვენ საბჭოთა კავშირთან გვაქვს აზრთა სხვადასხვაობა, ძალიან ბევრი და სერიოზული და ეს ახალი მოლაპარაკებები იქნება მძიმე, ვინაიდან ჩვენ მივისწრაფვით გადავწყვიტოთ მშვიდობისა და უშიშროების ყველაზე ძირეული საკითხები ჩვენთვის, ჩვენი მოკავშირეებისათვის და მთელი მსოფლიოსათვის". რ. რეიგანმა იმედი გამოთქვა, რომ საგარეო საქმეთა მინისტრების შეხვედრა ენევეაში მხოლოდ პირველი ნაბიჯია ორ სახელმწიფოს შორის დიალოგის დაწყებისათვის, რომ 1985 წ. გადაიქცევა დიალოგისა და მოლაპარაკების წლად, რომელიც გააუმჯობესებს ურთიერთობას აშშ-სა და სსრკ-ს შორის.

შედარებით უკეთ ვითარდებოდა ეკონომიკური ურთიერთობა აშშ-სა და სსრ კავშირს შორის. 1984 წ. კვლავ გაუგრძელდა ჯადა ამ ორ ქვეყანას შორის დადებულ ათწლიან ეკონომიკურ ხელშეკრულებას, გაუმჯობესდა საკონსულო სამუშაოები და განხილულ იქნა

გადამრჩენი სამუშაოების მეთოდები ზღვაზე. განსაკუთრებით აღსანიშნავია ამ ორ ქვეყანას შორის თანამშრომლობა სოფლის მეურნეობის დარგში. 1984 წელს აშშ-ში ჩავიდა საბჭოთა სოფლის მეურნეობის მინისტრი ვ. მესიაცი, რომელიც გაეცნო სოფლის მეურნეობის პროდუქციის წარმოების ამერიკულ მეთოდებს, დადო შეთანხმება თანამშრომლობის შესახებ სამეცნიერო-კვლევით და ტექნიკური დამუშავების დარგებში. 1983 წ. აშშ-მ და სსრ კავშირმა ხელი მოაწერეს ხუთწლიან შეთანხმებას, რომლითაც საბჭოთა კავშირმა ვალდებულია აიღოს აშშ-ში ყოველწლიურად შეისყიდოს არანაკლები 9 მილიონი ტონა სიმინდი და ხორბალი⁴.

თუ საბჭოთა კავშირს ექნება სურვილი დამატებით შეუძლია შეისყიდოს 3 მილიონი ტონა მარცვალი. მარტო 1984 წ. აშშ-მ შესთავაზა საბჭოთა კავშირს შეესყიდა 22 მილიონი ტონა მარცვლეული. საბჭოთა კავშირს უფლება მიეცა ამერიკის სანაპიროებთან თევზის კერისა. ასეთი შეთანხმებები სწორედ ის კონკრეტული საქმეებია, რომელიც ცხადყოფს ყოველმხრივი თანამშრომლობის შესაძლებლობებს. ისინი იმასაც ცხადყოფენ, რომ ამ ორ ქვეყანას შორის იყო ისეთი დარგები, სადაც ნაყოფიერი თანამშრომლობა შეიძლებოდა.

ბირთვული განიარაღების საკითხებზე საბჭოთა კავშირთან მოლაპარაკების დროს ამერიკის მხარე და თვით პრეზიდენტი რ. რეიგანი განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებდნენ საიმედო კონტროლის დამყარებას შეიარაღებაზე და უარის თქმას შევიწყობაზე შეიარაღების დარგში; რომელსაც მიეყვართ პოლიტიკური ეჭვების გაღვივებამდე და შიშამდე. ამ ეჭვების გაქარწყლების მიზნით, რ. რეიგანმა წინადადება მისცა საბჭოთა კავშირს, რათა მათ მოაწყონ რეგულარული შეხვედრები მინისტრებისა და კაბინეტის წევრების დონეზე, ამ ორ სახელმწიფოს წინაშე მდგარი ყველა, აგრეთვე მათ შორის არსებული ბარიერების ლიკვიდაციის საკითხების განხილვა, რომელნიც ხელს უშლიან ურთიერთგაგებას. რ. რეიგანმა ორ ქვეყანას შორის ნდობის დამყარების მიზნით დააყენა საკითხი სამხედრო სწავლებაზე და ჭარის განლაგების ადგილას მეთვალყურეების გაცვლის შესახებ.

⁴ პირველი ასეთი ხელშეკრულება სსრ კავშირს და აშშ-ს შორის დაიდო 1973 წელს.

რ. რეიგანმა დააყენა საკითხი აშშ-სა და სსრ კავშირის სამხედრო ექსპერტების გაცვლის შესახებ ბირთვული აფეთქების აღვილას, რათა მათ თვითონ შეამოწმონ ბირთვული გამოცდების შედეგები. მაგრამ, სწორ შემთხვევაში, რ. რეიგანის მშვიდობიანი განცხადებები ყოველთვის როდი ვლინდებოდა კონკრეტული საქმეებით. ეს წინადადება მან წამოაყენა თავის 1984 წლის 24 სექტემბრის მიმართვაში გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური ასამბლეისადმი, რომელშიც ის მშვიდობისაკენ მოუწოდებდა.

თეთრმა სახლმა მიიღო დირექტიული მითითებები შეიარაღებული ძალების გაძლიერებაზე 80-იანი წლების ბოლომდე, რომელიც ითვალისწინებდა შესაძლებლობას აშშ-ს მიერ ბირთვული იარაღის სხვადასხვა მასშტაბებით და დონით და პირველი დარტყმით გამოიყენონ მოწინააღმდეგის მიმართ გამარჯვების მიღწევა. ამ მიზნით 1981 წ. მიღებულ იქნა ხანგრძლივადიანი პროგრამა აშშ-ს სტრატეგიული ძალების გაზრდისა. 1982 წლის ნოემბერში პრეზიდენტმა რ. რეიგანმა გადაწყვიტა განეღობებინა "კომპაქტური ბაზირება" გზით საკონტინენტთაშორისო რაკეტები "ემექსი" - პირველი დარტყმის ახალი ბირთვული იარაღი. აგრეთვე დაჩქარებული ტემპით დაიწყო სრულიად ახალი სისტემის შეიარაღებების შექმნა: დიდ რადიუსზე მოქმედი ბალისტიკური რაკეტებისა წყალქვეშა ნაუბზზე "ტრაიდენტ-1" და "ტრაიდენტ-2", რაკეტები "პერშინგ-2", ნეიტრონული იარაღი. პენტაგონის დირექტივები ითვალისწინებდა მომდევნო ათ წელიწადში არა ნაკლები 23 ათასი ახალი ბირთვული ქობინების წარმოებას. მასობრივი მოსპობის იარაღის წარმოების რეალიზაცია ეხებოდა აგრეთვე ახალი სახეობის ქიმიური იარაღის ფართო პროგრამის განხორციელებას, მათ შორის მომწამლავი უმაღლესი ტოქსიკურობის იარაღი გაზის წარმოებას. ამ დროს დაიწყო აგრეთვე კოსმოსურ სივრცეში რაკეტების განლაგების პროგრამის შემუშავება, რომელმაც "სტრატეგიული თავდაცვითი ინიციატივის" პროგრამის სახელწოდება მიიღო. სწრაფი ტემპით იზრდებოდა ჩვეულებრივი შეიარაღება, შეიარაღებული ძალები, იზრდებოდა აშშ-ს შეიარაღებული ძალების საბრძოლო მზადყოფნისა და მობილურობის ამაღლება, განსაკუთრებით "სწრაფი რეაგირების" ძალებისა. ამასთანავე რ. რეიგანის აღმინისტრაცია ნატოში შემავალი თავისი პარტნიორებისაგან მოითხოვდა მათი შეიარაღებული ძალების ზრდას. მნიშვნელოვნად გააქტიურდა აშშ-სა და იაპონიის სამხედრო თანამშრომლობა. პენტაგონმა გაა-

ფართოვა და გააძლიერა თავისი საყრდენი ბაზები სხვადასხვა რეგიონებში და ცდილობდა უფრო მკვიდრად მოექცია თავის გლობალურ სამხედრო-პოლიტიკურ სისტემაში სამხრეთ კორეა, ავსტრალია, ახალი ზელანდია, პაკისტანი, საუდის არაბეთი, სომალი და რიგი ქვეყნები. ცდილობდა ამ სისტემაში აგრეთვე ასეანის ქვეყნების ჩათრევას.

ამასთანავე, აშშ-მ დაიწყო დასავლეთ ევროპაში ამერიკული საშუალო და ნაკლები სიშორის რაკეტების განლაგება სსრკ-ს მიერ ევროპაში განლაგებული სს-20 და სს-4 რაკეტების საპირისპიროდ. საბჭოთა მთავრობამ წინადადება შეიტანა, რათა აშშ-სა და დასავლეთის სახელმწიფოებს თავი შეეკავებინათ ასეთი რაკეტების განლაგებისაგან და დაუყოვნებლივ დაეწყოთ მოლაპარაკება ზემოთ აღნიშნული რაკეტების ლიკვიდაციის შესახებ. ამის საპასუხოდ რ. რეიგანმა წინადადება წამოაყენა დაეწყო მოლაპარაკება სტრატეგიული შეიარაღების რადიკალური შემცირების შესახებ და საშუალო სიშორის რაკეტების სრული ლიკვიდაციის ანუ ნულოვანი ვარიანტის შესახებ. მაგრამ, რატომღაც, საბჭოთა მთავრობამ, რომელიც მოითხოვდა ამერიკულ რაკეტებთან ერთად ინგლის-საფრანგეთის აღნიშნული სახეობის რაკეტების ლიკვიდაციას, რ. რეიგანის “ნულოვან ვარიანტში”, რომელიც გვიან მიღებულ იქნა სსრკ-ს მიერ, მაშინ დაინახა თანასწორობისა და ერთნაირი უშიშროების პრინციპის დარღვევა და სსრკ-ის ცალმხრივი განიარაღება.

პრეზიდენტმა რ. რეიგანმა 1982 წლის აგვისტოში გადაწყვიტა აღარ განეხლებინა აშშ-ს მიერ შეწყვეტილი საბჭოთა კავშირ-აშშ-ინგლისის მოლაპარაკება ბირთვული იარაღის გამოცდის მთლიან და საბოლოო აკრძალვაზე. ერთდროულად სხვა გადაწყვეტილებაც იქნა მიღებული - არ გამოეყენებინათ 1974 და 1976 წლებში სსრ კავშირ-აშშ-ს შორის ხელმოწერილი ხელშეკრულება ბირთვული იარაღის მიწისქვეშა გამოცდის შეზღუდვისა და ბირთვული აფეთქებების შესახებ მშვიდობიანი მიზნებისათვის. ამერიკის მთავრობა ასეთივე პოზიციაზე იდგა სხვა სახეობის შეიარაღებისა და განიარაღების შეზღუდვის საკითხებში.

აშშ-მ მკვეთრად უარყოფითი და აშკარად მტრული პოზიცია დაიკავა იარუზელსკის მთავრობის მიერ პოლონეთში შემოღებული სამხედრო წესების წინააღმდეგ. აშშ-მ და მასთან ერთად დასავლეთ ევროპის რიგმა ქვეყნებმა სხვადასხვა სანქციები და დისკრიმინაციული

ლონისძიებები განახორციელეს პოლონეთის, საბჭოთა კავშირისა და სხვა სოციალისტური ქვეყნების მიმართ. ამასთან აშშ-ს მთავრობის მითითებით დაიწყო ძირგამომთხრელი იდეოლოგიური პროგრამის ფართო მასშტაბებით პროპაგანდა "კემშარიტების" სახელწოდებით. 1982 წ. აშშ-მ მოაწყო "კონფერენცია კომუნისტური ქვეყნების დემოკრატიზაციის საკითხებზე". აშშ ფართო დახმარებას უწევდა მუჟახედებს, აწვდიდა მათ იარაღს და უწევდა მათ ყველა სახის სამხედრო დახმარებას ავღანეთის მარიონეტული მთავრობის წინააღმდეგ საბრძოლველად. ასეთივე დახმარებას ღებულობდნენ ნიკარაგუელი ოპოზიციონერები და სალვადორის მთავრობა კომუნისტური აგრესიის წინააღმდეგ საბრძოლველად.

რ. რეიგანის პრეზიდენტობის დროს გაძლიერდა ანგოლაში, ეთიოპიაში, მოზამბიკში, ვიეტნამში და კამბოჯაში მოქმედი მთავრობის საწინააღმდეგო ძალები.

ახლო აღმოსავლეთში აშშ მხარს უჭერდა ისრაელს არაბული სახელმწიფოებისა და უპირველეს ყოვლისა პალესტინელთა ტერორისტული მოძრაობის წინააღმდეგ.

აშშ-მ მხარი დაუჭირა დიდ ბრიტანეთს არგენტინასთან ომის დროს ფოლკლენდის /მალვინის/ კუნძულების გამო, მაგრამ აშშ-ს საგარეო პოლიტიკურ კურსს დასავლეთის სახელმწიფოები ბრმად როდი მისდევდნენ. მაგალითად, დასავლეთ ევროპის ქვეყნების დიდმა ნაწილმა უარი თქვა ამერიკისადმი მხარდაჭერაზე, როცა ამ უკანასკნელმა მოინდომა ჩაეშალა საბჭოთა კავშირ-დასავლეთ ევროპის თანამშრომლობა სსრ კავშირიდან დასავლეთში გაზსადენის გაყვანის პროექტის განხორციელებაში. აშშ-სა და განვითარებულ კაპიტალისტურ ქვეყნებს შორის ადგილი ჰქონდა წინააღმდეგობების გამწვავებას.

ექსპერტების შეფასებით ამერიკის მრეწველობა ინარჩუნებდა წამყვან მდგომარეობას ტექნოლოგიურ-მეცნიერული პროდუქციის ბაზარზე, მაგრამ ერთგვარ ჩამორჩენას იწყებს იაპონიისაგან რთული სამრეწველო რობოტების, ლითონდამმუშავებელი მოწყობილობების წარმოებაში, რომელნიც მართვის უახლესი კომპიუტერული სისტემით იყო აღჭურვილი, აგრეთვე რიგი ბიოტექნიკური მიღწევების პრაქტიკულ დაწერგვაში. აშშ-ს საგარეო ვაჭრობის ოპერაციების განვითარებაზე განსაკუთრებით ძლიერ მოქმედებდა საზღვარგაოეთიდან ისეთი მასობრივი მოხმარების საქონლის ინტენსიურად შემოტანა

როგორცაა საყოფაცხოვრებო ელექტრონიკა, ავტომატიზაცია, საფეიქრო და ტყავ-ფეხსაცმლის ნაწარმი.

რ. რეიგანმა აშკარად გამოაცხადა სოციალისტური ქვეყნების წინააღმდეგ ანტიკომუნისტური "ჯვაროსნული ლაშქრობის" მოწყობის შესახებ კურსი, რომელიც გამაღებულ შეიარაღებასთან ერთად სოციალისტურ ქვეყნებზე უპირატესობის მიღწევის მიზნით ითვალისწინებდა შეტევითი კურსის განხორციელებას პოლიტიკურ, ეკონომიკურ და იდეოლოგიურ სფეროში, საერთაშორისო ვითარების გამწვავებას და ა. შ. რ. რეიგანის პრეზიდენტობისას არნახულად გაიზარდა სამხედრო ხარჯები. ჯერ კიდევ 1981 წელს მიღებული ხანგრძლივადიანი პროგრამა აშშ-ს სტრატეგიული შეიარაღების გამაღებელი ზრდისა, ითვალისწინებდა მთელი 80-იანი წლების განმავლობაში სხვადასხვა ბირთვული სტრატეგიული იარაღის წარმოების გაზრდას, განსაკუთრებით საკონტინენტაშორისო ბალისტიკური რაკეტების "ემექსის" - ახალი პირველი დარტყმის ბირთვული რაკეტის, აგრეთვე წყალქვეშა ნაღის რაკეტების, შორმანძილზე მოქმედი ფრთოსანი რაკეტების "პერშინგ-2", ნეიტრონული იარაღისა და სხვა მასობრივი მოსპობის იარაღების შექმნას. პენტაგონის დირექტივები ითვალისწინებდა ათი წლის განმავლობაში არანაკლებ 23 ათასი ახალი ბირთვული ქობინის წარმოებას. აშშ-მა ამ გამაღებულ შეიარაღებაში ჩაითრია აგრეთვე თავისი პარტნიორები ნატოს დაჯგუფებებიდან.

1983 წლის მარტში თეთრმა სახლმა შეიმუშავა ფართო მასშტაბიანი და მალაღებუქტური რაკეტისაწინააღმდეგო თავდაცვის სისტემის შექმნის პროგრამა, რომელმაც "სტრატეგიული თავდაცვითი ინიციატივის" პროგრამის სახელწოდება მიიღო, ხოლო სენატორმა ე. კენედიმ მას მოსწრებულად "ვარსკვლავების ომების" პროგრამა უწოდა.

როგორც ჩვენთვის ცნობილია 1972 წ. აშშ-სა და სსრ კავშირის შორის დაიდო ხელშეკრულება რაკეტისაწინააღმდეგო თავდაცვის სისტემის შეზღუდვის შესახებ, რომელიც კრძალავს რაკეტისაწინააღმდეგო თავდაცვის სისტემების გაშლას ქვეყნის ტერიტორიაზე და ასეთი თავდაცვის საფუძვლის შექმნას. თითოეულ მხარეს უფლება აქვს აკონდეს რაკეტისაწინააღმდეგო თავდაცვის შეზღუდული სისტემა მხოლოდ ერთ რაიონში 150 კმ-ის რადიუსით. საბჭოთა კავშირში ასეთ რაიონად მოსკოვია ამორჩეული, აშშ-ში კი - ვაშინგტონის მახ-

ლობლად ბაზა გრანდ-ფორკსი. ერთი რაიონის ფარგლებში ხელშეკრულებით დაშვებულია არაუმეტეს ასი რაკეტსაწინააღმდეგო გამშვები დანადგარის დამონტაჟება და არაუმეტეს ასი რაკეტსაწინააღმდეგო სასტრატო პოზიციის, აგრეთვე რაკეტსაწინააღმდეგო თავდაცვის რადიოლოკაციური საშუალებების შეზღუდული რაოდენობის დამონტაჟების უფლება. სტაციონარული რაკეტსაწინააღმდეგო თავდაცვის კომპონენტები განლაგებული უნდა იყოს მიწაზე. ხელშეკრულება კრძალავს საზღვაო, საჰაერო, კოსმოსური ან მობილურ-მიწისზედა ბაზირების რაკეტსაწინააღმდეგო თავდაცვის სისტემის ან კომპონენტების შექმნას, გამოცდას და გაშლას. მაშინ აშშ-მ და სსრ კავშირმა განაცხადეს, რომ ერთ-ერთი მხარის მიერ 1972 წლის ხელშეკრულებით დაწესებულ რაოდენობაზე მეტი რაკეტსაწინააღმდეგო სისტემის შექმნა აუცილებლად გამოიწვევს სტრატეგიული პარიტეტის დარღვევას და გაზრდის თერმობირთვული ომის საფრთხეს. "ვარსკვლავეთის ომების" ამერიკული პროგრამა კი ითვალისწინებს რაკეტსაწინააღმდეგო ფართომასშტაბიანი სისტემის შექმნას კოსმოსური ბაზირების ელემენტებით. საბჭოთა კავშირსაც და აშშ-ც კოსმოსში აქვთ თანამგზავრები, რომელნიც ემსახურებიან კავშირის, ნავიგაციისა და რაკეტულ-ბირთვული თავდასხმის გამაფრთხილებელ მიზნებს და ისინი არ წარმოადგენენ კოსმოსურ შეიარაღებას. რ. რეიგანის მიერ გამოცხადებული ე. წ. "სტრატეგიული თავდაცვითი ინიციატივის" პროგრამა კი ითვალისწინებს კოსმოსში დამრტყმელი შეიარაღების ე. ი. რაკეტსაწინააღმდეგო საშუალებების შექმნას, რაკეტსაწინააღმდეგო ფართო აშშ-ის ტერიტორიის გადახურვას და ერთდროულად სტრატეგიული პირველი დარტყმის შეიარაღების გაშლას კოსმოსში ახალი სტრატეგიული ძალების სტაციონარული ბაზირებით და ყველაფერი ამის კოორდინირებული სტრატეგიული მიზნებისათვის დამორჩილებას. კოსმოსის მილიტარიზაცია იმის იმედებს უქმნის აშშ-ს სტრატეგებს, რომ მათ პირველი და თანაც დაუსჯელი გამანადგურებელი დარტყმა მიაყენონ მოწინააღმდეგის ობიექტებს კოსმოსში, საჰაერო სივრცეში, ზღვაში დედამიწაზე. რაკეტსაწინააღმდეგო ფარის შექმნით აშშ-ში ფიქრობდნენ, რომ მთლიანად აიცილებდნენ თავიდან სსრ კავშირისაგან საპასუხო დარტყმას, გაანადგურებდნენ აფრენის დროს ან შემდეგ ტრაექტორიაზე ამერიკის პირველი დარტყმის შედეგად გადარჩენილ საბჭოთა რაკეტებს. ამრიგად, კოსმოსური დამრტყმელი შეიარაღება

და ბირთვული შეიარაღება ურთიერთკავშირშია და ორივე წარმოადგენს სტრატეგიულ კომპონენტს. რ. რეიგანის ადმინისტრაცია ცდილობდა დაემტკიცებინა, რომ "სტრატეგიული თავდაცვითი ინიციატივის" პროგრამა "შაღალმორალურია", ვინაიდან მას შეუძლია კაცობრიობა იხსნას ბირთვული ომისაგან და გამიზნულია არა ადამიანების, არამედ რაკეტების წინააღმდეგ /"რაკეტები რაკეტების წინააღმდეგ"/. ეს თეზისი ყალბი თეზისია, რომელიც მიზნად ისახავდა ბირთვული ომით შემფოთებული ხალხის დამშვიდებას.

1983 წლის ნოემბერში რ. რეიგანის მთავრობამ დაიწყო დასავლეთ ევროპაში წინასწარ დაგეგმილი საშუალო რადიუსზე მოქმედი რაკეტების განლაგება, რამაც ძალზედ გაამწვავა საერთაშორისო ვითარება. ამერიკული "პერშინგ-2" და ფრთოსანი რაკეტების ევროპაში განლაგების შემდეგ საბჭოთა წარმომადგენლებმა შეწყვიტეს მოლაპარაკება ვენევაში, რითაც მთელი პროცესი შეიარაღების შეზღუდვისა შეწყდა. დაიწყო გამაღებელი შეიარაღება სულ ახალი და ახალი ბირთვული და სხვა სახეობის იარაღით. საბჭოთა მთავრობამ, ამერიკული რაკეტების ევროპაში განლაგების პასუხად, დამატებით განალაგა თავისი საშუალო რადიუსზე მოქმედი რაკეტები გდრ-სა და ჩეხოსლოვაკიაში. ამასთანავე აშშ-მ და მისმა მოკავშირეებმა მსოფლიოს თითქმის ყველა რეგიონში მოაწყვეს დიდი სამხედრო მანევრები ყველა სახეობის შეიარაღებისა შეიარაღებული ძალების მონაწილეობით. ამავე დროს უდიდესი მასშტაბებით გაჩაღდა "ფსიქოლოგიური ომი" სოციალიზმის, როგორც საზოგადოებრივი სისტემის წინააღმდეგ. პრეზიდენტის №75 დირექტივა (1983 წ. მარტში) მოითხოვდა "ამერიკის ხმის", "თავისუფლების", "თავისუფალი ევროპის" და სხვების ძირგამომთხრელი პროპაგანდის გაძლიერებას სოციალისტური ქვეყნების წინააღმდეგ და ეკონომიკური ზეგავლენის გაძლიერებას სსრ კავშირზე, პოლონეთზე და სხვა სოციალისტურ სახელმწიფოებზე. ამავე წელს მოხდა საზარელი ამბავი შორეულ აღმოსავლეთში, სადაც სამხრეთ კორეის თვითმფრინავმა შემთხვევით დაარღვია საბჭოთა საზღვრები, რის გამოც იგი ჩამოგდებული იქნა საბჭოთა თავდაცვითი ძალების მიერ. 1983 წლის ოქტომბერში აშშ-მ გადასხა ჯარები გრენადაში, სადაც დაამხო საბჭოთა და კუბის მეშვეობით დამყარებული კომუნისტური რეჟიმი და ადგილობრივ მოსახლეობას დაეხმარა სასურველი რეჟიმის დამყარებაში.

1983 წლის ოქტომბერში ამერიკამ თავისი საზღვაო ქვეითი ჯარები გადასხა ლიბანში ადგილობრივი ტერორისტული ძალების წინააღმდეგ საბრძოლველად, ხოლო აშშ-ის საზღვაო გემებზე განლაგებული ავიაცია ახორციელებდა ინტენსიურ დაბომბვებს ლიბანის ქალაქებსა და სოფლებზე. ნოემბერ-დეკემბერში ლინკორმა "ნიუ-ჯერსმა" მასირებული საარტილერიო დაბომბვები განახორციელა ლიბანის და სირიის ჯარების პოზიციებზე. ამერიკის აღნიშნული აქციები პასუხი იყო ლიბანის ტერორისტების მოქმედებაზე. ამერიკამ ამ აგრესიის საბაზად დაიდო აგრეთვე დასავლეთის სახელმწიფოების ინტერესების დაცვა ნავთობის მიწოდების საქმეში ახლო და შუა აღმოსავლეთში "საბჭოთა საშიშროებისაგან". ამ მიზნით, ამ რეგიონში, ჯერ კიდევ 1981 წლის იანვარში შეიქმნა სარდლობა, რომლის მთავარი დანიშნულებაა ამ რეგიონის ქვეყნების ამერიკის გავლენის ქვეშ მოქცევა.

"სწრაფი რეაგირების" ჯარების ფორმირება ხდებოდა ცენტრალურ ამერიკაშიც. 1983 წლის ბოლოს, ამერიკის ზეგავლენით, მიუხედავად პოლანდიის, ბელგიის, დანიის, საბერძნეთისა და ნატოს სხვა პატარა ქვეყნების ოპოზიციისა, დასავლეთ ევროპაში დაიწყო "პერშინგ-2"-ის და ფრთოსანი რაკეტების განლაგება. 1981 წლის დეკემბერში კი ნატომ მიიღო ე. წ. "როჯერსის გეგმა", რომელიც ითვალისწინებდა ახალი არაბირთვული იარაღის შექმნას "ღრმა დარტყმების" განხორციელების მიზნით ვარშავის ხელშეკრულების სახელმწიფოებზე. ვითარება მწვავდებოდა საბჭოთა მთავრობის მიერ ულტიმატური ხასიათის განცხადებებითა და მოთხოვნებით. დასავლეთის მიერ წამოწყებულ ახალ გამაღებულ შეიარაღებას 70-80-იან წლებში სოციალისტური ქვეყნები საპასუხო ღონისძიებებით პასუხობდნენ. ამასთანავე საბჭოთა მხარე არაერთხელ აცხადებდა, რომ იგი არ დაუშვებს დასავლეთის მიერ უპირატესობის მიღწევას საბჭოთა კავშირზე და ა. შ.

გამაღებული შეიარაღება და სულ ახალი და ახალი სახეობის მასობრივი მოსპობის ბირთვული და არაბირთვული შეიარაღების ზრდა დიდ შეშფოთებას იწვევდა დასავლეთის ზოგიერთ გავლენიან პოლიტიკურ წრეებში, რომ აღარაფერი ვთქვათ ხალხთა მასებზე, რომელნიც ევროპაშიც და ამერიკაშიც მოითხოვდნენ დიალოგის გამართვას აღმოსავლეთსა და დასავლეთს შორის და სადავო საკითხების მშვიდობიანი გზით გადაჭრას. აშშ-ს მთავრობა ანგარიშს ეწევდა

ხალხის ამ მოთხოვნებს. 1984 წ. 28 სექტემბერს ვაშინგტონში მოეწყო შეხვედრა რ. რეიგანსა და ა. გრომიკოს შორის, რომლის დროსაც გამომქალენდა ორივე მხარის მზადყოფნა დიალოგის გამართვაზე. აქ შეთანხმდნენ, რომ მომავალში აუცილებლობის შემთხვევაში მოაწყონ ახალი შეხვედრები. 1984 წლის ნოემბერში აშშ-ს სსრ კავშირი დათანხმდნენ დაეწყათ დიალოგი ბირთვული და კოსმოსური შეიარაღების მთელი კომპლექსური საკითხების ირგვლივ შეთანხმების მიღწევის მიზნით. ამის შესაბამისად, 1985 წლის 7-8 იანვარს ვენევაში ერთმანეთს შეხვდნენ ორივე ქვეყნის საგარეო საქმეთა მინისტრები ჯ. შულცი და ა. გრომიკო, რომლის დროსაც შეთანხმდნენ დაეწყათ მოლაპარაკება ბირთვული და კოსმოსური შეიარაღების საკითხზე ერთმანეთთან კავშირში. 1985 წლის 12 მარტს ვენევაში დაიწყო საბჭოთა კავშირ-ამერიკის მოლაპარაკება. ამ შეთანხმებამ გააუმჯობესა ურთიერთობის ატმოსფერო საბჭოთა კავშირსა და აშშ-ს შორის და მთელ მსოფლიოში. ამასთანავე ამერიკის საგარეო პოლიტიკაზე დიდ ზეგავლენას ახდენდა სამხედრო-სამრეწველო კომპლექსი, პენტაგონი და მისი შეფი გ. უაინბერგერი, რომელიც სულ ახალ და ახალ თანხებს მოითხოვდა ბირთვული და სხვა სახეობის შეიარაღების ზრდისა და აღმოსავლეთისა და დასავლეთ ევროპის ქვეყნებს შორის უკვე დადგენილი პარიტეტის დარღვევისათვის. მაგრამ სულ უფრო ნათელი ხდებოდა, რომ ამ ამოცანის მიღწევის შემთხვევაშიც კი, მსოფლიოში იმდენი შეიარაღება იყო დაგროვილი, რომ მისი გამოყენება ჩვენ პლანეტას სრული განადგურება-გაქრობით ემუქრებოდა. ასეთ ვითარებაში აშშ-შიც და სსრ კავშირშიც გაიმარჯვა საღმა აზრმა, რომ ამ ორ ქვეყანას შორის აუცილებელი იყო ურთიერთობის გაუმჯობესება და კონფრონტაციაზე უარის თქმა. ამ მიმართულების დასაწყისი იყო ის, რომ 1985 წლის 19-21 ნოემბერს ვენევაში მოეწყო პირველი შეხვედრა მ. გორბაჩოვსა და რ. რეიგანს შორის, რასაც უდიდესი ისტორიული მნიშვნელობა ჰქონდა. ექვსი წელი იყო გასული, რაც ამ ორი ქვეყნის უმაღლესი ხელმძღვანელები არ შეხვედროდნენ ერთმანეთს. 1979 წ. ვენაში მოწყობილი შეხვედრის დროს ლ. ი. ბრეჟნევსა და ჯ. კარტერს შორის დაიდო სტრატეგიული შეიარაღების შეზღუდვის მეორე ხელშეკრულება, რომელიც არ იქნა რატიფიცირებული აშშ-ს კონგრესის მიერ. ამის შემდეგ იყო რომ აშშ-ში კონსერვატორულმა ელემენტებმა ძალები მოიკრიბეს, ხოლო საბჭოთა კავშირმა კი 1979 წლის დეკემბერში ჯარები შეიყვანა

ავღანეთში, რამაც კიდევ უფრო გაამწვავა საერთაშორისო ვითარება. როგორც უკვე დავინახეთ, ამერიკის მილიტარისტულმა ძალებმა გამოიყენეს რა შექმნილი ვითარება, დაიწყეს გამაღებული შეიარაღება, რომელსაც არც საბჭოთა კავშირი არ ჩამორჩებოდა, ზოგიერთ რამეში კი ლიდერობდა კიდევ, და უმაღლავდა საკუთარ ხალხს გამაღებული შეიარაღების ნამდვილ მასშტაბებს. აშშ-მა ომის შემდგომ 40 წლის განმავლობაში 7,5 ტრილიონი დოლარი დახარჯა სამხედრო მიზნებისათვის. აქედან რეიგანის ადმინისტრაციის დროს იმავე მიზნებისათვის დაიხარჯა 2 ტრილიონი დოლარი. იგი მოხმარდა თავისი მასშტაბებით გაუგონარ ბირთვული მოდერნიზაციის პროგრამის განხორციელებას. სამწუხაროდ, სსრ კავშირში ასეთი მონაცემები არ არსებობს, მაგრამ ექვს გარეშეა, რომ არც აქ იქნება გაღებული ნაკლები ხარჯები. ენევეაში შეხვედრის წინ მსოფლიოში 60 ათასი ბირთვული იარაღის ერთეული დაგროვდა, რომელიც სპეციალისტების აზრით საკმარისია ჩვენი პლანეტის 60-ჯერ მოსპობისათვის. ამრიგად, მსოფლიოში დაგროვდა გაუგონარი მასშტაბების ბირთვული და ჩვეულებრივი შეიარაღება და შეიქმნა ისტორიული ჩიხი, რომელშიც ორივე შესახელმწიფო დიდი სისწრაფით მიექანებოდა. ასეთ ვითარებაში ორივე ქვეყნის ლიდერის შეხვედრის მოწყობას უდიდესი მნიშვნელობა ჰქონდა. მ. ს. გორბაჩოვმა და რ. რეიგანმა ერთობლივ კომუნიკეში განაცხადეს, რომ ბირთვული ომი არ უნდა გაჩაღდეს, ხაზგასმით აღინიშნა აშშ-სა და სსრ კავშირს შორის ყოველგვარი ომის დაუშვებლობა - ბირთვულის თუ ჩვეულებრივი - და ვალდებულება იკისრეს არ ესწრაფოდნენ სამხედრო უპირატესობის მიღწევას. ამ ისტორიულმა შეხვედრამ საფუძველი ჩაუყარა ორი ქვეყნის ლიდერების მომავალ შეხვედრებს და მათ შორის დიალოგის დასაწყისი გახდა საბჭოთა კავშირ-ამერიკის შორის ურთიერთობის გაუმჯობესების მიღწევაში. შეხვედრამ საფუძველი ჩაუყარა აგრეთვე ამ ორ სახელმწიფოს შორის მოლაპარაკებების დაჩქარებას ბირთვული და კოსმოსური შეიარაღების შემცირებაში. ენევეაში ორი ლიდერის შეხვედრამ პოზიტიური ზეგავლენა მოახდინა თანამედროვე საერთაშორისო ურთიერთობაში პოლიტიკური და ფსიქოლოგიური კლიმატის შეცვლაზე, ამ ურთიერთობის გაჯანსაღებაზე, ბირთვული ომის საფრთხის წარმოქმნის შემცირებაზე.

სსრ კავშირმა 1985 წლის 6 აგვისტოდან ცალმხრივი მორატორიუმი გამოაცხადა ყოველგვარ ბირთვულ აფეთქებაზე. მორატორი-

უმის მოქმედების ვადა 1986 წლის 1 იანვრამდე გრძელდებოდა. მაგრამ 1985 წლის დეკემბერში მ. ს. გორბაჩოვმა განაცხადა, რომ თუ მორატორიუმი ორმხრივი გახდება, ე. ი. თუ აშშ-იც შეუერთდება მას, მაშინ მისი მოქმედების ვადა გაგრძელდება. საბჭოთა კავშირის ეს მორიგი ინიციატივა მიზნად ისახავდა ბირთვული იარაღის წარმოების შეზღუდვას, შემდეგ კი მის მთლიან ლიკვიდაციას. 1974 წელს სსრ კავშირმა და აშშ-მა დადეს ხელშეკრულება ბირთვული იარაღის აფეთქებების სიძლიერის 150 კილოტონამდე შეზღუდვის შესახებ. 1976 წლის საბჭოთა-კავშირ-ამერიკის ხელშეკრულებით კი მოწესრიგდა ბირთვული აფეთქების მოწყობა მშვიდობიანი მიზნებისათვის. მაგრამ ეს ხელშეკრულებები არ დაამტკიცა ამერიკის სენატმა.

1977 წელს საბჭოთა მთავრობის ინიციატივით სსრ კავშირსა, აშშ-სა და ინგლის შორის დაიწყო მოლაპარაკება ყველა სფეროში - ატმოსფეროში, კოსმოსში, წყლის ქვეშ და მიწის ქვეშ ბირთვული იარაღის აკრძალვის ხელშეკრულების შემუშავებისათვის. მოლაპარაკება წარმატებით მიმდინარეობდა. მაგრამ 1980 წელს, როდესაც შეთანხმება უკვე თითქმის დამთავრების სტადიაში იყო, აშშ-მა 'და ინგლისმა, ავღანეთის ამბებთან დაკავშირებით, შეწყვიტეს მალაპარაკება და უარი თქვეს მოლაპარაკების განახლებაზე.

აშშ-ის მთავრობა მაშინ არ გამოეხმაურა საბჭოთა მთავრობის წინადადებას ბირთვულ აფეთქებებზე მორატორიუმის შემოღების შესახებ და კვლავ აგრძელებდა ასეთ აფეთქებებს.

აშშ და დასავლეთის ზოგიერთი ქვეყანა ამტკიცებდა, რომ ბირთვულ აფეთქებებზე კონტროლის დაწესება ძალიან ძნელია და ამიტომ მორატორიუმის შემოღებას არა აქვს აზრიო. მაგრამ მეცნიერთა ერთი ნაწილი იმასაც ამტკიცებდა, რომ ამჟამად არსებობს საიმედო ეროვნული საშუალებები, რომელნიც ყოველგვარ ბირთვულ აფეთქებაზე მკაცრი კონტროლის დაწესების შესაძლებლობას იძლევა. ამიტომ, მიუხედავად საბჭოთა კავშირისადმი დიდი უნდობლობისა, მოითხოვდნენ მტკიცე საერთაშორისო კონტროლის დაწესებას ბირთვულ აფეთქებებზე. 1985 წლის დეკემბერში საბჭოთა მთავრობამ განაცხადა, რომ იგი თანახმაა კონტროლის საერთაშორისო სისტემის დაწესებაზე და მორატორიუმის შემოღების შემთხვევაში მზადაა შეუთანხმდეს აშშ-ს ადგილებზე კონტროლის საკითხზე. ასეთი ნაბიჯი, ბუნებრივია, საბოლოოდ გაფანტავდა ყოველგვარ ექვს მორატორიუმის ზუსტად დაცვაზე და თვითკონტროლის პრობლემაც აღარ

გადაიქცეოდა ურთიერთშეთანხმების გზაზე წინააღმდეგობის მიზეზად. საბჭოთა მთავრობა დათანხმდა აგრეთვე მიეღო 1985 წლის იანვარში ინდოეთის, მექსიკის, არგენტინის, ტანზანიის, საბერძნეთისა და შვეციის სახელმწიფოთა ხელმძღვანელების მიერ დელში ხელმოწერილ დეკლარაციაში წამოყენებული წინადადებები შემოწმების საერთაშორისო სისტემის შემოღების შესახებ.

1985 წლის დეკემბერში აშშ-ის მთავრობამ განაცხადა, რომ საბჭოთა კავშირმა დაარღვია რაკეტსაწინააღმდეგო თავდაცვის სისტემის მეორე ხელშეკრულება /საბჭოთა მოდერნიზებულ რაკეტას რს-12-ს აშშ-ში "ახალ რაკეტას" ეძახიან/ და ხელშეკრულება რაკეტსაწინააღმდეგო თავდაცვის სისტემის შეზღუდვის შესახებ კრასნოიარსკში რადარული სადგურის შექმნით. მაგრამ შეშფოთებას იწვევდა ის ფაქტი, რომ საბჭოთა კავშირის წინადადება ბირთვულ აფეთქებებზე მორატორიუმის შემოღების შესახებ, რომელიც პრაქტიკული წინგადადგმული ნაბიჯი იქნებოდა ბირთვული განიარაღების გზაზე, თავდაპირველად ვერ პოულობდა მხარდაჭერას აშშ-ში. აშშ-ში ფართო მასშტაბებით ხორციელდებოდა სტრატეგიული თავდაცვის ინიციატივის პროგრამა. ამ საქმეში ჩაება ინგლისის, გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის, იტალიის, იაპონიისა და სხვა სახელმწიფოების სამეცნიერო-ტექნიკური და სამრეწველო პოტენციალი. ბირთვული გამაღებელი შეიარაღების გამართლებას "ქორები" ცდილობდნენ იმის მტკიცებით, რომ საბჭოთა კავშირთან მხოლოდ "ძალის პოლიტიკით" შეიძლება ურთიერთობა, რომ საბჭოთა კავშირთან მოლაპარაკება ეფნევაში შესაძლებელი გახდა აშშ-ის სამხედრო სიძლიერის ზრდის შედეგად. თავის უარყოფით დამოკიდებულებას კი საბჭოთა მორატორიუმისადმი უკავშირებდნენ მრავალ პირობას, კერძოდ, იმას, რომ ორივე მხარემ ჯერ რადიკალურად უნდა შეამციროს თავისი ბირთვული არსენალი, მოახდინოს ჩვეულებრივი შეიარაღების ბალანსირება, განამტკიცოს ურთიერთობა და მხოლოდ ამის შემდეგ შეწყვიტოს ბირთვული იარაღის გამოცდა.

1986 წ. ოქტომბერში ისლანდიის დედაქალაქ რეიკიავიკში შედგა რიგით მეორე შეხვედრა მ. ს. გორბაჩოვსა და რ. რეიგანს შორის.

განვლილ პერიოდში საბჭოთა მთავრობამ ოთხჯერ გააგრძელა მორატორიუმში ბირთვულ აფეთქებებზე, წამოაყენა ამ საუკუნის ბოლომდე ბირთვული იარაღის სრული ლიკვიდაციის პროგრამა.

1986 წ. ივნისში ვარშავის ხელშეკრულების სახელმწიფოები სსრკ კავშირის ინიციატივით გამოვიდნენ წინადადებით ჩვეულებრივი შეიარაღებული ძალებისა და შეიარაღების შემცირების შესახებ მთელ ევროპულ კონტინენტზე - ატლანტიკიდან ურალამდე.

რეიკიავიკში შეხვედრა მაინც აუცილებელი გახდა. საბჭოთა კავშირ-ამერიკის მოლაპარაკება უნევაში, სადაც იხილავდნენ კოსმოსური და ბირთვული შეიარაღების საკითხებს, პრაქტიკულად ჩიხში მოექცა. გამაღებული შეიარაღება არ შეჩერებულა და სულ უფრო ნათელი ხდებოდა, რომ საქმე უახლოვდება ისეთ ზღვარს, რომლის მიღმა გარდაუვალა გამაღებული შეიარაღების ახალი ეტაპი, რომელსაც მოჰყვება განუქვრეტელი პოლიტიკური და სამხედრო შედეგები.

ასეთ პირობებში წინადადება უმაღლეს დონეზე საპირო შეხვედრის შესახებ წამოაყენა მ. ს. გორბაჩოვმა თავის საპასუხო მიმართვაში რეიგანის 25 ივლისის წერილზე. იგი წერდა: "სიტუაცია ისეთია, რომ ყველა საქმე ერთი-ორი დღით უნდა გადავლოთ და დაუყოვნებლივ შევხვდეთ ერთმანეთს". ეს წერილი რეიგანს გადასცა ე. შევარდნაძემ აშშ-ში ყოფნის დროს სექტემბერში. მაშინ იქნა მიღწეული შეთანხმება რეიკიავიკში შეხვედრის შესახებ.

ამერიკის შეერთებული შტატების პრეზიდენტმა რეიკიავიკში გამგზავრების წინ, 9 ოქტომბერს, გააცეთა განცხადება იმის შესახებ, რომ მას სურვილი აქვს მიაღწიოს პროგრესს აღმოსავლეთსა და დასავლეთს შორის არსებული წინააღმდეგობების დაძლევის, უშიშროების განმტკიცებისა და მშვიდობის შენარჩუნების საქმეში.

საბჭოთა ხელისუფლებამ რეიკიავიკში ჩაიტანა მთელი პაკეტი წინადადებებისა, რომელთა მიღების შემთხვევაში შესაძლებელი გახდებოდა "წინსვლა უბირთვო მსოფლიოსაკენ". მ. ს. გორბაჩოვმა რ. რეიგანს შესთავაზა აქვე, რეიკიავიკში საგარეო საქმეთა მინისტრებისა და შესაბამისი უწყებებისათვის მიეცათ დავალება, მოემზადებინათ შეთანხმების სამი პროექტი, რომელსაც შემდეგ ორივე ხელმძღვანელი ხელს მოაწერდა მ. ს. გორბაჩოვის ვიზიტის დროს ვაშინგტონში.

პირველი წინადადება ითვალისწინებდა სტრატეგიული იარაღის შემცირებას 50 პროცენტით. ხუთი წლის განმავლობაში, თანაც აქ ლაპარაკი იმაზე კი არ იყო, რომ ბირთვული შეიარაღება შეეზღუდათ, როგორც ამას ადგილი ჰქონდა სტრატეგიული შეტევითი შეიარაღების შეზღუდვის პირველი /1972 წ./ და მეორე /1979 წ./ ხელ-

შეკრულებების დადების დროს, არამედ საქმე ეხებოდა უკვე საუკუნის დამლევისათვის სტრატეგიული ბირთვული იარაღის მთლიანად მოსპობას, რასაც ითვალისწინებდა მ. ს. გორბაჩოვის 1986 წლის 15 იანვრის განცხადება.

50 პროცენტით უნდა შემცირებულიყო სტრატეგიული შეტე-
ვითი შეიარაღების ყოველი ნაწილი: მიწისზედა ბაზირების სტრატე-
გიული რაკეტები, სტრატეგიული რაკეტები წყალქვეშა ნაეზზე და
სტრატეგიული ბომბდამშენები. ამასთანავე საბჭოთა დელეგაცია ამ
საკითხში ძალზე დიდ დათმობაზე წავიდა. თუ, მაგალითად, ენევეაში
საბჭოთა წინადადება სტრატეგიული იარაღის 50 პროცენტით შემ-
ცირებაზე ითვალისწინებდა ევროპაში განლაგებული ამერიკის საშუ-
ალო რადიუსის რაკეტების შემცირებასაც, ვინაიდან ისინი საბჭოთა
ტერიტორიას აღწევდნენ, ახლა საბჭოთა დელეგაციამ უარი თქვა ამ
მოთხოვნაზე და გარდა ამისა მოხსნა ამერიკის მოწინავე ბაზირების
საშუალებათა საკითხიც.

მეორე საბჭოთა წინადადება ეხებოდა საშუალო სიშორის
რაკეტებს. დელეგაციამ ამ საკითხის კარდინალურად გადაჭრის
მიზნით მოითხოვა საბჭოთა და ამერიკული საშუალო სიშორის
რაკეტების მთლიანი მოსპობა ევროპაში. ამასთანავე, ენევეაში სსრკ-
ის მიერ წამოყენებული წინადადებებისაგან განსხვავებით რეკიავიკში
მთლიანად განზე რჩებოდა საფრანგეთისა და ინგლისის ბირთვული
პოტენციალი, მიუხედავად იმისა, რომ ეს ქვეყნები აშშ-ს მო-
კავშირეები არიან და ნატოში შედიან. საბჭოთა დელეგაცია დათანხ-
მდა გადაეწყვიტა სადავო საკითხი, რომელიც ეხებოდა 1 000 კილო-
მეტრზე ნაკლები სიშორის რაკეტებს და აქაც წავიდა დიდ დათმობაზე,
რათა გაეყინა მათი წარმოება და დაუყოვნებლივ შედგომოდა მოლა-
პარაკებას მათი მომავალი ბედის შესახებ. საბჭოთა დელეგაცია და-
თანხმდა აგრეთვე მოლაპარაკების დაუყოვნებლივ გამართვაზე საშუ-
ალო სიშორის რაკეტების შესახებ, რომ ევროპაში ამერიკული და
საბჭოთა რაკეტების ლიკვიდაციის პირობით 100-100 ქობინი დატო-
ვონ აზიაში საბჭოთა საშუალო რაკეტებზე, ამერიკელებმა კი ამ-
დენივე თავიანთ ასეთსავე რაკეტებზე აშშ-ის ტერიტორიაზე.

მესამე საკითხი ეხებოდა რაკეტსაწინააღმდეგო თავდაცვით
უვადო ხელშეკრულებას და ბირთვული გამოცდების აკრძალვას. იმ
მიზნით რომ გამორიცხებულიყო ის, რაც ხელს შეუშლიდა სტაბი-
ლურობას და პარიტეტს და ახალი ტიპის იარაღის შექმნას. ორივე

მხარეს უნდა ეყისრა ერთნაირი ვალდებულება უახლოესი ათი წლის განმავლობაში არ ესარგებლათ 1972 წლის რაკეტაწინააღმდეგო თავდაცვითი უვადო ხელშეკრულებიდან გამოსვლის უფლებით, ე. ი. აკრძალათ კოსმოსური იარაღის შემუშავება, გამოცდები. ნებადართული დარჩებოდა მხოლოდ გამოკვლევები, ხოლო გამოცდები ჩატარდებოდა მხოლოდ ლაბორატორიის ფარგლებში. ამ ერთნაირ შეზღუდვას სსრ კავშირსა და აშშ-ში უნდა ემოქმედა ათი წლის მანძილზე, ე. ი. იმ პერიოდში, როცა მრისპობოდა საბჭოთა და ამერიკული ბირთვული იარაღი. ამერიკელები ათი წლის ნაცვლად ამ საქმისათვის შვიდ წელს მოითხოვდნენ. საბჭოთა დელეგაცია ათ წელს იმიტომ ამბობდა, რომ მიღწეული შეთანხმების შედეგად სტრატეგიული შეიარაღების 50 % პირველი ხუთი წლის განმავლობაში უნდა მოსპობილიყო, ხოლო მეორე 50 % მომდევნო ხუთი წლის განმავლობაში.

მაგრამ აშშ-ის პრეზიდენტი ბოლომდე დაეინებით მოითხოვდა, რომ ამერიკას ჰქონოდა ყოველივე იმის გამოცდისა და გამოკვლევის უფლება, რაც შეეხებოდა სტრატეგიულ თავდაცვით ინიციატივას / ე. ი. "ვარსკვლავეთის ომების" პროგრამას/, თანაც გამოცდები ეწარმოებინა არა მარტო ლაბორატორიებში, არამედ მის ფარგლებს გარეთაც, მათ შორის კოსმოსშიც. მისი თქმით, "ვარსკვლავეთის ომების" პროგრამა - ეს თავდაცვითი სისტემაა და იგი მზად არის სსრკ-ს გაუზიაროს ამ დარგში წარმოებულ სამუშაოთა შედეგები... რ. რეიგანი რეიკიავიკში შეხვედრის შედეგების შესახებ ტელევიზიით გამოსვლისას ამართლებდა თავის პოზიციას "ვარსკვლავეთის ომების" საკითხში. ამიტომაც განაცხადა" ეს პროგრამა იმისთვის გვჭირდება, რომ ამერიკა და მისი მოკავშირეები დატული იყვნენ საბჭოთა რაკეტული დარტყმისაგან იმ შემთხვევაშიც კი თუ, რომელიმე თავნება რუხსა სამხედრომ, რომელიც ზალისტიკურ რაკეტასთან მორიგეობს, მოისურვა მისი ამერიკისათვის დარტყმა".

ბირთვული გამოცდების შეწყვეტის საკითხშიც ცხადი გახდა, რომ ამერიკის მხარეს არ სურდა ეწარმოებინა მოლაპარაკება ამ თემაზე. ამის გამო "წარმოიქმნა ჩიხი". ბირთვული გამოცდების საკითხი იხილებოდა მეორე დღეს, მესამე საუბრის დროს და დამაბუღმა დისკუსიამ თითქმის რვა საათს გასტანა. და ისევ უშედეგოდ, სადილის შემდეგ შეკრებილი თათბირს მონაწილეების /უკვე მეოთხე საუბარზე, სულ კი სამი საუბარი იყო დაგეგმილი/ მთელი ოთხსაათიანი

დისკუსია ც უშედეგოდ დამთავრდა, ვინაიდან აშშ არ დათანხმდა შეეზღუდა სტრატეგიული თავდაცვითი ინიციატივის პროგრამის მიხედვით კვლევა, სამუშაოები და გამოცდები ლაბორატორიების ფარგლებში.

რეიკიავიკში თათბირის მუშაობის ჩაშლის მთავარ მიზეზად მიჩნეულია ის, რომ ორივე დიდი ქვეყნის ხელმძღვანელობა მეტისმეტად არის დამოკიდებული სამხედრო-სამრეწველო კომპლექსზე, რომელთაც გამალებული ბირთვული და სხვა შეიარაღება ბიზნესად, მოგების საშუალებად, თავიანთი არსებობის მიზნად და საქმიანობის აზრად აქციეს.

მეორე, კარგა ხანია ამერიკის შეერთებულ შტატებს სურდა და მიაღწია კიდევ: ეკონომიკურად სული ამოეხადა საბჭოთა კავშირისათვის გამალებული უახლესი და ყველაზე ძვირად ღირებული კოსმოსური და სხვა სახის შეიარაღების მეოხებით. სურდა სხვადასხვა სიძნელე შეექმნა საბჭოთა ხელმძღვანელობისათვის, ჩაეფუშა მისი გეგმები, მათ შორის სოციალურ სფეროშიც, ეს ამოცანაც მიღწეულ იქნა. საერთაშორისო მიმომხილველებმა შემდეგნაირად შეაჯამეს დიალოგი რეიკიავიკში: ეს შეხვედრა დიდი მოვლენა იყო: მოხდა ვითარების ხელახალი შეფასება. შეიქმნა თვისებრივად სხვაგვარი სიტუაცია. უკვე ვერაფერ ვერ იმოქმედებს ისე თვითნებურად, როგორც მანამდე მოქმედებდა. შეხვედრა სასარგებლო იყო. მან მოამზადა წინსვლის, უკეთესობისაკენ რეალური სვლის შესაძლო ნაბიჯი. მაგრამ შეხვედრა რეიკიავიკში უშედეგოდ დამთავრდა, ამ შეხვედრის დროს ორივე მხარის მიერ წამოყენებულმა ბირთვული იარაღის ლიკვიდაციის პროგრამამ მთელი მსოფლიო აამოძრავა, მან მრავალი სახელმწიფო, პოლიტიკური და სახელმწიფო მოღვაწე, პროგრესულად მოაზროვნე ადამიანი აიძულა ახლებურად შეეხედა თანამედროვე პრობლემების გადაჭრის ამოცანებისათვის, მათი პერსპექტივებისათვის, ებრძოლა ბირთვული იარაღის აკრძალვისათვის, გამალებული შეიარაღების შეკავებისათვის.

ბირთვული განიარაღების წინადადებისათვის მთელი მსოფლიოს დემოკრატიული საზოგადოებრიობის მიერ მხარდაჭერამ ორივე სახელმწიფოს ხელმძღვანელობა აიძულა ფართო პროპაგანდისტული კამპანია გაეჩაღებინა საზოგადოებრიობის დამუშავებისათვის როგორც ქვეყნის შიგნით, ასევე მის ფარგლებს გარეთ. ვაშინგტონის მტკიცებით რეიკიავიკში სსრ კავშირმა კი არა, აშშ-მ წამოაყ-

ენა კონსტრუქციული წინადადებანი მთლიან ბირთვულ განიარაღებაზე, იგი ყოველმხრივ ილტვოდა პასუხისმგებლობა მოლაპარაკების ჩაშლაზე საბჭოთა მხარისათვის გადაებრალებინა. ამასვე ამტკიცებდა საბჭოთა მხარეც.

საბჭოთა კავშირმა რეიკიავიკის პოზიტიური შედეგების განვითარების მიზნით 1986 წლის 6 ნოემბერს ენევის მოლაპარაკებაზე შეიტანა ურთიერთდაკავშირებული წინადადებების მთელი კომპლექსი ბირთვული და კოსმოსური შეიარაღების ყველა ასპექტზე. ამ წინადადებას უნდა გაეაქტიურებინა მოლაპარაკება ენევაში და ისინი კონკრეტულ შედეგებზე გადაეყვანა.

1987 წ. 15 იანვრისათვის ენევაში დანიშნული ახალი რაუნდის მოლაპარაკების წინ წაწვევის უზრუნველსაყოფად საბჭოთა მხარემ წინადადება წამოაყენა მოწყობილიყო სსრ კავშირისა და აშშ-ს წარმომადგენლების სამუშაო შეხვედრა-კონსულტაცია ბირთვულ-კოსმოსური შეიარაღების საკითხის განხილვისათვის. ეს შეხვედრა ენევაში მოეწყო და მიმდინარეობდა 1986 წ. 2-5 დეკემბერს, რომლის დროსაც შეხვედრები და საუბრები ბევრი იყო, მაგრამ ისინი უშედეგოდ დასრულდა. თუ საბჭოთა მხარე ცდილობდა რეიკიავიკში წამოყენებული პრობლემის მოგვარებას ბირთვულსა და უპირველეს ყოვლისა კოსმოსური შეიარაღების საკითხებზე, ამერიკის პოზიციამ აქ ცხადყო, რომ ვაშინგტონი უარს ამბობს იმის განხილვაზე, რაც დაკავშირებული იყო ე. წ. "ვარსკვლავების ომის" პროგრამასთან. სწორედ ეს პროგრამა იწვევდა ყველაზე დიდ შესწოთებას საბჭოთა ხელმძღვანელობაში.

აშშ-ს წარმომადგენელს ენევის სამუშაო შეხვედრაზე სურდა ცალკე გადაწყვეტილიყო სტრატეგიული შეტევითი შეიარაღების შემცირება 50 %-ით და ლიკვიდირებულიყო საბჭოთა და ამერიკული საშუალო რადიუსზე მოქმედი რაკეტები ევროპაში, რაც საბჭოთა მხარის აზრით აშშ-ს ცალმხრივ უპირატესობას ანიჭებდა. ენევის კონსულტაციებზე ისიც გამოიჩინა, რომ აშშ ფაქტობრივად არ ცდილობდა ევროპაში არსებული საშუალო სიშორის რაკეტებზე ნამდვილი შეთანხმების მიღწევას და არჩევდა შეთანხმებას საბჭოთა კავშირთან 1.000 კმ-ზე ნაკლები რადიუსის რაკეტების შესახებ. რეიკიავიკშიც და ენევაშიც საბჭოთა მხარე მზად იყო ამ საკითხის განხილვისათვის საშუალო სიშორის რაკეტებზე შეთანხმების მიღწევისთანავე, რადგან სწორედ ევროპაში განლაგებული ბირთ-

ვული რაკეტების ეს სახეობა იწვევდა დიდ შეშფოთებას საბჭოთა კავშირში.

ჟენევის ამ შეხვედრაზე ამერიკის მხარე მოითხოვდა უფლებას, რომ თავისი საშუალო სიშორის რაკეტები ალიასკაზე განლაგებინა. საბჭოთა კავშირის წინადადებები კი იმას მოითხოვდა, რომ აზიაში არ განლაგებულყო ისეთი ტიპის რაკეტები, რომელნიც ერთმანეთის ტერიტორიას მიაღწევდნან. აშშ-ს ამ მოთხოვნის განხორციელება, პლუს, ამ დროს მიღებული გადაწყვეტილება ამერიკის ბირთვული რაკეტა “ლენისი” სამხრეთ კორეაში განლაგების შესახებ, - ბირთვული გამაღებელი შეიარაღების ახალ წყაროს ქმნიდა აზიის ამ რეგიონში.

ვაშინგტონს განსხვავებული პოზიცია ეკავა რაკეტსაწინააღმდეგო თავდაცვის ხელშეკრულების საკითხშიც. ამ ხელშეკრულების 10 წლის ვადით დაცვას აშშ უკავშირებდა 1996 წლისათვის ბალისტიკური საკონტინენტთაშორისო რაკეტების ლიკვიდაციის საკითხს. უფრო მეტიც, ვაშინგტონი უარყოფდა აღნიშნული ხელშეკრულების გავრცელებას “ვარსკვლავეთის ომების” პროგრამაზე და მოითხოვდა უფლებას, რათა გამოცდები ლაბორატორიის ფარგლებიდან კოსმოსურ სივრცეში გადაეტანა. ამერიკის მხარე უარს ამბობდა იმაზეც, რომ დაეწყოთ მოლაპარაკება ბირთვული გამოცდების მთლიან აკრძალვაზე მტკიცე კონტროლის დამყარების შეუძლებლობის გამო. სამუშაო შეხვედრა ჟენევაში უშედეგოდ დასრულდა. მოლაპარაკება ბირთვულ-კოსმოსური შეიარაღების თაობაზე კვლავ ჩიხში მოექცა.

1987 წლის დამდეგს პრეზიდენტმა ბრძანება გასცა დაეწყოთ ახალი სახეობის სტრატეგიული რაკეტების “მიჯიტმენის” შექმნა. 500 ასეთი სახეობის რაკეტა უნდა განლაგებულყო დასავლეთის შტატებში, რაც სპეციალისტების აზრით 40-50 მილიარდი დოლარი დაჯდება. პენტაგონს გადაწყვეტილი ჰქონდა მიეღწია კონგრესის თანხმობისათვის 50 “ემექსის” ტიპის საკონტინენტთაშორისო ბალისტიკური რაკეტის წარმოებაზე და რკინიგზის პლატფორმებზე მათ განლაგებაზე. ფორსირებული სამუშაოები წარმოებდა ვარსკვლავეთის ომის პროგრამის ირგვლივაც.

მაგრამ მსოფლიოს ხალხთა მშვიდობიანი შეტევა 1987 წელსაც ახალი ძალით გააჩაღდა და ამ საქმეში მილიონობით ადამიანი ჩაება.

ისლანდიაში დაწყებული დიალოგი განიარაღების ძირეულ პრობლემებზე კვლავ გრძელდებოდა.

1987 წლის 8 დეკემბერს ვაშინგტონში წარმატებით დამთავრდა მ. ს. გორბაჩოვისა და რ. რეიგანის შეხვედრა. აქ ხელმოწერილია ხელშეკრულება ორი სახეობის ბირთვული იარაღის - საშუალო და ნაკლები სიშორის რაკეტების ლიკვიდაციის შესახებ. ხელშეკრულება ითვალისწინებდა იმ საშუალო და ნაკლები სიშორის რაკეტების ლიკვიდაციას, რომელნიც განლაგებული იყო სსრ კავშირის, ჩეხოსლოვაკიისა და გერმანიის დემოკრატიული რესპუბლიკის ტერიტორიაზე და ამერიკის ფართოსანი და "პერშინგ-2" რაკეტებისა, რომელნიც განლაგებული იყო გერმანიის ფედერაციულ რესპუბლიკაში, იტალიაში, ინგლისსა და ბელგიაში.

სსრ კავშირს უნდა მოეხდინა მთლიანად ორივე კლასის 2 000-მდე რაკეტის, - როგორც გაშლილის, ასევე საწყობებში დაგროვებულის - ლიკვიდაცია /ეს შეადგენს საბჭოთა ბირთვული არსენალის 10 %, აშშ მოსპობდა 850-მდე რაკეტას. რაც შეეხება ბირთვულ ქობინებს, საბჭოთა კავშირში ისინი დაახლოებით 2 500 უნდა განადგურებულიყო, აშშ-ში კი - 1 320.

ამერიკელ მეცნიერთა გამოანგარიშებით გასანადგურებელი რაკეტების სიძლიერის ეკვივალენტი უდრის "32 100 - ჰიროსიმას". მაგრამ ამ მოვლენის ისტორიული მნიშვნელობა ამით არ შემოიფარგლება. აღიარებულია, რომ 8 დეკემბერი გახდება თარიღი, რომელსაც ისტორიის სახელმძღვანელოში შეიტანენ. თარიღი, რომელიც ერთგვარი გასაყარი გახდება ბირთვული საშიშროების გაძლიერების ერთდანი კაცობრიობის ცხოვრების დემილიტარიზაციის ერისაყენ.

საბჭოთა კავშირში და აშშ-ში სპეციალური ადგილი გამოიყო, სადაც მოახდინეს რაკეტებისა და მათი გამშვები მოწყობილობების ლიკვიდაცია. გათვალისწინებულ პროცედურებში ჩართული იყო ისეთი სახეობის ლიკვიდაცია, როგორიცაა ტროტილები მუხტების მოშლა, დამაგრების გზით რაკეტების დაწვა და ა. შ. გამშვები დანადგარების ან ლითონის ჭარბად გადაქცევა ან სხვა რამეში გამოყენება. საშუალო სიშორის რაკეტების ლიკვიდაცია სამი წლის განმავლობაში უნდა დამთავრებულიყო, ხოლო ნაკლები სიშორის რაკეტებისა - წელიწადნახევარში, ხელშეკრულების ძალაში შესვლიდან.

რაკეტების ფიზიკურად მოსპობის პროცესს სამი წლის განმავლობაში თვალყურს ადევნებდნენ ინსპექტორები. მომდევნო ათი წლის

განმავლობაში თითოეულ მხარეს უფლება ექნება იმ სამხედრო ფორმებისა და საწარმოების ინსპექციის ჩატარებისა, რომელთაც შეუძლიათ ასეთი სახეობის იარაღის წარმოება. ხელშეკრულებით გათვალისწინებულია მოულოდნელი ინსპექციის ჩატარება, რომლის შეტყობინება რამდენიმე საათით ადრე გამოცხადდება. პირველი სამი წლის განმავლობაში გათვალისწინებული იყო ასეთი სახის ინსპექციის 20-ჯერ ჩატარება, მომავალი ხუთი წლის განმავლობაში - 15-ჯერ, შემდგომი ბოლო ხუთი წლის განმავლობაში - 10-ჯერ.

მართალია, აღნიშნული ხელშეკრულება სსრ კავშირსა და აშშ-ს შორის დაიდო, მაგრამ იგი ინტერნაციონალური ხასიათისაა, ვინაიდან ბირთვული იარაღი უნდა გაეტანათ 9 სახელმწიფოს ტერიტორიიდან. მიღწეული ხელშეკრულება აკმაყოფილებს ყველას - საბჭოთა და ამერიკელ პარტნიორებსაც, სსრკ-ს მოკავშირეებსაც, და მსოფლიო საზოგადოებრიობასაც. ეს არის პირველი შეთანხმება, რომელმაც ბირთვული იარაღის ლიკვიდაციის მეშვეობით დაამტკიცა თანამედროვე მსოფლიოს ერთობა და განუყოფელობა. ამ შეთანხმებას მიუყვართ რეალურ განიარაღებამდე და გზას გვიხსნის შემდგომი ნაბიჯებისაკენ განიარაღებასა და შეიარაღებაზე კონტროლის დარგში.

მაგრამ ორი სახეობის ბირთვული იარაღის ლიკვიდაციის არსენალი შეადგენს მხოლოდ 3-4 პროცენტს. მსოფლიოში არსებული 60 ათასი სხვადასხვა კლასის ბირთვული ერთეულიდან მხოლოდ 3 ათასამდე ბირთვული იარაღის ლიკვიდაცია მოხდა. ამიტომ მიღწეული შეთანხმება პირველი ნაბიჯია საყოველთაო ბირთვული განიარაღების პრობლემის გადასაჭრელად.

როგორც ჩანს, 90-იან წლებში დაძაბული მუშაობა იქნება საჭირო ყველა მწვავე პრობლემის გადასაჭრელად. მაგრამ ამ პრობლემის მოსაგვარებლად აუცილებელია სსრ კავშირსა და აშშ-ს შორის, აგრეთვე დასავლეთ ევროპასთან ნდობის ვითარების შექმნა. ამერიკაშიც და დასავლეთ ევროპაშიც არიან გავლენიანი პოლიტიკური წრეები, რომელნიც ცდილობდნენ ხელი შეეშალათ განიარაღების პროცესისათვის, ჯადაგებდნენ ვარშავის ხელშეკრულების სახელმწიფოების სამხედრო უპირატესობაზე ნატოს სახელმწიფოებთან შედარებით. დასავლეთში არიან ისეთებიც, რომელნიც არ არიან მზად რადიკალური განიარაღებისათვის და ებღაუჭებიან "ბირთვული შეკავების" კონცეფციას, ისეთებიც, რომელნიც საშუალო და ნაკლები სიშორის რაკეტების ხელშეკრულების დადების შემდეგ ლაყ-

ბობენ “კომპენსაციური ღონისძიების” შესახებ, ე. ი. მოითხოვენ ლიკვიდირებული რაკეტების ნაცვლად ბირთვული იარაღის მატარებელი თვითმფრინავებისა და ისეთი რაკეტების გაზრდას, რომლებზეც ხელშეკრულება არ იღებდა. განიარაღების დამუხრუჭების მომხრეები არიან აშშ-შიც, დასავლეთ ევროპაშიც და რუსეთშიც.

რეაქციონერებს რუსეთში არაფრით არ უნდათ შეელიონ გუშინდელი, გამალებული ბირთვული შეიარაღების დოქტრინას და მოითხოვენ, რომ ბოლო მოეღოს შემდგომი განიარაღების გეგმებს. ამის შესახებ ლაპარაკობდა ნატოს შეიარაღებული ძალების სარდალიც ევროპაში გენერალი გელვინი, ამაზე ლაპარაკობდა გადადგომის წინ უაინბერგერიც. ამ მიმართულებით მოქმედებდნენ სხვა პოლიტიკური წრეებიც. მაგრამ, საბედნიეროდ, ისინი ვეღარ განაგებდნენ მოვლენების მსვლელობას. ახლა მთელ მსოფლიოში დაიწყო ბირთვული განიარაღების პროცესისათვის ფართო მხარდაჭერის მოძრაობა. აღნიშნული ხელშეკრულების დადებამ ფართო გამოხმაურება ჰპოვა მთელს პლანეტაზე. ამ მოვლენას მიესალმნენ სახელმწიფოებისა და მთავრობების, პოლიტიკური და საზოგადოებრივი ორგანიზაციების ხელმძღვანელები, მსოფლიოს პროგრესულად მოაზროვნე ადამიანები. ამ ხელშეკრულებას მხარი დაუჭირეს ნატოს რიგმა ქვეყნებმა, მას მხარი დაუჭირა 1987 წლის ნოემბრის ბოლოს სპეციალურად შეკრებილმა ნატოს სესიამ, რომელშიც მონაწილეობდნენ ამ ბლოკის 15 ქვეყნის საგარეო საქმეთა მინისტრები და ელჩები.

ისიც უნდა ვთქვათ, რომ აშშ-შიც და დასავლეთ ევროპაშიც ჯერ კიდევ მთლიანად არ ენდობოდნენ საბჭოთა კავშირს და ხშირად დავობდნენ ვარშავის ხელშეკრულების სახელმწიფოთა სამხედრო უპირატესობაზე ნატოს ქვეყნებთან შედარებით. პროპაგანდისტულად თვლიდნენ საბჭოთა კავშირისა და ვარშავის ხელშეკრულების ქვეყნების შრავალ მშვიდობიან წინადადებასა და ინიციატივას. ამრიგად აღნიშნული ხელშეკრულების დადების შემდეგაც საერთაშორისო ცხოვრების საკითხად კვლავ რჩებოდა ის, თუ როგორ აიცილოს კაცობრიობამ საერთო განადგურების საშიშროება, ისწავლოს გადასაქრელი გლობალური საკითხებისადმი ახლებური მიდგომა და შექმნას უბირთვო პლანეტა.

1988 წლის 29 მაისიდან 2 ივნისამდე მოსკოვში ოფიციალური ვიზიტით იმყოფებოდა ამერიკის მე-40 პრეზიდენტი რონალდ რეიგანი.

რ. რეიგანის ვიზიტი მოსკოვში საგანგებო მნიშვნელობის მოვლენაა, ვინაიდან იგი ნიშნავს ორი დიდი სახელმწიფოს ლიდერებს შორის დაწყებული დიალოგის გაგრძელებას, საბჭოთა კავშირ-ამერიკის წინსვლითი ურთიერთობის განვითარებას და უფრო უშიშარი მსოფლიოს აგების შემდგომი ღონისძიებების დასახებას. ქვეყნებსა და ხალხებს შორის ურთიერთობის გაუმჯობესება ხომ ნდობის უფრო მყარი ფუნდამენტის შექმნას მოითხოვს. ეს კი შეუძლებელია ერთმანეთთან თავისუფალი ურთიერთობის დამყარების, ურთიერთშეცნობის გარეშე, რაც საშუალებას იძლეოდა უნდობლობისა და ექვიანობის კედლის დანგრევაში.

ჩვენს საშიშ ურთიერთდამოკიდებულ მსოფლიოში სსრ კავშირსა და ამერიკას შორის დიალოგი სასიცოცხლოდ აუცილებელი იყო იმ უდიდესი როლის გამო, რომელსაც ისინი ასრულებდნენ თანამედროვე მსოფლიოში. სწორედ ასეთ დიალოგებზე იყო დამყარებული შემოთავაზებული მსოფლიოს იმედები ბირთვული საშიშროების თავიდან აცილების გზაზე წარმატებით წინ წაწევისათვის. მაშინ საბჭოთა კავშირ-ამერიკის ურთიერთობა განსაზღვრავდა კაცობრიობის ცივილიზაციის, მშვიდობის ბედს, უდიდეს გავლენას ახდენდა მსოფლიოს მოვლენების საერთო განვითარებაზე.

1988 წლამდე მ. ს. გორბაჩოვსა და რ. რეიგანს შორის დიალოგი დაიწყო ორიოდე წლის წინ მოსკოვში შეხვედრამდე. მანამდე ისინი ერთმანეთს შეხვდნენ სამჯერ, ხოლო აშშ-ს სახელმწიფო მდივანი ჯ. შულცი და საგარეო საქმეთა მინისტრი ე. ა. შევარდნაძე 26-ჯერ. მ. ს. გორბაჩოვსა და რ. რეიგანს შორის ისტორიულ დიალოგს, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, საფუძველი ჩაეყარა ენევაში 1985 წლის შემოდგომაზე, სადაც ორ ქვეყანას შორის საერთაშორისო არენაზე მოქმედების პრინციპები განსაზღვრეს და აქვე აღიარეს, რომ "ბირთვული ომი არ უნდა გაჩაღდეს". ამ შეხვედრამ დასაბამი მისცა დიალოგის დასაწყისს. 1986 წ. ოქტომბერში რეიკიავიკში მოხდა ინტელექტუალური გარკვევა საბჭოთა კავშირ - ამერიკის ურთიერთობაში, რომელმაც გზა გაუხსნა უბირთვო მსოფლიოს ფანტასტიკურის მაგვარ პერსპექტივებს. რეიკიავიკის შეხვედრას დასავლეთში ბევრი დღესაც წარუმატებელ შეხვედრად მიიჩნევენ. მაგრამ სწორედ მან შექმნა შესაძლე-

ბლობა 1987 წ. დეკემბერში ვაშინგტონში საშუალო და ნაკლები სიშორის რაკეტების ხელშეკრულებაზე ხელმოსაწერად.

დიალოგის დაწყების გზა თავიდანვე იოლი როდი იყო. იგი წარიმართა "ცივი ომის" პირობებში. საჭირო გახდა პოლიტიკური სიბრძნე, თავშეკავებულობა, მოქნილობა, რათა ემოციების აყლისა და ნეგატივიზმის ტყვეობაში მოქცევის გარეშე ემუშავათ მომავლის იმედებით, გაესუფთავებინათ ზვაები და ისტორიული დანაშრეუები, რომელიც წარსულში ამ ორი ქვეყნის ურთიერთობაში ჩამოწვა. ორივე ქვეყნის ხელნძღვანელობის მიერ შეთავაზებულმა ახალმა პოლიტიკურმა აზროვნებამ იმის შეგნება გამოიწვია, რომ ბირთვული ომი უგუნურობად გამოცხადდა.

მოვლენების მსვლელობაზე კიდევ უფრო მნიშვნელოვანი, გადამწყვეტი ზეგავლენა მოახდინა იმ გავლენამ, რომ სსრკ-მა უარი თქვა კემშარიტების მონოპოლიური მფლობელობის პრეტენზიებზე, შეწყვიტა აღმოსავლეთსა და დასავლეთს შორის ურთიერთდაპირისპირების თვალსაზრისით მზერა, მტკიცე უარი თქვა ულტიმატურ მოთხოვნებზე, სადავო საკითხებისადმი ისეთი მსოფლმხედველობით მიდგომაზე, როგორც იყო თეზისი "ყველაფერი ან არაფერი" და ავანსცენაზე წამოყენებულ იქნა საკაცობრიო ღირებულების საგარეო პოლიტიკა.

ომისა და მშვიდობის საკითხებისადმი ახლებურმა მიდგომამ აშშ-ს პრეზიდენტ რ. რეიგანის შეხედულებებზეც მოახდინა ცვლილებები იმ თვალსაზრისით, რომ საბჭოთა კავშირ - ამერიკის ურთიერთობა უნდა აიგოს მშვიდობიან საწყისებზე. მმართველი რესპუბლიკური პარტიის ეს ლიდერი პირველი ოთხი წლის განმავლობაში უარს ამბობდა საბჭოთა ოფიციალურ პირებთან შეხვედრაზე. საბჭოთა კავშირს უწოდებდა "ბოროტების იმპერიას", მოსკოვს კი "თანამედროვე მსოფლიოს ბოროტების ცენტრს". ამიტომ მაშინ ცოტა ვინმე თუ დაიჭერებდა, რომ შესაძლებელი იქნებოდა საბჭოთა ხელმძღვანელთან მისი ოთხი შეხვედრის მოწყობა, ე. ი. უფრო მეტის ვიდრე ამერიკის სხვა პრეზიდენტმა გააკეთა. მ. ს. გორბაჩოვსა და რ. რეიგანს შორის წინა სამი შეხვედრიდან ყველაზე ნაყოფიერი იყო შეხვედრა ვაშინგტონში 1987 წლის დეკემბერში.

ვაშინგტონში ხელმოწერილი შეთანხმების რატიფიკაცია საშუალო და ნაკლები სიშორის რაკეტების ლიკვიდაციის შესახებ გაკვირვებულად მთელ ექვს თვეს. ოცდახუთ მაისს რ. რეიგანი ვაშინგტონიდან

ისე გაფრინდა ფინეთში, რომ აღნიშნული ხელშეკრულება ჯერ კიდევ არ იყო დამტკიცებული ამერიკის სენატის მიერ.

27 მაისს, ე. ი. ორი დღით ადრე რ. რეიგანის მოსკოვში ჩამოსვლამდე, აშშ-ს სენატში მოხდა იშვიათი რამ - აღნიშნული ხელშეკრულებისადმი ხმის მიცემის შედეგების გამოცხადებას ოვაციით შეხვდნენ სენატის დარბაზში მყოფი მათურებლები, რომელთაც შემდეგ სენატორებიც შეუერთდნენ. 93 ხმით ხუთის წინააღმდეგ სენატმა დაადასტურა თავისი თანხმობა აღნიშნული ხელშეკრულების რატიფიკაციაზე. ხელშეკრულება მოსკოვში ჩამოიტანა თეთრი სახლის თანამშრომელთა აპარატის ხელმძღვანელმა ჯ. ბეიკერმა. რატიფიცირებული სიგელების გაცვლის ცერემონიაში მონაწილეობისათვის ჩამოვიდნენ რესპუბლიკელთა ლიდერი სენატში რ. დოული და დემოკრატთა ლიდერი რ. ბერდი. 28 მაისს მოსკოვში, კრემლში საბჭოთა კავშირის უმაღლესი საბჭოს სესიამ ერთხმად დაამტკიცა ხელშეკრულება საშუალო და ნაკლები სიშორის რაკეტების შესახებ. პირველი ივნისის რატიფიცირებული სიგელები. გაიცვალა, ხელშეკრულება ძალაში შევიდა.

კავშირებში სსრ კავშირსა და აშშ-ს შორის მიღწეულ იყო შეთანხმება - ენევეაში თავიანთი წარმონაღვენლობისათვის, რომელნიც აწარმოებდნენ მოლაპარაკებას სტრატეგიული შეტევითი შეიარაღების 50%-ით შემცირებაზე, მიეცათ მითითება - დაეჩქარებინათ ამ ხელშეკრულების მომზადება მოსკოვში უმაღლეს დონეზე შეხვედრის დროს ხელმოსაწერად. სამწუხაროდ ასეთი ხელშეკრულების მომზადება ვერ მოესწრო⁵.

მოხდა წინ წაწევა განიარაღების სხვა სფეროშიც. სსრ კავშირსა და აშშ-ს შორის ხელმოწერილ იქნა შემდეგი შეთანხმებები: კონტროლის ერთობლივი ექსპერიმენტების განხორციელების; საკონტინენტო ბალისტიკური რაკეტებისა და წყალქვეშა ბალისტიკური რაკეტების გაშვების წინასწარ შეტყობინების, 1988-1992 წლებში თანამშრომლობისა და გაცვლის, გაერთიანებული და რადიოსანაჯიგაციო სისტემების - "ზაიკას" და "ლორენსის" შექმნის. ზღვაზე ძებნისა და გადარჩენის, კოსმოსური სივრცის მშვიდობიანი მიზნებისათვის გამოყენების, სამეცნიერო ტექნიკური. ურთიერთობის, ატომური ენერჯის მშვიდობიანი მიზნებისათვის გამოყენების ვადის გაგრძე-

⁵ ასეთი ხელშეკრულება 1992 წლის დეკემბერში დაიდო რუსეთსა და აშშ-ს შორის.

ლების, სატრანსპორტო მეცნიერებასა და ტექნოლოგიაში თანამშრომლობის შესახებ.

1 ივნისს კრემლში შედგა დასკვნითი თათბირი მ. ს. გორბაჩოვსა და რ. რეიგანს შორის, რომლის დროსაც დასრულდა განიარაღების პრობლემების საკითხების, რეგიონალური კონფლიქტების, ორმხრივი ურთიერთობის, ჰუმანიტარული საკითხების ფართო განხილვა და მოხდა საბჭოთა კავშირ - ამერიკის მოლაპარაკების შედეგების შეჯამება.

უმალეს დონეზე შეხვედრის მეოთხე დღეს პრეზიდენტმა ამერიკის საელჩოში მიიღო ე. წ. "დისიდენტები". სხვათაშორის ამ შეხვედრის პირდაპირი საგულდაგულო გადაცემა ამერიკის ტელემაყურებელთათვის მოაწყო ტელეკომპანია სი-უნ-ენმა. პრეზიდენტი შეხვდა მოსკოვის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სტუდენტებს, შემოქმედებით ინტელიგენციას. მ. გორბაჩოვმა და რ. რეიგანმა შეხვედრის დასკვნით ნაწილში განაცხადეს მზადყოფნა, - კვლავაც გააგრძელონ დიალოგი გადაუღებელი საკითხების განსახილველად, ის, რაც იმ დღეებში მოსკოვში ხდებოდა, - დიდი პოლიტიკაა. იგი ეხება მილიონ ადამიანთა ინტერესებს. ყოველი ასეთი შეხვედრა დიდი დარტყმა იყო "ცივი ომისათვის". ყოველი ასეთი შეხვედრა დიდ ბზარს ქმნიდა სიმაგრეში, ხსნიდა დასავლელს თანამედროვე, ცივილიზებული მსოფლიო პოლიტიკის სარბიელზე.

ამასთან დაკავშირებით პრეზიდენტმა რ. რეიგანმა განაცხადა: თუმცა ჩვენი საუბარი ხანდახან მწვავე ხასიათისა იყო, ჩვენ ახლა უკეთ ვუგებთ ერთმანეთს და ყოველ ჩვენგანს უკეთ ესმის მეორე ქვეყნისა. ჩვენ მივალწიეთ პროგრესს ზოგიერთი პოლიტიკური საკითხების გადაწყვეტაში; ზოგჯერ ეს პროგრესი ისტორიული მნიშვნელობისაა. და, შეიძლება, ყველაზე მნიშვნელოვანია. ჩვენ ვივალდებულეთ, რომ ჩვენი ქვეყნები შემდგომშიც ითანამშრომლებენ. ჩვენ თანახმა ვართ, რომ ჩვენს შორის აღარასოდეს არ დაისადგუროს დუმილმა.

მოსკოვის შეხვედრამ მართლაც კვლავ ცხადყო, თუ რა მნიშვნელობისა იყო საბჭოთა კავშირისა და ამერიკის შეერთებული შტატების დიალოგი, ერთხელ კიდევ დაადასტურა, რომ სწორია ორწლიანახვერის წინათ ენაზე არჩეული გზა. რეიკიავიკითა და ვაშინგტონით მივედით მოსკოვში. ეს უნიკალური პროცესია ომის შემდგომი პერიოდის ისტორიაში. ოთხიდან ყოველი შეხვედრა ძნელი

იყო, მაგრამ ნაყოფიერი ინტერესთა ბალანსებით, თითოეული ზრდიდა მეცადინეობას ზოგადსაკაცობრიო მნიშვნელობის უდიდეს პრობლემათა გადაჭრის გზის ძიებისათვის.

აშშ-ს ურთიერთობა განვითარებად და განვითარებულ ქვეყნებთან

არ გამართლდა აშშ-ს იმედები ჩინეთის გამოყენებაზე საბჭოთა კავშირის წინააღმდეგ ბრძოლისათვის. პირიქით, იმის გამო, რომ რ. რეიგანის მთავრობამ არ შეუწყვიტა სამხედრო დახმარების გაწევა ტაივანს, გამოიწვია აშშ-სა და ჩინეთს შორის ურთიერთობის გამწვავება. 1984 წლის იანვარში ვაშინგტონში შედგა მოლაპარაკება რეიგანსა და ჩინეთის პრემიერ ჯაო ძიანთან, ხოლო ამავე წლის აპრილ-მაისში რ. რეიგანი იმყოფებოდა ჩინეთში, რომლის დროსაც ხაზი გაესვა ორივე მხარის თანხმობის სფეროებს ზოგიერთ საერთაშორისო პრობლემების გადაჭრაში. მოლაპარაკების შედეგად პეკინში ხელი მოაწერეს შეთანხმებას სამეცნიერო-ტექნიკური თანამშრომლობის შესახებ და შეთანხმდნენ სხვა ხელშეკრულების დადებაზეც, რომელიც გზას გაუხსნიდა ამერიკის მონოპოლიებს. ამერიკის მხარე მიესალმა ჩინეთის მზადყოფნას "ფართოდ გაუხსნან კარები დასავლეთს". განიხილეს საკითხები ჩინეთისათვის ამერიკული იარაღის მიწოდებაზე. 1985 წლის ივლის-აგვისტოში ვაშინგტონში ვიზიტით იყო ჩინეთის უმაღლესი ხელმძღვანელობა, რომლის დროსაც მიღწეულ იქნა რიგი შეთანხმებები, რომელთაც მნიშვნელოვანი იმპულსი მისცეს ამ ორი ქვეყნის სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობის განვითარებას.

აშშ აქტიურად ერეოდა რეგიონალურ კონფლიქტებში. მიუხედავად იმისა, რომ კონგრესი ცდილობდა შეეწყვიტა დახმარება ნიკარაგუელი ოპოზიციონერებისათვის, რ. რეიგანის მთავრობამ გამოქვეყნა სახსრები სამოსელებისათვის დასახმარებლად. გარდა ამისა პენტაგონი სისტემატურად აწყობდა ნიკარაგუას საზღვრებთან სამხედრო მანევრებს და ყოველმხრივ ცდილობდა მეომარი მხარეების შერიგებასა და მათ შორის ზავის დადებას, გვატემალაში 1987 წლის აგვისტოში მიღწეული ცენტრალური ამერიკის ხუთ ქვეყანას შორის დადებული შეთანხმების საფუძველზე. ეს ხუთი ქვეყანა, რომელმაც კონდატორის ჯგუფის სახელი მიიღო, არის გვატემალა, მექსიკა, პანამა, კოლუმბია და ვენესუელა. მათ მიერ შემუშავებული გეგმა ით-

ვალისწინებდა ცეცხლის შეწყვეტას, არჩევნების ჩატარებას საერთაშორისო კონტროლის საფუძველზე და ერთიანი ეროვნული მთავრობის შედგენას; ქვეყნის დემოკრატიზაციას და ა. შ.

აშშ მხარს უჭერდა ფინანსურად და აწვდიდა იარაღს სხვადასხვა ფორმირებებს, ე. წ. "თავისუფლებისათვის მებრძოლებს", რომელნიც ებრძოდნენ კომუნისტურ აგრესიას — ავღანეთში, ანგოლაში, კამპუჩიაში, ეთიოპიაში, მოზამბიკში. ამის შედეგი ის იყო, რომ აღნიშნულ რეგიონში იზრდებოდა დაძაბული ვითარება. აშშ-ს მმართველი წრეები ამ საქმეში ცდილობდნენ ჩაებათ თავისი პარტნიორები ნატოს დაჯგუფებიდან. ამ მიზანს ემსახურებოდა 1985 წ. მაისში მოწყობილი რ. რეიგანის მოგზაურობა დასავლეთ ევროპაში. ხშირად ეწყობოდა აგრეთვე "დიდი შეიღებულის" შეხვედრები /აშშ, ინგლისის, საფრანგეთის, გერმანიის, იტალიის, იაპონიის და კანადის/. ამ შეხვედრების დროს იხილავდნენ უმნიშვნელოვანეს ეკონომიკურ, საერთაშორისო ვაჭრობის, ვალუტის პრობლემებს და მიმდინარე საერთაშორისო აქტუალურ საკითხებს.

აშშ-მ მტრული პოზიცია დაიკავა ლიბიის წინააღმდეგ, სადაც 1969 წ. 1 სექტემბრიდან სახელმწიფო გადატრიალების შემდეგ დაემხო მონარქია და ქვეყანა გამოცხადდა არაბთა რესპუბლიკად. ახალმა მთავრობამ ქვეყნის ტერიტორიაზე ეკვე 1970 წელს მოახდინა აშშ-ის დიდი სამხედრო-საჰაერო და საზღვაო ბაზების ლიკვიდაცია, უცხოელთა საკუთრების ნაწილობრივი ნაციონალიზაცია, მათ შორის ამერიკის ნავთობის კომპანიებისა. ქვეყანამ შეურიგებელი პოზიცია დაიკავა აშშ-ის პოლიტიკისადმი პალესტინელთა საკითხში, სასტიკად დაემოკემდევიდის გარიგება. ლიბია ილაშქრებს ამერიკისრაელის ალიანსის წინააღმდეგ, იბრძვის არაბული ქვეყნების ერთობისათვის და ყოველმხრივ მხარს უჭერს პალესტინელთა სამართლიან ბრძოლას, მაგრამ ლიბია თავისი მიზნის მიღწევას საერთაშორისო ტერორიზმის გზით ახორციელებს. ლიბიისა და მისი ლიდერის მუამარ კადაფის ასეთი პოზიცია აღიზიანებს აშშ-ს მმართველ წრეებს, კადაფის დასამხობად აშშ-მ არაერთი შეთქმულება მოაწყვა, 1981 წელს კი მან ლიბიას წაუყენა "საერთაშორისო ტერორიზმისათვის მხარდაჭერის" ბრალდება. ცოტა ხნის მერე აშშ-ს მე-6 ფლოტის ავიაციამ ჩამოაგდო ლიბიის ორი თავთმფრინავი. 1981 წ. ბოლოს ამერიკის პრესაში ბთელი კამპანია გაჩაღდა იმის შესახებ, რომ აშშ-ში ჩავიდნენ ლიბიის ტერორისტები პრეზიდენტის მოსაკლავად. ამასთან

დაკავშირებით რ. რეიგანმა გამოაცხადა ეკონომიკური სახეცეები ლიბიის წინააღმდეგ და მოუწოდა ამერიკის ტექნიკურ სპეციალისტებს დაეტოვებინათ ლიბია. 1982 წლის მარტში მან ემბარგო შემოიღო ლიბიის ნავთობზე აშშ-ში და ამერიკის ნავთობის მოწყობილობის მიწოდებაზე ლიბიაში.

ამ სანქციების შედეგად საქმიანი ურთიერთობა ორ ქვეყანას შორის მკვეთრად შეიკვეცა. თუ 1981 წელს ლიბიის ექსპორტი აშშ-ში 5,3 მლრდ დოლარს შეადგენდა, 1984 წლისათვის იგი 9 მილიონ დოლარამდე შემცირდა. ამავე პერიოდში აშშ-ის პროდუქციის ექსპორტი ლიბიაში სამჯერ შემცირდა. ამერიკის ბოიკოტს ლიბიის მთავრობამ უპასუხა დასავლეთ ევროპასთან და იაპონიასთან ეკონომიკური ურთიერთობის გაფართოებით. დაზარალებული თვით აშშ აღმოჩნდა. ამერიკა-ლიბიის შორის ეკონომიკურ ურთიერთობაში შექმნილი ვაკუუმი მაშინვე შეავსეს მისმა კონკურენტებმა - ინგლისის, იაპონიის, დასავლეთ-გერმანიის, საფრანგეთის, იტალიის, ავსტრიისა და სხვა ქვეყნების ფირმებმა.

ლიბიას აქეზებდა და დიდ დახმარებას უწევდა საბჭოთა კავშირი, მთელი სოციალისტური სამყარო.

1986 წ. 7 იანვარს პრეზიდენტმა რ. რეიგანმა პრესკონფერენციაზე ვაშინგტონში გამოაცხადა ლიბიის წინააღმდეგ ახალი ეკონომიკური, სავაჭრო და სხვა სანქციები. ამერიკელებს, რომლებიც ლიბიაში მუშაობდნენ, წინადადება ეძლეოდათ დაუყოვნებლივ დაეტოვებინათ ლიბია. გარდა ამისა, პრეზიდენტმა გამოსცა განკარგულება, რომლის საფუძველზე ყადაღა დაედო ლიბიის მთავრობისა და მისი სხვადასხვა უწყებების საკუთრებას, ფულად ანაბრებს და ლიბიის ცენტრალურ ბანკს აშშ-ში.

მორიგი, ანტილიბიური პოლიტიკის საბაბი გახდა 1985 წლის 27 დეკემბერს რომისა და ვენის აეროპორტებში მომხდარი ტერორისტული აქციები, რომლის დროსაც აფეთქდა ისრაელის ავიაციამპანიის "ელ-ალის" კანტორები და დაიხოცა 19 კაცი, მათ შორის 5 ამერიკელი, 120 კაცზე მეტი კი დაიჭრა. ცხადია, რომ ასეთ ვანდალიზმს, ისე როგორც თვითმფრინავების გატაცებას, დიპლომატიების მოტაცებას, ტურისტებზე, ჟურნალისტებზე, სპორტსმენებზე თავდასხმას არა აქვს არაერთარი გამართლება და დაუყოვნებლივ უნდა აღიკვეთოს. პრეზიდენტი რ. რეიგანი აღნიშნული აქციების პასუხისმგებლობას დასაბუთებულად აკისრებდა ლიბიას. აშშ-ის მთავრობა

ყოველნაირად ცდილობდა ანტილიბერულ სანქციებში ჩაეთრია თავისი დასავლეთევროპელი პარტნიორები, მაგრამ ამ ცდებმა ვერ პოვა მხარდაჭერა. ინგლისის პრემიერ-მინისტრმა მ. ტეტჩერმა განაცხადა, რომ ეკონომიკური სანქციების გამოყენება საგარეო-პოლიტიკური მიზნების მისაღწევად "ვერ ხერხდება", რომ ყოველად შეუძლებელია მთელი ევროპა აიძულო შეუერთდეს გამოცხადებულ სანქციებს. თითქმის ასეთივე სახის განცხადებები გააკეთეს გერმანიის კანცლერმა პ. კოლმა, ნიდერლანდების პრემიერ-მინისტრმა რ. ლუბერსმა, ავსტრიის, ესპანეთის, საბერძნეთის თურქეთისა და შვეიცარიის მთავრობათა წარმომადგენლებმა თუ ხელმძღვანელებმა.

აშშ-ის სამხედროებმა ლიბიის ტერიტორიულ წყლებში ჩააყენეს თავისი სამხედრო საზღვაო ფლოტი, რომელიც განლაგებულია იტალიაში, ინგლისში, ინდოეთის ოკეანეში. 23 იანვრისათვის ლიბიის ტერიტორიულ წყლებთან თავმოყრილი იყო 26 ამერიკული საბრძოლო ხომალდი, მათ შორის ორი ავიამზიდი - "კორალისი" და "სარატოგა". პირველზე 80 თვითმფრინავია, მათ შორის 20-ზე მეტი გამანადგურებელი ფ-18, მეორეზე კი - 90 საბრძოლო თვითმფრინავი, მათ შორის 20 გამანადგურებელი ფ-14. მათ დასახმარებლად აშშ-დან გაიგზავნა საბრძოლო თვითმფრინავების ჯგუფი, ხოლო ავიამზიდებს "ამერიკას" და "აიოვას", ამერიკის ნაპირებთან მდგომებს, მიეცათ ბრძანება მზად ყოფილიყვნენ ხმელთაშუა ზღვაში შესასვლელად გადაადგილებისათვის. თავისი თვითმფრინავების მნიშვნელოვანი ჯგუფი ნატოს სიცილიის ბაზაზე გადაგზავნა ისრაელმაც. ამ უკანასკნელის მტრული მოქმედება ლიბიის მიმართ იმით აიხსნება, რომ მ. კადაფი გამოდის ისრაელის, როგორც სახელმწიფოს, ლიკვიდაციის მომხრედ და მოითხოვს იქ მცხოვრები ებრაელების კავკასიაში გადასახლებას. ვითარება განსაკუთრებით დაიძაბა 1986 წლის იანვრის დასაწყისში, როცა აშშ-ს პრეზიდენტმა ლიბიის წინააღმდეგ სრულიად სამართლიანად გამოიყენა 1985 წლის დეკემბერში რომისა და ვენის აეროდრომებზე ლიბიის ტერორისტების მიერ მოწყობილი აფეთქებები. ამ დანაშაულში ამერიკის მთავრობამ ბრალი დასდო ლიბიას და შემოიღო ემბარგო მასთან ყოველგვარ ვაჭრობაში. ამის შემდეგ ვაშინგტონი უფრო აღვივებდა ანტილიბერულ კამპანიას, ხმელთაშუა ზღვაში გადაისროლა მსოფლიოს სხვა რაიონებიდან თავისი სამხედრო-საზღვაო ძალები და ლიბიის ნაპირებთან აწყობდა მსხვილმასშტაბიან პროვოკაციულ მანევრებს. მე-9 ფლოტის ავიაცია

გამუდმებით ეწეოდა ფრენას. 24 და 25 მარტს ლამით ერთ-ერთი ასეთი ფრენის დროს იგი შეიქრა სიდრას ყურეში ქალაქ სიტრასთან ლიბიის სანაპირო ბატარეის მიერ დამრღვევების წინააღმდეგ ცეცხლის გახსნის საპასუხოდ, ამერიკის ავიაციამ ქალაქ სიტრის გარეუბნებს ცეცხლი დაუშინა. ამერიკის ჯარის საომარმა მოქმედებამ ლიბიის ნაპირებთან, რომელმაც ხმელთაშუა ზღვის მთელი რაიონი ფართომასშტაბიანი კონფლიქტის საშიშროების წინაშე დააყენა, მსოფლიო საზოგადოებრიობის დიდი შეშფოთება გამოიწვია. ამერიკის ავიაციის თავდასხმები დაგმეს არაბული ქვეყნების ლიგამ, აფრიკის ერთიანობის ორგანიზაციამ, სოციალისტურმა ქვეყნებმა, რომელთაც ამერიკის ასეთი ზემოქმედება შეუფასეს როგორც ზეგავლენის მოხდენის და მისი დაშინების ცდები, რათა მას უარე ეთქვა ე. წ. "ანტიიმპერიალისტურ კურსზე". ნატოს ქვეყნიბიც შეშფოთებით შეხედნენ თავისი უფროსი პარტნიორის საქციელს.

ვაშინგტონი კი კვლავ განაგრძობდა თავდასხმებს ლიბიის წინააღმდეგ. ამასთანავე, დასავლეთ ევროპის საზოგადოებრიობაში ანტილიბიური განწყობილობის შექმნის მიზნით ამერიკამ იტალიის და საფრანგეთის მთავრობებს დააბრალა ტერორისტებთან ფარული გარიგება.

აშშ-ში რეიგანის ადმინისტრაციამ, შოვინისტური განწყობილების შექმნის მიზნით, მოაწყო ფართოდ რეკლამირებული საზეიმო შეხვედრები ქალაქ სიტრის დაბომბვის მონაწილე მფრინავ გმირებთან. კონგრესში კი იმის შესახებაც დაიწყო ბჭობა, რომ ლიბიაზე ახალი თავდასხმის შემთხვევაში წარმომადგენელთა პალატისა და სენატის წევრთა უმრავლესობა პრეზიდენტს დაუჭერდა მხარს.

ლიბიაზე მორიგი თავდასხმის საბაბად იქცა შემდეგი ამბები: აპრილის დამდეგს ამერიკის ავიაციის ერთ-ერთ თვითმფრინავზე მოხდა აფეთქება, რომლის დროსაც რამდენიმე ათეული კაცი დაიღუპა და დაშავდა. შემდეგ ბომბი აფეთქეს დასავლეთ ბერლინის დისკოთეკის შენობაში, რომლის შედეგად ორი კაცი დაიღუპა და 230 დაშავდა. ორივე შემთხვევაში დაზარალებულთა შორის ამერიკელი მოქალაქეებიც აღმოჩნდნენ.

დისკოთეკაში მომხდარი აფეთქებების დანაშაული თავის თავზე აიღო დასავლეთ გერმანიის ორმა ორგანოზაციამ, თვითმფრინავზე მომხდარი აფეთქება კი დასავლეთის პრესამ დააბრალა "ლიბიანის მოქალაქე ქალს". 9 აპრილს რ. რეიგანმა ორივე ტერორისტული აქტი

მიაწერა ლიბიას. ამერიკის სამხედრო ხომალდებმა მაშინვე თავი მოიყარეს ლიბიის სანაპიროებთან. 12 აპრილს რეივანმა ევროპაში გააგზავნა თავისი სპეციალური წარმომადგენელი ვ. უოლტერსი, რათა მას ლიბიის წინააღმდეგ აგრესიულ აქტებში ჩაეთრია ევროპის ნატოეული მოკავშირეები.

ვ. უოლტერსმა ევროპელ მოკავშირეებს მოსთხოვა თავიანთი ქვეყნიებიდან ლიბიის წარმომადგენლების გაქევა. მისი ზეგავლენით საფრანგეთმა, დასავლეთ გერმანიამ, შემდეგ კი ინგლისმაც. გააძევეს ლიბიის რამდენიმე დიპლომატი და სტუდენტი. ვ. უოლტერსს დავალებული ჰქონდა, რომ ლიბიის წინააღმდეგ დასავლეთ ევროპის ნატოეულ მოკავშირეებთან ერთიანი ფრონტი შეექმნა, ვაშინგტონი საქმეში ეგვიპტის ჩათრევასაც ფიქრობდა, რათა მისი ჭარისკაცები გამოეყენებინა ლიბიაზე თავდასხმისათვის. მაგრამ, დასავლეთევროპელმა მოკავშირეებმა და ეგვიპტემ არა თუ უარი თქვეს ამ ავანტიურაში მონაწილეობაზე /პირადად მ. ტეტჩერის გარდა/, არამედ საფრანგეთმა და ესპანეთმა ნება არ დართეს თავიანთ ტერიტორიაზე გადაეფრინათ ინგლისის აეროდრომებიდან წამოსულ ამერიკულ თვითმფრინავებს. ამიტომ ამერიკის ბაზიდან გადასროლილმა 18-მა თვითმფრინავმა ინგლისიდან საფრანგეთზე და ესპანეთზე გავლით კი არ გადაქრეს გზა, არამედ გარშემო შემოუარეს ევროპას გიბლარტარზე გავლით. ახალი მონაცემებით კი ამერიკის თვითმფრინავებმა დასავლეთიდან აღმოსავლეთით ბისკაის ყურესთან გადაკვეთეს საფრანგეთ-ესპანეთის საზღვრები და, 15 აპრილს ღამით პრეზიდენტ რ. რეივანის პირადი ბრძანებით დაბომბეს ლიბიის ქალაქები ტრიპოლი და ბენღაზი. დაბომბვაში მონაწილეობდა აგრეთვე 15 გემბანის ბომბდამშენი და საზღვაო ფლოტი, "სამიზნეები" კი შეარჩიეს ამერიკულმა თანამგზავრებმა. ამერიკელებმა დაბომბეს როგორც სამხედრო, ასევე სამოქალაქო ობიექტები, კერძოდ, საცხოვრებელი კვარტალები, ბომბები და რაკეტები ჩამოაგდეს მ. კადაფის რეზიდენციაზე, რომლის შედეგად მისი ნაშვილები გოგონა დაიღუპა, ხოლო ცოლი და ორი ვაჟი დაიჭრა. დაზიანდა საფრანგეთის საელჩოს შენობა და იაპონიის ელჩის რეზიდენცია, ამრიგად, საპაერო თავდასხმა, რომელსაც უნდა მოესპო ლიბიის სახელმწიფოს ხელმძღვანელი - ჩაიშალა. სამაგიეროდ დაზარალდნენ უღანაშაულო ბავშვები, ქალები მოხუცები. დაბომბვა რამოდენიმეჯერ განმეორდა, რომ ხელი შეეშალათ მაშველი სამუშაოებისათვის. ამასთანავე ჩამოყარეს ნელი მოქმედების ბომბები.

ლიბიის დაბომბვის მეორე დღეს ამერიკის ტელევიზიით მილიონობით ალელვებულ ამერიკელთა წინაშე გამოვიდნენ თავდაცვის მინისტრი კ. უაინბერგერი, სახელმწიფო მდივანი ჯ. შულცი და ბოლოს თვით პრეზიდენტი რ. რეიგანი. პრეზიდენტი და მისი უახლოესი მოადგილეები ლაპარაკობდნენ იმაზე, რომ ამერიკის შეიარაღებულმა ძალებმა დარტყმები მიაყენეს "ტერორისტების ბაზებს" თავდაცვის მიზნით. რ. რეიგანი იმოწმებდა გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წესდების 52 მუხლის თითოეული სახელმწიფოს თავდაცვის უფლების შესახებ. ლიბიის მთავრობის სახელმწიფო ტერორიზმის პოლიტიკამ ცივილიზებული სახელმწიფოების საყოველთაო აღშფოთება გამოიწვია.

მასობრივი ინფორმაციის საშუალებით ამერიკაში გაჩაღდა ისეთი სასტიკი ხასიათის შოვინისტური პროპაგანდა, რომ ისინიც კი, ვინც ადრე ბედავდა მთავრობის კრიტიკას, იძულებულნი გახდნენ მიუყრბულიყვნენ. სენატორთა და კონგრესმენტთა დიდმა ჯგუფმა კი ლიბიაზე თავდასმისთანავე კონგრესში შეიტანა კანონპროექტი. იგი მოითხოვდა პრეზიდენტისათვის ისეთი უფლების მინიჭებას, რომ მას შეეძლოს "ტერორიზმთან ბრძოლის" მიზნით, კონგრესთან კონსულტაციისა და მისი შეტყობინების გარეშე, თავისი შეხედულებებისამებრ, სადამსჯელო აქციების განხორციელება, მათ შორის იმ ქვეყნებისდმი სამხედრო დარტყმების მიყენება, რომელიც ტერორისტულ პოლიტიკას ატარებდა.

ლიბიის ამბებთან დაკავშირებით მ. ს. გორბაჩოვმა 15 აპრილს მ. კადაფის გაუგზავნა მიმართვა, რომელშიც მხარი დაუჭირა ლიბიას, გადაჭრით დაგმო ~~აშშ-ის~~ თავდასხმა ლიბიაზე და მკაცრად გააფრთხილა იგი ასეთი მოქმედების გამო მოსალოდნელი სერიოზული მძიმე შედეგების შესახებ. საბჭოთა მთავრობამ სოლიდარობა გამოუცხადა ლიბიელ ხალხს, მის "სამართლიან ბრძოლას" და დაადასტურა, რომ საბჭოთა მთავრობას კვლავაც მტკიცედ აქვს გადაწყვეტილი შეასრულოს თავის თავზე აღებული ვალდებულება ლიბიის თავდაცვისუნარიანობის შემდგომი განმტკიცებისათვის. ამრიგად, საბჭოთა მთავრობა გამოვიდა ლიბიის მთავრობის სახელმწიფო ტერორისტული პოლიტიკის მომხრედ.

განვითარებული ქვეყნების ნავთობით მომარაგების უზრუნველყოფისა და სპარსეთის ყურეში თავისუფალი ნავსადგომების დაცვის მიზნით გაშინგტონმა, უფრო გვიან კი მისმა მოკავშირეებმა ნატოში.

აქ თავი მოუყარეს დიდ სამხედრო ძალას. ამან მეტად საშიში სიტუაცია შექმნა ამ რეგიონში.

ომი ირანსა და ერაყს შორის გასცდა ორი ქვეყნის ფარგლებს. განსაკუთრებით დაძაბული ვითარება შეიქმნა სპარსეთის ყურეში, სადაც 1984 წლის გაზაფხულიდან ორივე ქვეყნის საჰაერო და საზღვაო ძალებმა დაიწყეს ე. წ. "ტანკერების ომი". სპარსეთის ყურის ნეიტრალურ წყლებში იმატა ნაღმების გროვამ და თავდასხმამ მესამე ქვეყნების იმ სავაჭრო გემებზე, რომელთაც ამ ზონიდან ნავთობი გაჰქონდათ.

ამერიკული ეურნალის "არმდ ფორსიზ ჯორნელ ინტერნეშენლის" გამოანგარიშებით, 1984 წ. ერაყი თავს დაესხა 53 ტანკერს, ირანის ანგარიშზე იყო 18. 1985 წლის შესაბამისი ციფრები ასეთია: 33 და 14; 1986 წ. - 66 და 45; 1987 წ. - 62 და 62. გაიზარდა მეზღვაურთა მსხვერპლიც. თავისი უშიშროების მიზნით კუვეიტიმა 1986 წლის ბოლოს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის უშიშროების საბჭოს ქვეყნებს მიმართა თხოვნით, - მონაწილეობა მიეღოთ სპარსეთის ყურეში ნაოსნობის უშიშროების დაცვაში. ამ თხოვნას პირველი საბჭოთა კავშირი გამოეხმაურა. საბჭოთა სამხედრო გემებმა ყურეში /აქ მათი რიცხვი სამიდან ხუთამდე იყო/ დაიწყეს კუვეიტის მიერ დაქირავებული ნავთობით დატვირთული საბჭოთა სამი ტანკერის გაცილება. რამდენიმე ხნის შემდეგ აშშ-მ ამერიკის ალამზე რეგისტრაციაში ხელახლა გაატარა კუვეიტის 11 ტანკერი და იწყა მათი ექსპორტირება. 1988 წლის დასაწყისში და მასთან ახლოს აშშ-ს 29 საბრძოლო და 14 დამხმარე ხომალდი ჰყავდა. აქ მოქმედებდნენ აგრეთვე დიდი ბრიტანეთის, საფრანგეთის, იტალიისა და სხვა ქვეყნების გემები. კუვეიტიმა აშშ-ს ალმის ქვეშ ჩააყენა თავისი ტანკერების ნახევარი. აშშ-მ შექმნილი ვითარება თავისი სამხედრო ყაფნის გაძლიერებისათვის გამოიყენა სპარსეთის ყურეში. აშშ-ს საზღვაო ძალებმა ამერიკის ალმით მარტო კუვეიტის გემების კი არა, სხვა ქვეყნის გემების გაცილებაც დაიწყეს. ამის საპასუხოდ ირანმა ბენდერაბასის ნავსადგურში ორაუზის სრუტესთან შეკრიბა 100 სწრაფმავალი კატარა, რომლებიც თავს ესხმოდნენ ამერიკის გემებს. თავის მხრივ ამერიკელებმა შეტევა იწყეს ირანის ფლოტზე და ირანის ტერიტორიაზე განლაგებულ სამხედრო ობიექტებზე. ირანის მიერ სპარსეთის ყურეში ჩაწყობულ ნაღმებს წააწყდა და დაზიანდა ამერიკის გემი "სამუელ ბ. რობერტი". აშშ-მ ამის საპასუხოდ დაან-

გრია ირანის ნავთის პლატფორმები სირიის და სასანის კუნძულების მახლობლად.

ჩანს ამერიკამ ამ რეგიონში თავის სამხედრო ძალებს იმიტომ მოუყარა თავი, რომ კიდევ ერთხელ მოესდინა აშშ-ს სიძლიერის დემონსტრირება და ამით შეენარჩუნებინა სპარსეთის ყურეში "დასავლეთის გავლენის სფერო". ირანის სამხედრო-საზღვაო ფლოტი არ შეუშინდა ამერიკის ძლიერ ფლოტს და შეება აშშ-ს, რის გამოც მან დაეარგა თავისი გემების დიდი ნაწილი. ამას მოჰყვა ნამდვილი საომარი ოპერაციები. 1987 წლის 22 ივლისიდან, როდესაც პენტაგონმა მკვეთრად გაზარდა თავისი ძალები, 1988 წლის აპრილამდე აღირიცხა 155 შეტაკება, ე. ი. ორჯერ მეტი, ვიდრე 1986-1987 წწ. ამერიკად, აშშ-სა და ირანს შორის სპარსეთის ყურეში ნამდვილი საომარი ოპერაციები გაჩაღდა. 1988 წლის აპრილში, ირანის სწრაფმავალი კატარღების მიერ ამერიკის ფლოტზე რიგი თავდასხმების შემდეგ, პრეზიდენტმა რ. რეიგანმა გაიცა ბრძანება, რომ ამერიკის სამხედრო ძალებს "შიეულებინაო." დარტყმები ირანის სამსჯიდრო ძალებისათვის სპარსეთის ყურეში. მაგრამ ამის შემდეგ ირანის თავდასხმები მესამე ქვეყნის გემებზე კიდევ უფრო გაიზარდა. ამივე დროს გამწვავდა მდგომარეობა ირან-ურაყის ფრონტზე. სისხლისმღვრელმა ომმა ირანსა და ერაყს შორის შეიწირა 1 მილიონი კაცი მოკლულთა საბიის, ხოლო ორივე ქვეყნის მატერიალურმა ზარალმა 500 მილიარდ დოლარს გადააჭარბა. გარდა ამისა 1987 წლამდე ერაყს ომისათვის ყოველწლიურად ხარჯავდა 10 მილიარდ დოლარს, ირანი კი 9 მილიარდ დოლარს. ომმა ორივე ქვეყანა მნიშვნელოვნად გადაიხაროლა უკან სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების თვალსაზრისით.

1988 წელს ირანის ავიაციონპანის აერომუსი 198 მგზავრით ამერიკის კრეისერმა "ვინსენესმა" ჩამოაგდო რაკეტით, ავლა მგზავრი დაიღუპა, მათ შორის 52 ქალი, 6 ბავშვი. არაჩილების გარდა მგზავრთა შორის იყვნენ 8 ინდოელი, 8 პაკისტანელი, 6 იუგოსლაველი, 2 კუვეიტიელი, იტალიელი და ავღანელი.

ამ საზარელმა აქტმა მთელი მსოფლიოს ხალხების საყოველთაო აღშფოთება გამოიწვია. პენტაგონის წარმომადგენლებმა ჯერ თავის მართლებას შეეცადნენ, მაგრამ შემდეგ აღიარეს, რომ ირანის აერობუსი კომერციული ავიახაზის კორიდორის ფარგლებში მიფრინავდა. უცხოეთის პრესის ორგანოები ერთსულოვნად აღნიშნავენ, რომ ამერიკის საპაერო თავდაცვის რაკეტული სისტემა "ილჯისი", რომ-

ლითაც აღჭურვილია კრეისერი "ვინსენესი", აერთიანებს კომპიუტერებით მართვის ზენიტურ რაკეტებს და რადარულ დანადგარებს, რომელთაც შეუძლიათ ერთდროულად ასობით სამიზნეს ადევნონ თვალყური. როგორ შეიძლებოდა ასეთ რადარს უდიდესი, ნელა მოძრავი აერობუსი მიეღო პატარა სწრაფმავალ გამანადგურებლად?

მომხდარ ტრაგედიასთან დაკავშირებით ირანმა საჩივარი შეიტანა აშშ-ზე გაერთიანებული ერების ორგანიზაციაში. ამ საჩივრის განხილვა დაიწყო 14 ივლისს.

მომხდარ ამბებთან დაკავშირებით კემპ-დევიდიდან ვაშინგტონში სასწრაფოდ დაბრუნებულმა პრეზიდენტმა რ. რეიგანმა ამ ინციდენტს "კაცობრიობის საშინელი ტრაგედია" უწოდა. ამასთანავე, პრეზიდენტმა განაცხადა, რომ აშშ შეინარჩუნებს თავის სამხედრო-საზღვაო ძალებს სპარსეთის ყურეში. პრეზიდენტობის ორივე კანდიდატმა ჯ. ბუშმა და მ. დუკაკისმა ძირითადად მზარი დაუჭირეს. ადმინისტრაციის პოზიციას ამ საკითხში. ვიცე-პრეზიდენტმა ბუშმა მთლიანად გამართლა კრეისერ "ვინსენესის" კაპიტნის მოქმედება და განცხადება, რომ "მან ის გააყეთა, რაც უნდა გაეკეთებინა". დუკაკისმა კი ირანს მორწოდა, რომ მან უარი თქვას თავის მუქარაზე აშშ-სა და მისი დასაველეთის მოკავშირეების მიმართ. ამასთანავე აშშ-ს ადმინისტრაციამ სამძიმარი გაუგზავნა დაღუპულთა ოჯახებს და მთაფრობას. სამძიმარი მკვდრებს ვერ გააცოცხლებს. დანაშაული ძალზე მძიმეა.

ირანის აერობუსის დაღუპვა პირდაპირი შედეგია ირან-ერაყის გაჭიანურებული ომისა სპარსეთის ყურეში, ვინაიდან იგი მუდმივი საშიშროების ქვეშე აყენებდა აქ გამავალ საერთაშორისო საზღვაო და საჰაერო კომუნიკაციებს.

ამ მწვავე კონფლიქტის მოგვარება იკისრა გაერთიანებულ ერების ორგანიზაციამ. 1988 წლის 20 აგვისტოს ძალაში შევიდა ირან-ერაყის ფრონტზე ცეცხლის შეწყვეტა. მოხდა მოვლენა, რომელიც გზას უხსნის ხანგრძლივი სისხლისმღვრელი ომის დამთავრებას. შეიქმნა იმის პირობა, რომ შუაღმოსავლეთის რაიონში მშვიდობა და სტაბილურობა დამყარდებოდა.

ცენტრალურ ამერიკაში ნიკარაგუას წინააღმდეგ გამოუცხადებელი ომის გამო. ისედაც დაძაბული ვითარება იყო. ახლა კი ამას დაემატა ამბები, რომელიც 1982 წლის 25-26 თებერვალს მოხდა პანამაში.

ნარკოტიკებით მოვაპრე სარდლის ნორიეგას გადაწყენების მიზნით. ნორიეგას მხარს უჭერდა საბჭოთა კავშირი.

პანამელი ხალხის შეუპოვარი და ხანგრძლივი ბრძოლის შემდეგ აშშ მხოლოდ 1964 წელს დათანხმდა მოლაპარაკებაზე პანამის არხის ზონის სტატუსის შეცვლის შესახებ. 1977 წლის 7 სექტემბერს აშშ-ს პრეზიდენტმა ჯ. კარტერმა და პანამის პრეზიდენტმა ო. ტორიპოსმა ხელი მოაწერეს ორ ხელშეკრულებას. ამით 1963 წლის ხელშეკრულება უქმდებოდა და 1979 წლის 1 ოქტომბრიდან ძალაში შევიდა ორივე ქვეყნის საკანონმდებლო ორგანოების მიერ რატიფიცირებული ახალი ხელშეკრულება, რომლის შედეგადაც აშშ-მ სენო პანამის სუვერენიტეტი პანამის არსზე.

გარდამავალ პერიოდში იქმნება საპეციალური კომისია პანამის არხის გამგებლობისა, რომელსაც კონტროლს უწევს საბჭო. იგი 9 წევრისაგან შედგება, პირველ ათწლეულში საბჭოს 5 წევრი აშშ-ს მოქალაქენი არიან, 4 კი პანამისა; მეორე ათწლეულში კი შეფარდება პირიქითაა: ხელშეკრულების ძალაში შესვლის შემდეგ აშშ-ს უწყობანი და არხის ზონის ადმინისტრაცია შეწყვეტენ თავის მოქმედებას პანამის ტერიტორიაზე. პანამის არხის ზონაში ამერიკის შეიარაღებული ძალების კონტინგენტი 10 ათასს აღწევს; მაგრამ ხელშეკრულების თანახმად 2000 წელს ამერიკის ყველა ჯარისკაცმა უნდა დატოვოს ეს ქვეყანა.

70-იან წლებში, ამერიკის კონტინენტზე სსრკ-ის ძირგამომთბრელი საქმიანობის გაძლიერების ვითარებაში, პანამის არხის სანაპიროებზე არსებულ ამერიკულ ბაზებს პენტაგონის სტრატეგიაში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება, ვიდრე ეს 1977 წლის აღნიშნული ხელშეკრულების დადების მომენტში იყო. ამიტომ პენტაგონი ცდილობდა გადაესინჯა 1977 წლის ხელშეკრულება, გაეჭრა მდებინა ამერიკელი ჯარისკაცების ყოფნის ვადა არხის ზონაში და შეეზარჩუნებინა აქ ბაზები.

1981 წელს გენერალი ტორიპოსი ავიაკატასტროფაში დაიღუპა. ურთულ არტურო დეკალიეს /1985 წლის სექტემბრიდან/ პრეზიდენტობის დაწყებიდან, შემარჩვენე ძალების ზეგავლენით, ქვეყნის შიგნით და საგარეო ფაქტორების ზემოქმედებით, იწყება დამოუკიდებელი, ანტიიმპერიალისტური კურსიდან გადახვევა. ქვეყნის მემარჩვენე ძალები მოთხოვნდნენ ამერიკის შეერთებული შტატებისადმი დათმობანზე წახვალს, ვინაიდან თვლიდნენ, რომ მხოლოდ აშშ-ს დახმარები-

თა შესაძლებელი პანამის მძიმე ეკონომიკური სიძნელეებიდან გამოყვანა. აშშ დახმარების სანაცვლოდ მოითხოვდა პანამის უმაღლესი მთავარსარდლის ნორიეგას თანამდებობიდან გადაყენებას. ნორიეგას კი მხარს უჭერდნენ კორუპციონული, მაფიოზური მაღალი რანგის ოფიცრები, რომელნიც დემაგოგიურად მოითხოვდნენ დამოუკიდებელი საგარეო პოლიტიკის განხორციელებას და ქვეყნის სუვერენიტეტის განმტკიცებას. არადა, პანამის "შემარცხენე ძალების" ფაქტური ლიდერია - გენერალ მანუელ ანტონიო ნორიეგას ზელში იყო ქვეყნის გამგებლობის სადავეები. იგი დემაგოგიურად თავის თავს ამერიკა-პანამის ხელშეკრულების განუზრელი დაცვის მომხრედ აცხადებდა და მოითხოვდა 2000 წლისათვის პანამის არხის გადაცემას პანამისათვის და ამერიკის შეერთებული შტატების ჯარის გაყვანას ეროვნული ტერიტორიიდან.

პანამა აქტიურად მონაწილეობდა კონტადორის ჯგუფში. ყველაფერი ეს არ მოსწონდა ვაშინგტონს, რომელიც ყოველნაირად ცდილობდა შეეცვალა სიტუაცია. პრეზიდენტ დელვალაეს მეშვეობით, ნორიეგას თავიდან მოცილების მიზნით ჯერ კიდევ რამდენიმე თვით ადრე, რეიგანის ადმინისტრაციამ პანამას "მეუღწეობა ეკონომიკური და სამხედრო დახმარება. მიუხედავად ამისა, ქვეყნის მაფიოზურმა ძალებმა არ დაუშვეს ნორიეგას გადაყენება. მათი ზეგავლენით 16 თებერვალს საკანონმდებლო ასამბლეას ათი წუთი დასჭირდა იმისათვის, რომ ხმა მიეცა ახლა უკვე ყოფილი პრეზიდენტის დელვალაეს და ვიცე-პრეზიდენტ ესკიველიას გადაყენებისათვის. 70 წლის მანუელ სოლის პაღმას, რომელსაც მანამდე განათლების მინისტრის თანამდებობა ეკავა, საკანონმდებლო ასამბლეის გადაწყვეტილებით დაევალია პრეზიდენტის მოვალეობის შესრულება მორიგ არჩევნებამდე, რომელიც 1989 წელს უნდა ჩატარებულიყო.

პაღმამ განაცხადა, რომ საგარეო და საშინაო პოლიტიკაში დაუბრუნდება ომარ ტორიპოსის მიერ გამოცხადებულ პრინციპებს. "ჩვენ დაუცხრომლად ვიბრძობებო ეროვნული დამოუკიდებლობის შენარჩუნებისათვის და ჩვენი ქვეყნის გადარჩენისათვის მზად ვართ ყოველი ზომა მივიღოთ, მივმართოთ დახმარებისათვის ნებისმიერ სახელმწიფოს" - განაცხადა პაღმამ. ამის საპასუხოდ პრეზიდენტმა რეიგანმა აღნიშნა, რომ აშშ არ ფიქრობს პანამის წინააღმდეგ სამხედრო ძალების გამოყენებას. პრეზიდენტის თანაშემწემ კი დასძინა: ჩვენ არ ვაპირებთ ამ ქვეყნის წინააღმდეგ სამხედრო ძალის გამოყენებას.

დიქტატორის /მ. ნორიევას/ დასამბობად. ამის შემდეგ რეიგანის ადმინისტრაციამ მიმართა ზეკავლენის სხვა ღონისძიებებს. სახელმწიფო დეპარტამენტმა დემონსტრაციულად განაცხადა, რომ ვაშინგტონი პანამის კანონიერ პრეზიდენტად ცნობას მხოლოდ კონსტიტუციის საფუძველზე არჩეულ დელვალიეს. ეს უკანასკნელი პანამის ტერიტორიაზე იმალეობდა და აცხადებდა, რომ იგი უარს არ ამბობს თავის კანონიერებაზე არჩეულ ხელისუფლებაში. დელვალიემ იატაკქვეშ შექმნა ე. წ. "ეროვნული შერიგების მთავრობა". ვაშინგტონი მას იმ იმედით უჭერდა მხარს, რომ ამას შეიძლება გამოეწვია დელვალიეს მოშორების აჯანყება გენერალ ნორიევას წინააღმდეგ. ასეთი აჯანყება ამერიკის მომხრე ოფიცრებისა მართლაც მოხდა /მარტში/ მაგრამ იგი ჩაახშეს. ნორიეგა ქვეყნის მათიოზური ძალების მხარდაჭერით სარკეგლობდა. რეიგანმა კონგრესს შესთავაზა პანამა იმ სახელმწიფოთა სიაში შეეტანათ, რომელთაც ამერიკის დახმარების იმედი არ ექნებოდათ. აშშ-ს მომავალ არჩევნებში პრეზიდენტობის რეალურმა კანდიდატმა, ვიცე-პრეზიდენტმა ბუშმა განაცხადა: "შეერთებული შტატები უფლებას იტოვებს ყველა ღონე იმპაროს, რომელსაც აუცილებლად ჩაივლის, მათ შორის ძალის გამოყენებასაც კი, რათა უზრუნველყოს ამერიკის ინტერესების ხელშეუხებლობა მსოფლიოს ამ ნაწილში. მდგომარეობა განსაკუთრებით დაიძაბა მას შემდეგ, როცა 1989 წლის არჩევნებში ნორიეგა დამარცხდა, მაგრამ უარი თქვა არჩევნების შედეგების ცნობაზე და გადადგომაზე, არხის ზონაში მყოფი ამერიკის ათიათასიანი გარნიზონი მოკვანილ იქნა ძალად მზადყოფნაში. აშშ-მ თავისი შეიარაღებული ძალების მანევრები მოაწყო პანამის ტერიტორიულ წყლებთან და აშკარად დაემუქრა თავისი ჯარების გადასხმით პანამის ტერიტორიაზე. ვაშინგტონის მიერ გამოცხადებული ეკონომიკური სანქციების და აგრეთვე მრავალრიცხოვანი გამოსვლების შემდეგ ოვით პანამაში დიქტატორ ნორიევას წინააღმდეგ, რომელსაც ბრალს სდებდნენ ნარკოტიკებით ვაჭრობაშიც, ამერიკამ გადასხა თავისი ჯარები პანამაში, დააპატიმრა ნორიეგა და წაუყენა მას ხელისუფლების ბოროტად გამოყენება და ნარკოტიკებით ვაჭრობის ბრალდება. მაგრამ მისი გასამართლება ვაკიანურდა. და ბოლოს ნორიეგა გაასამართლეს და მუდმივი პატიმრობა მიუსაჯეს.

მთელი ეს უკანასკნელი ათი წელია, რაც აშშ ამაოდ ცდილობს შეაჩეროს იაპონიისა და დასავლეთ ევროპის ექსპორტის ზრდა

ამერიკის ბაზარზე და ერთდროულად შეამციროს აღნიშნული ქვეყნების ბაზრები აშშ-ის საქონლის მიმართ. აშშ-ს 1986 წლისათვის 150 მილიარდი დოლარის სავაჭრო დეფიციტი ჰქონდა. შარტო იაპონიასთან ეს დეფიციტი 50 მილიარდ დოლარს აღწევდა. საქმე იმაშია, რომ იაპონიის საქონელი ჩარისხობრივად უფრო მაღალია ამერიკის საქონელთან შედარებით. იაპონიის საქონლის ჩარისხობრივი უპირატესობა იმით აიხსნება, რომ, მაგალითად, 1981 წელს იაპონიამ თავის საწარმოებში ახალი დანადგარების დასაყენებლად დახარჯა მთელი ეროვნული პროდუქტის 10 პროცენტი, აშშ-მა კი მხოლოდ 3 პროცენტი. ამერიკის მთავრობა ხშირად შინაითავდა შეავტო პროტექციონურ ღონისძიებებს და უბეშო ზეგავლენას თავის სავაჭრო პარტნიორებზე, უპირველეს ყოვლისა, იაპონიასა და საერთო ბაზრის ქვეყნებზე და მხოთხოვდა, რათა მათ ნებაყოფლობით შეეზღუდათ თავისი ექსპორტი. მარტო 1983 წელს ამერიკის კონგრესში 20-მდე სხვადასხვა კანონპროექტი იყო შეტანილი, რომელნიც ითვალისწინებდნენ იაპონიის საქონლის შეტანის შეზღუდვას აშშ-ში. აშშ-სა და დასავლეთ ქვეყნებს შორის ადგილი ჰქონდა კონფლიქტებს, რომელთა შორის აღსანიშნავია "ფოლადის ომი" 1983 წ. /, როდესაც აშშ-ში შემოდებულ ოქნა დამატებითი ბაყები დასავლეთეუროპის ფოლადზე 4 წლის ვადით. 1984 წლის ნოემბერში აშშ-მ შემზღუდავი სანამპორტო კვოტა შემოიღო "საერთო ბაზრის" ფოლადის მიღებზე. დიდ ეკონომიკურ წინააღმდეგობებს მჭიმნდა ადგილი 70-80-იან წლებში აშშ-სა და იაპონიის შორის. მაგრამ ეს არ უშლიდა მათ სეულ უფრო ინტენსიური ვაყხადათ თავისი სანამეღრო თანამშრომლობა. წლებს განმავლობაში მიმდინარეობდა აშშ-სა და "საერთო ბაზრის" ქვეყნებს შორის "სავაჭრო ომი" სხვა პროდუქტების შეტანის წინააღმდეგ აშშ-ში - ე. წ. "ზოლოს", "მაკარონის", "ღვინის", "ქაობის", "შორბლის" გაუთავფულო სავაჭრო ომი. 1986 წლის 31 დეკემბერს ამერიკის მთავრობამ მიიღო გადაწყვეტილება 1987 წლის თანერის ბოლოდან სანამეუთ განდამსაღებრის 2000 პროცენტით გაზრდის შესახებ დასავლეთ ეუროპიდან შესატან სოფლის მეურნეობის ისეთ პროდუქტებზე, რთგორც არის ყვლო; ზეთისძილი, ჟინი ჩინელოსური არაყი, სტეფილო, დეფნო, კინოაკი და ა. შ. ამ აქციით რეუფანის აღმდამსტყაკვა თველოდა, რომ ეუროპულ სავაჭრო ამერიკის ბაზარზე ფსებებს გაზრდის გამო კონსერუცეოს უნარს დაყარდა.

1987 წლის იანვრის დასაწყისში ვაშინგტონმა გააუქმა "უბაყო სტატუსი" ერთბაშად ევროპის, აზიის და ლათინური ამერიკის რვა ქვეყნისათვის, რომლის შედეგი იყო მათი საქონლის აშშ-ში შეტანის შემცირება 3 მილიარდი დოლარით. გარდა ამისა, აშშ-მ 1987 წლის იანვრიდან 41 პროცენტით შეამცირა შაქრის შეტანა 40 ქვეყნიდან, რომელნიც რიო-გრანდის სამხრეთით მდებარეობენ; აგრეთვე ფილიპინებიდან. ეს, უპირველეს ყოვლისა, ლათინური ამერიკის ქვეყნებს ეხება, რომელთაც, თავიანთი შაქარი აშშ-ში შეაქვთ. აღსანიშნავია, რომ აშშ-მ 1981 წელს 25 მილიონი ტონა შაქარი შეისყიდა. 1986 წელს კი მხოლოდ 1 მილიონი ტონა ვაშინგტონმა განაცხადა, რომ ახლო მომავალში შეამცირებს აღნიშნული ქვეყნების იმპორტს სხვა საქონელზეც, ხოლო შაქრის იმპორტს საერთოდ მოსპობს. თუ მხედველობაში მივიღებთ იმას, რომ შაქრის წარმოების განვითარებას ლათინურ ამერიკაში სწორედ ამერიკა უწყობდა ხელს და ეს ქვეყნები გადააქცია თავის იაფი ნედლეულისა და ნახევარფაბრიკატების მიმწოდებელ ქვეყნებად, აშშ-ში ამ ქვეყნების პროდუქტის შეტანის შემცირება მათთვის კატასტროფულ შედეგებს გამოიწვევს. ისიც აღსანიშნავია, რომ კუბის რევოლუციის შემდეგ ვაშინგტონმა შაქრის შეტანის საკითხი პოლიტიკურ მთარაბად აქცია ურჩი ქვეყნების დასათრგუნად. 1960 წელს ვაშინგტონმა მთლიანად შეწყვიტა შაქრის შესყიდვა კუბაში; 1985 წელს კი ნიკარაგუაში.

1987 წლის 29 იანვარს "საერთო ბაზრის" ქვეყნები იძულებულნი გახდნენ მიეღოთ ვაშინგტონის მიერ მათთვის წაყენებულ ულტიმატუმში 200 პროცენტით ბაყების გაზრდაზე ვაშინგტონში შესატან ამ ქვეყნების სოფლის მეურნეობის პროდუქტებზე, თუ ისინი ხელს შეუშლიან ამერიკული მარცვლეულის შეტანას განსაკუთრებით ესპანეთსა და პორტუგალიაში. ამ დათმობის შედეგად ისაა, რომ აშშ-მ უფლება მიიღო ოთხი წლის განმავლობაში შეღავათიანი ტარიფებით გაყიდოს თავისი 2,3 მილიონი ტონა სიმინდი და სხვა სახის მარცვლეული; გარდა ამისა, შეამცირებენ ტარიფებს ამერიკის ზოგიერთ სამრეწველო საქონელზეც, ამერიკის მიმართ ასეთ მნიშვნელოვან დათმობაზე წასვლა მოითხოვა საფრანგეთმა, რომელიც ყველაზე მეტად შარალდებოდა ამერიკული სანქციებით. - ევროდ. მასზე მოდიოდა მთელი "საერთო ბაზრის" ქვეყნების ზარალის 47%, გერმანია კი მხოლოდ 3%.

ამ კომპრომისით მოგებულნი რჩებიან დასავლეთ ევროპის კონიაკის, თეთრი ღვინისა და ყველის მწარმოებლები, ხოლო მარცვლელის, პირველ რიგში კი სიმინდის მწარმოებელი გლეხები ევროპაში ყველაზე უფრო მკაცრად დაზარალდნენ. მაგრამ ეს კომპრომისი ვაშინგტონსა და "საერთო ბაზრის" ქვეყნებს შორის დროებითი იყო, ვინაიდან იგი ვერ წყვეტდა იმ პრობლემებს, რომელნიც მათ შორის საეკონომიკურ ურთიერთობაში არსებობდა. ამიტომ საეკონომიკის აჩრდილი მათ შორის კვლავ დაძვრის.

პრეზიდენტი ჯ. ბუშის პირველი ნაბიჯები

ჯ. ბუშის ახალი მთავრობის შექმნის შემდეგ, მთვესე მეტი ხნის განმავლობაში, ერთგვარმა პაუზამ დაისადგურა აშშ-სა და სსრკ შორის დიპლომატიის.

პრეზიდენტის არჩევნების შემდეგ, როგორც წესი, თითქმის ერთი წლის განმავლობაში საერთაშორისო არენაზე სიწყნარე დგება. ბევრი საერთაშორისო პრობლემის გადაწყვეტა, მათ შორის ძალზე აქტუალურისაც კი, გადაიდება მანამ, სანამ ახალი ადმინისტრაცია არჩევნების შემდეგ ანალიზს ახდენს.

ახალი პრეზიდენტის აუტორიტეტობა, რ. რეიგანის მეთორე პრეზიდენტობის დროინდელ აშშ-საბჭოთა კავშირს შორის ურთიერთობის სწრაფად გაუმჯობესებასთან შედარებით, ბევრმა მიიჩნია ახალი ადმინისტრაციის გაუბედავობად. მაგრამ ამ ე. წ. პაუზის დროსაც მოსკოვსა და ვაშინგტონს შორის ინტენსიური კონტაქტები არ შეწყვეტილა. აშშ-ს სახელმწიფო მდივანი ჯ. ბეიკერი და ე. შევარდნაძე ერთმანეთს ხუთჯერ შეხვდნენ. ე. შევარდნაძემ ჯ. ბეიკერთან შეხვედრის შემდეგ ვაიომინგში გამართულ პრეს-კონფერენციაზე 1989 წლის სექტემბრის ბოლოს/ ეს ე. წ. პაუზა აშშ-სა და საბჭოთა კავშირს შორის ურთიერთობაში დაახასიათა, როგორც პერიოდი ურთიერთდაპატივისა, შესაძლებლისა და მიღწეულის ფორმირების წარმოდგენისა.

აშშ-სა და სსრ კავშირს შორის ურთიერთობაში ცვლილებების თავისებურების ხასიათი იმაში მდგომარეობს, რომ ვაშინგტონი მხარს უჭერდა გარდაქმნის პოლიტიკას საბჭოთა კავშირში და პირდაპირ დამოკიდებულებაში აყენებდა მას აღმოსავლეთსა და დასავლეთს შორის ურთიერთობის გაუმჯობესებასთან. გამორიცხული არაა, რომ

ადრე ასეთ ურთიერთკავშირებს სსრკ აღშფოთებით შესვდებოდა. ასლა კი საბჭოთა მხარემ ეს ჩვეულებრივ ამბად მიიჩნია, რადგან ჩათვალა, რომ ყველა ურთიერთდამოკიდებულ სამყაროში ცხოვრობს და ამის უფლება აქვს. ფაქტი ფაქტად რჩება, ვაშინგტონი არ იყო დაინტერესებული სსრ კავშირში ვითარების დესტაბილიზაციით. ადრე სსრ კავშირში თვლიდნენ, რომ მარტო საბჭოთა კავშირს ემუქრებოდნენ, ხოლო საბჭოთა სამხედრო სიძლიერე არავის არ უქმნიდა საფრთხეს. 70-იან წლებში დასავლეთს საფუძველი ჰქონდა დაენახა საბჭოთა კავშირის მოქმედებაში მათი უშიშროებისათვის საფრთხე. საბჭოთა კავშირში დემოკრატიის განვითარება, ამ საქმეში გადადგმული რეალური ნაბიჯები, ბუნებრივია, გამორიცხავდა მნიშვნელოვანი ერთპიროვნული საგარეო პოლიტიკური გადაწყვეტილებების მიღებას, როგორც იყო, ვთქვათ, საბჭოთა ჯარების შეკვანა ავღანეთში. პრეზიდენტ ჯ. ბუშის ადმინისტრაციამ სურვილი გამოთქვა, რომ საბჭოთა კავშირ-ამერიკის მშვიდობიანი ურთიერთობა ხანგრძლივადიანი იყოს. საბჭოთა კავშირის საგარეო პოლიტიკის მკეთრად შემობრუნება სამხედრო საშიშროების შესუსტებისაყენ აშშ-ს მმართველმა წრეებმა დადებითად აღიქვეს. ძირითადად დასრულდა საშუალო და ნაკლები სიშორის რაკეტების ლიკვიდაცია, დაიწყო მოლაპარაკება შეიარაღებული ძალების შემცირებისათვის ევროპაში. წარმატებით ხორციელდებოდა პოლიტიკა უმაღლესი თანამდებობის სამხედრო პირებს შორის ურთიერთობისათვის.

1989 წლის მნიშვნელოვანი მოვლენა იყო უმაღლეს დონეზე, შეხვედრა მ. გორბაჩოვსა და ჯ ბუშს შორის, რომელიც 2-3 დეკემბერს მალტის სანაპიროებთან შედგა. უცხოეთში სამართლიანად მიაჩნიათ იგი "ცივი ომის" ეპოქის დასასრულად და იმის მონაპოვრად, რომ ჩვენს პლანეტაზე დაიწყოს მშვიდობიანი განვითარების ხანგრძლივი პერიოდი. მართლაც, მალტის სანაპიროზე ორივე ზესახელმწიფოს ხელმძღვანელები შეხვდნენ არა როგორც მეტოქეები, არამედ როგორც პარტნიორები. არცერთი ლიდერი არ ცდილობდა მეორე მხარის საზიანოდ მიეღწია თავისი წარმატებებისათვის. სწორედ ამიტომ შეხვედრის წარმატებით დამთავრების შემდეგ ჯ. ბუშმა განაცხადა, რომ "ცივი ომი" მთავრდება, მაგრამ მსოფლიოში ჯერ კიდევ ბევრი ბირთვული იარაღია, რომელთაგან განთავისუფლება აუცილებელია, რათა ნამდვილი, მშვიდობიანი პირობები შეიქმნას.

ხუთი დარგიდან, რომელთა ირგვლივ ინტენსიური დიალზიკი არის გამართული აშშ-სა და სსრ კავშირის შორის, ესაა - შეიარაღებაზე კონტროლი, რეგიონალური კონფლიქტები, ადამიანთა უფლებები, ორმხრივი თანამშრომლობა და გლობალური საკითხები /გარემოს დაცვა, ტერორიზმთან, ნარკოტიკების გავრცელებასთან ბრძოლა/, თითოეულის გადაწყვეტა არა მარტო ამ ორი ქვეყნის, არამედ მთელი მსოფლიოს სასიცოცხლო ინტერესებიდან გამომდინარეობს.

1989 წელს მთელ მსოფლიოში თავბრუდამხვევი სისწრაფით ვითარდებოდა სასიკეთო ცვლილებები. კონფრონტაციის ადგილს ბევრ "ცხელ წერტილში" იკავებდა კონსტრუქტიული დიალოგი: გამოყვანილია საბჭოთა ჯარები ავღანეთიდან; თავისი ჯარები გაიყვანა ვიეტნამმა კამბოჯიდან, სადაც მოლაპარაკება მიმდინარეობდა საერთო ეროვნული საკითხების გადასაჭრელად; შეწყდა საომარი მოქმედება ირანსა და ერაყს შორის; წარმატებით დასრულდა ნამიბიის პრობლემა, სადაც გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მეთვალყურეობით და კონტროლით შედგა თავისუფალი და კეთილსინდისიერი არჩევნები საერთაშორისო საზოგადოებრიობის მოთხოვნების შესაბამისად. ნამიბიის ისტორიაში პირველად ჩატარებულ არჩევნებში გამარჯვებას მიიღწია სამხრეთ-დასავლეთ აფრიკის სახალხო ორგანიზაციამ /სვაპომ/, რომელმაც მიიღო ამომრჩეველთა ხმების 57 პროცენტი.

1989 წელს ძირეული ცვლილებები მოხდა პოლონეთში, უნგრეთში, ჩეხოსლოვაკიაში, გერმანიის დემოკრატიულ რესპუბლიკაში, ბულგარეთში, სადაც სრული კრაზი განიცადა სტალინური ბრეჟნევეული ვარიანტის სიცილიზმმა. ამ სახელმწიფოების მთავრობისა და პარტიების შეცდომებმა გამოიწვია მმართველი პარტიების ავტორიტეტის დაცემა. ბერლინის კედელი - გერმანიის და ევროპის გათიშვის სიმბოლო დაანგრეს. მისი ნანგრევები სუვენიერების სახით გაყოფეს დასავლეთის დედაქალაქებში, მათ შორის ვაშინგტონში 15-20 დოლარად. ამ კედელთან ერთად დაიშხვრა უნდობლობის, დოგმატიზმისა და ძველი გადმონაშთების რწმენა. გდრ-ში მომხდარ ამბებთან დაკავშირებით მსოფლიო საზოგადოებრიობის ყურადღებას იპყრობს ორი გერმანული სახელმწიფოს ურთიერთობა. ბევრს დასავლეთში, მათ შორის გფრ-ში მიაჩნდა, რომ გდრ-ში მომხდარი ამბების საბოლოო შედეგი იქნება გერმანიის გაერთიანება. და როგორც უკვე

ცნობილია ასეც მოხდა - გერმანია 1990 წლის 3 ოქტომბერს გაერთიანდა.

აზია-წყნარი ოკეანის რეგიონში იყო "ცხელი" წერტილების უმრავლესობა, რომელნიც ზეგავლენას ახდენდნენ მთელი პლანეტის ვითარებაზე. მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ მომხდარი 250 სამხედრო კონფლიქტიდან 240 ამ რეგიონზე მოდის. სწორედ აქ გამოიყენეს პირველი ატომური ბომბი.

გათვალისწინა რა აზიის ქვეყნების მისწრაფებები არა მარტო ევროპაში, არამედ ამ რეგიონშიც საშუალო სიშორის რაკეტების ლიკვიდაციის და ამ რეგიონის მშვიდობიან უბირთვო ზონად გადაქცევის შესახებ, საბჭოთა მთავრობა იძულებული გახდა დათანხმებულიყო აზიის რაიონში განლაგებული საშუალო სიშორისა და ოპერატიულ-ტექნიკური რაკეტების ლიკვიდაციაზე. ამრიგად საბჭოთა მთავრობამ მოხსნა საკითხი ენევის მოლაპარაკებაზე ქვეყნის აზიის რაიონში 100 საბჭოთა საშუალო სიშორის რაკეტის შენარჩუნების შესახებ იმ პირობით, თუ აშშ უარს იტყვის ასეთივე სახეობის რაკეტების განლაგებაზე ალიასკაში. სსრ კავშირმა აგრეთვე იყისრა ვალდებულება: აღმოსავლეთში არ გაზარდოს ბირთვული იარაღის მატარებელი თვითმფრინავები თუ აშშ დამატებით არ განალაგებს ამ რაიონში ბირთვულ საშუალებებს, რომლებიც საბჭოთა ტერიტორიამდე აღწევენ. საბჭოთა მთავრობა დათანხმდა, რათა აშშ-სთან დაიდოს ხელშეკრულება ორივე სახელმწიფოს წყნარი ოკეანის ფლოტის აქტივობის შენელებაზე იმ გემებისა, რომელნიც ბირთვული იარაღით არიან აღჭურვილნი, ცურვის რაიონების შეზღუდვაზე, ბირთვული აფეთქებებისა და გამოცდების საერთოდ აკრძალვაზე და სხვა.

1990 წელს ჯერჯერობით მნიშვნელოვანი იყო ერაყის აგრესია კუვეითის წინააღმდეგ. ამ აგრესიამ არ გამოიწვია კონფრონტაცია დასავლეთსა და აღმოსავლეთს შორის, როგორც ეს ადრე ხდებოდა. საბჭოთა მთავრობამაც დასავლეთის და სხვა პროგრესული არაბული სახელმწიფოების მსგავსად დაგმო ერაყის აგრესია და მოითხოვა აგრესორის ჯარების გაყვანა კუვეითიდან.

გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკა
70-იანი წლების ბოლოს და 80-იან წლებში

საშინაო პოლიტიკა

70-იანი წლების მეორე ნახევრიდან ეკონომიკის ტემპების საშუალო ზრდის დონით გერმანიის უსწრებდა საერთო ბაზარში შემავალ ყველა ქვეყანას, განსაკუთრებით მაღალ ტემპებს მიაღწიეს მინერალური ნედლეულის გადამამუშავებაში, საფეიქრო მრეწველობაში, ინდუსტრიის მშენებლობაში, მოხდა მარკის სტაბილიზაცია. გერმანიის მეორე ადგილი დაიკავა მსოფლიო ვაჭრობაში, ხოლო თავისი კაპიტალის გატანით აშშ-ს გაუტოლდა. 1988 წელს მსოფლიო ვაჭრობის მოცულობა 8,5 %-ით გაიზარდა /1987 წელს კი 5,5 %-ით/. მსოფლიო ვაჭრობა ღირებულების სახით 14 %-ით გაიზარდა და შეადგინა 2 ტრილიონ 740 მილიარდი დოლარი. ასეთ დონეს ფაქტობრივად მიაღწიეს სავაჭრო გაცვლის მოცულობის ზრდის ხარჯზე. 1988 წელს მსოფლიო ექსპორტიორებს შორის პირველი ადგილი აშშ-მა და გერმანიამ დაიკავეს /11,3 და 11,4%/. შემდეგ ადგილებზე მოდის იაპონია /9,3%/, საფრანგეთი /5,9%/, და დიდი ბრიტანეთი /5,1%/. იმპორტშიც ყველაზე დიდი ხვედრითი წილი მოდის აშშ-ზე /15,6%/, მეორე ადგილზეა - გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკა /8,4%/, შემდეგ დიდი ბრიტანეთი - /6,4%/, იაპონია /6,3%/, და საფრანგეთი /5,9%/. საბჭოთა კავშირის მსოფლიო ვაჭრობაში მერვე ადგილი ეკავა იტალიისა და კანადის შემდეგ.

გერმანიის სამრეწველო პროდუქციის საერთო მოცულობით მესამე ადგილზეა აშშ-ს და იაპონიის შემდეგ. 1985 წლისათვის წარმოებული საერთო ეროვნული პროდუქციის მოცულობა შეადგენდა 1630 მილიარდ მარკას /1984 წელს კი - 1746 მილიარდ მარკას/. განვითარების უმაღლესი დონით ხასიათდება მეტალურგიული, ქიმიური, ელექტრო-ტექნიკური, მანქანათმშენებლობის დარგები და სამშენებლო მრეწველობა. ქვეყნის ეკონომიკისათვის დამახასიათებელი იყო წარმოებისა და კაპიტალის კონცენტრაცია. 25 უმსხვილესი ფირმა აწარმოებს გერმანიის მთელი წარმოებული პროდუქციის მეოთხედზე მეტს.

გერმანიის მაღალინტენსიური, ფერმერულ-კაპიტალისტური სოფლის მეურნეობა აკმაყოფილებს ქვეყნის მოთხოვნებს სოფლის მეურნეობის პროდუქტებზე 80%-ზე მეტით. სოფლის მეურნეობის წამყვანი დარგია - მეცხოველეობა /მასზე მოდის სოფლის მეურნეო-

ბის წარმოებული პროდუქციის ღირებულების 68%/ და მარცვ-
ლეულის წარმოება. მარცვლეულის საშუალო მოსავალია - 51,7 ც/ჰა.

ქვეყნის მეურნეობაში დაკავებულია 2,1 მილიონი უცხოელი
მუშა. 1985 წელს გფრ-ში 4,4 მილიონი უცხოელი ცხოვრობდა.

გფრ-ს პირველი ადგილი უკავია სსრ კავშირთან ვაჭრობაში
სხვა განვითარებულ ქვეყნებთან შედარებით. 1985 წელს სავაჭრო
ბრუნვა გფრ-სა და სსრ კავშირს შორის შეადგენდა 7,05 მილიარდ მა-
ნეთს. 70-იანი წლებიდან დაწყებული, განსაკუთრებით კი 20- იან
წლებში, გფრ-ის ეკონომიკა სწრაფი ტემპებით იზრდებოდა ექსპორ-
ტის, კერძო ინვესტიციისა და პირადი მოხმარების ზრდის წყალობით.

1976 წლის 3 ოქტომბერს გფრ-ში ჩატარდა ბუნდესტაგის არ-
ჩევნები. სოციალ-დემოკრატები თავისუფალ დემოკრატთა კავშირთან
ერთად ხელისუფლების სათავეში იდგნენ 1969 წლიდან. 1974 წლის 16
მაისამდე კანცლერი იყო ვ. ბრანდტი, შემდეგ კი - ჰ. შმიდტი, ხოლო
თავისუფალ დემოკრატთა კავშირის პარტიის ლიდერს პენრიხ-
დიტრიხ პენშერს კი ეკავა ვიცე-კანცლერისა და საგარეო საქმეთა მინ-
ისტრის თანამდებობა. 1976 წლის არჩევნების შემდეგ სოციალ-
დემოკრატებმა მიიღეს ამომრჩეველთა ხმების 42,6%, თავისუფალ დე-
მოკრატებმა-7,9%, ქრისტიან-დემოკრატიული კავშირის ქრისტიან-
სოციალური კავშირ ას ბლოკმა კი მიიღო ამომრჩეველთა ხმების -
48,6%. არჩევნების შემდეგ მმართველი კოალიციის პოზიციები
მნიშვნელოვნად შემცირდა. მას მხოლოდ 8 ადგილით მეტი ჰქონდა
ბუნდესტაგში ოპოზიციასთან შედარებით. არჩევნების შემდეგ ში-
დაპოლიტიკური ვითარება დაიძაბა. ოპოზიციურმა ძალებმა ქრის-
ტიან-დემოკრატებიდან გააძლიერეს ბრძოლა მთავრობის კოალიციის
წინააღმდეგ. კერძოდ იმისათვის, რომ კოალიციიდან, სოციალ- დე-
მოკრატიული პარტიიდან ჩამოეშორებინათ თავისუფალი დემოკ-
რატები. 1977 წელს ჩატარდა ქრისტიან-დემოკრატიული კავშირის
ყრილობა, რომელზეც ამ პარტიის ლიდერმა ჰელმუტ კოლმა (იგი ამ
პარტიის თავმჯდომარედ ხელმეორედ აირჩიეს 1975 წელს 596 ხმით
707 ხმიდან) მოუწოდა თავისუფალ დემოკრატებს გაეწყვიტათ
კავშირი სოციალ-დემოკრატებთან და მისი პარტიისათვის დაეჭირათ
მხარი.

სოციალ-დემოკრატები ყოველმხრივ ცდილობდნენ ხელისუ-
ფლების შენარჩუნებას და ამ მიზნით მათ რიგი ღონისძიებები გა-
ნახორციელეს. 1976 წელს მთავრობის მიერ გამოცემული განკარ-

გულებით "შუშათა მონაწილეობაზე სამრეწველო საწარმოების მმართველობაში" მუშებს საწარმოების გამგებლობაში მონაწილეობის უფლება მიეცათ, მაგრამ მთელი მმართველობის პროცესი კვლავ მეწარმეების ხელში რჩებოდა. 1977 წელს მიღებული კანონით ცვლილებები შეიტანეს მოქალაქეთა საპენსიო უზრუნველყოფის სისტემაში, რომლითაც პენსიები შესაბამისად უნდა გაზრდილიყო ცხოვრების ღირებულების ზრდის შემთხვევაში. სოციალ-დემოკრატები ამ და სხვა სოციალ-ეკონომიკური ღონისძიებების განხორციელების გზით ცდილობდნენ თავის მხარეზე მიემხროთ მუშათა კლასთან ერთად წერილი და საშუალო ბურჟუაზიული ფენები. ამ მიზანს ემსახურებოდა 1977 წელს ამ პარტიის შემდგარ ყრილობაზე გამოცხადებული დაპირება ჯანმრთელობის დაცვის და პროფესიული განათლების სისტემაში ახალი რეფორმების განხორციელების შესახებ და მართლაც, ამ მიმართულებით ბევრი რამ გაკეთდა, რომლის წყალობით კოალიცია შენარჩუნებულ იქნა. ამ მთავრობის საგარეო პოლიტიკა ხასიათდებოდა შემდეგი თავისებურებებით: ჰ. შმიდტმა ხელი მოაწერა ჰელსინკის დასკვნით აქტს და მნიშვნელოვნად გააუმჯობესა ეკონომიკური და პოლიტიკური ურთიერთობა საბჭოთა კავშირთან. 1978 წლის მაისში გფრ-სა და სსრ კავშირს შორის დაიდო შეთანხმება ვაჭრობის გაფართოების შესახებ. მაგრამ იმის გამო, რომ სსრ კავშირმა ჩეხოსლოვაკიასა და გდრ-ში ძველი სისტემის ბირთვული რაკეტები შეცვალა ახალი საშუალო და ნაკლები სიშორის რაკეტებით და გაზარდა კიდევ მათი რაოდენობა, 1979 წლის დეკემბერში ჰ. შმიდტის ინიციატივით სოციალ-დემოკრატიული პარტიის ყრილობაზე მიიღეს რეზოლუცია დასავლეთ ევროპაში ამერიკული საშუალო რადიუსის რაკეტების განლაგებისათვის მხარის დაჭერის შესახებ. ამის შემდეგ გფრ ნატოს 1979 წლის დეკემბრის სესიაზე დათანხმდა ამერიკის ბირთვული საშუალო რადიუსის რაკეტების განლაგებაზე გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის ტერიტორიაზე. ამასთანავე გფრ-მა 3%-ით გაზარდა სამხედრო ხარჯები ნატოში. გაიზარდა გფრ-ის მიერ ამერიკული იარაღის შესყიდვაც. ამასთანავე იზრდებოდა გფრ-ის გავლენა დასავლეთ ევროპის ინტეგრაციის სისტემაში. შმიდტმა მხარი დაუჭირა ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების ჩარჩოებში პოლიტიკურ ინტეგრაციას და ევროპის პარლამენტის არჩევნებს.

ამასთანავე გფრ-სა და სსრ კავშირის შორის 25 წლის ვადით დაიდო ხელშეკრულება ეკონომიკისა და მრეწველობის დარგში ურთიერთობის გაღრმავებისა და კონტრაქტი 25 წლით საბჭოთა ბუნებრივი გაზის მიწოდებაზე, გაზსადენის მიწების სანაცვლოდ. 1980 წლის 5 ოქტომბერს შედგა ბუნდესტაგის არჩევნები, რომლის დროსაც სოციალ-დემოკრატებმა მიიღეს ამომრჩეველთა ხმების 42,9%, თავისუფალ დემოკრატებმა 10,6%, ქრისტიან-დემოკრატებმა - 40,5%. ამრიგად, მთავრობის კოალიციამ მიიღო ამომრჩეველთა აბსოლუტური ხმების უმრავლესობა - 53,5%. მაგრამ არჩევნების შემდეგ მთავრობის კოალიციაში თავი იჩინა წინააღმდეგობებმა მთელ რიგ საშინაო და საგარეო საკითხებში, განსაკუთრებით, საშინაო პოლიტიკის ისეთ საკითხებში, როგორცაა მუშათა უფლებების გაფართოება საწარმოების მართვაში და ა.შ. საგარეო პოლიტიკაში კი მოითხოვდნენ ამერიკული ბირთვული რაკეტების განლაგებას გფრ-ის ტერიტორიაზე.

1982 წლის 17 სექტემბერს მოხდა მთავრობის კრიზისი. თავისუფალი დემოკრატები გამოვიდნენ მთავრობის კოალიციიდან, მხარი დაუჭირეს ქრისტიან-დემოკრატებს და მათთან ერთად შექმნეს კოალიციური მთავრობა. ბუნდესტაგმა 1 ოქტომბერს გფრ-ის კანცლერად აირჩია ჰ.კოლი, ვიცე კანცლერად და საგარეო საქმეთა მინისტრად ჰ.დ.ჰენშერდ ამრიგად, 1982 წლის 17 სექტემბრიდან 13 წლის განმავლობაში (1969 წლიდან) ხელისუფლების სათავეში მყოფი სოციალ-დემოკრატებისა და თავისუფალ-დემოკრატების კოალიციური მთავრობა შეიცვალა ქრისტიან-დემოკრატებისა და თავისუფალ-დემოკრატების კოალიციური მთავრობით, (რომელმაც 1990 წლის 2 დეკემბრის არჩევნებშიც გაიმარჯვა და სათავეში ჩაუდგა ერთიანი გერმანიის მთავრობას). 1983 წლის გაზაფხულზე (6 მარტს) შედგა ბუნდესტაგის რიგგარეშე არჩევნები. ამ არჩევნების შემდეგ ბუნდესტაგში ადგილები შემდეგნაირად განაწილდა: ქრისტიან-დემოკრატების ბლოკმა მიიღო ხმების 48,8 % და 244 დეპუტატის ადგილი, მასთან კოალიციაში მყოფმა თავისუფალ-დემოკრატებმა - ხმების 10,3%, ახალმა, მწვეანეთა პარტიამ ამომრჩეველთა ხმების 5,6 % და 27 დეპუტატის ადგილი. ეს პარტია შეიქმნა 1980 წელს სხვადასხვა ორგანიზაციების გაერთიანების შედეგად და გამოდის გარემოს დაცვის მომხრედ. სოციალ-დემოკრატებმა ხმების 38,2 % და 193 ადგილი მიიღეს.

1984 წელს ფედერალურმა კრებამ აირჩია ახალი პრეზიდენტი რ. ფონ ვაიციხეერი (1979-1984 წლებში კი იყო კ. კარსტენსი).

გერმანიის სოციალ-დემოკრატიულმა პარტიამ ოპოზიციაში გადასვლის შემდეგ შეცვალა თავისი დამოკიდებულება ამერიკული ბირთვული იარაღის ევროპაში განლაგების საკითხში. ამ პარტიის ყრილობა კელნში (1983 წლის ნოემბერში) გამოვიდა ამერიკული რაკეტების განლაგების წინააღმდეგ ფერ-ის ტერიტორიაზე და მოითხოვა ამ საკითხზე მოლაპარაკების გაზარტვა სსრ კავშირთან, ხოლო 1984 წელს ამ პარტიის მორიგ ყრილობაზე ესენში წამოაყენეს მოთხოვნა, რათა ჰკოლის მთავრობას შეეჩერებინა ამერიკული ბირთვული იარაღის განლაგება ფერ-ის ტერიტორიაზე და სსრ კავშირთან მოლაპარაკება გაეზარტა. 1984 წ. ქრისტიან-დემოკრატების ავტორიტეტს დიდი ზიანი მიაყენა "ფლიკის აფიორამ", რომელშიც ჩართული აღმოჩნდნენ მმართველი კოალიციის ზოგიერთი წარმომადგენლები. საქმე ეხებოდა კონცერნ ფლიკის მიერ გაღებულ ფულად შეწირულობას "ცალკეულ პარტიებისა და პირების მიმართ"; სინამდვილეში კი ქრთამების მიცემას, რომლის შედეგად გადაღდგნენ მეურნეობის მინისტრი ო. ლამბსდორფი და ბუნდენსტაგის თავმჯდომარე რ. ბარცელი (მის ნაცვლად აირჩიეს ფ. ენინგერი).

ფერ-ის მთავრობამ მხარი დაუჭირა აშშ-ს სტრატეგიული ინიციატივის ("ვარსკვლავების ომის") გეგმას და ვალდებულება აიღო მასში მონაწილეობაზე.

1985 წ. ფერ-ში აღინიშნა გერმანიის ომში დამარცხების 40 წელი, როგორც გლოვის დღე. ამავე წელს ქრისტიან-დემოკრატებმა მარცხი განიცადეს ადგილობრივი ორგანოების-ლანდტაგების არჩევნებში ისეთ უმნიშვნელოვანეს ოლქებში, როგორცაა ზაარის ოლქი (მარტი) ჩრდილოეთ-რაინ-ვესტფალიაში (მაისში) და ადგილობრივი მმართველობის ორგანოების არჩევნებში ჰესენში (მარტში). ამ საბივე ოლქში ადგილობრივი გამგებლობა სოციალ-დემოკრატების ხელში გადავიდა.

ცვლილებები მოხდა თავისუფალ-დემოკრატიული პარტიის ხელმძღვანელობაში. პარტიის თავმჯდომარედ გადაამდგარო ჰ. დ. ჰენშერის ნაცვლად გახდა მარტინ ბანგემანი.

სოციალ-დემოკრატების წარმატება არჩევნებში გამოწვეული იყო ქვეყნის უშიშროების საკითხებში მათი რეალისტური პოლიტიკით. ისინი მოითხოვდნენ: გამაღებულ შეიარაღების შეწყვეტას,

უარს ამბობდნენ “ვარსკვლავების ომის” პროგრამისათვის მხარდაჭერაზე და მოითხოვდნენ საბჭოთა კავშირთან მოლაპარაკების გამართვას ყველა სადავო საკითხების მშვიდობიანი გზით გადაჭრის მიზნით. 1987 წლისათვის დანიშნული პარლამენტის არჩევნებისათვის სოციალ-დემოკრატებმა კანკლერის კანდიდატად 1985 წლის დეკემბერში წამოაყენეს ჩრდილოეთ-რაინ-ვესტფალიის პრემიერ-მინისტრი იოჰანეს რაუ⁶.

1986 წელს ქრისტიან-დემოკრატებმა მოასლოებულ არჩევნებთან დაკავშირებით რიგი ღონისძიებები განახორციელეს, რომლის წყალობით მოსახლეობის ყიდვითუნარიანობა 80-90 მილიარდი მარკით გაიზარდა. ასეთი ზრდა 25 წლის განმავლობაში არ ყოფილა. ეს ზრდა მოხდა შემდეგი ღონისძიებების წყალობით: გადასახადების შემცირების შედეგად მოსახლეობამ მიიღო 10 მილიარდი დოლარი. ხელფასის მომატებამ მოსახლეობას მისცა 24 მილიარდი, პენსიების მომატებამ 5 მილიარდი, წვრილი და საშუალო ბურჟუაზიის შემოსავალი გაიზარდა 14 მილიარდით. 1986 წელს 300 ათასით გაიზარდა (1985 წელს 189 ათასით) სამუშაო ადგილები, რის წყალობითაც მოხმარების მოთხოვნა 15 მილიარდი მარკით გაიზარდა. გაიზარდა კერძო ინვესტიციები; განსაკუთრებით ტექნიკური რაციონალიზაციის მიზნით. ამავე წელს ერთგვარი ბუმი იყო საფონდო ბირჟაზე, რაც დაკავშირებული იყო აქციებზე კონცერნების მოგებებიდან გადახდის გაზრდასთან დაკავშირებით.

მოსახლეობის მდგომარეობის გაუმჯობესებასთან დაკავშირებით გაიზარდა ქრისტიან-დემოკრატთა გავლენა მოსახლეობაზე, განსაკუთრებით ბავარიაში. 1986 წ. ოქტომბერში ბავარიაში და განსაკუთრებით პამბურგში (ნოემბერი) ჩატარებული არჩევნების დროს წარმატებას მიღწიეს ქრისტიან-დემოკრატებმა. სოციალ-დემოკრატებმა კი სასტიკი მარცხი განიცადეს.

1987 წლის 25 იანვარს შედგა პარლამენტის არჩევნები, ქრისტიან-დემოკრატების ბლოკმა მიიღო ამომრჩეველთა ხმების 44,3 %

⁶ ი.რაუ დაიბადა 1931 წ. გსდპ-ის წევრია 1957 წლიდან. 1958 წელს ჩრდილოეთ რაინ-ვესტფალიის ოლქის დეპუტატია, 1970-1978 წწ. მეცნიერების მინისტრია, 1977 წ. ამ ოლქის გსდპ-ის თავმჯდომარეა, 1978 წლიდან ჩრდილოეთ რაინ-ვესტფალიის პრემიერ-მინისტრია, 1982 წლიდან გსდპ-ის თავმჯდომარის მოადგილეა.

(1983 წ. კი 48,8 %) და ხელისუფლება შეინარჩუნა იმის წყალობით, რომ მისმა პარტნიორმა კოალიციაში-თავისუფალ-დემოკრატიულმა პარტიამ მიიღო 9,1 % ხმა. ახალ ბუნდესტაგში მთავრობის კოალიციამ მიიღო 269 ადგილი (497-დან). სოციალ-დემოკრატებმა მიიღეს 186 ადგილი (ამომრჩეველთა ხმების 37 %), (1983 წ. 38,2 % და 193 ადგილი). დიდ წარმატებას მიაღწია წინა არჩევნებთან შედარებით “შეწვანეთა პარტიამ”, რომელმაც მიიღო 8,3 % ხმა (1983 წ. მიიღო -5,5 %), მაგრამ არჩევნების დამთავრებისთანავე თავი იჩინა სერიოზულმა წინააღმდეგობამ მმართველ პარტიაში საგადასახადო პოლიტიკასა და მართლწესრიგის დაცვის საქმეში, აგრეთვე საგარეო პოლიტიკის კუროსის ასპექტთან დაკავშირებით. ამის შემდეგ გართულდა ფედერალური მთავრობის შექმნა. პ. კოლის არჩევნისას ფედერალური კანცლერის თანამდებობაზე საკუთარი მმართველი პარტიის ბუნდესტაგის 15 დეპუტატმა მისი კანდიდატურის წინააღმდეგ მისცა ხმა. ამის გამო პ.კოლმა მხოლოდ 4 ხმით მეტი მიიღო, ვიდრე საჭირო იყო მისი არჩევნისათვის (საჭიროა ხმების მინიმუმისათვის). ახალ კაბინეტში თავისუფალ დემოკრატებმა ადრე მის ხელში მყოფი სამინისტროების (საგარეო, იუსტიციის და ეკონომიკის) გარდა მიიღეს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროც.

ახალმა მთავრობამ კვლავ გააგრძელა მსხვილი ბიზნესისათვის ხელსაყრელი პირობების შექმნა მოგებების გაზრდისა და კაპიტალის დაგროვებისათვის. ამასთანავე მთავრობამ და მეწარმეებმა შეასუსტეს წვრილი და საშუალო მეწარმეებისა და მშრომელებისათვის ბიზნესში მონაწილეობისათვის არსებული ხელშემშლელი პირობები.

მთავრობა და მეწარმეები იძულებული გახდნენ გაეთვალისწინებინათ პროფკავშირებისა და ხალხის მოთხოვნები 35-საათიანი სამუშაო კვირის შემოღებაზე და დათანხმებულიყვნენ ზოგიერთ საწარმოებში შემოეღოთ 37 საათიანი სამუშაო კვირა.

ქრისტიან-დემოკრატებმა, ფასიანი ქალაქების მფლობელთა როდენობისა და ხალხში სიმდიდრის ზრდის მიზნით, 1987 წლის 4 მაისს გამოაქვეყნეს გადაწყვეტილება თავისუფალ ბაზართან ერთად “რეგულირებული ბაზრის” გახსნის შესახებ. კერძო საწარმოების გაფართოების შესაძლებლობის მიზნით ხდებოდა აქციების გამოშვება და რეალიზაცია. ვინაიდან ბევრი წვრილი და საშუალო მეწარმე-ბიზნესის საფონდო ბირჟა მიუწვდომელი იყო დიდი თანხის მინიმუმის არსებობის გამო, მთავრობამ საფონდო ბირჟებზე შეამკირა თანხის

შეძენის მინიმუმი და დააწესა 500 ათას მარკამდე, შემცირდა საბირჟო გადასახადები და ა.შ. ერთი სიტყვით ხელსაყრელი პირობები შეიქმნა საწარმოებში კერძო კაპიტალის დაბანდებისათვის. ერთი წლის განმავლობაში 15,6 მილიარდი მარკის ოდენობის აქცია გაიყიდა. მთავრობამ დაიწყო სახელმწიფო საწარმოების გაყიდვა (პრივატიზაცია) და ასეთი საწარმოებისათვის აქციების გამოშვება და რეალიზაცია. გამოშვებული აქციების დიდ ნაწილს მშრომელები იძენდნენ. ჯერ კიდევ 1982 წლიდან დაიწვეს ქრისტიან-დემოკრატიებმა სახელმწიფო საწარმოების პრივატიზაციის პოლიტიკა. 1988 წლის მეორე ნახევრისათვის 808 სახელმწიფო საწარმოდან გაიყიდა 309, რომლის შედეგად ფედერალურ ბიუჯეტში 1984 წლიდან 1988 წლამდე შევიდა 6,6 მილიარდი მარკა. პრივატიზაციის ანგარიშიდან 0,4 % დაფინანსდა ფედერალური ხარჯები. კერძო პირების ხელში გადავიდა ეფექტურად მომუშავე ისეთი მსხვილი სახელმწიფო კონცერნები, როგორცაა "ფოლკსვაგენი", "ფეხა", "ფიაგი". დენაციონალიზაციის კურსის გატარებასთან ერთად ხორციელდებოდა კაპიტალის მკაცრად ცენტრალიზაციის კურსი. "დოიჩე ბანკმა" ხელთ იგდო უმსხვილესი სამრეწველო და ფინანსური კონცერნები.

მნიშვნელოვანი ღონისძიებები გატარდა ფინანსურ სფეროში. მისი განხორციელება (პირველი ეტაპი) 1986 წელს დაიწყო, როდესაც მიიღეს კანონი გადასახადების შემცირების შესახებ. მეორე ეტაპი 1989-1990 წელს განხორციელდა, როდესაც 40 მილიარდი მარკის ოდენობით შემცირდა საშემოსავლო გადასახადები და გადასახადები კორპორაციებზე. ამის გამო მკვეთრად შემცირდა საშემოსავლო შესატანი სახელმწიფო ბიუჯეტში. 1990 წელს ძალაში შევიდა კიდევ ერთი საგადასახადო რეფორმა, რომლითაც ბიუჯეტში ამ გზით მიღებული თანხა 44 მილიარდი მარკით შემცირდა. ამ ღონისძიებების განხორციელებამ მნიშვნელოვნად გაზარდა მმართველი ქრისტიან-დემოკრატიების ბლოკის გავლენა მასებზე. 1987 წლის მაისში ადგილობრივი ორგანოების არჩევნებში 40 წლიანი ბატონობის შემდეგ ჰესენის ოლქში მარცხი განიცადა სოციალ-დემოკრატიულმა პარტიამ და გაიმარჯვეს ქრისტიან-დემოკრატიებმა (42,1 %, წინა არჩევნებში კი მხოლოდ 39,4 %). დიდ წარმატებებს მიაღწია თავისუფალ-დემოკრატიულმა პარტიამ და მწვანეთა პარტიამ. აქ შეიქმნა ქრისტიანებისა და თავისუფალ-დემოკრატიების ბლოკი. სოციალ-

დემოკრატები დამარცხდნენ ბრემენში, მაგრამ გაიმარჯვეს ჰამბურგში და შლეზვიგ-ჰოლშტეინში.

საბარემო პოლიტიკა

იმასთან დაკავშირებით, რომ ჰელსინკის დასკვნით აქტზე ხელმოწერის შემდეგ უშიშროებისა და თანამშრომლობის შესახებ საბჭოთა მთავრობამ ფარატიანა ქალაქად აქცია ეს დოკუმენტი და ევროპაში შეიტანა და განალაგა საშუალო და ნაკლები სიშორის ბირთვული რაკეტები, ჰ. შმიდტის მთავრობამ თავისი ქვეყნის უშიშროების მიზნით მხარი დაუჭირა ნატოს ახალი სახეობით შეიარაღების გეგმას, გაზარდა სამხედრო ხარჯები, ახორციელებდა ბუნდესვერის (შეიარაღებული ძალების) მოდერნიზაციას და ხელახლა შეიარაღებას, გამოვიდა დასავლეთ ევროპაში ამერიკული ბირთვული იარაღის განლაგების მომხრედ, მხარს უჭერდა აშშ-ს პოზიციას ენევეის მოლაპარაკებაზე, ბოიკოტი გამოუცხადა 1980 წელს მოსკოვის ოლიმპიადას აულანეთში საბჭოთა ჯარების შეყვანის გამო.

ჰ. კოლის მთავრობის დროს გფრ-ში დაიწყო ამერიკის ბირთვული რაკეტების განლაგება. ჰ. კოლი მკაცრად იცავდა ნატოს გრაფის ევროპაში ამერიკული რაკეტების განლაგებაზე. ჰ. კოლმა პირველმა დაუჭირა მხარი ამერიკის “ვარსკვლავეთის ომების” გეგმებს და 1986 წლის მარტში ხელი მოაწერა აშშ-სთან “ვარსკვლავეთის ომების” პროგრამაში გფრ-ის მონაწილეობის პირობების შესახებ. გფრ-ის მთავრობა აგრძელებდა დასავლეთ ევროპის ინტეგრაციის განმტკიცებასა და განვითარებას. ჰ. კოლს ინტენსიური კონტაქტები ჰქონდა არა მარტო “საერთო ბაზრის” ქვეყნებთან, არამედ აშშ-სა, მათ შორის უმაღლეს დონეზე, რომლის ძირითადი არსი მდგომარეობდა სამხედრო თანამშრომლობის გაძლიერებაში, უმნიშვნელოვანეს საერთაშორისო საკითხებში ერთობლივი პოზიციის შემუშავება და ა. შ. მაგრამ ამასთან ერთად გფრ-სა და “საერთო ბაზრის” ქვეყნებსა და გფრ-სა და აშშ-ს შორის არსებობდა წინააღმდეგობებიც. ასე, მაგალითად, 1984 წლის ივნისში ფონტენბლოში ჩატარებული ევროპის საბჭოს სესიაზე გფრ-ის მთავრობამ მოითხოვა დასავლეთ გერმანიის ფრანკებისათვის საკომპენსაციო გადასახადების გაზრდა 1 მილიარდი მარკით და ეს მოთხოვნა დაუკავშირა თავისი თანხმობის მიცემას დიდი ბრიტანეთის მოთხოვნებზე “საერთო ბაზარში” შესატანის შემცირების შესახებ. გფრ-ის მოთხოვნებიც დაკმაყოფილდა და

ინგლისის შესატანიც შემცირდა "საერთო ბაზარში". მაგრამ 1984 წლის დეკემბერში ღუბლინში შემდგარ ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების სესიაზე ბონმა ვერ მიაღწია ყველა წევრის მხარდაჭერას ამ ორგანიზაციის ჩარჩოებში ევროპის პოლიტიკური კავშირის შექმნის გეგმასთან დაკავშირებით, რომლის ძირითადი არსი იმაში მდგომარეობს, რათა ერთობლივი პოლიტიკა განხორციელებულიყო თავდაცვისა და უშიშროების საკითხებში. გფრ-ის მთავრობა, შეშინებული იყო რა სსრკ-ის სამხედრო ძლიერების ზრდითა და საბჭოთა რაკეტების განლაგებით აღმოსავლეთ ევროპაში, ცდილობდა დასავლეთ ევროპის კავშირის მოღვაწეობის გააქტიურებას და ამ ორგანოს გამოყენებას უპირველეს ყოვლისა ამ კავშირში შემაჯალი ქვეყნების მჭიდრო სამხედრო თანამშრომლობისა და შეიარაღების წარმოებაში კოორდინაციისათვის. გფრ-ის მოთხოვნით ეს კავშირი დათანხმდა საერთაშორისო შეთანხმების საფუძველზე არსებული აკრძალვების გაუქმებაზე გფრ-ის მიერ სტრატეგიული ბომბდამშენი ავიაციისა და აგრეთვე შორსმოქმედი რაკეტების წარმოებაზე.

1985 წლის ბოლოსათვის დამთავრდა გფრ-ის ტერიტორიაზე ყველა 108 ამერიკული ბირთვული რაკეტის განლაგება (პერშინგ 2-ისა და ფრთოსანი რაკეტების).

გფრ-ის დიდი მეცადინეობის შედეგი იყო, რომ 1986 წლის ივნისში ჰააგაში და ლონდონში (დეკემბერში) შემდგარ ევროპის საბჭოს სესიებზე მიაღწიეს შეთანხმებას ინტეგრაციული პროცესების შემდგომი განვითარების საკითხებზე. გფრ აქტიურად უჭერდა მხარს ფ.მიტერანის მიერ წამოყენებული "ევრიკას" პროგრამის განხორციელებას, რომელიც ითვალისწინებს დასავლეთ ევროპის ქვეყნების თანამშრომლობის გაძლიერებას მრეწველობის უახლესი დარგების განვითარების საქმეში. მაგრამ ჰკოლის მთავრობაში მთავარი ადგილი ეკავა "საერთო ბაზრის" ქვეყნებს შორის სამხედრო თანამშრომლობის გაძლიერებას და პოლიტიკური ინტეგრაციის შემდგომ განვითარებას. ამ მიზნით, მარტო 1985 წელს, ჰკოლი ათჯერ შეხვდა ფ. მიტერანს. ეკონომიკური ინტეგრაციის დარგში შემდგომი წინსვლისათვის გფრ-ის მთავრობას ძირითად ამოცანად მიაჩნდა 1992 წლის ბოლოსათვის "საერთო ბაზრის" ქვეყნების "ერთიანი შიდა ბაზრის" ჩამოყალიბება და არა ამ ორგანიზაციის შემდგომი გაფართოება ახალი ქვეყნების მიღების გზით. ერთხანს გფრ-ის მთავრობა წინ აღუდგა ესპანეთისა და პორტუგალიის მიღებას "საერთო ბაზარში", თუმცა

აღნიშნული ქვეყნების მთავრობის ხელმძღვანელებთან შეხვედრის შემდეგ იგი დარწმუნდა, რომ ამ ქვეყნების "საერთო ბაზარში" შესვლა გფრ-ს ახალ ბაზარს მისცემდა და დათანხმდა ამ ქვეყნების მიღებაზე "ევროპის ეკონომიკურ გაერთიანებაში", მაგრამ 1970 წლამდე თავს იკავებდა ამ ორგანიზაციაში თურქეთის მიღებაზე.

1988 წლიდან გფრ არსებული წესების შესაბამისად, სათავეში ჩაუდგა ევროპის გაერთიანების საბჭოს, რაც მან იმისათვის გამოიყენა, რომ დაეჩქარებინა ამ ორგანიზაციაში შემავალი ქვეყნების არა მარტო ეკონომიკური, არაშედ პოლიტიკური ინტეგრაცია. ამ მხრივ ჰ.კოლის მთავრობა უპირველეს ამოცანად მიიჩნევდა საფრანგეთთან, ინგლისთან, იტალიასთან და სხვებთან თანამშრომლობის გაფართოებას. ამ მიზნით ეწეობოდა ხშირი შეხვედრები, საფრანგეთის, ინგლისის, იტალიის ხელმძღვანელებთან, რომლის დროსაც იხილავდნენ ამ ორგანიზაციის ქვეყნების საგარეო პოლიტიკის კოორდინაციისა და სამხედრო თანამშრომლობის გაძლიერების საკითხებს.

ჰ.კოლის მთავრობამ ინტენსიური კონტაქტები დაამყარა აშშ-თან, რ. რეიგანთან და მხარს უჭერდა ამერიკის საგარეო კურსს. მარტო 1984 წელს ჰ. კოლი ორჯერ შეხვდა (მარტოში და ნოემბერში) აშშ-ის პრეზიდენტს რ. რეიგანს. ნოემბრის შეხვედრის დროს ორივე მხარე შეთანხმდა ნატოს "ჩვეულებრივი თავდაცვითი ძალების გაძლიერებაზე". აშშ-თან ყველაზე მჭიდრო ურთიერთობის შენარჩუნებას ჰ.კოლის მთავრობა აცხადებდა "გფრ-ის უშიშროების საძირკვლის" ძირეულ პოლიტიკად, რომ აშშ-ს მხარდაჭერის გარეშე გფრ დაუცველი დარჩება აღმოსავლეთიდან, საბჭოთა კავშირიდან აგრესიის შემთხვევაში. გფრ-სა და აშშ-ს შორის პოლიტიკური კონტაქტები ინტენსიური ხასიათისა იყო და საბჭოთა დიპლომატების აშკარა აგრესიული კურსი ხელს უწყობდა ამ პროცესს. 1985 წლის ოქტომბერში ჰ.კოლი და ჰ.დ.პენშერი იმყოფებოდნენ აშშ-ში, ხოლო უფრო ადრე მაისში რ. რეიგანი იმყოფებოდა გფრ-ში. ივნისში აშშ-ს ვიცე-პრეზიდენტი ჯ.ბუში, დეკემბერში კი სახელმწიფო მდივანი ჯ.შოლცი. 1985 წელს პენშერი და შულცი სამჯერ შეხვდნენ ერთმანეთს. ყველა ამ შეხვედრის დროს განხილვის ცენტრალური საკითხები იყო რამხრივი თანამშრომლობის გაძლიერება, უპირველესად სამხედრო დარგში, "ვარსკვლავეთის ომების" პროგრამის ჩარჩოებში თანამშრომლობის შემდგომი გაფართოება, აღმოსავლეთსა და დასავლეთს შორის დამოკიდებულება. გფრ მხარს უჭერდა აშშ-ს

პოზიციას საბჭოთა კავშირ-ამერიკის მოლაპარაკებისას ქენევაში, სტოკჰოლმის კონფერენციაზე, ვენაში მიმდინარე მოლაპარაკებას შეიარაღებული ძალებისა და შეიარაღების შემცირების შესახებ ევროპაში, რეგიონალური კონფლიქტების შესახებ და ა.შ. პ. კოლის მთავრობას თავისი საკუთარი პოზიციაც ჰქონდა ისეთ საკითხებში, როგორცაა: რაკეტაწინააღმდეგო თავდაცვის ხელშეკრულების დაცვის და ლიბიაზე თავდასხმის საკითხში. თავის სამთავრობო განცხადებაში 1986 წლის 9 იანვარს და 11 აპრილს პ. კოლი მოითხოვდა ქიმიური და ბირთვული იარაღების შეზღუდვას, ევროპაში ურთიერთ სამხედრო დაპირისპირების შესუსტებას, მაგრამ წინააღმდეგი იყო ბირთვული იარაღის მთლიანად ლიკვიდაციისა და იგი მიაჩნდა "შეკავების უმნიშვნელოვანეს საშუალებად". მაგრამ ბონი ყოველთვის მოითხოვდა ნატოს დაჯგუფებაში აშშ-ს და გფრ-ის თანამშრომლობის გაზრდის აუცილებლობას და ასეთი თანამშრომლობის გაზრდას მშვიდობის დაცვის მთავარ გარანტად მიიჩნევდა. აშშ-სა და გფრ-ს თანამშრომლობა ნატოს ჩარჩოებში უფრო მეტად გაიზარდა მას შემდეგ, რაც 1988 წლის 1 ივლისიდან ნატოს გენერალური მდივანი ლორდ კარინგტონის ნაცვლად გახდა გფრ-ის ყოფილი თავდაცვის მინისტრი გ.ვერნერი (გფრ-ის თავდაცვის მინისტრი კი გახდა რ. შოლცი).

განვითარებადი ქვეყნების მიმართ პ. კოლის მთავრობა თავის პოლიტიკის კოორდინირებას აშშ-ს მთავრობასთან ახდენდა, მაგრამ თავის საკუთარი ინტერესებიდანაც გამომდინარეობდა. განსაკუთრებული ყურადღება ექცეოდა აზიისა და აფრიკის ქვეყნებთან ეკონომიკური ურთიერთობის გაფართოებას. ამ მიზნით კოლი, პენშერი და კარსტენსი, შემდეგ კი (1984 წლიდან) ახალ პრეზიდენტი ვაიცზეკერი არაერთხელ იყვნენ აზიისა და აფრიკის რიგ ქვეყნებში და მრავალი შეთანხმება და სავაჭრო-ეკონომიკური ხასიათის გარიგება დადეს ამ ქვეყნების ხელმძღვანელებთან. შედეგი ამისა კი ის იყო, რომ 80-იან წლებში მნიშვნელოვნად გაიზარდა გფრ-ის ეკონომიკური ურთიერთობა აზიისა და აფრიკის ქვეყნებთან. სამხრეთ აფრიკაში კი კაპიტალის დაბანდებაში 300 გერმანული ფირმა მონაწილეობდა.

პ. კოლის მთავრობა დიდ ყურადღებას უთმობდა ეკონომიკური ურთიერთობის გაუმჯობესებას ლათინური ამერიკის ქვეყნებთან. ამ მიზნით აღნიშნულ ქვეყნებში ეწყობოდა შეხვედრები უმაღლეს დონეზე.

გფრ-ს აქტიური ეკონომიკური და პოლიტიკური ურთიერთობა აქვს დამყარებული იაპონიასთან და სხვა განვითარებულ ქვეყნებთან.

გეოგრაფიული მდებარეობა საბჭოთა კავშირთან და აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებთან გფრ-ს მთავრობას აიძულებდა გაეუმჯობესებინა ურთიერთობა მოსკოვთან, განსაკუთრებით 1985 წლიდან, ხელისუფლების სათავეში ახალი ხელმძღვანელობის მოსვლის შემდეგ. მართალია ურთიერთობა გფრ-სა და სსრ კავშირს შორის გაუარესდა 80-იანი წლების დასაწყისში გფრ-ის ტერიტორიაზე ამერიკული ბირთვული იარაღის განლაგებასთან დაკავშირებით, მაგრამ დასავლეთ გერმანია წამყვან კაპიტალისტურ ქვეყნებს შორის მთავარ სავაჭრო პარტნიორად რჩებოდა.

მაგალითად, 1983 წლისათვის ამ ორ ქვეყნის სავაჭრო ბრუნვამ 7 მილიარდ მანეთს მიაღწია, 1984 წელს კი 7,5 მილიარდამდე გაიზარდა.

1980 წელს პ.შმიდტმა მოსკოვში ხელი მოაწერა ხანგრძლივადიან შეთანხმებას გფრ-სა და სსრ კავშირს შორის თანამშრომლობაზე ეკონომიკასა და მრეწველობის დარგებში.

1985 წლის მარტში მოსკოვში მოხდა შეხვედრა მ.ს.გორბაჩოვსა და პ.კოლს შორის, ხოლო ოქტომბერში კი ნიუ-იორკში ერთმანეთს შეხვდნენ ჰენშერი და შევარდნაძე, ისინი შეხვდნენ აგრეთვე ვენაში და პელსინგში. ამ შეხვედრის დროს თანდათან ისახებოდა ამ, ორ ქვეყანას შორის ურთიერთობის გაუმჯობესების გზები.

სსრ კავშირის მიერ წამოყენებულმა სამშვიდობო ინიციატივამ ხელი შეუწყო გფრ-ის მმართველ წრეებში მოსკოვთან ურთიერთობის გაუმჯობესების მისწრაფებებს. 1986 წლის ივლისში შედგა ჰენშერის ვიზიტი მოსკოვში, რომლის დროსაც ხელი მოაწერეს სსრ კავშირსა და გფრ-ს შორის შეთანხმებას მეცნიერულ-ტექნიკური თანამშრომლობის შესახებ და ოქმს გფრ-ის გენერალური საკონსულოს დაარსებაზე კიევში და სსრ კავშირის გენერალური საკონსულოს დაარსებაზე მიუნხენში. 1987 წელს მოსკოვში ოფიციალური ვიზიტით იყო გფრ-ის პრეზიდენტი ვაიცზეკერი, რომელმაც საბჭოთა მთავრობასთან ხელი მოაწერა შეთანხმებას თანამშრომლობის შესახებ ბირთვული ენერჯის მშვიდობიანი მიზნებისათვის გამოყენების შესახებ და აგრეთვე თანამშრომლობის შესახებ აგრარული კვლევის საკუთხებში, მედიცინის, მეცნიერებისა და ჯანმრთელობის დარგში. ამ ორ ქვეყანას შორის ურთიერთობის გაუმჯობესებაზე

დადებითი გავლენა მოახდინა გფრ-ის მთავრობის მიერ უარის თქმამ პერშინგ-1 რაკეტის მოდერნიზაციაზე, რამაც ხელი შეუწყო ამერიკასა და საბჭოთა კავშირს შორის ხელშეკრულების დადებას საშუალო და ნაკლები სიშორის რაკეტების ლიკვიდაციაზე. 1987 წლის დეკემბერში საბჭოთა კავშირში ვიზიტით იყო ბავარიის ქრისტიან სოციალური კავშირის თავმჯდომარე და პრემიერ-მინისტრი შტრაუსი, რომელიც ადრე საბჭოთა კავშირთან დაახლოების პირველი მოწინააღმდეგე იყო. 80-იანი წლების ბოლოს საბჭოთა კავშირსა და გფრ-ს ურთიერთობაში მნიშვნელოვანი გაუმჯობესება ხდება. ამ ორი ქვეყნის ხელმძღვანელების შეხვედრები ჩვეულებრივ მოვლენად გადაიქცა. შედეგი კი იყო 1988-1989 წლებში რიგი შეთანხმების და ხელშეკრულების დადება: თანამშრომლობის შესახებ გარემოს დაცვის დარგში, ბირთვული ავარიების შემთხვევაში ოპერატიული გაგებინების შესახებ, ინციდენტების თავიდან აცილების შესახებ ზღვაში ტერიტორიული წყლების გარეთ. "ლოიჩე ბანკმა" - 11 მილიარდი მანეთი სესხი მისცა საბჭოთა კავშირს მსუბუქი და კვების მრეწველობის 200 საწარმოს მოდერნიზაციისათვის. დაიღო შეთანხმება მეცნიერების, ხელოვნებისა და მთელ რიგ სხვა დარგებში, გფრ-ის კოსმონავტიკის საბჭოთა კოსმოსურ ხომალდ "მშვიდობაზე" ერთობლივი ფრენის შესახებ და ა.შ.

80-იანი წლების ბოლოს გფრ-სა და გდრ-ს შორის დაიწყო ინტენსიური დიალოგი თანამშრომლობის შესახებ ვაჭრობის, მეცნიერულ, კულტურულ და სხვა დარგებს შორის. დემოკრატიულმა გარდაქმნებმა საბჭოთა კავშირსა და აღმოსავლეთ ევროპის სხვა ქვეყნებში შესაძლებელი გახადა დაეძლია ევროპის კონტინენტის ურთიერთ დაპირისპირება და საფუძველი ჩაეყარა მომავალი "საერთო ევროპული სახლის მშენებლობისათვის". ამასთანავე, გფრ-ის მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკური კეთილდღეობა გდრ-ს მოსახლეობისათვის მიმზიდველს ხდიდა. გარდა ამისა, გფრ-ის მთავრობის თანმიმდევრული გერმანიის ერთობის აღდგენის პოლიტიკამ 70-80-იან წლებში ხელი შეუწყო ორ გერმანულ სახელმწიფოს შორის ურთიერთობის განვითარებასა და გერმანელების ეროვნული ერთიანობის გრძნობის მნიშვნელოვნად განმტკიცებას. ავსტრიისა და უნგრეთის საზღვრების გახსნამ და გდრ-ის მოსახლეობის მასობრივმა ლტოლვამ გფრ-ში დააჩქარა გდრ-ის შიდაპოლიტიკური კრიზისი.

გდრ-ის მოსახლეობის დიდი ზეგავლენის შედეგად ქვემოაღნიშნულ მოკლე რეკორდულ დროში მთლიანად შეიცვალა მთავრობის შე-

მადგენლობა და პოლიტიკური პარტიების ხელმძღვანელობა. პოლიტიკურ ასპარეზზე გამოვიდნენ ისეთი ორგანიზაციები და პარტიები, რომელნიც ქვეყნის ერთობის აღდგენის მომხრენი იყვნენ. 1989 წლის 9 ნოემბერს დაეცა გერმანიისა და ევროპის გათიშვის სიმბოლობერლინის კედელი და ორივე ბერლინსა და გერმანიას შორის თავისუფალი მიმოსვლა დაწესდა. 25 დეკემბრიდან საერთოდ გაუქმდა ვიზები ორ გერმანულ სახელმწიფოს შორის. გღრ გეოგრაფიული რუკიდან მშვიდობიანი და უსისხლო რევოლუციის შედეგად მოკლე ხანში გაქრა. ამბები, რომელიც ამ სახელმწიფოს გაქრობას უძლოდა წინ, რაღაც ერთ წელზე ნაკლები ხნის განმავლობაში ისეთი თავბრუდამხვევი სისწრაფით განვითარდა, რასაც გერმანიის გაერთიანების ყველაზე თავგამოდებული მომხრეებიც არ მოელოდნენ.

1989 წლის მიწურულს, 3-4 თვით ადრე, დასავლეთისა და აღმოსავლეთის პოლიტიკოსები თვლიდნენ, რომ ორი გერმანული სახელმწიფოს გაერთიანება შორეული მომავლის საქმეა. 1990 წლის დასაწყისისათვის კი გერმანიის საკითხი დღევანდელი პოლიტიკის დღის წესრიგში დადგა. ე.პონცერის რეჟიმის დამხობამ და ახალი, კ.მ.დროვის მთავრობის შექმნამ ვერ შეაჩერა გერმანელი ხალხის სწრაფვა ერთობისადმი. ამის ზეგავლენით იყო, რომ გღრ-ის პრემიერ-მინისტრმა კ.მოდროვმა წამოაყენა გღრ-ის და გფრ-ის ხამხედრო ნეიტრალიტეტის კონცეფცია ფედერაციის შექმნამდე და თვით გერმანიის დემილიტარიზაცია. მაგრამ ეს იდეები მაშინვე უარყოფილ იქნა გფრ-ისა და დასავლეთის სხვა სახელმწიფოების მიერ, როგორც არარეალური. ზოგიერთ პოლიტიკოსს მიაჩნდა, რომ გაერთიანებული გერმანია ნატოში უნდა იყოს, მაგრამ თავდაპირველად საკითხის ასე დაყენების წინააღმდეგაც კი გამოდიოდა საბჭოთა კავშირი.

ჯერ კიდევ 1989 წლის 28 ნოემბერს გფრ-ის კანცლერმა კ.კოლმ: წამოაყენა გერმანიის გაერთიანების თავისი გეგმა, რომელიც ათი პუნქტისაგან შედგებოდა. იგი ითვალისწინებდა ორი გერმანული სახელმწიფოს სახელმწიფოთაშორისო თანამშრომლობის ახალ დონეზე გადაყვანისა და პირველ ეტაპზე გღრ-ის დამოუკიდებულობის შენარჩუნებას პოლიტიკური უშიშროებისა და საგარეო პოლიტიკის საკითხებში. გღრ-თვის ეკონომიკური დახმარების გაწევა განპირობებული იყო წინასწარი პირობებით, კერძოდ, გერმანიის ერთიანი სოციალისტური პარტიის მონოპოლიის ლიკვიდაცია ხელისუფლებაზე, თავისუფალი არჩევნების ჩატარება და საბაზრო ეკონომიკაზე გადას-

ვლა, ორივე გერმანულ სახელმწიფოს კონფედერაციის სტრუქტურების შექმნა, რომელსაც პ.კოლის აზრით უნდა მოემზადებინა საფუძველი ორივე გერმანიის დაახლოებისათვის-კონფედერაციის სტრუქტურის შექმნის გზით. ამრიგად, მოდროვის გეგმისაგან განსხვავებით პ.კოლის გეგმა მიზნად ისახავდა არა მარტო ეკონომიკურ, არამედ პოლიტიკურ კავშირსაც. პ.კოლის გერმანიის გაერთიანების გეგმამ გამოიწვია ოთხივე დიდი სახელმწიფოს – აშშ-ს, ინგლისის, საფრანგეთისა და სსრ კავშირის შეშფოთება, ვინაიდან ამას შეიძლება მოჰყოლოდა გართულებები ევროპაში და დესტაბილიზაცია. ოთხივე დიდი სახელმწიფოს ხელმძღვანელებმა გერმანიის ასეთი დაჩქარებული გაერთიანება ნაადრევად მიიჩნიეს. ოთხივე სახელმწიფოს ხელმძღვანელები არ უარყოფდნენ რა გერმანელების უფლებებს გაერთიანებაზე, იმის შიშით, რომ ამას არ გამოეწვია დესტაბილიზაცია, ევროპაში არჩევდნენ ორი გერმანული სახელმწიფოს შენარჩუნებას. ამასთანავე აშკარად ჩანდა, რომ დიდ სახელმწიფოებს გერმანიის გაერთიანებაში ხელის შეშლის გამო არ უნდოდათ ურთიერთობა გაეფუჭებინათ ბონთან. მაგრამ მდგომარეობის დესტაბილიზაციამ გდრ-ში, მმართველი პარტიის მიერ ყოველგვარი ავტორიტეტის დაკარგვამ და აღმოსავლეთ-გერმანიის მოსახლეობის მასობრივმა ლტოლვამ გფრ-თან გაერთიანებაზე დააჩქარა გერმანიის გაერთიანება. მდგომარეობას აყოვნებდა ის, რომ გფრ-ის კანცლერი პ.კოლი უარყოფდა ომის შედეგად დადგენილი საზღვრების ხელშეუხებლობას და აცხადებდა, რომ იგი გაერთიანებული გერმანიის მომავალმა მთავრობამ უნდა სცნოსო. ეკვის ქვეშ დგებოდა პოლონეთის დასავლეთის საზღვრები. გფრ-ის კანცლერის ასეთ პოზიციას არ დაუჭირეს მხარი მისმა მოკავშირეებმა. ბუნდესტაგმა, გაითვალისწინა რა შექმნილი ვითარება, 1990 წლის 8 მარტს განაცხადა, რომ იგი სცნობს პოლონეთის დასავლეთის საზღვრებს ხელშეუხებლობას. მანამდე 1989 წ. დეკემბერში, მოეწყო ლიდერების-მოდროვისა და კოლის შეხვედრა დრეზდენში, 1990 წლის თებერვალში-კოლისა და პენშერის ვიზიტი მოსკოვში, შემდეგ კი მარტში-გდრ-ის სახალხო პალატის პირველი თავისუფალი არჩევნები, რომლის დროსაც გაიმარჯვეს მემარჯვენე პარტიებმა, ქრისტიან-დემოკრატებმა. ახლად შექმნილმა დე მუხიერის მთავრობამ აქტიური საქმიანობა დაიწყო გერმანიის გასაერთიანებლად, ერთმანეთს მოჰყვა მოლაპარაკებები ფორმულით " ორი პლუს ოთხი " (ე.ი. ოთხი სახელმწიფო: სსრკ,

აშშ, ინგლისი, საფრანგეთი და გერ და გდრ), სახელმწიფო შეთანხმება გდრ-სა და გერ-ს შორის სავალუტო, ეკონომიკური და სოციალური კავშირის შესახებ, და რაც ყველაზე მნიშვნელოვანია, გერმანიის ორივე პარლამენტის მიერ პოლონეთის დასავლეთი საზღვრების ხელშეუხებლობის ცნობა. კოლის შეხვედრა გორბაჩოვთან; გდრ-ის კოალიციური მთავრობის დაშლა; გაერთიანების ხელშეკრულებისა და არჩევნების შესახებ დოკუმენტების მომზადება, რომლებიც იურიდიულად ამტკიცებდნენ გაერთიანების პროცესს; და ბოლოს, 23 აგვისტოს, გდრ-ის პარლამენტის მიერ ისტორიული გადაწყვეტილების მიღება გერ-ის კონსტიტუციის 23-ე მუხლის გამოქნების შესახებ, რის საფუძველზეც გადაწყდა, რომ 3 ოქტომბერს მომხდარიყო ორივე გერმანიის გაერთიანება.

1990 წლის სექტემბერის დამდეგს ბერლინში ორივე გერმანიის მთავრობამ ხელი მოაწერა მეორე ხელშეკრულებას - დოკუმენტს გდრ-ის გერ-ის შემადგენლობაში შესვლაზე, ადრე ორივე ქვეყანა შეთანხმდა სავალუტო ეკონომიკური კავშირის შექმნაზე, მეორე ხელშეკრულებით განისაზღვრა, რომ გდრ უნდა საბოლოოდ გაერთიანებულიყო გერ-თან და, როგორც სახელმწიფოს, შეეწყვიტა არსებობა. 12 სექტემბერს დასრულდა მოლაპარაკება " ორი პლუს ოთხი ".

შეიძინა თვე გავიდა ოტავაში მიღებული შეთანხმებიდან გერმანიის გაერთიანების საკითხზე მოლაპარაკების მექანიზმის შექმნის შესახებ და, აი, 12 სექტემბერს, მოსკოვში გაიმართა სსრ კავშირის, ამერიკის შეერთებული შტატების, ინგლისის, საფრანგეთის, გერმანიის ფედერაციული და დემოკრატიული რესპუბლიკების საგარეო საქმეთა მინისტრების მეოთხე დასკვნითი შეხვედრა გერმანიის ერთიანობის საგარეო ასპექტების მშენებლობის მოწესრიგებისათვის შექმნილ " ორი პლუს ოთხი " მოლაპარაკების მექანიზმის ფარგლებში.

1990 წლის 12 სექტემბერი ისტორიაში შევა, როგორც მნიშვნელოვანი შემოტრიალება ომის შემდგომი ევროპის განვითარების გზაზე, ვინაიდან ამ დღეს, ექვსი სახელმწიფოს საგარეო საქმეთა მინისტრებმა მოსკოვში პრეზიდენტ მ.ს.გორბაჩოვის თანდასწრებით, ხელი მოაწერეს გერმანიასთან ურთიერთობის საბოლოო მოგვარების ხელშეკრულებას, რომელიც მოიცავს გერმანიის გაერთიანებისა და საგარეო ასპექტების გადაწყვეტილების მთელ კომპლექსს. მოლაპარაკება " ორი პლუს ოთხი ", რომელსაც შედეგად მოჰყვა ერთიანი

გერმანიის შექმნა, საკმაოდ დაძაბულად, მთელი 7 თვის განმავლობაში გრძელდებოდა.

ხელშეკრულება საფუძვლიანია და პოლიტიკური პრეამბული-საგან და 10 მუხლისაგან შედგება. მასში საკმაოდ საიმედოდ არის რეგულირებული საზღვრების ყველა ასპექტი, განსაზღვრულია გაერთიანებული გერმანიის საზღვრები, ფიქსირებულია ყოველგვარ ტერიტორიულ პრეტენზიებზე უარის თქმა. საყურადღებოა, რომ საბჭოთა მხარემ ამ ხელშეკრულების ტექსტი პირადად გადასცა პოლონეთს. გფრ-სა და გდრ-ის მთავრობებმა საჯაროდ განაცხადეს, რომ გერმანიის ტერიტორიიდან აღარასოდეს წარმოიშობა ომი და იგი მხოლოდ მშვიდობის ბურჯი იქნება, უარს ამბობს მასობრივი მოსპობის იარაღის- ბირთვულის, ქიმიურის, ბიოლოგიურის წარმოე-ბა⁹; ე, მფლობელობაზე და გამგებლობაზე.

ხელშეკრულებით განისაზღვრა, რომ საბჭოთა კავშირმა და გაერთიანებულმა გერმანიამ უნდა მოაგვარონ შეთანხმების წესით, გდრ-ში მყოფი საბჭოთა ჯარების ყოფნისა და აგრეთვე 1994 წლამდე მათი მთლიანად გამოყვანის პირობები. ხელშეკრულებით გათვალის-წინებულია, რომ საბჭოთა ჯარების გამოყვანამდე გდრ-ის ყოფილ ტერიტორიაზე უნდა განლაგდნენ გერმანიის მხოლოდ ისეთი ნაწილები, რომლებიც არ არიან ნატოში ინტეგრირებული, საბჭოთა ჯარების გამოყვანის შემდეგ კი აქ განლაგდება გერმანიის ჯარების ნე-ბისმიერი ფორმირებები, ბირთვული იარაღის გარეშე, ხოლო უცხო-ეთის ჯარები, ბირთვული იარაღი ან მათი მატარებლები აღმოსავლეთ გერმანიაში აღარ განლაგდება. საბჭოთა ჯარების გამოყვანა აღმოსავ-ლეთ გერმანიიდან უნდა დამთავრდეს 1994 წლის 31 დეკემბერს. ხელ-შეკრულება ითვალისწინებს გერმანიის მთავრობის მონაწილეობას საბჭოთა ჯარების აღმოსავლეთ გერმანიაში ყოფნის, გამოყვანისა და რუსეთის ტერიტორიაზე განლაგების ხარჯებში, მათ შორის სსრ კავშირის ტერიტორიაზე საბჭოთა სამხედრო პერსონალისათვის საბი-ნაო მშენებლობაში. ამ მიზნით, ხელშეკრულების თანახმად, გერ-მანიის ფედერაციულმა რესპუბლიკამ იკისრა ვალდებულება საბჭოთა კავშირს 1994 წლის ბოლომდე გადაუხადოს 12 მილიარდი მარკა. ამ თანხიდან 7,8 მლრდი განკუთვნილია სამშობლოში მომავალი სამხე-დრო მომსახურეებისათვის საცხოვრებელი ბინების მშენებლობის დასაფინანსებლად. 3 მლრდ გფრ-ის მთავრობა გაზოკოფს საბჭოთა ჯარების შესანახად 1991 წლიდან 1994 წლამდე პერიოდისათვის, 1

მლრდ განკუთვნილია ჯარების გამოყენასთან დაკავშირებული სა-
ტრანსპორტო ხარჯების დასაფარავად. ზემოთ აღნიშნული თანხის
გარდა საბჭოთა კავშირის მიეცემა უპროცენტო კრედიტი- 3
მილიარდი მარკა, ხუთი წლის ვადით.

გაერთიანებულმა გერმანიამ მნიშვნელოვნად შეცვალა ეკონო-
მიკური, პოლიტიკური და სამხედრო თანათარდობა კონტინენტზე.
მარტო გერმანიის ფედერაციულ რესპუბლიკას (გდრ-ს გარეშე) მე-
სამე ადგილი ეკავა (აშშ-სა და იაპონიის შემდეგ) მსოფლიოში
საერთო ეროვნული პროდუქციის წარმოების მოცულობით. იგი
აწარმოებდა 1,5 ტრილიონი მარკის ოდენობის პროდუქციას. გფრ-ზე
მოდის მსოფლიო ვაჭრობის მეოთხედი. 1989 წელს გფრ როგორც
კრედიტორი სახელმწიფო, მეორე იყო მსოფლიოში (იაპონიის შემ-
დეგ) მისი აქტივი-ნეტო შეადგენდა 427 მლრდ მარკას. ახლა ადვილი
წარმოსადგენია, თუ რა გახდება გერმანია გფრ-სა და გდრ-ს გაერთი-
ანების შემდეგ. გდრ ხომ მაღალ განვითარებული ინდუსტრიული
ქვეყანა იყო და ევროპის სოციალისტურ ქვეყნებს შორის მეორე
ადგილი ეკავა.

ამრიგად, გდრ-ში, როგორც სოციალისტურმა სახელმწიფომ,
შეწყვიტა არსებობა. სოციალისტურმა ექსპერიმენტმა გერმანიის მი-
წაზე, მის აღმოსავლეთ ნაწილში არ გაამართლა.

ორი გერმანული სახელმწიფოს გაერთიანება გერმანელი
ხალხის არა მარტო კანონიერი უფლებებისა და იმედების რეალი-
ზაცია, არამედ - პოლიტიკაში რეალიზმის გამარჯვებაცაა. მთავარი
ახლა ისაა, რომ ამ პროცესმა გზა გაუჯაფოს ერთიანი საერთოევრო-
პული გაერთიანების შექმნას, რომელიც დაფუძნებული იქნება ურთ-
იერთდამოკიდებულებასა და ურთიერთმოქმედებაზე. ერთიანი გერ-
მანული სახელმწიფოს შექმნა დღის წესრიგში აყენებს ევროპაში და-
გროვილი მრავალი პრობლემის გადაჭრის საკითხს. განსაკუთრებით
მნიშვნელოვანია ერთიანი გერმანიის შეიარაღებული ძალებისა და შე-
იარაღების საკითხი, რომელიც ყველა მისი უშუალო თუ დაშორე-
ბული მეზობლის სამართლიან შემფოთებას იწვევს. მოსკოვში
მ.გორბაჩოვსა და ჰ. კოლს შორის გამართული მოლაპარაკების დროს
მიღწეულ იქნა შეთანხმება გაერთიანებული გერმანიის შეიარაღე-
ბული ძალების შეზღუდვაზე. საბჭოთა კავშირი თანახმაა ნატოს
წინადადებაზე, რომ გაერთიანებული გერმანია, ნატოს შემადგენლო-
ბაში დარჩეს, მაგრამ ორივე დაჯგუფებამ თანაბრად შეამციროს და

გაიფხავოს ევროპის ცენტრიდან თავისი შეიარაღება და შეიარაღებული ძალები.

საფრანგეთი 70-80-იან წლებში

საზინაო კოლოტიკა

საფრანგეთი აღნიშნულ პერიოდშიც რჩებოდა კაპიტალისტური სამყაროს ერთ-ერთ მსხვილ და განვითარებულ ქვეყნად და ასრულებდა წამყვან როლს საერთაშორისო არენაზე. ქვეყნის ეკონომიკის შემდგომი განვითარების მიზნით, 1975 წლის სექტემბერში მიღებულ იქნა მოხმარების გაზრდის გზით ეკონომიკური ცხოვრების აღორძინების პროგრამა. 1976-1980 წლებისათვის შემუშავდა მეშვიდე ხუთწლიანი გეგმა, რომელიც ითვალისწინებდა დასაქმების გაზრდას, ბიუჯეტის დეფიციტის ლიკვიდაციასა და საფრანგეთის ეკონომიკის შემდგომ გაზრდას. მართალია, საფრანგეთის ეკონომიკა თავისი განვითარების ტემპებით 70-80-იანი წლების მიჯნაზე ჩამორჩებოდა აშშ-სა და იაპონიას, მაგრამ 80-იანი წლების მეორე ნახევარში იგი სტაბილურად იზრდებოდა და საფრანგეთი ინარჩუნებდა განვითარებულ კაპიტალისტურ ქვეყნებს შორის მეხუთე ადგილს.

80-იან წლებში მთავრობა ახორციელებდა “ნეოკონსერვატორიზმის” პრინციპებს (გადასახადების შემცირება კომპანიებისა და მოსახლეობის შემოსავალზე, კონტროლის გაუქმება ფასებზე, კერძო სექტორისათვის ნაციონალიზებული საწარმოებისა და ბანკების გადაცემა, ე.ი. დენაციონალიზაცია).

1988 წლისათვის საფრანგეთს მეოთხე ადგილი ეკავა მსოფლიო ექსპორტიორებს შორის. მასზე მოდიოდა მსოფლიო ექსპორტის თითქმის 6 %. იმპორტის მხრივ კი საფრანგეთს მეხუთე ადგილი უკავია და მასზე მოდის ასევე მსოფლიო იმპორტის თითქმის 6 %.

საფრანგეთში, როგორც ადრე, ახლაც წვრილი და საშუალო საწარმოები მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ ქვეყნის ცხოვრებაში. მრეწველობაში დაახლოებით 700 ათასი საწარმოა, რომლის დიდი ნაწილი (87 %) წვრილი საწარმოა, სადაც თითოეულ მათგანში 10 მუშა მუშაობს. ვაჭრობაში არსებობს 570 ათასი წვრილი მაღაზია, მომსახურების სფეროში 430 ათასი წვრილი საწარმო (აღკლეფები, რესტორნები და ა.შ.). მაგრამ ისინი არ ასრულებენ მთავარ როლს. სამრეწველო წარმოების ორი მესამედი მოდის 100 მსხვილ ფაქტორზე.

საფრანგეთის მონოპოლიები აყვავების გზაზე არიან, მათი მოგებები აღმავალი ხაზით მიდის. აშშ-ს, გფრ-ისა, საფრანგეთის და სხვა კაპიტალისტური ქვეყნების მონოპოლისტური კაპიტალის ურთიერთშერწყმის შედეგად, საფრანგეთის ზოგიერთი ეროვნული მონოპოლია გადაიქცა ინტერნაციონალური ხასიათის საერთაშორისო მონოპოლიად, რომელსაც მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში, მათ შორის აშშ-სა და გფრ-ში ფილიალები აქვს. ფართოდ არის ცნობილი საფრანგეთის მსოფლიო კლასის ტექნიკური მიღწევები — უმაღლესი სიჩქარის რკინიგზის მატარებლების განვითარებაში, ბირთვულ ენერგეტიკაში, საავიაციო-კოსმოსურ მრეწველობაში, კავშირგაბმულობის მრეწველობაში, კომპიუტერების საპროგრამო უზრუნველყოფაში, ლაზერის ტექნიკაში, ელექტრო-გამოთვლით მანქანებში, რადარულ დანადგარებში, ელექტრონულ მოწყობილობებში ავიაციისა და წყალქვეშა ატომური ნაგებობათვის, რენტგენური აპარატების წარმოებაში, ქირურგიულ ბლოკებსა და სხვა სამედიცინო აპარატურაში, ფერად ტელევიზორებში, მაცივრებში, სარეცხ მანქანებსა და სხვა საყოფაცხოვრებო ტექნიკაში, სამხედრო ტექნიკაში — დიდ სიშორეზე თვალთვალისათვის რადარული დანადგარებიდან და ბირთვული სტრატეგიული რაკეტებიდან დაწყებული და ტანკების საწინააღმდეგო რაკეტებითა და ნაღმტყორცნით დამთავრებული. სამხედრო პროდუქციის 70 % ექსპორტზე გადის.

საფრანგეთს აქვს ულტრათანამედროვე აეროპორტები, საერთაშორისო ავიახაზებზე კი დაფრინავს ზებგერითი სამგზავრო თვითმფრინავი “კონკორდი” - საფრანგეთის ინჟინერ-ტექნიკური აზროვნების სიამაყე. ჩრდილოეთიდან სამხრეთისაკენ და დასავლეთიდან აღმოსავლეთისაკენ გადის თანამედროვე ავტოსტრადები. სახელმწიფო-მონოპოლიური კაპიტალიზმი უღმობლად ამსხვრევს ისტორიულად ჩამოყალიბებულ ეკონომიკურ სტრუქტურას და ახამებს მას თავის მოთხოვნებთან. მიუხედავად საწარმოო ძალების განვითარებისა და ქვეყნის მატერიალური რესურსების მაღალი დონისა, მრავალი მშრომელი ჯერ კიდევ ვერ ცხოვრობს კარგად.

ბოლო 10-15 წლის განმავლობაში საფრანგეთის კაპიტალიზმმა აშკარად დააყვნა მეურნეობის მოდერნიზაციისა და სტრუქტურული გარდაქმნის საქმე, რის გამოც მისი პოზიციები შრომის საერთაშორისო დანაწილებაში, ნელ-ნელა, მაგრამ განუხრელად ეცემა. მაგალითად, საფრანგეთის ზვედრითი წონა მსოფლიო წარმოებაში

1979 წელს 5,5 %-ს შეადგენდა, 1985 წლისათვის კი მხოლოდ 4,9% . 80-იანი წლების დამდეგს გამოძედა და საფრანგეთის ჩაპორჩენა დასავლეთ ევროპის წამყვანი სახელმწიფოებისაგან მეცნიერულ-კვლევით დარგში გაწეული ხარჯებით, ყველწლიურად სამკერ ნაკლები პატენტის რეალიზაციას ახდენს, ვიდრე გფრ, არასაკმარისი ყურადღება ეთმობა სამუშაო ძალის კვალიფიკაციის ამაღლებას და გადამზადებას, რაც იმის საშიშროებას ქმნის (თუ თავის დროზე არ აღიკვეთა ნეგატიური სოციალურ-ეკონომიკური ტენდენციები), რომ პერსპექტივაში საფრანგეთმა შეიძლება დაკარგოს ის დონე, რომელიც მას უკავია დასავლეთის წამყვანი ქვეყნების კლუბში. მაგრამ, საფრანგეთი იყო და არის განვითარებული ინდუსტრიულურ-აგრარული ქვეყანა ერთ სულ მოსახლეზე ეროვნული შემოსავლის მეტად მაღალი დონით.

თანამედროვე საფრანგეთის პოლიტიკური ცხოვრება რთული, მრავალსახოვანი და წინააღმდეგობრივია. აქ შეხვედებით როგორც რევოლუციურ მასებს, ასევე უკიდურეს რეაქციულ განწყობილებას გაბატონებულ კლასებს შორის, ერთი მხრივ ძველ რესპუბლიკურ ტრადიციებს, ხოლო მეორე მხრივ ადამიანთა პატარა ჯგუფის ხელში ეკონომიკური და პოლიტიკური ხელისუფლების დიდ კონცენტრაციას.

70-იანი წლების მეორე ნახევარში ძლიერდება ბრძოლა მთავრობის უმრავლესობასა (რომელშიც შედიოდნენ დამოუკიდებელი რესპუბლიკელები, დემოკრატიული ცენტრი და დეგოლელები) და უმცირესობას შორის, რომელიც აერთიანებდა საფრანგეთის სოციალისტურ პარტიას (1969 წლის ივნისში ახალი სოციალისტური პარტია შეიქმნა, რომელმაც გააერთიანა რიგი დემოკრატიული და სოციალისტური ორგანიზაციები ფ. მიტერანის მეთაურობით), კომუნისტურ პარტიასა და მემარცხენე რადიკალების მოძრაობას - რადიკალების პარტიასა და რადიკალ-სოციალისტებს. ეს მემარცხენე ძალების კავშირი, მიუხედავად იმისა, რომ თვით მის შიგნით გაჩაღებული იყო ბრძოლა ლიდერობისათვის, აძლიერებდა თავის გავლენას. მემარჯვენეთა უმრავლესობაშიც იყო გაჩაღებული ბრძოლა ლიდერობისათვის, რის გამოც მემარჯვენეების გავლენა სუსტდებოდა. 1976 წელს დეგოლისტების ლიდერმა ეაკ შირაკმა მოახდინა თავისი რესპუბლიკის დემოკრატიის კავშირის პარტიის რეორგანიზაცია და შექმნა ფართო კოალიცია "რესპუბლიკისათვის მხარდაჭერის გაერთიან-

ნება" (რმგ). მალე ე. შირაკი გადადგა პრემიერ-მინისტრის თანამდებობიდან პრეზიდენტ ჟისკარ დ'ესტენთან არსებული წინააღმდეგობის გამო. 1977 წლის მაისში ე. დ'ესტენის ხელმძღვანელობით არსებულმა "დამოუკიდებელი რესპუბლიკების ეროვნულმა ფედერაციამ" და აგრეთვე "სოციალურმა და ლიბერალურმა თაობამ". და ზოგიერთმა სხვა ორგანიზაციებმა ჩაატარეს რესპუბლიკური პარტიის წილობა მთავრობის კოალიციის განმტკიცებისა და ე. შირაკის მიერ შექმნილი რმგ-ის წინააღმდეგ. 1978 წლის იანვარში რესპუბლიკური პარტია, სოციალური დემოკრატების ცენტრი და რადიკალები გაერთიანდნენ ფედერაციად და მიიღეს "საფრანგეთის დემოკრატიისათვის კავშირის" (სდპ) სახელწოდება. ასეთი გზით მემარჯვენე ძალებმა შეძლეს თავისი ხელისუფლების შენარჩუნება.

საფრანგეთის კომპარტიაც თავის მხრივ მიზნად ისახავდა ქვეყნის მემარცხენე ძალების თავისი ხელმძღვანელობით გაერთიანებას და მემარჯვენე ბურჟუაზიული პარტიებისადმი დაპირისპირებას. ასეთი წინადადებით კომუნისტებმა არაერთხელ მიმართეს სოციალისტებსა და რადიკალებს. 1977 წლის ზაფხულსა და შემოდგომაზე შემდგარ სამი მემარცხენე პარტიის მოლაპარაკების დროს სოციალისტებმაც და რადიკალებმაც უარყვეს კომუნისტების პროგრამული საკითხები და კომუნისტებთან ერთად მემარცხენე ბლოკის შექმნის იდეა და მოლაპარაკება უშედეგოდ დასრულდა. სოციალისტები იმისათვის იბრძოდნენ, რომ თვითონ გამხდარიყვნენ ქვეყნის მემარცხენე ძალების ხელმძღვანელ ძალად და თავისი პოლიტიკა განეხორციელებინათ, ხოლო კომუნისტები მეორეხარისხოვან პარტიად გადაექციათ. უნდა ითქვას, რომ 80-იანი წლების მეორე ნახევრიდან სოციალისტებმა ფ. მიტერანის მეთაურობით და აგრეთვე კომუნისტურ მოძრაობაში შექმნილ არახელსაყრელი საერთაშორისო ვითარების გამო, რომელიც გამოიწვია ე. წ. "პეი-ესტროიკამ" საბჭოთა კავშირში, მიადწიეს თავის მიზანს და საფრანგეთის კომუნისტური პარტია, რომელიც ომის წინ და ომის შემდეგ 40-60-იან წლებში ერთ-ერთი წამყვანი პოლიტიკური ძალა იყო ქვეყანაში, დღეისათვის მეორეხარისხოვან პარტიად არის გადაქცეული. ეს რა თქმა უნდა იმითაც არის გამოწვეული, რომ ის სოციალური პროგრამა, რომელიც საფრანგეთის კომუნისტებს ჰქონდათ, ფაქტობრივად უკვე განხორციელდა კანონმდებლობის აქტებით.

1981 წლის აპრილში საფრანგეთში ჩატარდა პრეზიდენტის არჩევნების პირველი ტური. არჩევნების წინ ვერც მემარცხენე და ვერც მემარჯვენე ძალებმა ვერ მოახდინეს თავისი ძალების კონსოლიდაცია. მთავრობის კოალიციამ "საფრანგეთის დემოკრატიისათვის კავშირმა პრეზიდენტის კანდიდატად წამოაყენა ეისკარ დ'ესტენი.

"რესპუბლიკის მხარდაჭერის გაერთიანებამ" დიდი შიდა მწვავე ბრძოლის შემდეგ წამოაყენა ე. შირაკი. არც ოპოზიციაში იყო ყველაფერი წესრიგში. 1981 წლის იანვარში საფრანგეთის სოციალისტური პარტიის საგანგებო ყრილობამ პრეზიდენტის კანდიდატად წამოაყენა ფ. მიტერანი. კომუნისტებმა კი წამოაყენეს ჟორჟ მარშე.

პრეზიდენტის არჩევნების პირველმა ტურმა ვერც ერთ კანდიდატს ვერ მოუტანა წარმატება. პრეზიდენტის არჩევნების მეორე ტურში ორი კანდიდატურა იყო დაპირისპირებული, ფ. მიტერანი და ეისკარ დ'ესტენი. წარმატებას მიაღწია ფ. მიტერანმა, რომელმაც მიიღო ამომრჩეველთა ხმების 51,76%, (15,7 მილიონი ხმა) ეისკარ დ'ესტენმა მიიღო 48,24% (14,6 მილიონი ხმა).

1981 წლის 14 და 21 ივნისში შედგა პარლამენტის რიგგარეშე არჩევნები, რომელმაც წარმატება ასევე მემარცხენე ძალებს მოუტანა. მათ მიიღეს ამომრჩეველთა ხმების 57%. ეროვნულ კრებაში ხმების აბსოლუტური უმრავლესობა სოციალისტურმა პარტიამ მიიღო. მან მემარცხენე რადიკალებთან ერთად მიიღო 285, ხოლო კომუნისტებმა - 44 ადგილი.

არჩევნების შემდეგ შეიქმნა მთავრობა სოციალისტ პ. მორუას მეთაურობით, რომლის შემადგენლობაში შევიდნენ 34 სოციალისტი, 4 კომუნისტი, 2 მემარცხენე რადიკალი და 1 მემარცხენე გოლისტი. ამრიგად, საფრანგეთში მემარჯვენე პარტიების 23-წლიანი მმართველობის შემდეგ, ხელისუფლებას სათავეში ჩაუდგა მემარცხენე ძალების კოალიცია. მემარჯვენე ძალებს ვერ უშველა ხმის მიცემის მაჟორიტარულმა სისტემამ, რომელიც შემოიღეს აქ დე გოლის დროს იმ მიზნით, რომ ბურჟუაზიული პარტიების ხელისუფლება განემტკიცებინათ. ეს სისტემა უბიძგებდა მათ უფრო მსხვილი პოლიტიკური ფორმირებები შეექმნათ და უარი ეთქვათ ძალების დაქსაქსვაზე. მაგრამ 1981 წლის არჩევნებში ეს სისტემა საფრანგეთის მემარცხენე ძალებმა თავის სასარგებლოდ გამოიყენეს. სოციალისტების მთავრობამ გააუქმა არჩევნების მაჟორიტარული სისტემა და

შემოიღო უფრო დემოკრატიული, არჩევნების პროპორციული სისტემა.

სოციალ-ეკონომიკურ დარგში სოციალისტებმა ფ. მიტერანის მეთაურობით განახორციელეს ღონისძიებები, რომლებიც მნიშვნელოვნად აუმჯობესებდა ხალხთა მასების მდგომარეობას. რიგგარეშე ღონისძიების სახით პირველ რიგში გაიზარდა მინიმალური ხელფასები 10%-ით, პენსიები და დახმარებები ოჯახებისათვის - 20-25%-ით. შემდეგ თანდათანობით მცირდებოდა სამუშაო კვირა, იზრდებოდა ანაზღაურებული შვებულების ხანგრძლივობა. იღებდნენ ღონისძიებებს უმუშევრობის წინააღმდეგ, იზრდებოდა დახმარებები ოჯახებისათვის, პენსიები დაწესდა 60 წლის ასაკიდან. განხორციელდა ღონისძიებები ახალგაზრდობის პროფესიული მომზადებისათვის, გაუქმდა საგანგებო ტრიბუნალები.

სენატის მიერ ხანგრძლივი ბლოკირების შემდეგ მიიღეს კანონპროექტი 18 ბანკის, 2 ფინანსური და 5 უმსხვილესი სამრეწველო ფირმის ნაციონალიზაციის შესახებ. გარდა ამისა, სახელმწიფო კონტროლს დაექვემდებარა ზოგიერთი მეტალურგიული და სამხედრო კომპანიები. ამ ღონისძიებების გატარების შედეგი ის იყო, რომ სახელმწიფოს კონტროლის ქვეშ მოექცა საბანკო კრედიტების 75%, ხოლო სახელმწიფო სექტორის წილი მრეწველობაში შეადგენდა 18 ან 22%-ს.

თუმცა აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ნაციონალიზებულ საწარმოებში წარმოების დაბალი ტემპების გამო, ამ ღონისძიებამ ვერ გაამართლა და შემდეგ იგივე სოციალისტების მთავრობამ გაბედულად განახორციელა ნაციონალიზებული საწარმოების დენაციონალიზაცია.

პოლიტიკურ სფეროში სოციალისტების მთავრობამ გააუქმა სახელმწიფო უშიშროების სასამართლო, სიკვდილის სასჯელის მუხლი შეეცალა მუდმივი პატიმრობით, გამოაცხადა ამნისტია, მიიღო კანონები დეცენტრალიზაციის შესახებ და ა.შ. მაგრამ მემარცხენე მთავრობის ეს ღონისძიებები მემარჯვენე ძალების დიდ წინააღმდეგობას წააწყდა. ისე როგორც ეს მეორე მსოფლიო ომის წინ იყო, სახალხო ფრონტის მთავრობის წლებში, ახლაც ბურჟუაზიამ საბოტაჟს მიმართა, ახდენდა თავისი კაპიტალის საზღვარგარეთ "გაქცევას", მკვეთრად ამცირებდა ქვეყნის ეკონომიკისა და ვაჭრობის დაფინანსებას, დაძაბულობას ქმნიდა ბაზარზე სამრეწველო და სასურსათო

საქონლის მომარაგების მიზნით და ა.შ. მაგრამ სოციალისტების მთავრობამ თავი გართვა შექმნილ სიძნელეებს. განხორციელდა ფრანკის დეველუაცია, დიდი რაოდენობის სესხები აღიწო საზღვარგარეთის ბანკებში. 1982 წლიდან გადავიდა "შეცარი ეკონომიის" პოლიტიკაზე, 1983 წლის მარტიდან გამოცხადდა საგარეო ვაჭრობის დეფიციტის ლიკვიდაციის კურსი. 1983-1985 წწ. ხორციელდებოდა ფასებზე კონტროლის გაუქმება, რომელიც ანტიინფლაციურ ღონისძიებად ითვლებოდა. რა თქმა უნდა ამ ღონისძიებებმა მნიშვნელოვნად გააუარესა ხალხთა მასების მდგომარეობა, რაც მაშინვე გამოიყენა მემარჯვენე ოპოზიციამ და დაიწყო მთავრობის პოლიტიკის კრიტიკა. ისინი სამართლიანად აკრიტიკებდნენ მთავრობის ნაციონალიზაციის კურსს და მოითხოვდნენ მწარმოებლობის სრულ თავისუფლებას.

მემარცხენე ექსტრემისტულმა ძალებმაც გააძლიერეს თავისი ტერორისტული საქმიანობა. მარტო 1982 წელს ასზე მეტი ტერორისტული აქტი განხორციელდა. მთავრობამ მკაცრი ზომები მიიღო ტერორისტების, წინააღმდეგ. ქვეყანაში შექმნილი სიძნელეების გამო მემარცხენე ბლოკის გავლენა ხალხში ეცემოდა. ჰეგთრად დაეცა კომუნისტური პარტიის გავლენაც. ამიტომ, როცა 1984 წელს მემარცხენე ბლოკის ახალი მთავრობა შეიქმნა სოციალისტ ლ. ფაბიუსის მეთაურობით, კომუნისტები აღარ შევიდნენ ახალ მთავრობაში.

მემარჯვენე პარტიებმა ისარგებლეს რა მემარცხენე პარტიების გავლენის დაცემით ამომრჩევლებში, 1986 წელს ჩატარებული ეროვნული კრების არჩევნების დროს, მიაღწიეს წარმატებას. მემარჯვენე პარტიებმა ყველამ ერთად მიიღეს ამომრჩეველთა 3/5-ების - 46%, სოციალისტებმა - 31% და 217 ადგილი, კომუნისტებმა უფრო ნაკლები, ვიდრე წინა არჩევნებში - 10% და 35 ადგილი (ადრე 45 ადგილი ჰქონდათ), პროფაშინისტურმა დაჯგუფებამ ლე პენის მეთაურობით მიიღო ამომრჩეველთა ხმების 9,7% და 35 ადგილი. თუ 1982 წლის არჩევნებში ხმების ბალანსი ორ პოლიტიკურ დაჯგუფებას შორის იყო 55:45, მემარცხენე ბანაკის სასარგებლოდ, 1986 წლის არჩევნებში კი პირიქით, ასეთივე შეფარდება მემარჯვენეების სასარგებლოდ იყო. სოციალისტების დამარცხების მთავარ მიზეზად მიჩნეულია მშრომელთა უკმაყოფილება სოციალისტების მიერ განხორციელებული "შეცარი ეკონომიის" კურსით, რასაც მოჰყვა მშრომელთა მდგომარეობის გაუარესება.

ეროვნული კრების არჩევნების პარალელურად ჩატარდა ადგილობრივი გამგებლობის ორგანოების არჩევნები, სადაც სოციალისტებმა დაკარგეს უმრავლესობა და თავმჯდომარის 4 ადგილი 6 რეგიონალური საბჭოდან. მემარჯვენე უმრავლესობამ თავისი მდგომარეობა განამტკიცა სენატშიც, პარლამენტის მეორე პალატაში, რომლის შემადგენლობის მესამედის განახლება მოხდა. მაგრამ, მიუხედავად ამისა, საფრანგეთის სოციალისტური პარტია მაინც ყველაზე დიდ პარტიად რჩებოდა მემარცხენე ბანაკშიც, ქვეყნის ეროვნულ კრებაში და ქვეყანაში - მას სხვა ცალკეულ პარტიებთან შედარებით, ყველაზე მეტმა ამომრჩეველმა მისცა ხმა და პირველ ადგილზე გამოვიდა მიღებული ხმების რაოდენობით. მემარჯვენე პარტიებმა კი ეროვნულ კრებაში უმრავლესობა მიიღეს ნეოფაშისტებისა და სხვა აშკარა რეაქციული პარტიების წყალობით, რომელთა გარეშე მათი უმრავლესობა მხოლოდ დეპუტატის 2-3 ადგილით განისაზღვრებოდა. მაგალითად, "საფრანგეთის დემოკრატიისათვის კავშირმა" (ე. დ' ესტენი): "რესპუბლიკის მხარდაჭერის გაერთიანებამ" (ე. შირაკი) ერთად მოაგროვეს 40,9% ამომრჩეველთა ხმებისა და სხვა მემარჯვენე ჯგუფებთან ერთად (3,8 ხმებით) პარლამენტში მიიღეს 291 მანდატი (ადრე კი ჰქონდათ - 150 მანდატი) ეროვნულ კრებაში ამ დროს ადგილების რაოდენობა 491-დან 577 გაიზარდა). სოციალისტებმა კი, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, მიიღეს 217 მანდატი). ასეთ ვითარებაში ორივე მემარჯვენე პარტიას წინდახედულად უნდა ემოქმედა და აშკარად არ უნდა შეკროდა აშკარა რეაქციონერებს, რაც არაფერს კარგს არ უქადდა მათ პოლიტიკურად საღად მოაზროვნე ფრანგ ამომრჩევლებს შორის.

1986 წლის არჩევნების შემდეგ პრემიერ-მინისტრად დაინიშნა ჟაკ შირაკი, რომელსაც ამავე დროს ეკავა პარიზის მერის ადგილი. მთავრობაში ადგილების უმრავლესობა მიიღო მისი პარტიის წარმომადგენლებმა. მის მოკავშირეებს კი ერგო 4 მინისტრის ადგილი. საგარეო საქმეთა მინისტრად დაინიშნა უპარტიო ე. რემონი, თავდაცვის მინისტრის ადგილზე კი ასევე "უპარტიო სოციალისტი" ა: ჟირო.

ამრიგად, პრეზიდენტი იყო სოციალისტი ფ. მიტერანი, ხოლო მთავრობის სათავეში კი იდგნენ მემარჯვენე პარტიები, რის გამოც, დამყარდა "თანაარსებობა" ორ - მემარცხენე და მემარჯვენე ბანაკს შორის.

ახალი მთავრობა დიდ ყურადღებას აქცევდა ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკურ საკითხებს. პოლიტიკური ღონისძიებებიდან აღსანიშნავია არჩევნებში მაჟორიტარული სისტემის შემოღება პროპორციული ნაცვლად. ამასთანავე რიგი კანონით შეიზღუდა საფრანგეთში უცხოელი სამუშაო ძალის იმიგრაცია. განხორციელდა ღონისძიებები უმაღლესი სკოლისა და ჯანმრთელობის დაცვის ვაუმჯობესებისათვის.

ჯერ კიდევ ე. შირაკის მთავრობამდე 80-იანი წლების დასაწყისიდან აქციების კურსი პარიზის ბირჟაზე 4 პროცენტზე მეტით გაიზარდა, წარმოება კი უფრო ნელა იზრდებოდა, რის გამოც ერთგვარი შეუსაბამოა შეიქმნა ეკონომიკურ ცხოვრებაში. ამის შედეგის იყო, რომ ნიუ-იორკში 1987 წლის 19 ოქტომბერს დაწყებული საბირჟო კრაზის საფრანგეთსაც მოედო. 1987 წლის ბოლოს აქციების კურსი პარიზში 37%-ით დაეცა, ე.ი. აშშ-ზე უფრო დაბლა. ამ გარემოებამ დიდი დარტყმა მიაყენა მთავრობის პრესტიჟს. საქმე იმაში იყო, რომ ე. შირაკის მთავრობა ახორციელებდა სახელმწიფო საწარმოების დენაციონალიზაციას (პრივატიზაციას) და ამას დიდი ხმაურით აკეთებდა. სახავდა მას, როგორც მოსახლეობის კეთილდღეობის ღონისძიებად. ამიტომ ბევრმა ფრანგმა დენაციონალიზებული საწარმოების აქციები შეიძინა. მოკლე დროში წვრილ მფლობელთა რაოდენობა 4 მილიონი კაცით გაიზარდა და მიაღწია 5,5 მილიონ კაცამდე. პოლიტიკური გავლენის მოპოვების მიზნით მთავრობა უფრო აქტიურად დაადგა პრივატიზაციის განხორციელების კურსს. უკვე 1987 წელს განხორციელდა 1991 წლისათვის გათვალისწინებული 65 საბანკო და სამრეწველო ფირმების დენაციონალიზაცია. გაღებულმა თანხამ 50 მილიარდ ფრანკს გადააჭარბა. ამ თანხის დიდი ნაწილი მოხმარდა სახელმწიფო ვალების გადახდას.

საბირჟო კრაზის შედეგად აქციების მფლობელთა უდიდესმა ნაწილმა დიდი ზარალი ნახა, რის გამოც ე. შირაკის მთავრობის ავტორიტეტი მკვეთრად დაეცა. პრეზიდენტი ფ. მიტერანი კი თავს არიდებდა მთავრობის მიერ გატარებული არაპოპულარული ღონისძიებებისათვის მხარის დაქვერას და უდილობდა გამოსულიყო “ზეპარტიულ” გარანტიად, კონსტიტუციური წესების დამცველად.

მთავრობის ავტორიტეტს სერიოზული დარტყმა მიაყენა ჰეყანაში გახშირებულმა ტერორმა. 1986 წლის მარტსა და სექტემბერში არაბმა ექსტრემისტებმა მოაწვეეს ბომბების აფეთქება, რომლის დრო-

საც 11 კაცი დაიღუპა და 200 დაიჭრა. ექსტრემისტები მოიხიზნებოდნენ ირან-ურაყის ომში საფრანგეთის მხრიდან ერაყისათვის მხარდაჭერას და 3 ექსტრემისტის საფრანგეთის ციხიდან განთავისუფლებას. ნოემბერში მოკლეს - "რენოს" საავტომობილო ქარხნის პრეზიდენტი გენერალური დირექტორი ე. ბესი. მთავრობამ ტერორისტულ გამოსდომებს მკაცრი ზომებით უპასუხა მათ წინააღმდეგ.

მშვიდობიანი "თანაარსებობა" ხშირად ირღვეოდა იმ წინააღმდეგობების გამო, რომელიც ვლინდებოდა განსაკუთრებით ისეთ საკითხებში, როგორიც იყო ქვეყნის თავდაცვისა და საგარეო საკითხები. ე. შირაკის მთავრობა მოითხოვდა ბირთვული იარაღის ოპერატიულ-ტექნიკური მიმართულებით განვითარებას, ფ. მიტერანი კი უპირატესობას ანიჭებდა ატომური წყალქვეშა ნაგების რაოდენობის გაზრდას. ფ. მიტერანი წინააღმდეგი იყო "გარსკვლავეთა ომის" პროგრამისა, ე. შირაკი კი მხარს უჭერდა მას და მომხრე იყო ამ პროგრამაში საფრანგეთის ფირმების მონაწილეობისა. მართალია, ასეთი წინააღმდეგობა არსებობდა, მაგრამ განხეთქილებამდე საქმე არ მისულა. "თანაარსებობა" ორ ბანაკს შორის გრძელდებოდა.

საბირთვო კრახმა დიდი დარტყმა მიაყენა მემარჯვენე ბანაკს და მათ შორის თავი იჩინა შიდა წინააღმდეგობამ. მართალია მემარჯვენე დეპუტატები პარლამენტში მხარს უჭერდნენ ე. შირაკის მთავრობას, მაგრამ ისინი იბრძოდნენ პირველობისათვის მთავრობაში. ამის გამო იყო, რომ ე. შირაკმა 1987 წელს ორჯერ დააყენა (აპრილში და დეკემბერში) მთავრობის ნდობის საკითხი და გადადგომის მუქარით აიძულა ყოფილი პრემიერ-მინისტრი, ლიბერალურ-ცენტრისტულ საფრანგეთის დემოკრატიისათვის კავშირის პარტიის ლიდერი რ. ბარი და მისი პარტია, რომ მისთვის მიეცათ მთავრობისადმი ნდობის ხმა და ამით დაედსტურებინათ თავისი თანხმობა მთავრობის პოლიტიკისადმი, მთავრობის საშინაო პოლიტიკას კი აკრიტიკებდა როგორც მემარჯვენე, ასევე მემარცხენე ბანაკი. მაგალითად, კრიტიკის ქარცეცხლში იყო მთავრობის ლონისძიებები ტერორიზმის წინააღმდეგ ბრძოლის საბაბით ისეთ საკითხებში, როგორიცაა რეპრესიული ორგანოების უფლებების გაფართოება. 1986 წლის 14 სექტემბერს პრემიერ-მინისტრთან შეიქმნა შიდა უშიშროების საბჭო, რომლის შემადგენლობაში შევიდნენ შინაგან საქმეთა, იუსტიციისა და ეროვნული თავდაცვის მინისტრები. მათ აკრძალეს უცხოელთა შემოსვლა საფრანგეთში ვიზების გარეშე (ეს არ ეხებოდა "საერთო ბაზრის",

აფრიკის ზოგიერთ ფრანგულენოვან სახელმწიფოებს, შვეიცარიასა და ავსტრიას), საზღვრებზე ჯარების საყარაულოების დაწესება, ტერორისტებთან ურთიერთობაში ექვემდებარება პატიმრობის ვადის გახანგრძლივება, პოლიციის უფლებების გაფართოება დოკუმენტების გასინჯვისას.

აკრიტიკებდნენ აგრეთვე მთავრობის ისეთ ღონისძიებებს, როგორც იყო კერძო სექტორისათვის სახელმწიფო ტელევიზიის პროგრამისა და სარეკლამო-საინფორმაციო სააგენტოების გადაცემა. დიდი კრიზისი გამოიწვია კანონპროექტმა უმაღლესი სკოლების გარდაქმნის შესახებ, რომელიც მემარცხენე ბანაკმა მიიჩნია, როგორც უნივერსიტეტის ინტერესების მონოპოლიებისადმი დამორჩილება (დოქლომის ერთიანი სისტემის გაუქმება, მიღებისა და კურსიდან კურსზე გადასვლისას მკაცრი შერჩევის დაწესება, აგრეთვე სწავლის ქირის გაზრდა, რომელიც უპირატესობას შეძლებულ ფენებს ანიჭებდა). ამ კანონპროექტმა სტუდენტთა დიდი მოძრაობა გამოიწვია, რომლის დროსაც ერთი სტუდენტი დაიღუპა, ხოლო რამდენიმე კაცი დაიჭრა. ამ გამოსვლების შედეგად მთავრობამ უკან დაიხია და უკან წაიღო თავისი კანონპროექტები.

1986 წლიდან მოყოლებული მემარჯვენე უმრავლესობა ეროვნულ კრებაში და ასევე მთავრობა ე. შირაკის მეთაურობით ერთი მეორეზე იღებდნენ ისეთ კანონებს, რომელნიც მიზნად ისახავდა ქვეყნის მსხვილი კაპიტალის პოზიციების გაძლიერებას. ვატარდა მსხვილი სახელმწიფო საწარმოების - სამრეწველო გაერთიანებების, ტელესადგურების, ბანკების, სადაზღვევო კომპანიების დენაციონალიზაცია; ე. ი. ადრე ნაციონალიზებული კერძო კომპანიებისათვის უკან დაბრუნება და ბოლოს, მემარჯვენეებმა პარლამენტს მიაღებინეს გამაღებული შეიარაღების ხუთწლიანი გეგმა (1987-1991 წწ.) 500 მლრდ - ფრანკის ოდენობით. საფრანგეთის პოლიგონებზე წყაროკენეში გახშირდა ბირთვული იარაღის გამოცდები. საფრანგეთი შეუდგა ქიმიური იარაღის წარმოებას და უკვე შეუძლია ნეიტრონული იარაღის წარმოება, უარი თქვა განიარაღების შესახებ ყველა მოლაპარაკებაში მონაწილეობაზე. ე. შირაკის მთავრობა გულგრილად შეხვდა სსრ კავშირსა და აშშ-ს შორის დადებულ ხელშეკრულებას საშუალო და ნაკლები სიშორის რაკეტების ლიკვიდაციაზე ევროპაში, დაიწყო გაფაციცებული სამხედრო თანამშრომლობა დასავლეთ გერმანიასა და ნატოს სხვა ქვეყნებთან. პოლიციამ დაიწყო

“არასასურველი უცხოელების” გასახლება, მუშათა საგაფიცვო მოძრაობისა და სტუდენტთა დემონსტრაციების დევნა.

1988 წელი, ჩატარებული არჩევნების რაოდენობით, ერთგვარი საარჩევნო რეკორდის წელი იყო: 24 აპრილს და 8 მაისს ჩატარდა პრეზიდენტის არჩევნები ორ ტურად, შემდეგ 5 და 12 ივნისს ეროვნული კრების რიგგარეშე არჩევნები, 25 სექტემბერს და 2 ოქტომბერს ჩატარდა კანტონალური არჩევნები, რომელმაც განაახლა დეპარტამენტების გენერალური საბჭოების ნახევარზე მეტი შემადგენლობა. შემდეგ 6 ნოემბერს შედგა საერთო ეროვნული რეფერენდუმი ახალ კალედონიაში ეიანოკონფლიქტის მოგვარების თაობაზე.

ამ მრავალრიცხოვანი არჩევნებიდან ყველაზე მნიშვნელოვანი მაინც რესპუბლიკის პრეზიდენტის არჩევნები იყო. მემარჯვენე პარტიების ბლოკმა პრეზიდენტის კანდიდატად წამოაყენა ე. შირაკი:

ლე პენის (ფრანგი ფაშისტი) და ეროვნული ფრონტის უკიდურესად მემარჯვენე ლიდერის კანდიდატურა სახელმწიფოს მეთაურის თანამდებობაზე წამოაყენა ეროვნულმა ფრონტმა.

სოციალისტური პარტიის შიგნით პრეზიდენტის არჩევნების წინ საკმაოდ რთული სიტუაცია იყო. 1987 წლის აპრილში გამართულ სოციალისტური პარტიის ყრილობაზე დელეგატთა უმრავლესობამ მოითხოვა, რათა ფ. მიტერანს წამოეყენებინა თავისი კანდიდატურა პრეზიდენტად მეორე ვადით არჩევისათვის. მაგრამ ფ. მიტერანი აქიანურებდა გადაწყვეტილებას პრეზიდენტის არჩევნებში თავისი კანდიდატურის წამოყენებაზე.

სოციალისტური პარტიის მემარჯვენე ფრთის წარმომადგენელმა მ. როკარმა წამოაყენა თავისი კანდიდატურა და ფაქტობრივად დაიწყო წინასაარჩევნო კამპანია. ამავე პარტიის მემარცხენე ფრთის ლიდერმა ე. პ. შევენმანმაც გამოთქვა სურვილი თავისი კანდიდატურის წამოყენებაზე, მაგრამ სოციალისტურ პარტიაში განხეთქილებამდე საქმე არ მისულა და არჩევნების წინ, მხოლოდ 22 მარტს — ფ. მიტერანმა წამოაყენა თავისი კანდიდატურა.

არჩევნების პირველი ტურის სენსაცია იყო ლე პენის ერთგვარი წარმატება, რომელმაც ამომრჩეველთა ხმების 14,44% მოაგროვა. ფ. მიტერანმა მიიღო 34,04%, ხოლო ე. შირაკმა 19,89%. რ. ბარმა მიიღო 16,56% ამომრჩეველთა ხმებისა. მეორე ტურში ორი კანდიდატურა იყო. ფ. მიტერანისა და ე. შირაკის. მეორე ტურში ე. შირაკი დამარცხდა მიუხედავად მისი ენერგიული კამპანიისა, რომლის ძირითადი

არსი იყო დაპირება მრეწველობის დენაციონალიზაციისა, გადასახადების შემცირება მოგებებზე, კერძო ინიციატივისათვის მეტი თავისუფლების მიცემა და ა. შ. საქმე იმაში იყო, რომ მემარჯვენე ბანაკში ერთგვარი დეზორგანიზება იყო, ლე პენმა თავის ამომრჩევლებს მოუწოდა, რომ მეორე ტურში აღარ მიეღოთ მონაწილეობა, ხოლო მიუხედავად იმისა, რომ ბარსა და შირაკს შორის შეთანხმება იყო, მეორე ტურში მათ შორის არსებული კანდიდატის ურთიერთმხარდაჭერისა, ეს ასე არ მოხდა. ოფიციალური ცნობით რ. ბარის მომხრეთა 30%-მა ან თავი შეიკავა არჩევნებში მონაწილეობისაგან, ან ფ. მიტერანს მისცა ხმა. ფ. მიტერანმა მიიღო არჩევნებში მონაწილეთა ხმების 54%, ხოლო ე. შირაკმა კი 46%. ფ. მიტერანის ესოდენ დიდი წარმატების მიზეზად მიჩნეულია. ის, რომ ხელისუფლების "თანაარსებობის" ვითარებაში ფ. მიტერანი, არ ერეოდა რა ე. შირაკის მთავრობის ყოველდღიურ საქმიანობაში, ამავე დროს დრო და დრო აკრიტიკებდა მთავრობის ჯეღაზე უფრო არასწორ ღონისძიებებს, რითაც თავის თავს წარმოადგენდა როგორც ერის უმაღლეს "არბიტრად" არა რომელიმე დაჯგუფების ან პარტიის იდეოლოგიად და ამით ზრდიდა თავის პოლიტიკურ კაპიტალს საფრანგეთის საზოგადოების თვალში. ფ. მიტერანის დეიდეოლოგიზაციის პოლიტიკამ მხარდაჭერა კპოვა, არა მარტო მემარცხენე და ცენტრისტულად განწყობილ ამომრჩევლებში, არამედ მემარჯვენე ძალებს შორისაც. ფრანგების უმრავლესობამ, ხმა მისცა რა ფ. მიტერანს, ამით გამოხატა თავისი მისწრაფება სოციალური ზომიერებისაკენ, ჰუმანური მიდგომისადმი რთული პრობლემების გადაწყვეტაში.

ე. შირაკმა პრეზიდენტის არჩევნებში დამარცხების შემდეგ აღარ ისურვა პრემიერ-მინისტრად დარჩენა და გადადგა. ეროვნული კრების არჩევნები მანქონიტარული სისტემით ორ ტურად ჩატარდა (მთავრობის მეთაურის ასარჩევად ფ. მიტერანმა დანიშნა რიგგარეშე არჩევნები 5 და 12 ივნისს). ასარჩევ 577 დეპუტატის ადგილზე 2880 კანდიდატი იბრძოდა. პირველ ტურში (1988 წლის 5 ივნისს ჩატარდა) მხოლოდ 100 დეპუტატი აირჩიეს, ე. ი. ისინი, ვინც ხმების აბსოლუტური უმრავლესობა მიიღო. მეორე ტურში დარჩენილ ადგილებზე ბრძოლას აგრძელებდნენ ის კანდიდატებიც, რომელთაც არა ნაკლები 12,5% ხმა მიიღეს და გამარჯვებისათვის საკმარისი იყო ხმის უმრავლესობის მიღება. ეროვნული კრების მეორე ტურის არჩევნების ჩატარებამდე რამოდენიმე დღით ადრე შეიქმნა მემარჯვენე პარტიების

კოალიცია. "გაერთიანებისა და ცენტრის კავშირმა", რომელშიც შედიან გოლისტური რესპუბლიკის მხარდაჭერის გაერთიანება ე. შირაკის მეთაურობით (ჰქონდა 155 ადგილი), საფრანგეთის დემოკრატიისათვის მებრძოლი კავშირი, რომელიც მემარჯვენე ცენტრისტული პარტიების კავშირია (ჰქონდა 131 ადგილი) შეერკეს კავშირი ულტრამემარჯვენე "ეროვნულ ფრონტთან" (ჰქონდა 33 ადგილი), რომელთა ხელმძღვანელია ფაშისტი ლე პენი. მემარჯვენე პარტიების ფაშისტებთან გარიგებამ მოსახლეობის ზომიერი ფენების აღშფოთებაც კი გამოიწვია. მეორე ტურის არჩევნებში მემარჯვენე ძალების დამარცხების ერთ-ერთ მიზეზად მიაჩნიათ სწორედ აღნიშნული გარიგება. მეორე ტურის არჩევნების შედეგები შემდეგნაირია: სოციალისტურმა პარტიამ და მოკავშირეებმა მიიღეს 276 ადგილი (აღრე 212 ჰქონდა), მემარჯვენე პარტიების ბლოკმა მიიღო 271 (ჰქონდათ 292). მართალია სოციალისტებმა და მისმა მოკავშირეებმა მეტი ადგილი მიიღეს, ვიდრე მემარჯვენეებმა (რითაც ბოლო მოეღო 1986 წლიდან დაწყებულ სოციალისტებსა და მტრულ მემარჯვენე ძალებს შორის "თანაარსებობას"), მაგრამ მემარცხენე ძალებმა ხმების აბსოლუტური უმრავლესობა ვერ მიიღეს. კომპარტიამ წინა რიგ არჩევნებში წარუმატებლობის შემდეგ, შედარებით წარმატებას მიაღწია. ეროვნულ კრებაში მან მიიღო 27 ადგილი. გამანადგურებელი მარცხი განიცადა ფაშისტურმა "ეროვნულმა ფრონტმა", რომელმაც ეროვნულ კრებაში მხოლოდ ერთი ადგილი მიიღო (აღრე 33 ჰქონდა). თვით ამ პარტიის ხელმძღვანელი ლე პენიც კი არ იქნა არჩეული. ამ არჩევნებმა ისიც ცხადჰყო, რომ ფრანგებს "მოზეზრდათ" ხმის მიცემა. ამომრჩეველთა 30% თავი შეიკავა ხმის მიცემაზე, რაც რეკორდულ ციფრად არის მიჩნეული მეხუთე რესპუბლიკის მთელი არსებობის მანძილზე. ამ არჩევნებში სოციალისტებმა და სხვა მემარცხენეებმა მიიღეს დეპუტატთა 276 ადგილი (1986 წ. 214 ადგილი); კომპარტიამ მიიღო 27 (1986 წ. 35 ადგილი), ე. ი. მემარცხენეებმა მთლიანად მიიღეს 303 (1986 წ. 249 ადგილი), მემარჯვენეებმა 272 ადგილი (1986 წ. 328 ადგილი) მიიღეს.

მთავრობის შედგენა კვლავ მ. როკარს დაევა. მან ე. შირაკის საქმეები 1988 წლის მაისიდან. გადაიბარა.

მ. როკარის მთავრობას უფრო ხელსაყრელ ეკონომიკურ ვითარებაში მოუხდა თავისი საქმიანობა, ვიდრე 1981 წლის არჩევნებში გამარჯვებულ სოციალისტების მთავრობას პ. მორუას მეთაურობით.

1986 წლისათვის საფრანგეთის ეკონომიკა აღმავლობის გზაზე იდგა. ხდებოდა მრეწველობაში, მშენებლობაში და სხვა დარგებში აღმავლობა, იზრდებოდა ინვესტიციები, დაეცა ინფლაცია, გაიზარდა საგარეო ვაჭრობა.

როკარის მთავრობას არ წამოუყენებია არც ახალი კურსი და არც ღრმა გარდაქმნების რაიმე პროგრამა. როკარმა გამოაცხადა, რომ მისი მთავრობა ამჟობინებს მცირე, მაგრამ კონკრეტულ საქმეებს და "ფართო დეკლარაციებს". ამასთანავე მან დაუფარავად განაცხადა, რომ გააგრძელებს "შეცარი ეკონომიის" პოლიტიკას.

1988 წლის 30 ივნისს როკარი ეროვნულ კრებაში თავისი პროგრამული განცხადებით გამოვიდა. მან ამ გამოსვლაში ჩამოაყალიბა მთავრობის პოლიტიკა განათლების, ქალაქის მეურნეობის, ლატაკთათვის დახმარების გაწევის, ბიუროკრატიული პრაქტიკისათვის კონტროლის დაწესების საკითხებში.

კომპრომისულ საფუძველზე, მოლაპარაკების შედეგად საფრანგეთის მთავრობის წარმომადგენლებსა და კალედონიის ეროვნულ ფრონტს შორის მოგვარდა ეთნიკური კონფლიქტი საფრანგეთის ზღვის გაღმა კოლონიის ახალი კალედონიის საკითხზე. ეს შეთანხმება ითვალისწინებს 10 წლის შემდეგ რეფერენდუმის ჩატარებას კალედონიის დამოუკიდებლობის შესახებ. ამ შეთანხმების შესახებ ჩატარდა რეფერენდუმი. მონაწილეთა 80 პროცენტმა ფრანგმა მოიწონა იგი.

საბარეო პოლიტიკა

70-იანი წლების ბოლოსა და 80-იანი წლების დამდეგს გამოწვევდა საერთაშორისო ვითარება ახალი საბჭოთა რაიონების ევროპაში შეტანისა და განლაგების, 'საბჭოთა ჭარების ავღანეთში შეყვანისა და ნატოს 1979 წლის დეკემბრის სესიაზე მიღებულ გადაწყვეტილების, დასავლეთ ევროპაში აშშ-ს ბირთვული პერსინგ-2-ს და ფრთოსანი რაიონების შეტანისა და განლაგების გამო. მაგრამ საფრანგეთი არ ჩაერთო ცივ ომში და ძველებურად მოითხოვდა დაძაბულობის შენელების პოლიტიკის განხორციელებას. 1980 წლის მაისში საფრანგეთის პრეზიდენტი ჟ. დ'ესტენი ვარშავაში იმყოფებოდა სამუშაო ვიზიტით და განაცხადა, რომ შეენარჩუნებინათ და განემტკიცებინათ დაძაბულობის შენელების კურსი. ხელისუფლების შეცვლისა და ფ. მიტერანის ქვეყნის სათავეში ჩადგომის შემდეგაც სა-

გარეო პოლიტიკაში ცვლილება არ მომხდარა და ახალი მთავრობაც დაძაბულობის შენელების კურსს ასორციელებდა. მაგრამ, თუ დე ვოლის დროს საფრანგეთი ჩამოშორდა ნატოს, შემდეგი პრეზიდენტები, მათ შორის ვ. ჟ. დ'ესტენი და ფ. მიტერანი ატლანტიკური სოლიდარობის კურსის მომხრედ გამოდიოდნენ და ამას საბჭოთა კავშირის აგრესიულობით ხსნიდნენ. საფრანგეთი, სსრკ-ში ბირთვული რაკეტების ზრდასთან დაკავშირებით, ზრდიდა თავის შეიარაღებას, განსაკუთრებით ბირთვულ იარაღს და 1990 წლისათვისაც აგრძელებდა ბირთვული იარაღის გამოცდას. საფრანგეთმა მხარი დაუჭირა ნატოს გადაწყვეტილებას /1979 წლის დეკემბრის სესიანზე/ აშშ-ს რაკეტების დასავლეთ ევროპაში განლაგების შესახებ. მართალია, საფრანგეთის ტერიტორიაზე ამერიკული რაკეტები არ განულაგებიათ, მაგრამ მიტერანი მხარს უჭერდა დასავლეთ ევროპაში ამერიკული საშუალო რადიუსზე მოქმედი ბირთვული რაკეტების განლაგებას. "ატლანტიკური სოლიდარობის" პოლიტიკამ თავისი გამოსატყულება იმაშიც კპოვა, რომ საფრანგეთმა მნიშვნელოვნად გააქტიურა თავისი ურთიერთობა აშშ-თან, ინგლისთან და განსაკუთრებით გფრ-თან და "საერთო ბაზრის" სხვა ქვეყნებთან. მაგრამ, ამავე დროს, საფრანგეთი ყოველთვის აცხადებდა, რომ იგი წინააღმდეგია აშშ-სა და სსრ კავშირს შორის კონფრონტაციისა და მოითხოვდა ამ ორ ქვეყანას და დასავლეთსა და აღმოსავლეთს შორის საერთოდ ყველა არსებული საკითხის მშვიდობიანი მოლაპარაკების გზით მოგვარებას. საფრანგეთი გამოდიოდა იმის მომხრედ, რომ რაც შეიძლება სწრაფად დაწყებულიყო მოლაპარაკება აშშ-სა და სსრ კავშირს შორის ბირთვული რაკეტების შემცირებისათვის და აგრეთვე ქიმიური და ბაქტერიოლოგიური იარაღის წარმოების აკრძალვისათვის და მოითხოვდა მისი მთელი მარაგის განადგურებას. 1984 წლის სექტემბერში საფრანგეთი შეუერთდა 1972 წლის კონვენციას ბაქტერიოლოგიური და ტოქსიკური იარაღის წარმოების და მარაგის შექმნის აკრძალვაზე და საერთოდ მისი მოსპობის შესახებ. საფრანგეთმა მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა პარიზში ქიმიური განიარაღების საერთაშორისო კონფერენციის მოწვევაში /1989 წლის იანვარში/ და ამ კონფერენციის დასკვნითი დეკლარაციის შემუშავებაში, რომელშიც ფიქსირებულია მოთხოვნა, რომ უახლოეს დროში დაიდოს კონვენცია ყველა სახის ქიმიური იარაღის შექმნის, წარმოე-

ბის, დაგროვებისა და ვაშლიყენების აკრძალვის, აგრეთვე მისი მოსპობის თაობაზე.

საფრანგეთმა მხარი დაუჭირა აშშ-სა და საბჭოთა კავშირს შორის მოლაპარაკებას, შემდეგ კი ხელშეკრულების დადებას საშუალო და ნაკლები სიშორის ბირთვული რაკეტების მოსპობაზე.

1985 წლის აპრილში საფრანგეთში წამოაყენეს წინადადება შეექმნათ საკოორდინაციო გამოკვლევის ევროპული სააგენტო /"ევრიკა"/, რომელსაც საფრანგეთის ხელმძღვანელობის აზრით, უნდა დაეძლია დასავლეთ ევროპის სახელმწიფოების მეცნიერულ-ტექნიკური ჩამორჩენილობა აშშ-სა და იაპონიისაგან.

მეცნიერულ-ტექნიკური რევოლუციის ახალ ეტაპზე, როდესაც ყურადღების ცენტრშია მიკროელექტრონიკა და ბიოტექნოლოგია, მწკავე მეტოქეობაა გაჩაღებული ტექნიკისა და ტექნოლოგიის ყველაზე უფრო პერსპექტიულ დარგებში პირველობისათვის. მიზნეულია, რომ ის, ვინც კონტროლს უწევს უმნიშვნელოვანეს გამოგონებებს და აღმოჩენებს, იღებს "გეოპოლიტიკური გავლენის" უძლიერეს საშუალებას. ამ საქმეში ჯერჯერობით იაპონია და აშშ ლიდერობენ, დასავლეთ ევროპა კი ჩამორჩება.

ჩამორჩენის დასაძლევად საფრანგეთის პრეზიდენტმა ფ. მიტერანმა, დასავლეთ ევროპის დაჩქარებული განვითარების მიზნით წამოაყენა თანამშრომლობის კომპლექსური პროგრამის პროექტი ტექნიკისა და ტექნოლოგიის დარგში. ამ პროგრამა "ევრიკას" ერთ-ერთი მიზანი ის არის, რომ ხელუხლებლად დატოვოს ევროპის ეკონომიკური განვითარების მექანიზმი და პარალელურად, მისი შეზღუდვისა და მუდმივი გადაუწყვეტელი პრობლემების გვერდის ავლით განავითაროს თანამშრომლობა ევროპის კაპიტალისტურ ქვეყნებს შორის მეცნიერებისა და ტექნიკის დარგში. ამასთანავე "ევრიკა" ისწრაფვის მოიცვას არა მარტო "საერთო ბაზრის" ქვეყნები, არამედ ის კაპიტალისტური ქვეყნებიც, რომელნიც არ შედის ამ გაერთიანებაში. ამას მოწმობს 1985 წლის ივნისში პარიზში მოწვეული 17 კაპიტალისტური ქვეყნის თათბირი, რომელშიც "საერთო ბაზრის" 12 ქვეყნის გარდა მონაწილეობდნენ ავსტრია, შვეიცია, ფინეთი, ნორვეგია, შვეიცარია და ევროპის გაერთიანების კომისიის წარმომადგენლები. თათბირმა ოფიციალურად გამოაცხადა "ევრიკას" შექმნა, ყველა ამ 17 ქვეყნის წარმომადგენლების საკონსულტაციო ჯგუფის დაარსება.

ფ. მიტერანის, "ევრიკას" სულიერი მამის ამ საკითხზე გამოთქმული აზრის მიხედვით თუ ვიმსჯელებთ, შეიძლება დავასკვნათ, რომ "ევრიკა" მარტო მშვიდობიან მიზნებს არ ისახავს. "სტრატეგიულ თავდაცვით ინიციატივას" და "ევრიკას", აღნიშნა ფ. მიტერანმა თავის ერთ-ერთ გამოსვლაში, შეუძლიათ, რომ ზოგიერთ დარგში ერთმანეთი შეავსონ. ფ. მიტერანმა განსაკუთრებით გაუსვა ხაზი იმას, რომ "ევროპის პროგრესს ტექნოლოგიაში მოჰყვება ევროპის პროგრესი პოლიტიკაში". ამრიგად, საერთო ევროპული ტექნოლოგიური პროგრამა მოახდენს უშუალო გავლენას დასავლეთ ევროპის სამხედრო-პოლიტიკურ კონსოლიდაციაზე.

მაგრამ ძირითადი მიზანი კი მაინც არის მეცნიერულ-ტექნიკური მიღწევების ფართოდ დანერგვა ეკონომიკაში: "ევრიკას" პროექტი ითვალისწინებს ფართო თანამშრომლობას ელექტრონიკის, ინფორმატიკის, ბიოტექნოლოგიის, რობოტოტექნიკის, ახალი მასალების შექმნისას.

1986 წელს მიტერანმა განაცხადა, რომ "ევრიკას" პროექტისათვის საფრანგეთი გამოყოფს 1 მილიარდ ფრანკს და სხვა ქვეყნებსაც მოუწოდა, რომ მისი მაგალითისათვის მიეხამათ. "ევრიკას" დაფინანსება საფრანგეთისა და სხვა ქვეყნების მიერ შემდგომ წლებშიც ხდებოდა.

საფრანგეთმა მნიშვნელოვნად გააფართოვა ურთიერთობა აფრიკის, განსაკუთრებით ფრანგულენოვან, აგრეთვე ახლო აღმოსავლეთის, სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიის და ლათინურ ამერიკის ქვეყნებთან. საფრანგეთსა და საბჭოთა კავშირს შორის ურთიერთობა, მცირე შეფერხებით, აქტიური იყო. ფ. მიტერანი გამოდიოდა საბჭოთა კავშირთან ეკონომიკური, სავაჭრო, კულტურული ურთიერთობის განვითარების მომხრედ. 1982 წლის იანვარში საბჭოთა კავშირსა და საფრანგეთს შორის ხელმოწერილ იქნა შეთანხმება 25 წლის ვადით 1984 წლიდან საფრანგეთისათვის 8 მილიარდი კუბური მეტრი ბუნებრივი გაზის მიწოდებაზე. გააქტიურდა საბჭოთა კავშირ-საფრანგეთის დიალოგი. 1984 წლის ივნისში პრეზიდენტი ფ. მიტერანი იმყოფებოდა მოსკოვში, ხოლო 1985 წლის ოქტომბერში კი მ.ს. გორბაჩოვი იყო ოფიციალურა ვიზიტით პარიზში. ამის შემდეგ ვიზიტები ორივე ქვეყნის მეთაურებისა მრავალჯერ განმეორდა, რამაც ხელი შეუწყო ამ ორი ქვეყნის თანამშრომლობის გაზრდას ეკონომიკის, კულტურის, მეცნიერებისა და სხვა სფეროებში.

იტალია 70-იანი წლების მეორე ნახევარში და 80-იან წლებში

საზინაო კოლიტივა

იტალია, მაღალგანვითარებული ინდუსტრიულ-აგარული ქვეყანაა. მისი ხვედრითი წონა კაპიტალისტური ქვეყნების წარმოებაში 1986 წელს შეადგენდა 5%, 1989 წლისათვის კი 5,8%. 70-იანი წლების დამდეგამდე ქვეყნის ეკონომიკის ზრდის ტემპები საკმაოდ მაღალი იყო, მაგრამ 70-იან წლებში სამრეწველო ზრდის ტემპები შენეულა. პირიქით, ხშირად ხდებოდა წარმოების დაცემა. 80-იანი წლების დამდეგს იტალიის მრეწველობამ გადაიტანა ეკონომიკური კრიზისი, რომელიც 3 წელიწადს გრძელდებოდა, მაგრამ 1984 წელს დაიწყო წარმოების გამოცოცხლება, შემდეგ კი ზრდა 12,6% ყოველწლიურად. ასევე კაპიტალდაბანდებების სფეროში იზრდება აქტივიზაცია-საგარეო ვაჭრობის ზრდა. 1988 წლისათვის დასავლეთის ექსპერტები დასავლეთ ევროპის ქვეყნების სამეურნეო პოტენციალის შედარებისას იტალიას შედარებით მცირე ადგილს მიაკუთვნებენ მის ეკონომიკურ სიძლიერეს. და მართლაც ისეთ მნიშვნელოვან დარგში, როგორცაა ერთ სულ მოსახლეზე საერთო პროდუქტის წარმოებით იტალია დასავლეთ ევროპის ბევრ ქვეყანას ჩამორჩება და უსწრებს მხოლოდ ესპანეთს, საბერძნეთს, პორტუგალიასა და ირლანდიას. იტალიის ეკონომიკის ყველაზე უარყოფით მხარეს წარმოადგენდა რეგიონალური დისპროპორცია. ქვეყნის სამხრეთის ნაწილი თავისი ეკონომიკური განვითარებით მნიშვნელოვნად ჩამორჩება ჩრდილოეთის და ცენტრალურ რაიონებს. მაგრამ იტალიის ეკონომიკის ბოლო ათწლეულის განვითარების ფაქტები ცხადყოფენ იმას, რომ იტალიის პოზიციები მსოფლიო ბაზარზე კი არ სუსტდება, არამედ ვითარდება. იტალიის საერთო ეროვნული პროდუქციის ზრდის საშუალო ტემპები 1976-87 წლებში შეადგენდა 3%, მაშინ როდესაც იმავე პერიოდში იგივე მაჩვენებლები გფრ-ის 2,5%-ით, საფრანგეთისა- 2,4%, დიდი ბრიტანეთისა-2% აღინიშნებოდა.

იტალიის ეკონომიკური ფენომენი დასავლეთის სპეციალისტების აზრით, დაკავშირებულია საშუალო და წვრილი საწარმოების მოქნილობაზე, მათი ხვედრითი წონა აღემატება სხვა ქვეყნების შესაბამის მაჩვენებლებს. მაგრამ იტალიის ეკონომიკის საფუძველს წარმოადგენს მსხვილი წარმოება, მსხვილი მონოპოლიები, მსხვილი მონოპოლიური კაპიტალი: 1100 ყველაზე უფრო მსხვილი სააქციონერო

საზოგადოებაზე /2,4% მათი მთელი რაოდენობა/ მოდის ქვეყნის სააქციონერო კაპიტალის 54%. ეკონომიკაში მნიშვნელოვან როლს ასრულებს სახელმწიფო სექტორი, რომლის ზვედრითი წონა ეროვნულ შემოსავალში შეადგენს 58%. ქვეყნის ეკონომიკაში მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია უცხოურ კაპიტალს. 70-იან, განსაკუთრებით კი 80-იან წლებში მაღალი ტემპებით იზრდებოდა საავტომობილო წარმოება, ინფორმაციის დამუშავების საშუალებები, რადიოტექნიკური ნაწარმი, სამშენებლო მასალები, ფარმაცევტული საქონლის წარმოება და ა. შ. ამასთანავე შემცირდა გამოშვება ფეხსაცმლის, ნავთობპროდუქტების, სამკერვალო წარმოების ნაწარმის.

იტალია ღარიბია სათბობი რესურსებით და სამრეწველო ნედლეულით. ქვეყანაში არის თუთიის, ტყვიის, გოგირდის, ბოქსიტების, ვერცხლისწყლის, მარმარილოს და ა. შ. მარაგი. მნიშვნელოვანია ჰიდროენერგეტიკული რესურსები.

ჩრდილოეთ იტალიის სოფლის მეურნეობაში უპირატესად განვითარებულია მსხვილი ფერმერული კაპიტალისტური მეურნეობა, ხოლო სამხრეთში შემორჩენილია ფეოდალური ურთიერთობა მიწის მფლობელობაში. სოფლის მეურნეობის კულტურის ყველაზე უფრო განვითარებული დარგებია: მარცვლეულის, შაქრის ქარხლის წარმოება, მებაღეობა, მევენახეობა, ციტრუსების წარმოება.

იტალიის მთავარი სავაჭრო პარტნიორები არიან ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების ქვეყნები და აშშ. კონკურენციის უნარიანობა მსოფლიო ბაზარზე წარმოადგენს ქვეყნის ეკონომიკის შემდგომი განვითარების საწინდარს. ამ გარემოებას იტალიაში უდიდესი ყურადღება ექცევა და ამ მიზნით იტალიაში სახელმწიფო ყოველწლიურად 10 მილიარდი დოლარით აფინანსებს სამეცნიერო კვლევის ეროვნულ საბუღალს, რომლის მთავარი ამოცანაა მეცნიერების ყველა დარგისა და გამოყენების გასვითარებისათვის ზრუნვა. გამოყენებითი მეცნიერების განვითარებისათვის ზრუნავენ სხვა მსხვილი სახელმწიფო ჩგუფები: "ფიატი", "მონტედისონი" და სხვები, აგრეთვე წვრილი და საშუალო კომპანიები, რომელნიც იმუშავებენ ახალ ტექნოლოგიას. მაგალითად, "ფიატი" ამუშავებს მსოფლიო დონის სტანდარტის ჰანქანების საავტომობილო მშენებლობას. იტალია აქტიურად მონაწილეობს "ევრიკას" პროგრამის ჩარჩოებში. 1988 წლისათვის "ევრიკას" ჩარჩოებში იტალია 66 ახალი ტექნოლოგიის დამუშავებაში მონაწილეობდა. ახალ ტექნოლოგიურ ინიციატივებს

შორის არის ისეთი პროგრამები, როგორცაა პროექტები გარემოს დაცვის, ტრანსპორტის, ბიოლოგიის, მედიცინისა და ტელეკომუნიკაციების, 1987 წელს იტალიის კომპანიებზე მოდიოდა აშშ-ს დაკვეთების 2.5% დასავლეთ ევროპაში "ვარსკვლავების პროგრამის" მიხედვით.

1988 წლის მაისში შეიქმნა იტალიის კოსმოსური სააგენტო, რომლის ამოცანაა კოსმოსის დარგში მეცნიერული და ტექნიკური პროგრამების დამუშავება. ამ მიზნით ბიუჯეტიდან ყოველწლიურად გამოიყოფა უზარმაზარი თანხა — 400 მილიარდი ლირა. კიდევ 400 მილიარდი ლირის გამოყოფა ხდება იტალიის მონაწილეობის დასაფინანსებლად ევროპის კოსმოსური სააგენტოს პროგრამაში.

70-იან წლებში ქრისტიან-დემოკრატიული პარტია კვლავ ინარჩუნებდა უპირატესობას ქვეყნის პოლიტიკურ ცხოვრებაში. საპარლამენტო არჩევნებში საშუალოდ იგი აგროვებდა ამომრჩეველთა ხმების 38%. მაგრამ 70-იანი წლების, განსაკუთრებით მეორე ნახევარში, მემარცხენე პარტიები, განსაკუთრებით კომუნისტური და სოციალისტური პარტიები აღწევნენ წარმატებებს, რის გამოც ქრისტიან-დემოკრატიები, როგორც წესი, თავისი ხელისუფლების შენარჩუნების მიზნით ხშირად მიმართავდნენ კოალიციური მთავრობების შექმნას, ან პარლამენტში სარგებლობდნენ სხვა პარტიების /სოციალისტების, ლიბერალების და ა. შ./ მხარდაჭერით. მაგრამ ასეთი კოალიციები ბლოკის შიგნით არსებული წინააღმდეგობების შედეგად ხშირად იშლებოდა, რომლის შედეგი იყო მთავრობის ხშირი კრიზისები. მთავრობის ასეთი კრიზისი მოხდა 1976 წელს, როდესაც პარლამენტი დაითხოვეს და 20-21 ივნისს ჩატარდა რიგგარეშე არჩევნები. ქრისტიან-დემოკრატიებმა მიიღეს ამომრჩეველთა ხმების 38,8% და 263 დეპუტატის ადგილი 630%-დან. დიდ წარმატებას მიაღწიეს კომუნისტებმა. მათ მიიღეს ამომრჩეველთა ხმების 34,4% და დეპუტატთა 228 ადგილი. სოციალისტებმა 9,7% და 57 დეპუტატის ადგილი. ამრიგად, პარლამენტში ისეთი ძალთა თანაფარდობა შეიქმნა, რომ იტალიის კომპარტიის პოზიციის იგნორირება შეუძლებელი იყო. იტალიის სოციალისტებმა ძველი პოზიცია შეინარჩუნეს, მაგრამ არჩევნების შედეგები წარუმატებლად მიიჩნიეს და პარტიის ახალ გენერალურ მდივანად ბ. კრავსი აირჩიეს.

არჩევნების შემდეგ შეიქმნა ერთპარტიული მთავრობა ქრისტიან-დემოკრატიული პარტიის ლიდერის ჯონ ანდრეოტის

მეთაურობით, რომელიც პარლამენტში ეყრდნობოდა მემარცხენე პარტიების უმრავლესობას. მასში შედიოდნენ კომუნისტებიც და სოციალისტებიც.

მემარცხენე ძალების ზეგავლენით იტალიის მთავრობამ პარლამენტში რიგი კანონები გაატარა, რომელთა შორის აღსანიშნავია ახალგაზრდობის პროფესიული განათლებისა და სამუშაოზე მოწყობის შესახებ; შეიარაღებულ ძალების დემოკრატიზაციის შესახებ, რომლითაც სამხედროებს ქვეყნის პოლიტიკურ ცხოვრებაში მონაწილეობის უფლება ეძლეოდათ; სახელმწიფოს რწმუნებულების ნაწილის ადგილობრივი ორგანოებისათვის გადაცემის შესახებ; კანონმდებლობის გზით ბინის ქირის საკითხის მოგვარების შესახებ და ა. შ.

1977 წლის ივლისში იტალიის სოციალისტურმა პარტიამ წამოაყენა წინადადება, რომელიც მოიწონა პარლამენტის პარტიების უმრავლესობამ /მათ შორის კომუნისტებმა/ კომპრომისული ღონისძიებების გატარებაზე უახლოეს 6-12 თვის განმავლობაში. იგი ითვალისწინებდა წესრიგის დაცვის ღონისძიების გაძლიერებას, ინფლაციის დასლევას და სახელმწიფო ბიუჯეტის დეფიციტის შემცირებას, საბინაო მშენებლობის გაფართოებას და მშრომელთა დასაქმების გაზრდას. მემარცხენე ძალების ზეგავლენით და მხარდაჭერით მთავრობამ განახორციელა ჩამოთვლილი ღონისძიებების ღირსი ნაწილი. მაგრამ ამ ღონისძიებების განხორციელებას წინ აღუდგნენ ნეოფაშისტები და ექსტრემისტული ძალები, რომლებიც იბრძოდნენ პარლამენტის უმრავლესობის ერთიანი მოქმედების და მისი დაშლისათვის. ამ მიზნით მათ გააძლიერეს ძირგამომთხრელი საქმიანობა. 1976 წლის ბოლოდან დაწყებული გაძლიერდა ბომბების აფეთქება, მკვლელობა, თავდასხმები მემარცხენე პარტიების შენობებზე და ლიდერებზე. 1977 წლის თებერვალსა და მარტში წვრილბურჟუაზიულმა ექსტრემისტებმა გამოიწვიეს სტუდენტთა გამოსვლები რიგ ქალაქებში, რომლებიც უპირველეს ყოვლისა კომუნისტებისა და სხვა მემარცხენე პარტიების ბლოკის წინააღმდეგ იყო მიმართული. 1978 წლის გაზაფხულზე 'წითელმა ბრიგადელებმა' მოიტაცეს ქრისტიან-დემოკრატიული პარტიის ერთ-ერთი ლიდერი ა. მორო და 9 მაისს მოკლეს იგი. ა. მორო კომუნისტების კოალიციურ მთავრობაში შეყვანის მომხრედ გამოდიოდა. მალე გათიშვა დაიწყო პარლამენტის მემარცხენეთა უმრავლესობაში, რაშიც კომუნისტებს მიუძღვით ბრალი. 1978 წლის

დემკრატიაში ქრისტიან-დემოკრატებმა მემარცხენეთა უმრავლესობასთან წინასწარი შეთანხმების გარეშე პარლამენტში შეიტანეს განსახილველად და მემარჯვენეების მხარდაჭერით /კომუნისტები წინააღმდეგ გამოვიდნენ/ მიიღეს გადაწყვეტილება იტალიის ევროპის სავალუტო სისტემაში შესვლაზე. 1979 წლის იანვრის ბოლოს იტალიის კომუნისტურმა პარტიამ განაცხადა, რომ იგი გამოდის პარლამენტის უმრავლესობიდან. რეაქციის ტერორისტულ გამოსვლებს იტალიის მშრომელებმა საყოველთაო გამოსვლებით და გაფიცვებით უპასუხეს. 1977 წლის 18 მარტს მილანისა და ქვეჯინის სამხრეთის 8 ოლქის 10 მილიონი მშრომელი მონაწილეობდა ბრძოლის დღეში /ასე გამოცხადდა ტერორიზმის წინააღმდეგ ბრძოლა/. 15 ნოემბერს მოეწყო საერთო ეროვნული გაფიცვა, რომელშიც 8 მილიონი კაცი მონაწილეობდა 1978 წლის მარტში და მისში მილიონობით იტალიელი მშრომელი მონაწილეობდა მანიფესტაციაში ა. მოროს მოტაცებისა და მოკვლის გამო. 1979 წლის 19 ივნისს კი პროფკავშირთა ფედერაციის გადაწყვეტილებით მოეწყო საერთო ეროვნული გაფიცვა, რომელშიც 13 მილიონი კაცი მონაწილეობდა. გაფიცულები მოითხოვდნენ ინფლაციის აღკვეთას, უმუშევრობის მოსპობას, ტერორიზმის წინააღმდეგ ეფექტური ღონისძიებების განხორციელებას.

მთავრობის გაჭიანურებული კრიზისისა და ხშირი ცვლების შემდეგ, 1979 წლის 2 აპრილს პარლამენტი დაითხოვეს და 3-4 ივნისს ჩაჯარდა რიგგარეშე არჩევნები. არჩევნებში ქრისტიან-დემოკრატებმა მიიღეს ამომრჩეველთა ხმების 38,3% და 262 დეპუტატის ადგილი, თითქმის იმდენივე, რამდენიც 1976 წლის არჩევნების დროს; სოციალისტებმა 9,8% და 62 ადგილი, კომუნისტებმა-30,4% და 201 ადგილი /1976 წელს კი 34,4% და 228 ადგილი/, ამრიგად კომუნისტებმა ხმების 4% და 26 დეპუტატის ადგილი დაკარგეს წინა არჩევნებთან შედარებით. არჩევნების შემდეგ მთავრობის შექმნა საკმაოდ დიდხანს გაჭიანურდა. მხოლოდ 1979 წლის აგვისტოში ქრისტიან-დემოკრატმა ფ. კოსიგამ შექმნა კოალიციური მთავრობა, რომელშიც შევიდნენ აგრეთვე სოციალ-დემოკრატები, ლიბერალები და უპარტიოები. მიუხედავად ამისა, ახალ მთავრობას პარლამენტში არ ჰქონდა დეპუტატთა უმრავლესობის მხარდაჭერა, რის გამოც მისი მდგომარეობა არ იყო სტაბილური, მაგრამ ქრისტიან-დემოკრატები მაინც ანარჩუნებდნენ მონოპოლიას ხელისუფლებაზე სოციალ-დემოკრატების

მხარდაჭერის წყალობით. ეს უკანასკნელი აშკარა ანტიკომუნისტურ პოზიციაზე იდგნენ და ამჟობინებდნენ ბლოკის შექმრას ქრისტიან-დემოკრატებთან.

ფ. კოსიგის, შემდეგ კი ა. ფორლანის მთავრობამ /1980 წლიდან/ რიგი ანტიინფლაციური ღონისძიებები განახორციელეს, რომელმაც "ძვირი ფულის" პოლიტიკის სახელი დაიმსახურა. კერძოდ, ხორციელდებოდა საგარეო ვაჭრობის დეფიციტის შეკავება, კრედიტებისა და იმპორტის შეზღუდვის, შემდეგ ფასების შეკავების, ხელფასების გაყინვისა და სხვა ღონისძიებები. ქვეყნის ეკონომიკის სტიმულირების მიზნით 1982 წელს სახელმწიფო ბიუჯეტთან გამოიყო 6000 მილიარდი ლირა მსხვილი კრძანებების დასაფინანსებლად.

1981 წელს იტალიაში დიდი პოლიტიკური სკანდალი მოხდა. საქვეყნოდ ცნობილი გახდა ფარული მასონის ლოჯა — "პროპაგანდა-2-ის" /3-2/ რეაქციული საქმიანობა. ამ ჭკუფში ჩათრეული აღმოჩნდნენ ქღპ-ის და სხვა მმართველი პარტიების, არმიისა და უშიშროების ორგანოების წარმომადგენლები. ამ პოლიტიკური სკანდალის გამო, პირველად 35 წლის განმავლობაში ქრისტიან-დემოკრატები იძულებულნი გახდნენ პრემიერ-მინისტრის თანამდებობა დაეთმოთ რესპუბლიკელი ჯ. სპადოლინისათვის. მაგრამ ეს მთავრობაც დიდხანს არ იდგა ხელისუფლების სათავეში და პოლიტიკური კრიზისი ქვეყანაში კვლავ გრძელდებოდა. ასეთ ვითარებაში პარლამენტი დაითხოვეს და ახალი რიგგარეშე არჩევნები ჩატარდა. ქრისტიან-დემოკრატებმა მართალია პირველი ადგილი დაიკავეს სხვა პარტიებთან შედარებით, მაგრამ მნიშვნელოვნად დაკარგეს ხმები 1979 წლის არჩევნებთან შედარებით. მათ მიიღეს ამომრჩეველთა ხმების 32,9% /1979 წ. — 38,3%/. სოციალისტებმა ერთგვარად გაზარდეს მიღებული ხმები, კომუნისტებმა კი შეინარჩუნეს თავისი პოზიციები. არჩევნების შემდეგ შეიქმნა ხუთპარტიული კოალიციური მთავრობა ბურჯუაზიული პარტიების მონაწილეობით სოციალისტ ბ.კრაქსის მეთაურობით, რომელიც ხელისუფლების სათავეში 3 წლის განმავლობაში იდგა. მთავრობაში სოციალისტებისა და ქრისტიან-დემოკრატების გარდა შედიოდნენ ლიბერალური პარტია, რესპუბლიკური პარტია და სოციალ-დემოკრატიული პარტია.

80-იან წლების პირველ ნახევარში იტალიის ეკონომიკაში შეინიშნება ტექნოლოგიური ჩამორჩენა დსაავლეთის მოწინავე კაპიტალისტური ქვეყნებისაგან, რის გამოც საერთაშორისო ბაზარზე

იტალიის საქონელი კონკურენციას ვერ უძლებდა. ამ ტექნოლოგიური ჩამორჩენის თავიდან აცილების მიზნით სახელმწიფო და კერძო მეწარმეები შეთანხმდნენ, რომ უფრო დიდი თანხები გამოეყოთ ახალი ტექნოლოგიური ძიებისა და განვითარების მიზნებისათვის. მაგალითად, სამრეწველო რეკონსტრუქციის სახელმწიფო ინსტიტუტმა ამ მიზნებისათვის 1986-1990 წლებში დახარჯა 45 ტრილიონი ლირა⁷.

ამ უზარმაზარი თანხის დიდი ნაწილი მოხმარდა ახალი მეცნიერულ-კვლევითი ცენტრების შექმნას იმ მიზნით, რათა მათ სახელმწიფო და კერძო ინსტიტუტებთან თანამშრომლობით შექმნან საერთო ეროვნული მნიშვნელობის კვლევითი კვანძი.

1985 წლის ქვეყნის შიდა ამბებიდან აღსანიშნავია მაისში ჩატარებული ადგილობრივი ადმინისტრაციული ორგანოების არჩევნები. ქრისტიან-დემოკრატებმა პირველი ადგილი დაიკავეს /35,1% ხმა/, კომუნისტებმა — მეორე /30,2%/, სოციალისტებმა — მესამე /13,3%/.

სხვა მნიშვნელოვანი ამბებიდან აღსანიშნავია საერთო ეროვნული რეფერენდუმის /ივნისში/ ჩატარება ხელფასის გაყინვის კურსის წინააღმდეგ, რომელიც მთავრობის 1984-წლის დეკრეტის საფუძველზე ხორციელდებოდა და ხალხის დიდ უკმაყოფილებას იწვევდა. მაგრამ მთავრობის გადადგომისა და ეკონომიკური ქაოსის მუქარით რეფერენდუმში მონაწილეთა 54,3% შხარი დაუქირა მთავრობის 1984 წლის დეკრეტს ხელფასის ინდექსაციის შესახებ.

საყურადღებოა აღინიშნოს ის ამბავი, რომ იტალია აქტიურად მონაწილეობდა ევროპის პარლამენტის შექმნაში. 1979 წლის ივნისში იტალიაში ჩატარდა ევროპის პარლამენტის არჩევნები, რომლის დროსაც ქრისტიან-დემოკრატებმა მიიღეს ხმების 36,5%, კომუნისტებმა — 29,6%, სოციალისტებმა — 11%. საყურადღებოა, რომ ე. ბერლინგუერის იტალიის კომპარტიის გენერალურ მდივანად არჩევის შემდეგ /1975 წ./, იტალიის კომპარტიამ მოხსნა ლოზუნგი იტალიის ნატოდან გამოსვლის შესახებ და შეცვალა იგი ნატოსა და ვარშავის ორგანიზაციის ერთდროულად დათხოვნის მოთხოვნით. 1984 წლის ივნისში აბერლინგუერის გარდაცვალების შემდეგ გენერალური მდივანი გახდა ალესანდრო ნატა. მან განაცხადა, რომ

⁷ 1985 წლის სექტემბრისათვის 1 ამერიკული დოლარი უდრის 1950 ლირას, ამავე წლის ბოლოს კი დოლარის კურსის დაცემის შედეგად 1750 ლირას.

“სოციალისტური იდეალები” იტალიის კომუნისტებისათვის რჩება “ინტელექტუალურ და მორალურ სტიმულად, რომელიც შეესაბამება საზოგადოების სულ ახალ მოთხოვნებს”.

1985 წლის ოქტომბერში კოალიციურ მთავრობაში “საგარეო ფაქტორის” გამო კვლავ, გამწვავდა მდგომარეობა. მთავრობის კრიზისი გამოიწვია რესპუბლიკური პარტიის კოალიციიდან - გამოსვლამ იმასთან დაკავშირებით, რომ მისი აზრით, იტალიის მთავრობამ “დაარღვია სამოკავშირეო სოლიდარობა” ამერიკასთან და არ დააკმაყოფილა ვაშინგტონის თხოვნა პალესტინის განთავისუფლების ფრონტის მიერ გატაცებული თვითმფრინავის დაკავებაზე, თვითმფრინავისა, რომელიც იტალიაში დაჯდა, საწვავი მიიღო და ეგვიპტეში გაფრინდა, სადაც ტერორისტები ეგვიპტის მთავრობას ჩაბარდნენ.

კრაკის ახალი მთავრობა ორპარტიული იყო: სოციალისტებისა და ქრისტიან-დემოკრატების მონაწილეობით. 1986 წლის მარტში მორიგი პოლიტიკური კრიზისის გამო, რაც გამოწვეული იყო კოალიციაში შემავალ პარტიებს შორის წინააღმდეგობით, თავიდან აიცილეს მთავრობის გადადგომა, მაგრამ ივნისში მთავრობის ახალი, თანაც გაჭიანურებული კრიზისის შემდეგ კრაკსი გადადგა, მაგრამ აგვისტოში კვლავ ხუთპარტიული მთავრობა შეიქმნა ისევ კრაკის მეთაურობით იმ პირობით, რომ მისი რწმუნებები 1987 წლის მარტამდე შეიზღუდებოდა, შემდეგ კი ძალაუფლებას ქრისტიან-დემოკრატებს გადასცემდნენ. მაგრამ მიღწეულმა კომპრომისმა როდი აღმოუხვრა პარტიებს შორის წინააღმდეგობანი. იგი მხოლოდ ძირითადი პოლიტიკური პარტიების სურვილს გამოხატავდა, რომ თავიდან აეცილებინათ პარლამენტის რიგგარეშე არჩევნები.

1986 წლის სექტემბერში მმართველ კოალიციაში დიდი განხეთქილება გამოიწვია მთავრობის მიერ პარლამენტში განსახილველად შეტანილმა მომდევნო სამი წლით ეკონომიკური პროგრამის დოკუმენტმა, რომლის საფუძველზე უნდა შეემუშაებინათ ფინანსური კანონი და 1987 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტი. პროგრამის დოკუმენტი მიზნად ისახავდა “შკატი ეკონომიის” პოლიტიკაზე გადასვლას, სოციალისტური ღონისძიებებისათვის განკუთვნილი ხარჯების შემცირებას და ა.შ. ეს პროგრამა გააკრიტიკეს ოპოზიციურმა პარტიებმა. მთელი 1987 წლის განმავლობაში იტალიის პარლამენტსა და მთავრობაში დაძაბული მდგომარეობა იყო. მთელი 3,5 თვის გან-

მავლობაში ქვეყანაში მთავრობის კრიზისი იყო, რომლის გადასაწყვეტად პარლამენტი დაითხოვეს და რიგგარეშე არჩევნები დაინიშნა. განსაკუთრებით გამწვავდა ბრძოლა კოალიციაში შემავალ ხუთ მმართველ პარტიიდან სოციალისტებსა და ქრისტიან-დემოკრატებს შორის. ამ ორ პარტიას შორის მიმდინარეობდა ბრძოლა პირველობისათვის. მათ შორის 1986 წლის ივნისში მიღწეული შეთანხმების საფუძველზე მ. კრაკსი 1987 წლის მარტში უნდა გადამდგარიყო და ადგილი უნდა დაეთმო ქრისტიან-დემოკრატებისათვის. მაგრამ უკვე თებერვალში კრაკსი გამოვიდა შეთანხმების ავტომატური ხასიათის უარყოფით, რომელიც მისი აზრით რეკომენდაციის ხასიათს ატარებდა. ამის გამო აღნიშნულ ორ პარტიას შორის გამწვავდა ურთიერთობა. მათ შორის ურთიერთობა გართულდა აგრეთვე ივნისში ორი რეფერენდუმის ჩატარებასთან დაკავშირებით: პირველი იყო მართლმსაჯულების ორგანოების რეფორმისა და მეორე ატომურ რეაქტორსადგურების შესახებ. 1987 წლის მარტში ამ საკითხების განხილვის დროს მინისტრთა საბჭოში გაიმართა დავა, რომლის შემდეგ მ. კრაკსიმ პრეზიდენტ ფ. კოსიგას ოფიციალურად გადასცა თხოვნა მისი კაბინეტის გადადგომის შესახებ. მთავრობის კრიზისი ვაკუიანურადა და მხოლოდ 18 აპრილს ქრისტიან-დემოკრატიული პარტიის ერთ-ერთმა ლიდერმა, სენატის თავმჯდომარემ ფ. ფანფანიმ შექმნა ერთპარტიული მთავრობა, მაგრამ ახალმა კაბინეტმა ვერ მიიღო დეპუტატთა უმრავლესობის ნდობის ვოტუმი. ამის შემდეგ ფ. კოსიგა იძულებული გახდა პარლამენტი დაეთხოვა და ახალი არჩევნები დაენიშნა. რიგგარეშე არჩევნები 1987 წლის 14-15 ივნისს ჩატარდა. ორივე მთავარმა კონკურენტმა მნიშვნელოვან წარმატებას მიაღწია წინა არჩევნებთან შედარებით, განსაკუთრებით, სოციალისტურმა პარტიამ, რომელმაც მიიღო ამომრჩეველთა ხმების 14,3% დეპუტატთა პალატაში და 94 დეპუტატის ადგილი /1983 წ. კი 11,5% და 73 ადგილი/. მაგრამ სენატში სოციალისტებმა ნაკლები ხმა მიიღეს /10,9% და 36 ადგილი/ 1983 წლის არჩევნებთან შედარებით /11,4% და 38 ადგილი/. ქრისტიან-დემოკრატებმა დეპუტატთა პალატაში მიიღეს 34,5% /1983 წ. 32,9%/ და 234 /1983 წ. 225/ ადგილი, სენატში – 33,6% და 125 ადგილი /1983 წ. 32,4% და 120 ადგილი/. იტალიის კომპარტიამ ყველაზე მნიშვნელოვნად 3% დაკარგა ამომრჩეველთა ხმები. მან მიიღო ამომრჩეველთა 26,6% /ადრე 29,9%/ და 177 ადგილი /ადრე 198/ დეპუტატთა პალატაში 28,3% /30%/ ხმა და 100 /107/ სენატორის

ადგილი, თანაც კომპარტიამ ძირითადად დაკარგა ხმები ახალგაზრდობის ხარჯზე, მათ ხმა მისცეს ახალ "შწვანეთა პარტიას", რომელმაც მიიღო 2,5% ხმა და 13 ადგილი დეპუტატთა პალატაში და 20% და 1 ადგილი სენატში.

არჩევნების შემდეგ მეტად გამწვავდა ურთიერთობა სოციალისტებსა და ქრისტიან-დემოკრატებს შორის. ეს იმაში გამოიხატა, რომ სოციალისტებმა წინააღმდეგობა გაუწიეს ქრისტიან-დემოკრატების პოლიტიკური მდივნის დე მიტის დანიშვნას მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის თანამდებობაზე. მთავრობის კრიზისი მთელი თვე გრძელდებოდა და მხოლოდ ივნისში ქრისტიან-დემოკრატ ჯოვან გორიმ შეძლო ახალი მთავრობის შექმნა ისევ ადრინდელი სუთი პარტიის მონაწილეობით. მაგრამ არ გასულა ერთი თვეც და სექტემბერში მთავრობის ახალი კრიზისი დაიწყო, რომელიც ფინანსურმა და საგადასახადო საკითხების განხილვამ გამოიწვია, თუმცა საქმე მთლიან გათიშვამდე არ მისულა. 1988 წლის თებერვალში ჯონ გორის კაბინეტი პარლამენტში კვლავ წააწყდა დიდ წინააღმდეგობას ფინანსური საკითხის განხილვისას. მთავრობის კრიზისი საკმაოდ დიდხანს გრძელდებოდა. მხოლოდ 1988 წლის 13 აპრილს შეიქმნა ახალი, ომის შემდეგ 48-ე მთავრობა, რომელსაც სათავეში ჩაუდგა ქრისტიან-დემოკრატიული პარტიის ლიდერი დე მიტა. ესეც ხუთპარტიული კოალიციური მთავრობა იყო, რომელიც უკვე ზედიზედ რვა წლის განმავლობაში იქმნებოდა.

საშინაო პოლიტიკაში თავისი ამოცანების განსაზღვრისას დე მიტას მთავრობამ ერთმანეთს დაუკავშირა მთავრობის პროგრამის განხორციელება 1992 წლისათვის ერთიანი ევროპული ბაზრის შექმნისთვის მთავარ შიდაპოლიტიკურ პრობლემებს შორის, რომლის გადაწყვეტა გადაუდებელია "ერთიანი ევროპული ბაზრის" შექმნის წინ, დე მიტამ დაასახელა სახელმწიფო ფინანსების გამოჯანსაღება, სახელმწიფო ბიუჯეტის დეფიციტის შემცირება, სამხრეთ იტალიის პრობლემების მოგვარება და საქმეების გაფართოება. მნიშვნელოვან პრობლემად გამოცხადდა ტერორიზმის წინააღმდეგ ბრძოლა და მართლაც ამ მიმართულებით მთავრობა აქტიურად მოქმედებდა. 1988 წლის 6 და 7 სექტემბერს ღამით იტალიის პოლიციამ რომში განხორციელა ყველაზე დიდი ამ უკანასკნელი 10 წლის განმავლობაში ოპერაცია ტერორისტების წინააღმდეგ. დააპატიმრეს 21 ტერორისტი, "მესაპე თაობის" ტერორისტების მეთაურები "წითელი ბრიგადიდან".

ე. წ. "მებრძოლი კომუნისტური პარტიის" მებრძოლი ფრთის ლიდერები. იტალიის შინაგან საქმეთა სამინისტროს ცნობით 1988 წელს პოლიციამ სულ 62 ოპერაცია მოაწყო ტერორისტების წინააღმდეგ, დააპატიმრა მკმარცხენე ლაჭვუფებების 48 წევრი, ნეოფაშისტური ტერორისტული ორგანიზაციების 19 წევრი, 19 "საერთაშორისო ტერორისტი". გარდა ამისა, კარაბინერებს კორპუსმა, რომელიც პოლიციისაგან ავტონომიურად მოქმედებს, დააპატიმრა 47 "მემარცხენე ექსტრემისტი", ორი ნეოფაშისტი, აღმოაჩინა იარაღის დიდი საწყობები.

50-იანი წლების დამთავრებიდან დაწყებული და 80-იანი წლების პირველ ნახევარამდე იტალიაში მკვეთრად ეცემა მანამდე ქვეყნის მეორე პოლიტიკური ძალის, იტალიის კომპარტიის გავლენა და მის ხარჯზე ძლიერდება ერთი მხრივ სოციალისტური პარტიის და მეორე მხრივ "მწვანეთა პარტიის" გავლენა. თუ, მაგალითად, 1976 წლის არჩევნებისას განსხვავება კომუნისტებისა და სოციალისტების მიერ მიღებული ხმებით 24% იყო კომუნისტების სასარგებლოდ, 1983 წლის ადგილობრივი ორგანოების არჩევნებისას ასეთი განსხვავება მხოლოდ 3% იყო.

იტალიის კომპარტიის გავლენის კატასტროფულად დაცემა არ შეიძლება ავხსნათ მარტო ახალი აზროვნების დამკვიდრებით სსრკ-ში და საერთაშორისო ურთიერთობაში. არც ის იქნებოდა სწორი, რომ კომპარტიის პოზიციის შესუსტებას საფუძვლად დაედოთ მარტო ობიექტური მიზეზები: სოციალურ-ეკონომიკური ვითარების მკვეთრი ცვლილებები ქვეყანაში, რომელიც გამოიხატა მშრომელთა ხვედრითი წონის შემცირებაში მრეწველობასა და სოფლის მეურნეობაში და მათი ხვედრითი წონის გაზრდით მომსახურების სფეროში და არამწარმოებლურ დარგებში. აღსანიშნავია, აგრეთვე სუბიექტური ფაქტორები, რომელიც კომპარტიის მიერ დაშვებული შეცდომებიცაა გამოწვეული.

1985 წელს გარდაიცვალა იტალიის კპ ცკ-ის გენერალური მდივანი ე. ბერლინჯუერა და გენერალური მდივანი გახდა ა. ნატა.

1988 წლის ივნისში შემდგარ იტალიის კომპარტიის ცკ-ის პლენუმზე ა. ნატა გადადგა გენერალური მდივნობიდან. იკპ-ის ცკ-ის ახალი გენერალური მდივანი გახდა ა. ოკეტო. 1989 წლის მარტში კი შედგა იკპ-ის XVIII ყრილობა. ა. ოკეტომ თავის საანგარიშო მოხსენებაში საერთაშორისო საკითხების განხილვისას აღნიშნა, რომ კლასი-

ბრივი ბრძოლის ადგილი დაიკავა საერთო საკაცობრიო ინტერესების უზენაესობის იდეებმა, თანამედროვე სამყაროს ურთიერთდამოკიდებულებამ და საზოგადოებრივ-პოლიტიკურმა ძალებმა უნდა გაითვალისწინონ საერთაშორისო ურთიერთობაში მომხდარი ეს ცვლილებები.

საშინაო პოლიტიკის განსაზღვრისას ხაზგასმით აღინიშნა, რომ იკპ-თავის ძირითად ამოცანად სახავს არა კლასობრივ არამედ სოციალურ და ეროვნულ ინტერესებს. ყრილობამ კომპარტიის ცკ-ის ახალი შემადგენლობა აირჩია. ცკ-ის გენერალურ მდივნად ა. ოკეტო აირჩიეს, ხოლო თავმჯდომარედ კი ა. ნატა. 1990 წელს კი იტალიის კომპარტიამ სოციალური პარტიის სახელწოდება მიიღო.

1989 წლის 19 მაისს ჩ. დე' მიტას მთავრობა გადადგა. გაქიანურებული კონსულტაციების შემდეგ იელისის ბოლოს ისევ ხუთპარტიული კოალიციური მთავრობა შეიქმნა გამოცდილი და ხანდაზმული მოღვაწის ჯულიო ანდრეოტის მეთაურობით. უფრო ადრე კი, 1985 წელს ა. პერტინის გაუვიდა პრეზიდენტობის ვადა. პრეზიდენტად აირჩიეს ფრანჩესკო კოსიგა.

საბარეო პოლიტიკა

70 - 80-იან წლებში იტალია კვლავ აქტიურად მონაწილეობდა ნატოსა და "საერთო ბაზარში", აფართოებდა ურთიერთობას ამ დაჯგუფებებში შემავალ ქვეყნებთან; 1978 წ. იტალიამ მხარი დაუჭირა ნატოს ქვეყნების სამხედრო ხარჯების გაზრდის პროგრამას. იმავე წელს იტალიამ და აშშ-მ ხელი მოაწერეს შეთანხმებას ურთიერთთანამშრომლობის შესახებ სამხედრო დარგში 20 წლის ვადით. 1979 წლის დეკემბერში შემდგარ ნატოს სესიაზე იტალიამ მხარი დაუჭირა გადაწყვეტილებას დასავლეთ ევროპაში, მათ შორის, იტალიის ტერიტორიაზე ამერიკულ საშუალო რადიუსზე მოქმედი ბირთვული რაკეტების განლაგების შესახებ) 1986 წელს იტალიის მთავრობამ ნება დართო თავის ფირმებს მონაწილეობის მიღებაზე აშშ-ს "სტრატეგიული თავდაცვითი ინიციატივის" პროგრამაში. იტალიის ინიციატივით 1984 წლის ოქტომბერში შედგა დასავლეთ-ევროპის კავშირის ქვეყნების საგარეო საქმეთა და თავდაცვის მინისტრების შეხვედრა, რომელმაც დასახა ერთობლივი შეთანხმებული პოლიტიკის განხორციელება შეიარაღების საქმეში.

1984 წ. იტალია მონაწილეობდა ნატოს ქვეყნების საერთაშორისო აქტიაში ახლო აღმოსავლეთში, რაც იმაში გამოიხატა, რომ ლიბანში გააგზავნა თავისი ჯარის კონტინგენტი "პრაველუროვანი ძალების" შემადგენლობაში. იტალიის სამხედრო-საზღვაო ფლოტის გემები მონაწილეობდნენ ნატოს ოპერაციაში მეწამულ ზღვაში. შეინიშნებოდა, რომ საერთოდ იტალიის მთავრობები ნატოსა და "საერთო ბაზრის" ქვეყნებთან შეთანხმებული საგარეო პოლიტიკას ანხორციელებდნენ მსოფლიოს ყველაზე უფრო მწვავე პრობლემების ირგვლივ. კერძოდ, 1984 წელს ჯ. ანდრეოტი შეხვდა აშშ-ს პრეზიდენტ რ. რეიგანს, სახელმწიფო მდივანს ჯ. შულცს და თავდაცვის მინისტრს კ. უაინბერგერს, რათა შეეთანხმებინათ ევროპაში ნდობის, უშიშროებისა და განიარაღების სტოკჰოლმის კონვენენციაზე საერთო პიზიციების შემუშავება.

იტალიის საგარეო პოლიტიკაში ევროპის ეკონომიკურ, პოლიტიკურ და სამხედრო ინტეგრაციას განსაკუთრებული ადგილი ეკავა. იტალია აქტიურად უჭერდა მხარს ე. წ. ევროპის კავშირის შექმნის იდეას, მხარს უჭერდა ევროპის პარლამენტის უფლებების გაფართოებას და ერთმხრივობის პრინციპიდან უმრავლესობის პრინციპებზე გადასვლას.

1986 წ. აპრილში იტალიამ მხარი დაუჭირა აშშ-ს სამხედრო აქციებს ლიბიის წინააღმდეგ და შეზღუდა იტალიის კავშირი ლიბანთან ეკონომიკურ და დიპლომატიურ დარგებში. 1988 წლის ივნისში იტალია დათანხმდა თავის ტერიტორიაზე განელაგებინა ესპანეთიდან გამოძევებული ამერიკული 72 გამანადგურებელი ბომბდამშენი. აშშ-ს ზეგავლენით 1987 წლის სექტემბერში იტალიამ გააგზავნა თავისი სამხედრო საზღვაო ესკადრა სპარსეთის ყურეში, მაგრამ 1988 წლის ივლისში იტალიამ გამოიყვანა ამ საშიში რეგიონიდან თავისი საზღვაო ფლოტის ნაწილი.

როგორც ხმელთაშუა ზღვის სახელმწიფო, იტალია აქტიურ საგარეო პოლიტიკას ატარებდა ახლო აღმოსავლეთში. იტალიის ხელმძღვანელები რეგულარულად აწყობდნენ ვიზიტს თურქეთში, ეგვიპტესა და ახლო აღმოსავლეთის სხვა ქვეყნებში და ავითარებდნენ ამ რეგიონის ქვეყნებთან სავაჭრო ეკონომიკურ ურთიერთობას. რომი მხარს უჭერდა მოლაპარაკებას იორდანია-პალესტინის 1985 წლის ოქტომბრის შეთანხმების ბაზაზე, მოითხოვდა საერთაშორისო კონვენენციის მოწვევას ყველა დაინტერესებული სახელმწიფოების

მონაწილეობით და გაეროს მულტივე სახელმწიფოებთან ერთად და ამ მიმართულებით არა ერთი შეხვედრა მოეწყო როგორც არაბულ ქვეყნებთან, ასევე ისრაელთან. იტალიამ დაემო ისრაელის ავიაციის თავდასხმა ტუნისზე /1984 წლის ოქტომბერში/ და ერაყის ატომურ სადგურზე და ა.შ.

არაბულ ქვეყნებზე, მაგალითად 1984, წლისათვის, მოდიოდა იტალიის დახმარების 23% განვითარებადი ქვეყნებისადმი-50 მილიარდი ლირა, რომელიც განაწილებული იყო ეგვიპტეზე, სუდანზე, ჩრდილოეთ იემენზე, ტუნისზე, მაროკოზე, ჩორდანიასა და ლიბანზე. ფაქტიურად ეს იყო შეღავათიანი სესხები, რომელიც გათვალისწინებული იყო იტალიის საქონლისათვის. მომდევნო წლებში ეს შეღავათიანი სესხები კიდევ უფრო გაიზარდა. მაგალითად, 1990 წლისათვის იგი შეადგენდა 80 მილიარდ ლირას.

(იტალია ანვითარებდა ურთიერთობას აზიის სხვა ქვეყნებთანაც, განსაკუთრებით იაპონიასთან. ფართო სავაჭრო და ეკონომიკური ურთიერთობა დაამყარა იტალიამ აფრიკისა და ლათინური ამერიკის ქვეყნებთან. ამ ურთიერთობის ძირითადი მიზანი იყო იტალიის დანტერესება თავისი სამრეწველო საქონლის ფართო გატანით, საჭირო ნედლეულის მიღებით და თავისი გავლენის გაზრდით ამ ქვეყნებში.

იტალიამ მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა საერთაშორისო დამბულობის შენელებში. იგი მონაწილეობდა 1975 წ. პელსინკის თათბირში და ხელი მოაწერა მის დასკვნით აქტს. (იტალია მნიშვნელოვნად ანვითარებდა ურთიერთხელსაყრელ თანამშრომლობას საბჭოთა კავშირთან. 1975 წელს საბჭოთა კავშირმა და იტალიამ ხელი მოაწერეს შეთანხმებას თანამშრომლობის შესახებ გარემოს დაცვის დარგში. 1975 წელს იტალიის პრეზიდენტი ჯ. ლეონე ვიზიტით იყო მოსკოვში, სადაც ხელი მოაწერა საბჭოთა კავშირ-იტალიის დეკლარაციას და აგრეთვე შეთანხმებას 1975-1979 წლებში ეკონომიკური თანამშრომლობის შესახებ. 1979 წლის დეკემბერში ორივე მხარემ ხელი მოაწერა ახალ შეთანხმებას 1980-1985 წლებში ეკონომიკური თანამშრომლობის შესახებ ხანგრძლივადიანი პროგრამის ოქმს სსრ კავშირსა და იტალიას. შორის ეკონომიკური და სამრეწველო თანამშრომლობის გაღრმავების შესახებ. მაგრამ საბჭოთა ჯარების ავღანეთში შეყვანასთან დაკავშირებით იტალიამ ბოიკოტი გამოუცხადა მოსკოვის ოლიმპიადამ-80-ს, მკვეთრად შეკვეცა ვაჭრობა და

საერთოდ ეკონომიკური ურთიერთობა საბჭოთა კავშირთან, ფაქტიურად უარი თქვა საბჭოთა კავშირთან ახალ საკრედიტო შეთანხმებაზე. იტალია მონაწილეობდა პოლონეთის წინააღმდეგ მიმართულ სანქციებში აქ სააღყო მდგომარეობის შემოღებისა და ოპოზიციური ძალების დაპატიმრების გამოქ

1982 წლის დეკემბერში იტალიის მთავრობამ ყალბი ბრალდება წაუყენა ბულგარელ მოქალაქეს ს. ანტონოვს; რომელიც მუშაობდა რომში საავიაციო კომპანია "ბალკანში". 1985 წელს რომში დაიწყო პროცესი "ანტონოვის საქმესთან" დაკავშირებით. მაგრამ სანტონოვი გამართლებულ და განთავისუფლებულ იქნა.

80-იან წლებში, განსაკუთრებით მის მეორე ნახევარში იტალიის კერძო ფირმები ანვითარებდნენ ეკონომიკურ და მეცნიერულ-ტექნიკურ თანამშრომლობას საბჭოთა კავშირთან. 1980 წელს კონცერნ "მონტედისონსა" და საბჭოთა სავაჭრო ორგანიზაციების შორის დაიდო გენერალური შეთანხმება საკომპენსაციო საფუძველზე 6 წლის ვადით საბჭოთა კავშირში ქიმიური ქარხნის მშენებლობისა და ქიმიური საქონლის ურთიერთმიწოდებაზე. იტალიის საქმიანი წრეები მონაწილეობდნენ გაზსადენ დასავლეთ ციმბირის - სსრ კავშირის დასავლეთ საზღვრებამდე მშენებლობაში.

1984 წლის აპრილში მოსკოვში იტალიის სავაჭრო საქმეთა მინისტრის ჯ. ანდრეოტის ვიზიტის დროს სსრ კავშირში ხელი მოაწერეს შეთანხმებას იტალიასა და საბჭოთა კავშირს შორის ხანგრძლივადიანი პროგრამის საფუძველზე 1900 წლამდე ეკონომიკური, სამრეწველო და ტექნიკური თანამშრომლობის შესახებ.

1987 წლისათვის სავაჭრო ბრუნვა ორივე ქვეყანას შორის შეადგენდა თითქმის 3,5 მილიარდ მანეთს /1986 წ. -3 მილიარდზე ცოტა მეტს/.

ეკონომიკურ თანამშრომლობასთან ერთად ვითარდებოდა პოლიტიკური ურთიერთობა იტალიასა და საბჭოთა კავშირს შორის.) 1984 წლის სექტემბერში ნიუ-იორკში მოეწყო სავაჭრო საქმეთა მინისტრების ჯ. ანდრეოტისა და ა. გრომიკოს შეხვედრა, სადაც განიხილეს საკვანძო საერთაშორისო საკითხები. 1985 წელს მოეწყო ა. გრომიკოს ვიზიტი რომში და მოლაპარაკება ბ. კრავსისთან და ჯ. ანდრეოტისთან, მაისში კი ბ. კრავსისა და ჯ. ანდრეოტის ვიზიტი მოსკოვში, სადაც მოლაპარაკების დროს ორივე მხარემ აღიარა რომ "დაძაბულობის შენელებისათვის დიდი მნიშვნელობა ექნება ვამალე-

ბული შეიარაღების შეჩერებას". 1985 წლის აგვისტოში ხელი მოაწერეს ერთ-ერთ უდიდეს შეთანხმებას იტალია-საბჭოთა კავშირის ურთიერთობაში ქალაქ ვოლესკში მიღების ქარსნის მშენებლობის შესახებ.

იტალიასა და საბჭოთა კავშირს შორის 80-იან წლების მეორე ნახევარში მუდმივი პოლიტიკური კონსულტაციის დამყარდა და ხდებოდა აზრთა გაზიარება უმნიშვნელოვანეს საერთაშორისო საკითხებზე. ჩ. ანდრეოტის ვიზიტის დროს /1987 წ./ მოსკოვში და მ. გორბაჩოვთან და ე. შევარდნაძესთან შეხვედრის დროს ვაშინგტონში აზრი გამოთქვეს, რომ გადაუდებლად გადაეწყვიტათ ბირთვული იარაღის მკვეთრად შემცირებისა და ქიმიური იარაღის აკრძალვის საკითხები. იტალია მიესალმა აშშ-სა და საბჭოთა კავშირს შორის დადებულ ხელშეკრულებას საშუალო და ნაკლები სიშორის რაკეტების ლიკვიდაციის შესახებ. 1988 წლის ოქტომბერში მოსკოვში ვიზიტით იყო იტალიის პრემიერ-მინისტრი ჩ. დე' მიტა და მისი კაბინეტის რვა მინისტრი, რომლის დროსაც ხელი მოაწერეს შეთანხმებას თანამშრომლობის შესახებ კოსმოსის კვლევის საქმეში და კოსმოსის მშვიდობიანი მიზნებისათვის გამოყენების შესახებ, აგრეთვე შეთანხმებას იტალიური ბანკების მიერ სსრკ საგარეო ეკონომიკური ბანკისათვის კრედიტის მიცემის შესახებ.

1990 წლის ზაფხულში მ. ს. გორბაჩოვი ვიზიტით იყო რომში /ეს უკვე მეორე ვიზიტია იტალიასა და ვატიკანში/. აღსანიშნავია, რომ იტალიამ ესპანეთთან და საფრანგეთთან ერთად თავისი წვლილი შეიტანა არაოფიციალური "მარშალის გეგმის" რეალიზაციაში საბჭოთა კავშირის მიმართ. დაიღო შეთანხმება სსრ კავშირისათვის კომერციული კრედიტის მიცემაზე 1 მილიარდი დოლარის ოდენობით და კიდევ 2 მილიარდი დოლარის სესხის მიცემაზე წლინაპვერის განმავლობაში უპირველეს ყოვლისა მანქანებისა და მოწყობილობების მიწოდებისათვის საბჭოთა კავშირისათვის და აგრეთვე ხანგრძლივი გამოყენების სამომხმარებლო საქონლის, ქიმიური პროდუქციის და ქსოვილების საფასურის გადახდისათვის.

მ. ს. გორბაჩოვის ვიზიტის დროს იტალიაში ხელი მოაწერეს ხელშეკრულებას იტალიასა და საბჭოთა კავშირს შორის მეგობრობისა და თანამშრომლობის შესახებ. ხელშეკრულება ითვალისწინებს ორი ქვეყნის უმაღლესი ხელმძღვანელებს შორის, იტალიისა და საბჭოთა კავშირს შორის პირდაპირი კავშირის დამყარებას — "კრემლი-პალაცო

კიჯი". მ. ს. გორბაჩოვს იტალიაში ყოფნის დროს გადასცეს საერთა-
შორისო პრემია "ფუჯი" მისი "პოლიტიკური და საზოგადოებრივი
მოღვაწეობის გამო" რომელიც, როგორც აღნიშნულია ეიურის
გადაწყვეტილებაში, მ. ს. გორბაჩოვს მიენიჭა "ადამიანის უფლებების დამ-
კვიდრების ჰრძოლისათვის".

დიდი ბრიტანეთი 70-იან წლებს
მეორე ნახევრიდან და 80-იან წლებში
საზინაო პოლიტიკა

ეკონომიკური მდგომარეობა. ინგლისი ამ პერიოდ-
შიც მაღალგანვითარებულ ინდუსტრიულ სახელმწიფოდ რჩებოდა
ინტენსიური სოფლის მეურნეობით. 1984 წლისათვის მას მეხუთე
ადგილი ეკავა კაპიტალისტურ სამყაროში სამრეწველო პროდუქციის
წარმოების საერთო მოცულობით /აშშ-ს, იაპონიის, გერმანიის და სა-
ფრანგეთის შემდეგ/. მრეწველობა იძლევა საერთო ეროვნული პრო-
დუქტის 50% და ექსპორტის 90%-ს. 1984 წელს დიდ ბრიტანეთზე
მოდიოდა კაპიტალისტური სამყაროს სამრეწველო წარმოების 4,5%
/1938 წ. -12,5%, 1960 წელს -8,3%/ (წამყვანი დარგებია: დაზგათმშენე-
ბლობის, ელექტრონიკის, საავიაციო, ჰიმური, საავტომობილო.
მაღალგანვითარებულ მთლიანად მექანიზებულ სოფლის მეურნეობას
ემსახურება 600 ათასი კაცი. ე. ი. მოსახლეობის 1,6%. სოფლის მო-
სახლეობა თითქმის მთლიანად აკმაყოფილებს ქვეყანას ძირითადი
პროდუქტებით. წამყვანი დარგებია: ხორცისა და რძის, მეცხოვე-
ლეობა, მებალეობა. მიწა მემამულეების ხელშია და იჯარით აძლევენ
ფერმერებს.)

(დიდი ბრიტანეთი კვლავ რჩება ერთა თანამეგობრობის ქვეყნად.
რომელშიც შედის მისი ყოფილი კოლონიები, დღეისათვის კი 49 და-
მოუვიღებელი სახელმწიფო და 12 კოლონიური და დამოკიდებული,
ძირითადად კუნძულები) მართალია ომის შემდეგ დიდი ბრიტანეთის
პოზიციები მნიშვნელოვნად დასუსტდა, მაგრამ იგი კვლავ რჩება
მსოფლიოს წამყვან კაპიტალისტურ სახელმწიფოდ. ინარჩუნებს
ძლიერ ეკონომიკურ და სამხედრო პოლიტიკურ პოზიციებს
მსოფლიო კაპიტალიზმის სისტემაში.

(70-იან წლებში ინგლისის ეკონომიკაში მოხდა სერიოზული
დაცემა, მაგრამ 70-იანი წლების მეორე ნახევარში ინგლისის

ეკონომიკა გამოვიდა კრიზისული მდგომარეობიდან.) 1977 წელს დაიწყო ფინანსური მდგომარეობის გამოსწორება. 1973 წლის კრიზისამდელ დონეს ინგლისის ეკონომიკამ მხოლოდ 1978 წლის დამდეგს მიიღწია, (მაგრამ 70-80-იანი წლების მიჯნაზე ინგლისის ეკონომიკა კვლავ ახალი სიძნელეების წინაშე აღმოჩნდა. განსაკუთრებით მძიმე მდგომარეობაში აღმოჩნდა ქვანახშირის, ფილაფისა და საავტომობილო მრეწველობა. მაგრამ მრეწველობის ახალ დარგებს — ნავთობისა და გაზის მრეწველობას სიძნელეები არ შეხებია და პირიქით, ეს დარგები ვითარდებოდა. 1979 წელს ინგლისმა ჩრდილოეთის ზღვაში მოიპოვა 75 მილიონი ტონა ნავთობი, რაც მთლიანად აკმაყოფილებდა ქვეყნის მოთხოვნებს სპეცილისტების აზრით ჩრდილოეთის ზღვაში არსებული ნავთობის საბადოები მოვლი მსოფლიოს ნავთობის საბადოების 3% შეადგენს. 1981 წლის მაისისათვის სამრეწველო წარმოება კრიზისამდელ პერიოდთან შედარებით თითქმის 18%-ით დაეცა, ხოლო საერთო ეროვნული პროდუქტი კი 7,5%-ით. განსაკუთრებით დაზარალდა დამამუშავებელი მრეწველობა, კერძოდ, შავი მეტალურგია, ქიმიური, საავტომობილო, გემთმშენებლობა, სავეტიკრო მრეწველობა. მაგრამ დაზარალდა აგრეთვე მომპოვებელი დარგები, ნავთობის, ქვანახშირის. (კრიზისის დროს ძლიერად გამოვლინდა ინფლაცია, გაიზარდა ფასები; 1983 წ. უმუშევრობამ 3 მილიონამდე მიიღწია. კრიზისის მოკვდა დეპრესია, რომელიც გაგრძელდა 1983 წლამდე, რის შემდეგ დაიწყო წარმოების გამოცოცხლება განსაკუთრებით ნავთობის მრეწველობაში. კრიზისის შემდგომ პერიოდში დაიწყო მანამდე არნახული მასშტაბებით სამრეწველო და სავაჭრო კომპანიების გაერთიანება, რომელიც 1984 წლისათვის 500-მდე სამრეწველო და სავაჭრო კომპანიას შეეხო. დიდი ბრიტანეთი ამავე დროს 20-იან წლებშიც კვლავ რჩებოდა საზღვარგარეთ, უპირატესად თანამეგობრობაში, შემავალ ქვეყნებში კაპიტალის უდიდეს დაბანდების ქვეყნად.) მავალითად, მარტო 1979 წლიდან 1984 წლამდე დიდი ბრიტანეთიდან გატანილ იქნა 50 მილიარდი გირვანქა სტერლინგი. კრიზისსა და მის შემდგომ პერიოდში, 1979 წლიდან 1984 წლამდე ბრიტანეთის კომპანიებმა გაზარდეს თავისი აქტივები აშშ-ში 18,5 მილიარდი დოლარიდან 32,5 მილიარდ დოლარამდე. ამავე დროს ამერიკის, დასავლეთ გერმანიის და იაპონიის მონოპოლიები ვაძლიერებით იქრებიან არა მარტო თანამეგობრობის ქვეყნებში, არამედ თვით მეტროპოლიაში და იკავებენ იქ მტკიცე პოზიციას. მარტო

1979 და 1984 წლამდე უცხოური ინვესტიციები ქვეყნის ეკონომიკაში შეადგენდა 22 მილიარდ გირვანქა სტერლინგს.

(80-იან წლებში დიდი ბრიტანეთის ეკონომიკისათვის დამახასიათებელი იყო სტრუქტურული გარდაქმნები. მონოპოლიები ფართოდ ნერგავენ წარმოებაში, ასევე ტექნოლოგიას კონსერვატორული მთავრობის ეკონომიკური პოლიტიკის თავისებურება ამ დროისათვის ხასიათდებოდა უპირატესად კერძო ბიზნესის წახალისებით, სახელმწიფოს პირდაპირი მონაწილეობის შეკვეცით ეკონომიკაში და ადრენაციონალიზებული საწარმოების დენაციონალიზაციით (ე. ი. კერძო კაპიტალისათვის გადაცემით.)

დიდი ბრიტანეთის ექსპორტის ღირებულება, მაგალითად, 1984 წლისათვის შეადგენდა 70 მილიარდამდე, იმპორტისა - 66,5 მილიარდ გირვანქა სტერლინგს, რაც ძირითადად მოდიოდა თანამეგობრობისა და "საერთო ბაზრის" ქვეყნებზე. იზრდება /34%-ით/ აგრეთვე ინგლისის საქონლის შეტანა აშშ-ში. სოციალისტურ ქვეყნებზე მოდიოდა /1988 წლისათვის/ ექსპორტის 2,3%, იმპორტის-2,6%.

კონსერვატორული და ლეიბორისტული პარტიების მთავრობები 1970-1979 წწ.

კონსერვატორული მთავრობის საშინაო და საგარეო პოლიტიკა 1970-1974 წწ.

1970 წლის 17 ივნისს ლეიბორისტებმა პარლამენტის რიგგარეშე არჩევნები დანიშნეს და დამარცხდნენ, კონსერვატორებმა გაიმარჯვეს და შეიქმნა ამ პარტიის მაშინდელი ლიდერის ედვარდ ჰიტის მთავრობა. ამ მთავრობის დროს, 1973 წლის 1 იანვრიდან ინგლისი "საერთო ბაზრის" წევრი გახდა. კონსერვატორები უპირატესობას აძლევდნენ კერძო კაპიტალისტური სექტორის განვითარებას და იწყეს სახელმწიფო საწარმოების კერძო კაპიტალისათვის გაყიდვა, ან რიგი საწარმოების დახურვა არარენტაბელური წარმოების გამო. მაგალითად, მთავრობამ განიზრახა გლახგოსთან მდებარე გემთმშენებლობის ხუთი ქარხნის დახურვა, სადაც ათასობით მუშა მუშაობდა, რასაც მუშებმა უპასუხეს გაფიცვის გამოცხადებით და ხელი შეუშალეს მთავრობის გადაწყვეტილებას. 1972 წლის დამდეგს გაიფიცა 280 ათასი შემელაროელი მუშა, რომელნიც გამოვიდნენ მალაროების დახურვის წინააღმდეგ. 1972 წლის აპრილში გაიფიცა 200 ათასი რკინიგზელი.

კონსერვატორული მთავრობის მიერ გამოცხადებულ "ზელფასების გაყინვის" კურსს მოჰყვა მრავალრიცხოვანი გაფიცვები არა მარტო მუშებისა, არამედ აგრეთვე მასწავლებლების, სტუდენტების, ფოსტის მუშების, მედიცინის მუშაკებისა და ა. შ. კლასთა ბრძოლის გაზრდის საპასუხოდ ე. პიტის მთავრობამ 1973 წლის შემოდგომაზე ქვეყანაში შემოიღო საგანგებო მდგომარეობა. 1974 წლის 1 იანვრიდან საწარმოების დიდი ნაწილი სამკვირიან სამუშოზე იქნა გადაყვანილი. ამის შედეგი ის იყო, რომ სამრეწველო პროდუქციის წარმოება 30%-ით დაეცა და მკვეთრად გაიზარდა უმუშევართა რაოდენობა. კონსერვატორების აშკარად გამოკვეთილმა ანტიმუშურმა პოლიტიკამ ამ მთავრობის გავლენის დაცემა გამოიწვია და (1974 წლის 23 თებერვალში ჩატარებული არჩევნების დროს წარმატებას ლეიბორისტურმა პარტიამ მიაღწია.

კონსერვატორების საგარეო პოლიტიკა. ე. პიტის საგარეო პოლიტიკამ გამოკვეთილად მიიღო პროამერიკული ხასიათი. კონსერვატორები მხარს უჭერდნენ აშშ-ს აგრესიას ინდოჩინეთში, ამასთანავე, 70-იან წლებში დაწყებული საერთო დაძაბულობის შეწყობასთან დაკავშირებით, კონსერვატორებმა გააუმჯობესეს ურთიერთობა საბჭოთა კავშირთან, რომელთანაც 1971 წლის იანვარში დაიდო შეთანხმება მეცნიერების, განათლებისა და კულტურის დარგში თანამშრომლობის შესახებ 1971-1973 წლებში. 1973 წლის ბოლოს მოსკოვში ჩამოვიდა საგარეო საქმეთა მინისტრი ა. დუგლას-ჯიუმი.)

ლეიბორისტული მთავრობის საშინაო და საგარეო პოლიტიკა /1974-1979 წწ./ საშინაო პოლიტიკა

ლეიბორისტების წინასაარჩევნო პროგრამა დაპირებას იძლეოდა, რომ გამარჯვების შემთხვევაში თავისი კონტროლის ქვეშ აიღებდა კაპიტალის 51%, რომელიც ნავთობის მრეწველობაში იყო დაბანდებული, განახორციელებდა გემთმშენებლობისა და საავიაციო მრეწველობის ნაციონალიზაციას და შექმნიდა ეროვნული მრეწველობის სამმართველოს, რომელიც მთავრობის დავალებით შეისყიდდა კერძო აქციებს. მაგრამ ლეიბორისტების ეს დაპირება და მთავრობის პოლიტიკა უკან გადადგმული ნაბიჯი იყო.) 1973 წელს ამ პარტიის კონფერენციაზე მიღებულ "ლეიბორისტული პროგრამა

ბრიტანეთისათვის" ითვალისწინებდა -25 უმსხვილესი დამმუშავებელი მრეწველობის მონოპოლიის ნაციონალიზაციას.

(1974 წ. 28 თებერვალს ჩატარებული რიგგარეშე არჩევნების დროს, ლეიბორისტებმა 635 ადგილიდან 301 ადგილი მიიღეს პარლამენტში, ხოლო კონსერვატორებმა კი - 296.

1974 წ. მარტში შეიქმნა ლეიბორისტური მთავრობა ჰ. ვილსონის მეთაურობით. ამ მთავრობამ დააკმაყოფილა სამთომადნო მუშების მოთხოვნები და 20%-ით გაუზარდა მათ ხელფასები და ორკვირიანის ნაცვლად სამკვირიანი ფასიანი შვებულება შემოიღო მათთვის. მაგრამ ლეიბორისტების მიერ რიგი სოციალური ღონისძიებების განხორციელება პარლამენტში აწყდებოდა წინააღმდეგობას, სადაც ლეიბორისტებს არ ჰქონდათ მტკიცე უმრავლესობა. ამიტომ, 1974 წლის 10 ოქტომბერს ლეიბორისტებმა რიგგარეშე არჩევნები ჩაატარეს და მიიღეს მტკიცე უმრავლესობა. ლეიბორისტებმა მიიღეს 319, კონსერვატორებმა - 276, ლიბერალებმა კი - 13 დეპუტატის ადგილი.

ამის შემდეგ ლეიბორისტებმა უფრო აქტიური ღონისძიებები განახორციელეს ინფლაციის წინააღმდეგ, მიიღწიეს ეკონომიკის გამორკობლებას) გააუქმეს კონსერვატორების მიერ შემოღებული საგანგებო კანონი "მრეწველობისადმი დამოკიდებულების შესახებ", გაჭრდეს პენსიები და უმუშევრების დახმარებები, ერთი წლით "გაყინეს" ბინის გადასახადის გაზრდა. ამავე დროს ლეიბორისტებმა გააარდეს ფასები გაზსა და ელექტროენერგიაზე; გაიზარდა საშემოსავლო არაპირდაპირი გადასახადები, უშეამციარეს სახელმწიფო სუბსიდიები სასურსათო საქონელზე, საბინაო მშენებლობაზე. (1975 წლის ივლისში განხორციელდა ანტიინფლაციური ღონისძიებები, რომელნიც ზღუდავდა ხელფასების ზრდას, მაგრამ არ ითვალისწინებდა რაიმე ღონისძიებებს ფასების ზრდის საქმეში) 1975 წელს ჩატარდა რეფერენდუმი ინგლისის "საერთო ბაზარში" მონაწილეობის საკითხზე. საყურადღებოა, რომ (1975 წლის 26 აპრილს შემდგარმა ლეიბორისტული პარტიის კონფერენციის მონაწილეობის უმრავლესობამ მოითხოვა ინგლისის გამოსვლა "საერთო ბაზრიდან")

საყურადღებოა, რომ მთელი 1974 წლის განმავლობაში და 1975 წლის დამდეგს ინგლისის მთავრობა მოლაპარაკებას აწარმოებდა "საერთო ბაზრის" კომისიასთან ინგლისის ამ ორგანიზაციაზე ყოფნის პირობების შესახებ. ეს მოლაპარაკება დასრულდა 1975 წლის 10-11

მარტს ლუბლინში "საერთო ბაზრის" ქვეყნების მთავრობების შეხვედრით, რომლის დროსაც ინგლისმა იმას მიაღწია, რომ შეამცირა თავისი შესატანი გაერთიანების ბიუჯეტში. გარდა ამისა, უფლება მიიღო ერთა თანამშრომლობის ზოგიერთი ქვეყნიდან და ახალ ხელანდიდან ევროპის გაერთიანებაში რძის პროდუქტების განსაზღვრული რაოდენობის და შაქრის შეტანაზე, აგრეთვე ზოგიერთი სასურსათო საქონლის ფასების სუბსიდირებაზე და ფერმერული მეურნეობის ნაწილისათვის ფინანსური დახმარების გაწევაზე. მთავრობამ ისეთნაირად დაახსიათა ისინი ხალხის წინაშე, როგორც დიდი მცდევეა და მოუწოდა ხალხს ხმა მიეცათ ინგლისის "საერთო ბაზარში" დარჩენისათვის.

("საერთო ბაზარში" ინგლისის დარჩენის წინააღმდეგ გამოდიოდნენ კომუნისტები, პროფკავშირთა მოძრაობის დიდი ნაწილი, თვით მთავრობაშიც კი არ იყო ერთსულოვნება ამ საკითხზე. კაბინეტის 7 წევრი 23-დან წინააღმდეგი იყო ინგლისის "საერთო ბაზარში" დარჩენისა. განხეთქილება მოხდა პარლამენტის ლეიბორისტულ ფრაქციამითითების ნახევარი მოითხოვდა "საერთო ბაზრიდან" გამოსვლას.

(1975 წლის 5 ივნისში შემდგარ რეფერენდუმზე მონაწილეთა 67,2%-მა მოითხოვა ინგლისის "საერთო ბაზარში" დარჩენა, ხოლო 32,8%-მა კი მოითხოვა "საერთო ბაზრიდან" გამოსვლა) მსხვილმა ბურჟუაზიამ, კონსერვატორებმა, ლიბერალებმა, მემარჯვენე ლეიბორისტებმა მოითხოვეს ინგლისის "საერთო ბაზარში" დარჩენა.

(მაგრამ პ. ვილსონის ყოველგვარი ცდა, რომ მიეღწია ქვეყნის ეკონომიკის მკვეთრად ამაღლებისათვის, უშედეგოდ დასრულდა, რის გამოც იგი 1976 წლის მარტში გადადგა როგორც მთავრობის, ასევე პარტიის ხელმძღვანელობიდან. 5 აპრილს მთავრობას სათავეში ჩაუდგა პარტიის ახალი ლიდერი ჯ. კალაგანი. ახალი მთავრობა ქვეყნის ფინანსების გამოჯანსაღებას საზღვარგარეთის სესხებისა და "ხელფასების გაყენის" გზით ცდილობდა, რაც ხალხის საერთო უკმაყოფილებას იწვევდა. ქვეყანა მოიცვა ძლიერმა გაფიცებებმა. თვით ლეიბორისტული პარტიის შიგნით თავის იონა ფრაქციულმა ბრძოლამ მემარჯვენე და მემარცხენე ძალებს შორის ამას ზედ დაერთო ოლსტერში მიმდინარე მწვავე ბრძოლა. იზრდებოდა ტერორისტული აქტები ირლანდიის რესპუბლიკური არმიის ექსტრემისტული ელემენტებისაგან. ამის საპასუხოდ ლეიბორისტებმა გააძლიერეს რეპრე-

სიები ოლსტერში. ამასთანავე თავი წამოიყენა რეაქციულმა ძალებმა, პროფაშისტულმა ელემენტებმა, რომელთაც შექმნეს რასისტული ორგანიზაცია "ეროვნული ფრონტის" სახელწოდებით და ქვეყანაში გაშალეს ბრძოლა ლოზუნგით "გააძვეთ ფერადკანიანი მცხოვრებნი ინგლისიდან!". ეს ლოზუნგი მიმართული იყო ინგლისში ომის შემდეგ ჩამოსახლებულ 2 მილიონამდე ფერადკანიანის წინააღმდეგ. რასისტებმა 1977 წლის 13 აგვისტოს მოაწვეეს მსკლელობა ლონდონზე, სადაც მოხდა შეტაკება — 200-ზე მეტი კაცი დააზარადრეს და 100 კაცზე მეტი შეტაკების დროს დაიჭრა. ორი დღის შემდეგ რასისტებმა კიდევ ერთი შეტაკება მოაწყვეს. ამის საპასუხოდ ქვეყნის დემოკრატიულმა ძალებმა შექმნეს ანტინაციისტური ლიგა. რომელშიც 100-მდე პროფკავშირი გაერთიანდა და რიგი ანტირასისტული მანიფესტაციი მოაწყო ლონდონში და სხვა ქალაქებში.

წესთ მწვავე ვითარებაში, 1979 წლის 3 მაისს ინგლისში ჩატარდა მორიგი საპარლამენტო არჩევნები, რომელმაც გამარჯვება კონსერვატორებს მოუტანა.

ლიბერლისტების საბარაო კოლიტივა

ლიბერლისტულმა მთავრობამ მხარი დაუჭირა უშიშროებისა და თანამშრომლობის საერთო ევროპული თათბირის მოწვევას ჯელსინკში. ინგლისის დელეგაციას სათავეში ედგა პ. ვილსონი. ლიბერლისტების დროს მნიშვნელოვნად გაფართოვდა ინგლის-საბჭოთა კავშირის ურთიერთობა) ვაქრობის, ეკონომიკის, მეცნიერების, ტექნიკისა და კულტურის დარგებში. პ. ვილსონი გამოვიდა დასავლეთსა და აღმოსავლეთს შორის დაძაბულობის შენელებისა და ორ სისტემას შორის ურთიერთობის გაუმჯობესების მომხრედ.

(1974 წლის მაისში ლონდონში ორივე მხარემ ხელი მოაწერა შეთანხმებას 10 წლის ვადით ინგლისსა და სსრ კავშირს შორის ეკონომიკური, მეცნიერულ-ტექნიკური და სამრეწველო თანამშრომლობის შესახებ.

1974 წლის თებერვალში, შვიდწლიანი შესვენების შემდეგ საბჭოთა კავშირში ვიზიტით იყო პრემიერ-მინისტრი პ. ვილსონი) მოლაპარაკებების შედეგად ორივე მხარემ ხელი მოაწერა უმნიშვნელოვანეს ლოკუმენტებს: ერთობლივ საბჭოთა კავშირ-ინგლისის განცხადებას. საბჭოთა კავშირ-ინგლისის ოქმს კონსულტაციების შესახებ, ერთობლივ დეკლარაციას ბირთვული იარაღის გაუერყვებლობაზე.

ხანგრძლივადიან პროგრამას თანამშრომლობის განვითარების შესახებ ეკონომიკისა და მრეწველობის დარგში, პროგრამას თანამშრომლობაზე მეცნიერებისა და ტექნიკის დარგში 10 წლის ვადით, შეთანხმებას თანამშრომლობის შესახებ მედიცინის მეცნიერებისა და ჭანმრთელობის დარგში. ამ დოკუმენტებმა ხანგრძლივადიანი თანამშრომლობის მყარი საფუძველი შექმნეს ამ ორი ქვეყნის კონსტრუქციული, ყოველმხრივი თანამშრომლობის განვითარებისათვის. 1977 წლის ოქტომბერში მოსკოვში ვიზიტით ჩამოვიდა საგარეო საქმეთა მინისტრი დ. ოუენი, რომლის დროსაც ხელმოწერილ იქნა საბჭოთა კავშირ-ინგლისის შეთანხმება ომის შემთხვევით აღმოცენების თავიდან აცილების შესახებ.

(გაფართოვდა ინგლისის თანამშრომლობა სხვა სოციალისტურ ქვეყნებთან.

ახლო აღმოსავლეთში ინგლისის კარგი ურთიერთობა პქანდა დამყარებული ისრაელთან და ზოგიერთ კონსერვატორულ არაბულ სახელმწიფოებთან.) ლეიბორისტები მხარს უჭერდნენ ახლო აღმოსავლეთის საკითხის ამერიკელების მიერ წამოყენებულ კონფლიქტის სებარატისტული გზით მოგვარებას. ლეიბორისტები სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკის და როდესიისადმი ახორციელებდნენ კომპრომისის კურსს.

1975 წლის ბოლოს გამწვავდა ურთიერთობა ინგლისსა და ისლანდიას შორის იმის გამო, რომ ლონდონმა უარი თქვა ეცნო ისლანდიის მთავრობის მიერ გამოცხადებულ თევზჭერის 200 მილის ზოლი: საქმე ამ ქვეყნების გემების შეტაკებამდეც კი მივიდა. 1976 წლის იანვარში მათ შორის გაიმართა მოლაპარაკება, მაგრამ მან შედეგი ვერ გამოიღო. (1976 წლის თებერვალში კი ისლანდიამ დიპლომატიური ურთიერთობა გაწყვიტა ინგლისთან.

1974 წელს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის უშიშროების საბჭოში ლეიბორისტებმა ვეტო დაადეს გენერალური ასამბლეის რეკომენდაციას გაეროდან სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკის გარიცხვის შესახებ. მაგრამ ხალხის ზეგავლენით ლეიბორისტები იძულებულნი გახდნენ ემბარგო დაედოთ იარაღის მიწოდებაზე სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკისათვის და ჩილესათვის.)

მ. ტეტჩერის მთავრობის
საშინაო და საგარეო პოლიტიკა
მ. ტეტჩერის მთავრობის საშინაო პოლიტიკა

ლიბერალისტული მთავრობის საშინაო და საგარეო პოლიტიკით უკმაყოფილო ამომრჩევლებმა 1979 წლის აპრილში ჩატარებული არჩევნების დროს სმა მისცეს კონსერვატორულ პარტიას) კონსერვატორებმა დიდი უპირატესობით გაიმარჯვეს პარლამენტში. მათ ხმა მისცა 13 მილიონ 700 ათასმა ამომრჩეველმა. ლიბერალისტებს – 8 მილიონმა. კონსერვატორებმა თვითა პალატაში მიიღეს 339 ადგილი. 1979 წლის 4 მაისს შეიქმნა მთავრობა, რომელსაც სათავეში ჩაუდგა მ. ტეტჩერი, მან იწყო შემარჯვენე კონსერვატორული კურსის განხორციელება ქვეყნის შიგნით) ხოლო საგარეო პოლიტიკაში უარი თქვა დაძაბულობის შენელების კურსის განხორციელებაზე. თავისი ეკონომიკური პოლიტიკის საფუძველად გაიხადა მკაცრი მონეტარული კონტეფცია ფულადი მასის შესლუდვისა მიმოქცევაში. (კაპიტალური დაბანდების სტიმულირების მიზნით შეამცირა პირდაპირი გადასახადები მსხვილ შემოსავალზე 3,5 მილიარდი გირვანქა სტერლინგით.

მ. ტეტჩერმა თავის მთავარი ყურადღება შეაჩერა ინფლაციის წინააღმდეგ ბრძოლაზე. ამ მიზნით მან დაიწყო სახელმწიფო ხარჯების შემცირება /შეამცირა 4 მილიარდი/. (გაზარდა არაპირდაპირი გადასახადები 2-ჯერ. დააღვა გამაღებელი შეიარაღების გზას. 1980 წ. მთავრობამ იცვლა შესლუდვა გააუქმა კაპიტალის ექსპორტზე, რომელიც ქვეყანაში 40 წლის განმავლობაში არსებობდა.)

ბანკის სააღრიცხვო განაკვეთი 17 %-მდე გაზარდა. სამხედრო ხარჯები კი 9 მილიარდი გირვანქა სტერლინგიდან 1979/80 საბიუჯეტო წელს გაიზარდა 16 მილიარდამდე 1980/84 წლებში და 18 მილიარდზე მეტად 1985/86 წლებში. ამის გამო მთავრობამ ვერ შესლუდა ინფლაცია და ფასების ზრდა. გარდა ამისა მთავრობა სისტემატურად ახორციელებდა ნავთობის, ფოლადის, ავიაკოსმოსური მრეწველობისა და საპერო ტრანსპორტის დარგების დენაციონალიზაციის კურსს.

მ. ტეტჩერის მთავრობა დაადგა ეკონომიკის ნაციონალიზებული სექტორის სისტემატური შესლუდვის გზას. ცერბო საწარმოებს გადაეცათ ნავთობის კორპორაციების 51%. ავიაკოსმოსური, გემთმშენებლობის, ტრანსპორტის და მრეწველობის სხვა დარგები.

მ. ტეტჩერის მთავრობა აშკარად დაადგა მუშათა კლასის წინააღმდეგ ბრძოლის გზას. 1979 წელს კონსერვატორებმა პარ-

ლამენტში შეიტანეს კანონპროექტი გაფიცული მუშების მიერ პიკეტების დაწყების, უფლებების შეზღუდვის შესახებ. 1980 წელს პარლამენტმა მოიწონა კონსერვატორების მიერ შეტანილი კანონპროექტი "კანონი დასაქმების შესახებ", რომელიც კრძალავდა პიკეტებში იმათ მონაწილეობას, რომელნიც მოცემულ წარმოებაში არ მუშაობდნენ)

კონსერვატორები ავრძელებდნენ დენაციონალიზაციის კურსს. 1982 წლის იანვარში დენაციონალიზებულ იქნა გადაზიდვის ეროვნული კორპორაცია, თებერვალში კი რადიოაპტიური მასალების წარმოების კომპანია, კაპიტრებამულობის კომპანია. (მთავრობა ყოველმხრივ ხელს უწყობდა კერძო კაპიტალს ეკონომიკის სფეროში, რომელიც ადრე სახელმწიფოს მონოპოლიას წარმოადგენდა: კერძო ფირმებმა უფლება მიიღეს კონკურენცია გაეწიათ სახელმწიფო ეროვნული ავტობუსის კორპორაციისათვის, ზრიტანეთის საჰაერო მიმოსვლის კორპორაციისათვის და ა.შ. კერძო ფირმებმა ელექტროსადგურების მშენებლობისა და ფლობის უფლება მიიღეს) მთავრობა ხელს უწყობდა მსხვილბალური სახლების გაყიდვას, კერძო სკოლებისა და მსხვილბალური დაწესებულების შექმნას.

კონსერვატორებმა ეკონომიკაში "ჩაურეველობის" ფილოსოფიის მიუხედავად იწყეს "კონსტრუქტიული ინტერნაციონალიზმის" განხორციელება ქვეყნის სამეურნეო ცხოვრებაში. მრეწველობისათვის ფინანსური მხარდაჭერის მასშტაბები გაიზარდა 1,5 მილიარდიდან 1980/81 ფინანსურ წელს 1,8 მილიარდამდე 1981/82 ფინანსურ წელს. ამავე დროს მთავრობა ეხმარებოდა არა მარტო მომგებიან, არამედ ისეთ წამებთან საწარმოებსაც, როგორცაა ფოლადისა და ქვანახშირის. 1982 წელს შემუშავდა პროგრამა მუშათა დასაქმების შესახებ და ამ მიზნით გამოიყო 1,5 მილიარდი გირვანქა სტერლინგი. ამავე წელს მ. ტეტჩერის მთავრობამ მიაღწია ინფლაციის შემცირებას 12-დან 7%-მდე, რას შედეგად ჰქვანის ფინანსური მდგომარეობა გამოსწორდა. ასევე ერთი წლის განმავლობაში შემცირდა დეფიციტი 1931/82-1982/83 ფინანსურ წელს 13,5 მილიარდიდან 8,8 მილიარდ გირვანქა სტერლინგამდე. ამასთანავე მ. ტეტჩერის მთავრობა ცდილობდა პროფკავშირთა უფლებების შეზღუდვას განსაკუთრებით გაყიდვების ორგანიზაციაში, რაც დიდ ზარალს აყენებდა ქვეყნის ეკონომიკას. 1982 წლის დეკემბერში ძალაში შევიდა კანონი დასაქმების შესახებ, რომლითაც მშრომელთა ბრძოლის მრავალი ტრადიცი-

ჩელი ფორმა უკანონოდ ცხადდებოდა, ამ კანონით მეწარმეს უფლება
ეძლეოდა სასამართლოსთვის მიემართა, თუ იგი მიიჩნევდა, რომ
პროფკავშირის მიკმედება კანონის ფარგლებს სცილდებოდა. თუ
სასამართლო რომელიმე ვაფიცვას უკანონოდ მიიჩნევდა, იგი
დაუყოვნებლივ უნდა შეწყვეტილიყო; წინააღმდეგ შემთხვევაში
პროფკავშირების ხელმძღვანელებმა სასამართლოს გადაეცემოდნენ და
მათ უნდა აენაზღაურებინათ მეწარმისათვის მიუტნებელი ზარალი.
შემთხვევათა გაფიცვის დროს არარეგისტრირებული წარმოების გამო მრავალი
მაღარო დაიხურა.

ქვეყანაში ფართოდებოდა და ძლიერდებოდა მოძრაობა მშვი-
დობის დაცვისათვის, შეიარაღებულ, განსაკუთრებით ბარათული
იარაღის წარმოებისა და სარაკეტო პოლიგონების შექმნის წი-
ნააღმდეგ. ამერიკის-სამხედრო ბაზების გარშემო ინგლისში ჩერ კიდეც
1981 წელს 10-ზე მეტი "მშვიდობის ბანაკი" აღმოცენდა, შემდეგ წლე-
ბში კი იგი უფრო იზრდებოდა. განსაკუთრებით ცნობილი გახდა
ქალების მიერ შექმნილი ბანაკები ამერიკულ ბაზასთან გრინემ-
კომპონთან, სადაც (1983 წლის 2 აპრილს შედგა მშვიდობის მომხრეთა
100-ათასიანი დემონსტრაცია. ათეულობით მუნიციპალიტეტმა
თავისი რაიონები უბიძგოთა ზონებად გამოაცხადა. ომის საწი-
ნააღმდეგო განცხადებებით, გამოვადნენ ანგლიკანური ეკლესიის
მაღალი ხელმძღვანელებიც. 1983 წლის 9 ნოემბერს კვლავან ჩატარდა
ამერიკული რაკეტების განლაგების წინააღმდეგ საპროტესტო დემონ-
სტრაციები.

ღიუხედავად ყელა სიმკელისა, 1982 წლის მაისში ადგილობრივი
მუნიციპალური ორგანოების არჩევნებში კონსერვატორებმა, ისარგე-
ბლეს რა ლეიბორისტული პარტიის შიგნით გააღებული ფრაქცი-
ული ბრძოლით და დაქსაქსულობით¹ წარმატებას მიაღწიეს და რა-
მოდენიმე ათეული ადგილი წაართვეს თავის მეტოქეებს) კონსერვა-
ტორების წარმატება იმითაც აიხსნება, რომ "ინგლისის იარაღის" გა-
მარჯვებასთან დაკავშირებით არგენტინაზე 1982 წ. 12 ოქტომბერს
ლონდონში შედგა "გამარჯვების" აღლუმი, რომლის დროსაც მასო-
ბრივი ინფორმაციის საშუალებები მტუტქერს აცხადებდნენ როგორც

¹ 1951 წ. ლეიბორისტულ პარტიაში მოხდა განხეთქილება. პარტია-
დან გამოვიდა საკმაოდ დიდი ჯგუფი, რომელმაც შექმნა სოციალ-
დემოკრატიული პარტია და გაერთიანდა ალიანსში ლიბერალებთან. მათ
უარი თქვა ცენტრისტული ხასიათის პარტიაში გაერთიანებაზე

“ასალი ტიპის პოლიტიკურ მოღვაწეს”. მის დამსახურებად მიიჩნევენ ინფლაციის დაცემის, უმუშევრობის შემცირების, ქვეყანაში წესრიგის დამყარების, არგენტინელების წინააღმდეგ კონფლიქტში წარმატების მიღწევას. გარდა ამისა, ამ დროს მკვეთრად გაიზარდა მოსახლეობის სამომხმარებლო ხარჯები, მაგრამ ეს მოხდა მათი ანაბრების შემცირების შედეგად. ინფენსტიციების ზრდის წყალობით გაიზარდა სახელმწიფო საბინაო მშენებლობა 13%, ხოლო კერძო სექტორში კი - 30%-ით. მკვეთრად დაეცა ინფლაციაც. ამავე დროს, მეცნიერულ-ტექნიკური მიღწევების ფართოდ დაწერვის წყალობით წარმოებაში მკვეთრად მცირდება არაკვალიფიციური და საშუალო კვალიფიციური სამუშაო ძალის მოთხოვნა წარმოების სფეროში, რომლის შედეგად იზრდება უმუშევრობა. უმუშევრობა გაიზარდა აგრეთვე რიგი არარენტაბელური წარმოებების ლიკვიდაციის გამო. მაგალითად, 1983 წელს უმუშევართა რაოდენობამ 3,1 მილიონ კაცამდე მიიღწია. მასობრივი უმუშევრობა კი მონოპოლიებმა გამოიყენეს ხელფასის ზრდის შეჩერებისათვის, რომელიც 1983 წლისათვის მხოლოდ 7,8%-ით გაიზარდა, მოგებები კი - 23%-ით. მოგებების ძირითადი ნაწილი მოდიოდა მრეწველობის ისეთ დარგებზე, როგორცაა ნავთობის, ელექტროტექნიკური, აეროკოსმოსური, კავშირგაბმულობა, რომელნიც საშუალოზე მაღალი ტემპებით ვითარდებოდნენ.

კონსერვატორებმა ვადაწყვიტეს ქვეყანაში შექმნილი ვითარებამაღალი კონიუნქტურა, არგენტინასთან ომში გამარჯვების გამო შოვინისტური განწყობილება, ლეობორისტურ პარტიაში მომხდარი განხეთქილება გამოეყენებინათ თავისი წარმატებებისათვის და რიგგარეშე არჩევნები დანიშნეს. არჩევნები შედგა 1983 წლის 9 ივნისს. კონსერვატორებმა მიიღეს 13 მილიონი ამომრჩევლის ხმა და 650-დან 397 დეპუტატის ადგილი /1979 წელს - 399 ადგილი/. ლეობორისტებმა - 8,5 მილიონი ხმა და 209 ადგილი, ლიბერლებისა და სოციალდემოკრატების საარჩევნო ალიანსმა - 23 ადგილი.

მიუხედავად იმისა, რომ მ. ტეტჩერის პოპულარობა არგენტინასთან კონფლიქტის დროს ინგლისის წარმატების გამო ძალზე დიდი იყო, წინააღმდეგობა კონსერვატორულ პარტიაშიც და მთავრობაშიც საბინაო და საგარეო პოლიტიკურ საკითხებზე საკმაოდ მნიშვნელოვან ხასიათს ატარებდა. ამის გამო იყო, რომ (1983 წელს მტეტჩერმა არა ერთხელ მოახდინა გადაჯგუფება კაბინეტის შე-

მადგენლობაში და თავიდან მოიშორა მისი პოლიტიკით უკმაყოფილონი. თავდაცვის მინისტრა მ.პიზლტაინი შეცვალა ჯ. ნოტტამ, საგარეო საქმეთა მინისტრი ფ. პიმიკი — ჯ. ჰაუმი.

1983 წლის ოქტომბერში შემდგარმა კონსერვატორების ყოფილწლიურმა, რივით მე-100-ე კონფერენციამ მხარი დაუჭირა ხელმძღვანელობის მიერ გამოცხადებულ ეკონომიკის სახელმწიფო სექტორის განუზრელად შეკვეცის, სოციალური ხარჯების შემცირების, ანტიპროფკავშირული კანონმდებლობის გაძლიერების და აშშ-ის პოლიტიკისათვის მხარდაჭერის კურსს.

კონსერვატორები ხელსაყრელი პირობების შექმნას ედილობდნენ მონოპოლიების სამეურნეო მოღვაწეობისათვის და მათი კაპიტალური დაბანდებების სტიმულირებისათვის. ამ მიზნით 1985 წელს გადასახადები კორპორაციების მოგებაზე შემცირდა 52%-დან 50%-მდე, 1986/87 საფინანსო წელს კი 35%-ით. გაუქმდა მეწარმეების შესატანი სოციალური დაზღვევის ფონდში, რის წყალობითაც მათ მთავრობამ 6,1 მილიარდიდან 6,6 მილიარდამდე შეუმცირა 1983-85 საფინანსო წლებში ნაციონალიზებული დარგების დაფინანსება. აგრეთვე შეამცირა დაფინანსებები განათლების, მეცნიერების, საბინაო მშენებლობის მიზნებისათვის. ამასთანავე კვლავ იზრდებოდა სამხედრო ხარჯები.

(1984 წ. კონსერვატორებმა კერძო ფირმებს გადასცეს უმსხვილესი და მომგებიანი სახელმწიფო საავტომობილო კომპანია "ბრიტიშ ლეილანდი". 3,9 მილიარდი გირვანქა სტერლინგის რაოდენობის აქციები, რომელიც კავშირგაბმულობის ფირმას "ბრიტიშ ტელეკომს" ეკუთვნოდა, საჯარო ვაჭრობით კერძო ფირმებმა შეიძინეს. 1984 წლისათვის კონსერვატორებმა 13 საწარმო გაყიდეს) 1985 წ. მთავრობამ სახელმწიფო სექტორიდან გაყდა ორი გემთმშენებლობის ფირმა "იაროფი" და "ბრუკერ მერინ შვიპარდი", აეროკოსმოსური კორპორაცია "ბრიტიშ აეროსპეის" 42,4% და ნავთობის კომპანიის "ბროტიოლის" კაპიტალის ნაწილი.

(1984 წ. ქვეყნის შიდა პოლიტიკური ცხოვრების მნიშვნელოვანი მოვლენა იყო მაღაროელთა გაფიცვა. მარტში მაღაროელთა ეროვნული პროფკავშირების მოწოდებით დაიწყო გაფიცვა იმის გამო, რომ ქვანახშირის მრეწველობის ეროვნულმა სამმართველომ განიზრახა 20 არარენტაბელური /174-დან/ მაღაროს დატურვა და როგორც მინიმუმი 20 ათასი /180 ათასიდან/ მუშის დათხოვნა. საქმე

იმაშია, რომ მთავრობამ ამ დროს მიზნად დაისახა ეკონომიკის გა-
ლაქმნა. მთავრობამ 7 ათასი აქტივისტი დააჯავა, აქედან 4 000 კაცი
ციხეში ჩასვა და გაფიცვა უკანონოდ გამოაცხადა, მაგრამ მიუხედავად
ამისა მემსახრეები მაინც აგრძელებდნენ ბრძოლას. გაფიცვა ერთი
წლის განმავლობაში გრძელდებოდა. მასში 186 ათასი კაცი
მონაწილეობდა და 1925 წ. მარტში დასრულდა მუშათა დამარცხე-
ბით. გაფიცვის დროს 11 ათასი მატაროელი სამუშაოდან დაითხოვეს,
7 ათასი პოლიციასთან შეტაკებაში დაიჭრა, რამოდენიმე დააპატიმ-
რეს. მთავრობის წაქეზებით მალაროელთა პროფკავშირებში გათიშვა
მოხდა.

1924 წლის ოქტომბერში ბრაიტონში კონსერვატორთა ყოველ-
წლიური კონფერენციის გახსნის დღეს პრემიერ-მინისტრ მ. ტუტ-
ჩერზე მოეწყო თავდასხმა. სასტუმროში, სადაც ცხოვრობდნენ
დელეგაციები, აფეთქების შედეგად დაიღუპა 5 და დაიჭრა 32 კაცი.
მათ შორის ვაჭრობისა და მრეწველობის მინისტრი ნ. ტებიტი. პასუხ-
ისმცემლობა თავის თავზე აიღეს ირლანდიის რესპუბლიკური არმიის
ექსტრემისტებმა. ჩრდილოეთ ირლანდიაში შეტაკებები პოლიციელე-
ბსა და სამოქალაქო უფლებების მებრძოლებს შორის გრძელდებოდა.
უშედეგოდ დამთავრდა ამ საკითხისადმი მიძღვნილი შეხვედრა ირ-
ლანდიის რესპუბლიკის პრემიერ-მინისტრ გ. ფიტც-ჯერალდსა და მ.
ტუტჩერს შორის. მ. ტუტჩერმა უარყო გ. ფიტც-ჯერალდის პროექტი
ორივე ირლანდიის გაერთიანებისა კონფედერაციაში ან ოლსტერის
ერთობლივი მმართველობის შესახებ. 1925 წ. ნოემბერში ფილსბორში
ხელმოწერილი იქნა ინგლის-ირლანდიის შეთანხმება, რომლითაც
ორივე მთავრობას შეთანხმებულად უნდა ემოქმედა ჩრდილოეთ ირ-
ლანდიაში. მაგრამ ამ შეთანხმების წინააღმდეგ ოლსტერში ორივე
დაჭვეულება ირლანდიელი კათოლიკეები და ინგლისელი პროტესტან-
ტები გამოვიდნენ. 1925 წ. ივნისში მ. ტუტჩერის მთავრობამ დაითხოვა
ჩრდილოეთ ირლანდიის ასამბლეა — არჩევითი ორგანო, რომელიც
მხოლოდ სათათბირო ხმის უფლებებით სარგებლობდა. 1926 წლის
თებერვალში ინგლისის დედოფალს გადაეცა პეტიცია, რომელსაც
ხელს აწერდა 400 ათასი პროტესტანტი და მოითხოვდა ოლსტერში
რეფორმდუმის ჩატარებას 1925 წლის ნოემბრის შეთანხმების
საკითხზე. ამასთან დაკავშირებით ჩრდილოეთ ირლანდიაში სისხ-
ლისმღვრელი შეტაკებები მოხდა მოპირისპირე მხარეებს შორის. გამ-
წყავდა აგრეთვე ურთიერთობა ირლანდიის რესპუბლიკასა და

ინგლისის მთავრობებს შორის) პირველი ბრალს სდებდა მეორეს, რომ იგი არ იცავს ჩრდილოეთ ირლანდიელების მოქალაქეობრივ უფლებებს, ხოლო ინგლისის მთავრობა კი ბრალს სდებდა ირლანდიის რესპუბლიკას იმაში, რომ იგი არღვევს ორ ირლანდიას შორის არსებულ საზღვრებს, კავშირი აქვს მემამბოხეებთან და იარაღს აწვდის მათ.

1987 წლის 11 ივნისს ინგლისში შედგა პარლამენტის მორიგი არჩევნები, რომლის დროსაც კონსერვატორებმა ზედიზედ უკვე მესამე გამარჯვება მოიპოვეს. მათ მიიღეს ამომრჩეველთა ხმების 42,9% /1983 წ. -43,5%/ და 376 ადგილი პარლამენტში) ლეიბორისტებმა მიიღეს ამომრჩეველთა ხმების 32,1% /1983 წ. -28,3% / და მიიღეს 229 ადგილი /ადრე 209/, ალიანსმა მიიღო 22,9% ადრე /26,0%/ და 22 ადგილი /ადრე 23/. ამრიგად, კონსერვატორებმა წინა არჩევნებთან შედარებით უფრო ნაკლები ხმებიც და ადგილებიც მიიღეს პარლამენტში, მაგრამ შეინარჩუნეს იქ ადგილების აბსოლუტური უმრავლესობა. კონსერვატორების წარმატებას რიგი მიზეზებით ხსნიან. განსაზღვრული როლი შეასრულა ბრიტანეთის საზოგადოების სოციალურ სტრუქტურაში კონსერვატორების სასარგებლოდ მომხდარმა ცვლილებებმა — “საშუალო კლასისა” და კვალიფიციური მუშების ზედრის გაზრდა, განსაკუთრებით მრეწველობის ახალ დარგებში, რომელშიც ნაკლებადაა პროფკავშირების გავლენა და აგრეთვე მოსახლეობის მიგრაცია ქვეყნის სამხრეთ რაიონებში, სადაც ტრადიციულად კონსერვატორების გავლენა დაბლა. კონსერვატორების წარმატების საწინდარად მიჩნეულია აგრეთვე უკანასკნელ წლებში წვერილი აქციონერების და საკუთარი სააღებისა და ბიზნისის მფლობელთა ზრდა. მაგრამ მ. ტეტჩერის წარმატებაში ყველაზე დიდი როლი მაინც შეასრულა ხელსაჭრელმა ეკონომიკურმა კონიუნქტურამ, რომელიც არჩევნების წინ იყო. ისიც აღსანიშნავია, რომ კონსერვატორების თავდაცვით პოლიტიკას, რომელიც ბაროვული იარაღის დაუფლებაზე იყო დაფუძნებული, ინგლისის პრესის ცნობით, ამომრჩეველთა ორჯერ მეტი რაოდენობა უჭერდა მხარს, ვიდრე ლეიბორისტებს პარტიას. რომელიც ცალმხრივი განიარაღების მომხრედ გამოდიოდა. და ბოლოს, კონსერვატორები უფრო უბრალოდ სარგებლობდნენ მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების მხარდაჭერით, ვიდრე ლეიბორისტები. ლეიბორისტებს ზედიზედ მესამედ დამარცხების მიზეზად მიაჩნიათ პარტიის შიგნით არსებული წინააღმდეგობანი. ლეიბორისტების ლიდერმა ნ. კინოკმა, რომელიც ამ

თანამდებობაზე 1983 წელს აირჩიეს, ჯერ კიდევ ვერ დაძლია პარტიის შიგნით არსებული აზრთა სხვადასხვაობა და წინააღმდეგობანი. ლეიბორისტები თავის ყოველწლიურ კონფერენციაზე გამოვიდნენ ერთობ რადიკალური პროგრამით. 1986 წლის შემოდგომაზე შემდგარ ლეიბორისტთა კონფერენციაზე მოითხოვეს ბირთვულ იარაღზე უარის თქმა, ამერიკის "ვარსკვლავების პროგრამაში" მონაწილეობაზე უარის თქმა, ბირთვული გამოცდების აკრძალვა, საბჭოთა წინადადებებისათვის მხარდაჭერა განიარაღების საკითხებში და ა. შ.

არჩევნებში ალიანსმა მარცხი განიცადა. მან არა თუ ვერ გაზარდა თავის გავლენა, არამედ პირიქით მოხდა. მაგრამ ალიანსმა ზარალი უფრო მეტად ინგლისში არსებული არჩევნების მაჟორიტაულურ სისტემის გამო განიცადა: ალიანსს ხმა მისცა ამომრჩეველთა 1/5, პარლამენტში კი მიიღო ადგილების 3%. არჩევნების შემდეგ ალიანსი, მასში გაერთიანებულ ლიდერებს შორის არსებული წინააღმდეგობის გამო, დაიშალა. ლიბერალების ლიდერი დ. სტალი მომხრე იყო სოციალ-დემოკრატებთან გაერთიანების, ამ უკანასკნელის ლიდერი დ. ოუენი კი გამოვიდა გაერთიანების წინააღმდეგ. მაგრამ 1987 წლის აგვისტოში სოციალ-დემოკრატების უმრავლესობამ მოითხოვა ლიბერალებთან გაერთიანება, რის გამოც დ. ოუენი გადადგა. ახალი ლიდერი გახდა რ. მაკლერანი, გაერთიანების იდეა მოწონებული იქნა და ორივე პარტია გაერთიანდა ერთ სოციალურ-ლიბერალურ ალიანსში.

არჩევნების შემდეგ კონსერვატორებმა განაცხადეს რომ ისინი კვლავაც გააგრძელებენ სახელმწიფო სექტორის საწარმოების დენაციონალიზაციასა და აგრეთვე "შერეული" ფორმების განხორციელების კურსს.

მ. ტეტჩერის მთავრობის საგარეო პოლიტიკა

ხელისუფლების სათავეში ჩადგომისთანავე კონსერვატორებმა მკვეთრად შეიცვალეს თავისი საგარეო პოლიტიკა. მ. ტეტჩერის მთავრობამ მიზნად დაისახა დიდი ბრიტანეთის როლის გაზრდა საერთაშორისო, განსაკუთრებით, ევროპის საქმეებში, მისი პოზიციების განმტკიცება დასავლეთის კავშირების სისტემაში. მ. ტეტჩერის მთავრობა საბჭოთა კავშირთან და სხვა სოციალისტურ ქვეყნებთან ურთიერთობაში დაადგა "ძალის პოზიციის" კურსს. მან მხარი დაუჭირა დასავლეთ ევროპაში ამერიკული რაკეტების განლაგების გეგმას და დათანხმდა ინგლისში 160 საშუალო რადიუსზე მრეშვედი რაკეტე-

ბის განლაგებაზე. ამავე დროს შაშხივე შეუდგა თავისი ბირთვული რაკეტების მოდერნიზაციას. 1980 წ. თემთა პალატამ მოიწონა წინადადება "პოლარისის" რაკეტებით აღჭურვილი ოთხი მოძველებული წყალქვეშა ნაგების შეცვლაზე ახალი ხუთი წყალქვეშა ნავით, რომელიც ამერიკული "ტრაიდენტის" რაკეტებით აღიჭურვებოდა. გადაწყდა აგრეთვე შეექმნათ ინგლისური "სწრაფი რეაგირების" ძალები. კონსერვატორებმა მიიიეს ქიმიური იარაღის შექმნისა და ე. წ. შეკავების დამოუკიდებელი ბირთვული ძალების მოდერნიზაციის პროგრამები. მ. ტეტჩერი აქტიურ მხარდაჭერას უწევდა აშშ-ს აღმოსავლეთზე სამხედრო უპირატესობის მიღწევის საქმეში და თავის მხრივ მოუწოდებდა დასავლეთს ასეთი უპირატესობის მიღწევისათვის.

1983 წლის 14 ნოემბერს დაიწყო ბრიტანეთის ტერიტორიაზე პირველი ამერიკული ფრთოსანი რაკეტების შემოტანა და განლაგება. ამავე პერიოდში გამოცხადდა ბრიტანეთის სწრაფი რეაგირებისა და გაშლის ძალების შექმნის შესახებ. კერძოდ, შეიქმნა "მეხუთე სააერო ბრიგადა" — სწრაფი მოქმედებისათვის "ბრიტანეთის ინტერესების დაცვის მიზნით მსოფლიოს სხვადასხვა რაიონებში". ლონდონი არა მარტო მტკიცედ უჭერდა მხარს ამერიკული რაკეტების დასავლეთ ევროპაში განლაგებას, არამედ თავის მხრივ ზეგავლენას ახდენდა აღნიშნული რეგიონის ქვეყნებზე ამ საკითხის დადებითად გადაწყვეტაში. მაგალითად, 1982 წლის დეკემბერში ნატოს სესიაზე გამოსვლისას მ. ტეტჩერმა მოუწოდა დასავლეთ ევროპას მიეღწიათ უპირატესობისათვის საბჭოთა კავშირზე ბირთვულ შეიარაღებაში და დაექარგბინათ ამერიკის ბირთვული რაკეტების შემოტანა. ამ გარემოებამ ნეგატიური გავლენა მოახდინა ინგლის-საბჭოთა კავშირის ურთიერთობაზე.

1984 წლის იანვარში ლონდონში მიიწვიო შეხვედრა სახელმწიფო მდივან შულცთან, თებერვალში ვიცე-პრეზიდენტ ჯ. ბუშთან, ივნისში კი პრეზიდენტ რ. რეიგანთან, რომლის დროსაც იხილავდნენ სამხედრო-პოლიტიკური თანამშრომლობის უმნიშვნელოვანეს პრობლემებს და პოზიციების ურთიერთშეთანხმების საკითხებს ამ პრობლემების მიმართ. მ. ტეტჩერმა მხარი დაუჭირა აშშ-ს "სტრატეგიული თავდაცვითი ინიციატივის" პროგრამის განხორციელებას. 1985 წ. დეკემბერში ნატოს მოკავშირეებთან ინგლისმა პირველმა მოაწერა ხელი აშშ-თან "სტრატეგიული თავდაცვითი ან."

ციტივის” პროგრამაში მონაწილეობაზე. ამ გაღამდგარი ნაბიჯის გასამართლებლად ლონდონში აცხადებდნენ, რომ აღნიშნული პროგრამის განხორციელება ხელს შეუწყობს დასავლეთ ევროპის დაცვას საბჭოთა რაკეტების მხრივ “სტრატეგიული თავდასხმისაგან” და ამასთანავე ამ პროგრამის განხორციელება ხელს შეუწყობს მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის ზრდას. 1986 წელს ბრიტანეთის სამხედრო-სამრეწველო კორპორაციებმა აშშ-თან აღნიშნული პროგრამის განხორციელებასთან დაკავშირებით დადებული კონტრაქტით მიიღეს 34 მილიონი დოლარი. სულ კი ბრიტანეთის კორპორაციები კონტრაქტით გათვალისწინებულ დაკვეთებში მონაწილეობისათვის, მიიღებენ 1,5 მილიარდ დოლარს. მიუხედავად იმისა, რომ ინგლისსა და აშშ-ს შორის მჭიდრო სამხედრო-პოლიტიკური თანამშრომლობაა დაწყებული, მათ შორის მაინც არსებობს წინააღმდეგობანი ძირითადად სავაჭრო-ეკონომიკურ და სავალუტო-ფინანსურ საკითხებში. ლონდონი ხშირად უკმაყოფილებას გამოთქვამდა ვაშინგტონის მიერ გატარებული ღონისძიებების გამო “საერთო ბაზრის” ქვეყნების მიმართ მალალი ბაჟების შემოღებასთან დაკავშირებით, რაც აგრეთვე დიდი ბრიტანეთის ინტერესებს ეხებოდა. მაგალითად აშშ-ს მთავრობის მიერ დოლარის კურსის მკვეთრად შემცირებამ დიდი ზარალი მიაყენა ინგლისის ფინანსურ სავალუტო სისტემას. მაგრამ, მიუხედავად ამისა, ინგლის-ამერიკის დიპლომატიური კონტაქტები ინტენსიური იყო. საკითხები, რომლებიც ეხება აღმოსავლეთსა და დასავლეთს შორის ურთიერთობას, კონტროლს შეიარაღებაზე, ახლო აღმოსავლეთსა და სპარსეთის ყურის რაიონებში მდგომარეობას, ხშირად იხილებოდა ამ ორი ქვეყნის უმაღლესი დონის შეხვედრების დროს, მიუხედავად იმისა, რომ ლონდონი ცდილობდა არ დაეშვა ბრიტანეთის გავლენის დაცემა არაბულ სამყაროში, მისი პოზიცია არ იყო მნიშვნელოვნად განსხვავებული ვაშინგტონის კურსისაგან, მაგალითად, ისრაელისადმი დამოკიდებულების საკითხში. 1982 წლის თებერვალში ინგლისში იმყოფებოდა ეგვიპტის პრეზიდენტი ჰ. მუბარაკი. მოლაპარაკებების დროს განიხილეს ეგვიპტის ურთიერთობის საკითხი “საერთო ბაზართან” და ახლო აღმოსავლეთის პრობლემები. აპრილში საგარეო საქმეთა მინისტრი კრივტონი იმყოფებოდა ისრაელში და მოლაპარაკება ჰქონდა მ. ბეგინთან. მაგრამ ისრაელის აგრესიის დაწყების შემდეგ ლიბანში ლონდონმა უარი თქვა მიეღო არაბული ქვეყნების დელეგაცია იმის გამო, რომ მის შემადგენლობაში

პალესტინის განთავისუფლების ორგანიზაციის წარმომადგენლები შედიოდნენ.

მ. ტეტჩერის მთავრობა ცდილობდა ურთიერთობის გაფართოებას ე. წ. ზომიერ არაბულ რეჟიმთან. 1983 წლის მარტში ინგლისსა და ეგვიპტეს შორის დაიდო შეთანხმება ამ უკანასკნელისათვის ფინანსური დახმარების გაწევისათვის 96 მილიონი გირვანქა სტერლინგის ოდენობით. იმავე წლის დეკემბერში ლონდონში იმყოფებოდა ლიბანის პრეზიდენტი ა. უმაიელი, რომლის დროსაც განიხილეს ინგლისის სამხედრო თვითმფრინავების შესყიდვის საკითხი ლიბანის არმიისათვის. ამასთანავე მ. ტეტჩერის მთავრობა წინააღმდეგი იყო ახლო აღმოსავლეთის საკითხის ყოვლისმომცველი მოგვარებისა და მხარს უჭერდა “რეიგანის გეგმას”, რომელიც წინააღმდეგია ახლო აღმოსავლეთის საკითხის მოსაგვარებლად ყველა დაინტერესებული ქვეყნების მონაწილეობით საერთაშორისო მშვიდობიანი კონფერენციის მოწვევისა. ამასთანავე არაბულ ქვეყნებთან ურთიერთობის გაუარესების თაყიდან აცილების მიზნით, ინგლისმა 1984 წლის თებერვალში გამოიყვანა ლიბანიდან თავისი ჯარების კონტინგენტი “მრავალეროვნული ძალებიდან”. 1983 წ. იანვარში ინგლისის საგარეო საქმეთა მინისტრი ჯ. ჰაუ ვიზიტით იყო ეგვიპტეში, საუდის არაბეთში, სირიაში, ხოლო ოქტომბერში კი ლიბანსა და ისრაელში, რომლის დროსაც ყურადღების ცენტრში იყო ლიბანში შექმნილი ვითარება.

ლონდონი მხარს უჭერდა ვაშინგტონის პოლიტიკას ლიბის წინააღმდეგ. 1984 წ. აპრილში მ. ტეტჩერის მთავრობამ დიპლომატიური ურთიერთობა გაწყვიტა ლიბიასთან და ამის საბაზად გამოიყენა ინციდენტი ლიბიის საელჩოსთან ლონდონში, რომლის შედეგად დაიღუპნენ პოლიციელები. ამასთან დაკავშირებით ინგლისში გაჩაღდა ანტილიბიური კამპანია.

1986 წელს ლონდონი ფაქტიურად მონაწილეობდა აშშ-ს აგრესიულ აქციებში ლიბიის წინააღმდეგ (აპრილში). ამასთანავე, ოქტომბერში ინგლისმა გაწყვიტა ურთიერთობა სირიასთან. მ. ტეტჩერი რ. რეიგანთან ერთად ცდილობდა ხორცი შეესხა ახლო აღმოსავლეთის საკითხის მშვიდობიანი გადაჭრისათვის არაბულ ქვეყნებთან სეპარატისტული მოლაპარაკებების მეშვეობით. ამ მიზნით იყო, რომ 1986 წლის იანვარსა და ივნისში ლონდონში იმყოფებოდა იორდანის მეფე ჰუსეინი. იანვარში ლონდონში იმყოფებოდა ის

რავლის პრემიერ-მინისტრი, ხოლო მაისში პირველი ოფიციალური ვიზიტით ისრაელში იმყოფებოდა მ. ტეტჩერი. ამ მოლაპარაკებების დროს მ. ტეტჩერი დარწმუნდა, რომ სეპარატიული გარიგება არაბულ ქვეყნებთან შეუძლებელი იყო და ამიტომ 1987 წელს მან შეცვალა თავისი დამოკიდებულება ახლო აღმოსავლეთის პრობლემების სეპარატიული გზით გადაჭრისა და დათანხმდა ამ პრობლემის მოსაგვარებლად საერთაშორისო კონფერენციის მოწვევაზე.

ინგლისსა და ირანს შორის თეირანში კომინის ხელისუფლების სათავეში მოქცევის დღიდან ურთიერთობა გაუარესდა, მაგრამ იგი განსაკუთრებით გამწვავდა 1987 წლიდან სპარსეთის ყურეში ირანის სამხედრო კატერების სამხედრო მოქმედების გაძლიერებასთან დაკავშირებით. "საზღვაო ნაოსნობის" უშიშროების უზრუნველყოფის მომიზეზებით ინგლისმა გააძლიერა თავისი სამხედრო ყოფნა სპარსეთის ყურეში, რაც ფაქტიურად ნიშნავდა ამერიკის პოლიტიკისათვის მხარის დაქერას ამ რეგიონში. ამასთანავე ინგლისი მხარს უჭერდა იარაღით პაკისტანს ავღანეთის წინააღმდეგ ბრძოლაში.

ინგლისის ურთიერთობა "საერთო ბაზრის" მკვიდრებთან

ინგლისი დიდი ხნის განმავლობაში იბრძოდა "საერთო ბაზარში" თავისი შესატანების შემცირებისათვის ლონდონის თანხმობის სანაცვლოდ სოფლის მეურნეობის პროდუქტებზე შესასყიდი ფასების გაზრდის გამო. მაგრამ ინგლისის პარლამენტმა ხმების უდიდესი უმრავლესობით უარყო ინგლისის თხოვნა. 1982 წლის მარტში გფრ-ის კანცლერ პ. შმიდტის ვიზიტის დროს ლონდონში მ. ტეტჩერი უშედეგოდ ცდილობდა ბონის თანხმობის მიღებას იმაზე, რომ მას მხარი დაეჭირა ინგლისის შესატანის შემცირებისათვის "საერთო ბაზარში". იმავე წლის ოქტომბერში ლონდონში გფრ-ის ახალი კანცლერის პ. კოლის და იმავე თვეში მ. ტეტჩერის საპასუხო ვიზიტების დროს ბონში და ინგლისის პრემიერ-მინისტრის შეხვედრები საფრანგეთის პრეზიდენტ ფ. მიტერანთან ლონდონსა (მაისში) და პარიზში (ნოემბერში) იმავე და სხვა საკითხებზე უშედეგოდ დასრულდა.

ინგლისსა და "საერთო ბაზრის" ქვეყნებს შორის სამი ძირეული პრობლემის ირგვლივ იყო დავა: 1. ინგლისის შესატანის ოდენობის განსაზღვრა ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების სალაროში.

ინგლისი დაბეჭითებით მოითხოვდა ამ შესატანის შემცირებას, მაგრამ გაერთიანების სხვა ქვეყნები უარს ეუბნებოდნენ ინგლისს. 2. აგრარული პოლიტიკის გადასინჯვა. აქ ინგლისი წინააღმდეგი იყო შესასყიდი ფასების ისეთი მკაშტაბებით გაზრდისა, როგორც ამას საფრანგეთი და იტალია მოითხოვდნენ. 3. 1983 წ. დეკემბერში ათენში შემდგარ გაერთიანების სესიაზე ინგლისმა მოითხოვა მისთვის უკან დაებრუნებინათ გაერთიანებაში მის მიერ შეტანილი 1 მილიარდი დოლარი, მაგრამ გაერთიანების სხვა ქვეყნები ამ მოთხოვნას სასტიკად აღუდგნენ წინ, რასაც მოჰყვა ამ სესიის მუშაობის ჩაშლა. წინააღმდეგობებმა "საერთო ბაზარში" გამოიწვია ურთიერთობის გაუარესება ინგლისსა და გფრ-სა და ინგლისსა და საფრანგეთს შორის. საქმეს ვერ შეულოდა ამ ქვეყნების ხელმძღვანელთა ხშირი შეხვედრები. 3. კოლისა - ლონდონში (1983 წ. აპრილში), ფ. მიტერანისა - ლონდონში (აქტივობებში). მ. ტეტჩერი ამ შეხვედრების დროს ცდილობდა კონკრეტული დაპირებები მიეღო გფრ-სა და საფრანგეთის ხელმძღვანელებისაგან თავისი მოთხოვნების დასაკმაყოფილებლად. ხანგრძლივი დავის შემდეგ 1984 წლის ივნისში ფონტენბლოში შემდგარ "საერთო ბაზრის" სესიაზე გადაწყდა, რომ გასული წლის კომპენსაციების გარდა, დიდი ბრიტანეთი ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების ბიუჯეტიდან დამატებით მიიღებს 1 მილიარდ ეკიუს. უახლოეს რამოდენიმე წლის განმავლობაში (1985 წლიდან) განისაზღვრა აღნიშნული გაერთიანების სალაროში ინგლისის შესატანის ორი მესამედით შემცირება. მაგრამ წინააღმდეგობანი ინგლისსა, ერთი მხრივ, და გფრ-სა და საფრანგეთს შორის მეორე მხრივ, დასავლეთ ევროპის ინტეგრაციის პრობლემების მთელი კომპლექსის ირგვლივ ძალიან მწვავე ზასიათს ატარებდა. ეკონომიკურ გაერთიანებაში შემავალი ქვეყნების ხელმძღვანელთა მიღანში შეხვედრის დროს (1985 წ. ივნისში), ინგლისმა, საბერძნეთმა და დანიამ გაილაშქრეს საფრანგეთსა და გფრ-ის მიერ წამოყენებული პროექტის წინააღმდეგ, რომელნიც მოითხოვდნენ "საერთო ბაზრის" ორგანოების ზეგროვნილი ფუნქციების გაძლიერებას, განსაჯუთრებით საგარეო პოლიტიკაში. მთელი რიგი ორმხრივი და მრავალმხრივი შეხვედრების შემდეგ, 1985 წლის დეკემბერში მოეწყო ეკონომიკური გაერთიანების სესია ლუქსემბურგში, სადაც მიაღწიეს დროებით კომპრომისს. მხარეები შეთანხმდნენ გადაწყვეტილების მიღებისათვის უმრავლესობის პრინციპის თანდათანობით დანერგვის შესახებ. შეიზღუდა ვეტოს უფლე-

ბები, რომელიც კჭონდათ გაერთიანების ქვეყნებს. გადაწყდა ევროპის პარლამენტის უფლებების გაფართოება. ამ სესიაზე ინგლისი და სა-
ფრანგეთი დაობდნენ სამხედრო კონტრაქტების მიღების საკითხებზე.
მიუხედავად იმისა, რომ ამ ორივე სახელმწიფოს შორის არსებობს
პოზიციების მნიშვნელოვანი სხვადასხვაობა "საერთო ბაზრის" ფინან-
სურ და სხვა საკითხებში და მ. ტეტჩერი კვლავ უარს ამბობს გაზარ-
დოს ეკონომიკური გაერთიანების ბიუჯეტში შესატანი და სხვა
საკითხებზე, ეს ორივე ქვეყანა ერთიანი პოზიციით გამოდიოდა მთელ
რიგ საერთაშორისო საკითხებში, კერძოდ, ამერიკული რაკეტების ევ-
როპაში განლაგებისა და საბჭოთა კავშირთან დამოკიდებულების
საკითხებში.

1982 წელს გამწვავდა დიდი ხნის განმავლობაში არსებული
ინგლის-ესპანეთის დავა გიბრალტარის შესახებ. ინგლისი, ცდილობდა
გამოეყენებინა ესპანეთის "საერთო ბაზარში" შესვლის სურვილი-
მასზე ზეგავლენის მოსახდენად გიბრალტარის საკითხში. საბოლოოდ,
ხანგრძლივი მოლაპარაკების შემდეგ, 15 დეკემბერს ინგლისსა და
ესპანეთის საგარეო საქმეთა მინისტრებმა ფ.პიმმა და ფ.მორანომ მი-
აღწიეს შეთანხმებას იმაზე, რომ გაეხსნათ ესპანეთ-გიბრალტარის
საზღვრები ფეხით მოსიარულეთათვის. 1984 წლის ნოემბერში
ინგლისსა და ესპანეთს შორის დაიდო შეთანხმება 1985 წლიდან
ესპანეთსა და გიბრალტარს შორის მიმოსვლაში ყოველგვარი
შეზღუდვების მოსპობის შესახებ გიბრალტარის საკითხის ირგვლივ.
ამის შემდეგ ინგლისმა მხარი დაუჭირა ესპანეთის შესვლას (1986 წ.)
"საერთო ბაზრის" შემადგენლობაში.

ინგლის-არგენტინის ომი

1982 წლის აპრილ-ივნისში ინგლისს ომი კჭონდა არგენტინას-
თან ფოლკლენდის (მალვინის) კუნძულებისათვის. ეს კუნძულები არ-
გენტინამ ხელთ ჩაიგდო 1982 წელს, რის შემდეგ არგენტინა
მოითხოვდა ამ კუნძულებზე მისი სუვერენიტეტის ცნობას, თუმცა
ისიც უნდა აღვნიშნოთ, რომ ეს კუნძულები არგენტინელებით არ
იყო დასახლებული. ჯერ კიდევ XVII-XVIII-სს. ეს კუნძულები დრეიკის
საზღვაო ყაჩაღების თავშესაფარი გახდა, ხოლო შემდეგ იქ შოტ-
ლანდიელები დასახლდნენ და თევზის რეწვას ეწეოდნენ. ინგლისსა და
არგენტინას შორის მოლაპარაკება ამ კუნძულების შესახებ დაიწყო
1965 წ. და გაგრძელდა 1982 წლის აპრილამდე და დასრულდა

უშედეგოდ. 1982 წლის 2 აპრილს არგენტინის ჯარები გადასხმულ იქნა ფოლკლენდის (მალენის) სამხრეთ სანდვიჩის და სამხრეთ გეორგიის კუნძულებზე, სადაც განაიარაღეს ინგლისის მცარერიცხოვანი გარნიზონები და არგენტინის სახელმწიფო აღმები აფრიალეს. ინგლისმა 100 გემი, მათ შორის ორი ავიამზიდი და ატომური წყალქვეშა ნავი, სადესანტო გემები და აგრეთვე უშიშროების უზრუნველყოფის გემები გაგზავნა კუნძულებიდან არგენტინელების გასადევნად. ამ სამხედრო საზღვაო არმადამ, რომელიც ინგლისის მთელი საზღვაო ძალების მესამედს შეადგენს, კუნძულების ბლოკადა მოაწყო. სამხედრო მოქმედებამ ყველაზე უფრო აქტიური ხასიათი მიიღო 2 მაისის შემდეგ, როდესაც ჩაძირულ იქნა არგენტინის კრესერი "გენერალი ბელგრანო", რომელზეც 300 კაცი დაიღუპა. არგენტინამ დაკარგა კიდევ წყალქვეშა ნავი და სხვა გემები, მრავალი თვითმფრინავი. ზარალი განიცადა ინგლისის საექსპედიციო კორპუსმა. ჩაძირულ იქნა ინგლისის 5 გემი, ჩამოაგდეს მრავალი თვითმფრინავი და ვერტმფრენი. ორივე მხარემ დაკარგა მნიშვნელოვანი რაოდენობის აღამიანები. ორივე მხარეს სამხედრო მოქმედება 3 მილიარდი დაუჯდა⁹

ინგლისელთა ძალები ბევრად სჯობდნენ თავისი სიძლიერითა და თანამედროვე იარაღის ხარისხით არგენტინისას. კონფლიქტის პირველსავე დღიდან ინგლისს დიდი მატერიალურ-ტექნიკური დახმარება აღმოუჩინა აშშ-მ. ინგლისს დახმარება აღმოუჩინეს აგრეთვე სხვა მოკავშირეებმა ნატოდან სამხედრო, ეკონომიკურ და სხვა დარგებში. ინგლისელებმა კუნძულებზე ჯარები მაისში გადასხეს და აშკარა უპირატესობის პირობებში ჩაახშეს არგენტინელთა წინააღმდეგობა. ამის შემდეგ ინგლისმა განაცხადა ომის დამთავრების შესახებ არგენტინასთან და გამოაცხადა თავისი გადაწყვეტილება, რომ შეინარჩუნებს ფოლკლენდის კუნძულებზე კოლონიურ სტატუსს და გადააქცევს მას სამხედრო ბაზად. ინგლისი, ვაშინგტონის მხარდაჭერით ზეგავლენას ახდენდა არგენტინაზე, რომელსაც დიდი დავალიანება ჰქონდა საერთაშორისო სავალუტო ფონდიდან და რეკონსტრუქციისა და განვითარების საერთაშორისო ბანკიდან, რათა შეეცვალა თავისი პოზიცია ფოლკლენდის კუნძულებზე. 1983 წლის იანვარში

⁹ არგენტინასთან ომის დაწყებასთან დაკავშირებით 1982 წ. 5 აპრილს ინგლისის საგარეო საქმეთა მინისტრი ლორდ კარინგტონი გადადგამისი ადგილი დაიკავა ფ. პიმომ.

მ.ტეტჩერი ჩავიდა ფოლკლენდის კუნძულებზე და გადაწყვიტა მისი გადაქცევა მსხვილ სამხედრო ბაზად. 1984 წლის ივლისში ბერნში დაიწყო ინგლის-არგენტინის მოლაპარაკება ამ ორ ქვეყანას შორის ურთიერთობის ნორმალიზაციისათვის. მაგრამ ეს მოლაპარაკება თითქმის მაშინვე შეწყდა იმასთან დაკავშირებით, რომ მ.ტეტჩერმა უარი თქვა დღის წესრიგში შეეტანა ფოლკლენდის კუნძულების სუვერენიტეტის საკითხი. ამასთანავე, აშშ-ის პირდაპირი მხარდაჭერით სწრაფად ხორციელდებოდა კუნძულების ფართო მილიტარიზაციის პროგრამა. იქ დისლოცირებულ იქნა სამხედრო თვითმფრინავები და ვერტიკალური ლანდინგის ნაგებობებს რაკეტების გასაშვებად. დიდი თანხები იქნა გამოყოფილი ახალი აეროდრომების მშენებლობისათვის. 1985 წლის ზაფხულში ლონდონმა, ინგლისსა და არგენტინას შორის ნორმალური ურთიერთობის აღდგენის მიზნით, განაცხადა 1982 წლის აპრილში შემოღებული ემბარგოს გაუქმების შესახებ არგენტინიდან შემოსატან საქონელზე. მაგრამ ამავე დროს ლონდონმა განაცხადა, რომ ფოლკლენდის კუნძულების სუვერენიტეტის საკითხის განხილვა არ მოხდება. 1986 წელს ინგლისსა და არგენტინას შორის კვლავ გამწვავდა ურთიერთობა იმასთან დაკავშირებით, რომ, მ.ტეტჩერის მთავრობამ განაცხადა 1987 წლის 1 თებერვლიდან ფოლკლენდის კუნძულების ირგვლივ 150 მილი "თევზ - ჰერის დაცვის ზონის" შემოღების შესახებ. ლონდონის ეს აქცია მიზნად ისახავდა ბრიტანეთის პრეტენზიების განმტკიცებას აღნიშნულ კუნძულებსა და მის ირგვლივ მდებარე წყლებზე, რომელნიც მდიდარია თევზითა და მინერალური რესურსებით. ლონდონის ასეთ ნაბიჯებს იმასაც უკავშირებენ, რომ ხელი შეუშალონ არგენტინის პოლიტიკურ და ეკონომიკურ თანამშრომლობას (მათ შორის თევზჭერის დარგში) საბჭოთა კავშირთან და სხვა სოციალისტურ ქვეყნებთან.

კონსერვატივების საბარეო პოლიტიკა აზიის კონტინენტის მიმართ

80-იანი წლების დასაწყისში გააქტიურდა მ.ტეტჩერის პოლიტიკა აზიაში. 1982 წლის სექტემბერში მ. ტეტჩერი ვიზიტით ჩავიდა ინდოეთში, ხოლო უფრო ადრე იანვარ-თებერვალში მოაწყო ორკვირიანი ვიზიტი ასეანის ქვეყნებში, სადაც მ.ტეტჩერი მხარს უჭერდა კამბოჯაში კოალიციური მთავრობის შექმნის იდეას ყველა მხარეების, მათ შორის პოლპოტელების მონაწილეობით. იმავე წლის

სექტემბერში მ. ტეტჩერი იმყოფებოდა ჩინეთში, სადაც ჩინელ ხელმძღვანელებთან მოლაპარაკება ჰქონდა ორ ქვეყნას შორის პოლიტიკური, ეკონომიკური და სამხედრო ურთიერთობის გაფართოების შესახებ და აგრეთვე ჩინეთის ტერიტორიაზე ინგლისის კოლონია ჰონკონგის მომავალი სტატუსის შესახებ. ინგლისმა, პირველმა დასავლეთ ევროპის ქვეყნებს შორის მოაწერა ხელი ჩინეთთან მისთვის თანამედროვე იარაღის მიწოდების შესახებ 100 მილიონი გირვანჯა სტერლინგის ოდენობით. 1983 წელს ინგლის-ჩინეთის ურთიერთობაში განსაკუთრებული ადგილი ეკავა ჰონკონგის (სიანგანის) მომავალი სტატუსის საკითხს, რომელსაც იჯარის ვადა 1997 წელს გაუდის. 1983 წლის ივლის-დეკემბერში ჰონკონგის შესახებ ინგლის-ჩინეთის მოლაპარაკებების რამდენიმე რაუნდი ჩატარდა. 1984 წელს ინგლისის საგარეო საქმეთა მინისტრი ჯ. ჰაუ ორჯერ იყო ჩინეთში (აპრილში, ივლის-აგვისტოში), ხოლო დეკემბერში კი პეკინში მ. ტეტჩერი ჩავიდა, სადაც ხელმოწერილ იქნა ერთობლივ ჩინეთ-ბრიტანეთის დეკლარაცია ჰონკონგის (სიანგანის) შესახებ. დეკლარაციის საფუძველზე 1997 წლის 1 ივლისიდან ჩინეთის სუვერენიტეტი ამ ტერიტორიაზე აღდგება. დეკლარაციაში აღნიშნულია, რომ ჰონკონგის ჩინეთისათვის დაბრუნების შემდეგ ჰონკონგში მომდევნო 50 წლის განმავლობაში უცვლელად დარჩება ამჟამად არსებული სოციალურ-ეკონომიკური სისტემა, კანონები, მოსახლეობის ცხოვრების წესი, ეკონომიკის "თავისუფალი ბაზარი", უცხოელების ხელში მყოფი საკუთრება.

1985 წლის ივნისში ლონდონში ჩინეთის პრემიერის ჯეაო-ძიანის ყოფნის დროს ხელი მოაწერეს შეთანხმებას ეკონომიკური თანამშრომლობის შესახებ 1986-1990 წლებში. ამ შეთანხმებაში სპეციალური ნაწილია "თავდაცვის სფეროში" თანამშრომლობის შესახებ და ბირთვული ენერჯის მშვიდობიანი მიზნებისათვის გამოყენების შესახებ. მომდევნო წლის ივნისში ლონდონში იმყოფებოდა ჩკ-ის ცკ-ის მაშინდელი გენერალური მდივანი პუ იაობანი, რომელმაც მ. ტეტჩერთან შეხვედრის დროს ისაუბრა ინგლის-ჩინეთის ურთიერთობის განვითარებაზე. 1986 წლის ოქტომბერში ჩინეთში მოეწყო დედოფალ ელისაბედ II-ის ვიზიტი. — ეს იყო ბრიტანეთის დედოფლის პირველი ვიზიტი ჩინეთში. გადაწყდა, რომ ინგლის-ჩინეთის სავაჭრო ბრუნვა ხუთი წლის განმავლობაში 14 მალიარდ დოლარამდე გაეზარდათ.

ინგლისის ინტერესები რომ გაიზარდა აზია-წყნარი ოკეანის რეგიონში, ამაზე მეტყველებს 1987-1988 წლებში მოწყობილი საგარეო საქმეთა მინისტრის ვიზიტები ტაილანდში, ავსტრალიაში, ახალ ზელანდიაში, 1987 წლის აპრილში, ხოლო ორი კვირით ადრე კი მანამდე ჯ. იანგერი იყო ტაილანდში, მალაიზიაში, სინგაპურში და ბრუნეიში. ეს ვიზიტები და შემდგარი მოლაპარაკებები ცხადყოფენ ინგლისის მისწრაფებებს გააქტიუროს ჯერ კიდევ 1971 წელს დადებული ხუთმხრივი შეთანხმება (დიდი ბრიტანეთი, ავსტრალია, ახალი ზელანდია, მალაიზია და სინგაპური) სამხედრო თანამშრომლობის შესახებ და რაიმე ფორმით ჩართოს მასში ბრუნეი. ლონდონის მეორე ამოცანა იყო ანტიბირთვული განწყობილებებისათვის ხელის შეშლა წყნარი ოკეანის სამხრეთ ნაწილში მდებარე ქვეყნებსა და ასეანის ქვეყნებში.

1986 წ. გართულდა ურთიერთობა ინგლისსა და ინდოეთს შორის ძირითადად იმის გამო, რომ ინგლისის ხელისუფლება წინააღმდეგობას არ უწევდა სიქხელი ექსტრემისტების ანტიინდურ საქმიანობას ბრიტანეთის ტერიტორიაზე. ინდოეთის მთავრობამ მკაცრად დაგმო აგრეთვე ბრიტანეთის მთავრობის პოზიცია სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკის მიმართ. ამიტომ მ.ტეტჩერის ოფიციალურმა ვიზიტმა ინდოეთში 1985 წლის აპრილში და რ.განდისა კი ლონდონში ოქტომბერში არ გამოიწვია ამ ორ ქვეყანას შორის სადავო საკითხების გადაჭრაში რაიმე ცვლილებები.

ლონდონი, ერთი მხრივ, მხარს უჭერდა რასისტულ ბასტიონებს აფრიკის სამხრეთში, ხოლო, მეორე მხრივ, სხვადასხვა მანევრებით, რომელთა ამოცანა იყო ბრიტანეთის პოზიციებისა და გავლენის შენარჩუნება, ანეითარებდა ურთიერთობას ამ რეგიონის ახალგაზრდა სახელმწიფოებთან. მ.ტეტჩერის კაბინეტი, როდესაც მიმდინარე ძლიერ განმანათავისუფლებელი მოძრაობის შედეგად იან სმიტის რასისტული რეჟიმის წინააღმდეგ, დარწმუნდა იმაში, რომ შეუძლებელი იქნებოდა ამ რეჟიმის შენარჩუნება და მხარი დაუჭირა აქ თავისუფალი არჩევნების ჩატარებას. 1980 წლის თებერვალში შემდგარი თავისუფალი არჩევნების დროს რასისტულმა რეჟიმმა მარცხი განიცადა და 1980 წ. 18 აპრილს როდესაც ახალი სახელწოდება მიიღო და გამოცხადდა ზიმბაბვეს დამოუკიდებელი რესპუბლიკა, რომლის მთავრობას სათავეში ჩაუდგა რ. მუგაბე. 1982 წლის მაისში შედგა რ. მუგაბეს პირველი ვიზიტი ლონდონში, რომლის

დროსაც განიხილეს ამ ორ ქვეყანას შორის ეკონომიკური ურთიერთობის განვითარებისა და სამხრეთ აფრიკის პრობლემები.

1985 წლის ოქტომბერში ნასაურში (ბაჰამის კუნძულები) შედგა თანამეგობრობის ქვეყნების მორიგი კონფერენცია, სადაც დიდი ბრიტანეთის საგარეო პოლიტიკის კურსის ასპექტები დაგმობილ იქნა, განსაკუთრებით მისი რასისტული რეჟიმისადმი ყოვლისმომცველი სანქციების შემოღებაზე უარის თქმისა. მხოლოდ დიდი დაწოლისა და ხანგრძლივი მოლაპარაკებების შემდეგ, ლონდონი იძულებული გახდა რასისტების წინააღმდეგ შემოეღო ზოგიერთი "შეზღუდული და ნებაყოფლობითი" სანქციები. მაგრამ ამის შედეგად ლონდონი, მიუხედავად მისი არაერთი ნეგატიური განცხადებისა აპარტიდის რეჟიმისადმი, მაინც მხარს უჭერდა მას ეკონომიკურადაც და პოლიტიკურადაც.

მაგალითად, ბრიტანეთის კომპანიებმა სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკაში შეიტანეს საქონელი 1200 მილიონი ფუნტი სტერლინგის ოდენობით. ინგლისზე მოდიოდა მთელი უცხოური კაპიტალის დაბანდების ნახევარზე მეტი (11 მილიარდი ფუნტი სტერლინგი). ვინაიდან ბრიტანეთი არ ცვლიდა თავის პოლიტიკას სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკის მიმართ, 1986 წლის ივლისში თანამეგობრობის 30 ქვეყანამ უარი თქვა მონაწილეობა მიეღო სპორტულ თამაშებში ედინბურგში. მაგრამ ამან საქმეს არ უშველა და ინგლისი კვლავ უარს ამბობდა სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკისადმი რაიმე სერიოზული სანქციების გამოყენებაზე და მასთან ეკონომიკური და პოლიტიკური ურთიერთობის გაწყვეტაზე.

დიდი ბრიტანეთისა და იაპონიის ურთიერთობა
მ. ტეტჩერის მთავრობის დროს

მთელი 70-იანი წლების მეორე ნახევრიდან და 80-იან წლებში ურთიერთობა დიდ ბრიტანეთსა და იაპონიას შორის წინააღმდეგობებით ხასიათდებოდა, რაც ძირითადად სავაჭრო ექსპანსიის გაძლიერებასთან არის დაკავშირებული არა მარტო სტერლინგის ზონის ქვეყნებში, არამედ აგრეთვე ბრიტანეთის კუნძულებზე. 80-იანი წლების დასაწყისში იაპონიის ექსპორტი დიდ ბრიტანეთში სამჭერ აღემატებოდა იმპორტს. ამიტომ ჯერ კიდევ 1982 წლის სექტემბერში მოწუბილი მ. ტეტჩერის ვიზიტის დროს იაპონიაში, იგი დაჟინებით მოითხოვდა ტოკიოსაგან, რათა მას ლიკვიდაცია მოეხდინა თავისი

არაბალანსირებული ორმხრივი ვაქრობისა. მომდევნო წლის ივნისში იაპონიის პრემიერ-მინისტრის ინაკასონეს ვიზიტის დროს დიდ ბრიტანეთში დაიღო შეთანხმება ინგლის-იაპონიის მუდმივად მოქმედი საკონსულტაციო ჯგუფის შექმნის შესახებ. მაგრამ ამ შეხვედრამ, ისე როგორც წინა შეხვედრამ, ვერ მოაგვარა ამ ორ ქვეყანას შორის არსებული დიდი სავაჭრო დეფიციტი ორმხრივ ვაქრობაში. 1986 წლის იანვარში ლონდონში იმყოფებოდა იაპონიის საგარეო საქმეთა მინისტრი ს. აბე და კონტაქტები, რომელსაც დიდი ბრიტანეთი იაპონიასთან ახორციელებდა ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების თავმჯდომარის სახით (1986 წლის ივლის-აგვისტოში), ბრიტანეთის მთავრობა დაბეჭითებით მოითხოვდა იაპონიის ექსპორტის შეზღუდვას ინგლისში და ეკონომიკური გაერთიანების სხვა ქვეყნებში და პირობების შექმნას იაპონიაში დასავლეთ ევროპიდან საქონლის შესატანად. მაგრამ მოხდა პირიქით, იაპონიის ექსპორტი მომდევნო, 1987 წელს დასავლეთ ევროპაში და ბრიტანეთში კიდევ უფრო გაიზარდა. მაგალითად, 1987 წელს ინგლისის იმპორტი იაპონიიდან შეადგენდა 5,5 მილიარდ გირვანქა სტერლინგს, ხოლო ექსპორტი იაპონიაში კი 1,5 მილიარდს.

ინგლის-საბჭოთა კავშირის ურთიერთობა
მ. ტეტჩერის მთავრობის დროს

მ. ტეტჩერის მთავრობამ თავიდანვე საბჭოთა კავშირთან ურთიერთობაში აიჩრია "შკაცრი კურსი", რომლის შედეგი ის იყო, რომ 80-იანი წლების დასაწყისში ამ ორი ქვეყნის ურთიერთობაში დაქვეითება მოხდა, ქვეყანაში გაჩაღდა ანტისაბჭოთა და ანტიკომუნისტური კამპანია. ხელოვნურად ხდებოდა ინგლის-საბჭოთა კავშირის ვაჭრობის შეკვეცა. საგარეო ვაჭრობა ამ ორ ქვეყანას შორის მართო ორი წლის განმავლობაში 1979 წლიდან 1981 წლამდე 1,9 მილიარდიდან 1,5 მილიარდამდე შემცირდა. მართალია, შემდეგ წლებში თანდათანობით გაიზარდა. მაგალითად, 1982 წელს შეადგინა 1,6 მილიარდი, 1983 წ. 1,7 მილიარდი, 1984 წლისათვის კი 2 მილიარდი მანეთი. მაგრამ ინგლისი ერთ-ერთი პირველი ადგილიდან საბჭოთა კავშირთან ვაჭრობაში კაპიტალისტურ ქვეყნებს შორის აღმოჩნდა მეცხრე ადგილზე. 1980 წლის დასაწყისში ინგლისი აქტიურად მონაწილეობდა ვაშინგტონის ეკონომიკურ სანქციებში სსრ კავშირის წინააღმდეგ. მ. ტეტჩერმა დასავლეთის ქვეყნებს მოუწოდა ავღანეთში

საბჭოთა ჯარების შეყვანასთან დაკავშირებით, ბოიკოტი გამოცხადებინათ ოლიმპიადის ჩატარებისათვის მოსკოვში. თვით 80-იანი წლების თითქმის მთლიანად ნახევრის დასაწყისამდე, მ. ტეტჩერის კაბინეტი საბჭოთა კავშირთან ვაჭრობაში ახორციელებდა სანქციებისა და აკრძალვების კურსს. კონსერვატორები დემონსტრაციულად მხარს უჭერდნენ რ. რეიგანის მიერ ბრიტანეთის პარლამენტში გამოსვლისას (1982 წ. ივნისში) გამოცხადებულ ანტისაბჭოთა კურსს და ერთგულად ახორციელებდნენ ვაშინგტონის სტრატეგიას — ამერიკული ბირთვული რაკეტების განლაგებას ინგლისსა და დასავლეთ ევროპაში. სავაჭრო ურთიერთობის შეზღუდვა იწყებდა. ინგლისის საქმიანი წრეების უკმაყოფილებას. სწორედ ამის გამო იყო, რომ ინგლისის მთავრობა იძულებული გახდა კორექტივები შეეტანა თავის პოლიტიკაში. იგი ცალკეულ შემთხვევებში, მხედველობაში იღებდა ინგლისის საზოგადოებრიობის და საქმიანი წრეების ინტერესებს, გადაუხვევდა ხოლმე ვაშინგტონის ადმინისტრაციის მიერ დაკავებულ კურსს. მაგალითად, ინგლისის ფირმებსა და საბჭოთა სავაჭრო ორგანიზაციებს შორის არსებობდა ადრე დადებული კონტრაქტი გახსადენ ციმბირი-დასავლეთ ევროპისათვის მოწყობილობების მიწოდების შესახებ, რომლის ჩაშლას ცდილობდა ვაშინგტონი. მაგრამ, ბრიტანეთის მთავრობამ განკარგულება გასცა (1982 წლის აგვისტოში), რათა ინგლისის ფირმებს გამოეყენებინათ “კანონი ინგლისის სავაჭრო ინტერესების დაცვის შესახებ” და განუბრელად შეესრულებინათ საბჭოთა ფირმებთან ნაკისრი ვალდებულებები. ისიც საყურადღებოა, რომ ინგლისის საგარეო საქმეთა მინისტრმა ფ. პიმმა დაგმო ის ნაბიჯები, რომელიც იწვევს “სავაჭრო ომს მოსკოვთან”. 1982 წლის 15 ნოემბერს ფ. პიმი ლ. რ. ბრეჯნევის დაკრძალვასთან დაკავშირებით ჩამოსული იყო მოსკოვში და შეხვდა სსრ კავშირის საგარეო საქმეთა მინისტრს ა. გრომიკოს. საუბრის დროს ორივე მხარემ მხარი დაუჭირა ინგლისსა და საბჭოთა კავშირს შორის პოლიტიკური დიალოგის და საქმიანი ურთიერთობის განვითარებას.

1983 წლის მარტში ლონდონში დაიღო შეთანხმება 1983-1985 წწ. მეცნიერების, განათლებისა და კულტურის დარგებში ურთიერთგაცვლის შესახებ. მაისში, ლონდონში, მუდმივად მოქმედ სამთავრობათაშორისო საბჭოთა კავშირ-ინგლისის კომისიის მორიგ XI სესიაზე მეცნიერულ-ტექნიკური და სავაჭრო-ეკონომიკური თანამშრომლობის დარგში ხელი მოაწერეს რიგ კონტრაქტებს ბრიტანეთის ფირმე-

ბის მიერ საბჭოთა კავშირისათვის მოწყობილობების მიწოდებაზე. 1984 წლიდან საბჭოთა კავშირსა და დიდ ბრიტანეთს შორის თანდათანობით გააქტიურდა კონტაქტები ყველა სფეროში. 1984 წლის თებერვალში მოსკოვში ჩამოვიდა მ. ტეტჩერი და აზრი გამოთქვა ჩვენ ორ ქვეყანას შორის "სტაბილური დიალოგის დამყარების" შესახებ. მაისში ზემოთ აღნიშნულ ინგლის-საბჭოთა კავშირის სამთავრობო კომისიის მორიგ XII სესიაზე მოსკოვში ხუთი წლის ვადით ხელი მოაწერეს გენერალურ შეთანხმებას მეცნიერულ-ტექნიკური და სავაჭრო-ეკონომიკური თანამშრომლობის შესახებ.

მ. ტეტჩერის მოსკოვში ჩამოსვლა ერთგვარი დასაბამი გახდა ინგლის-საბჭოთა კავშირის შორის ურთიერთობაში სასიკეთოდ შემოტრიალებისა. 1984 წლის ივლისში მოსკოვში ჩქიდა საგარეო საქმეთა მინისტრი ჯ. ჰაუ, რომლის დროსაც ა. გრომიკოსთან განიხილეს ზოგიერთი საერთაშორისო პრობლემები და ორმხრივი ურთიერთობის საკითხები. ამასთანავე დაიწყო ინტენსიური გაცვლა პარლამენტის დელეგაციებისა. 1984 წ. დეკემბერში დიდ ბრიტანეთში შედგა სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს დელეგაციის ვიზიტი მ. ს. გორბაჩოვის მეთაურობით, რომელიც შეხვდა მ. ტეტჩერსაც. ინგლისის პრემიერ-მინისტრმა ამ შეხვედრის შემდეგ თქვა ცნობილი სიტყვა, რომელიც შემდეგაც არაერთხელ გაიმეორა: "ეს ის კაცია, რომელთანაც მე შემდეგაც მსურს საქმე ვიქონიო". ამ ვიზიტის შემდეგ უფრო ხელსაყრელი პირობები შეიქმნა ორ ქვეყანას შორის ურთიერთობის განვითარებისათვის. მ. ს. გორბაჩოვმა წინადადება წამოაყენა, რომ "დაეხურათ ომის შემდგომი ისტორიის უკანასკნელი ფურცელი და გადაედგათ ნაბიჯი ახალი, მშვიდობიანი პერიოდისაკენ". მ. ს. გორბაჩოვის ამ ვიზიტის დროს გამოითქვა აზრი ორ ქვეყანას შორის პოლიტიკური დიალოგისა და სავაჭრო-ეკონომიკური, მეცნიერულ-ტექნიკური, კულტურული და სხვა დარგებში ურთიერთობის განვითარებისათვის.

1985 წლის მარტში მოსკოვში შედგა ბრიტანეთ-საბჭოთა კავშირის სავაჭრო პალატის 69-ე შეხვედრა, რომელშიც მონაწილეობდა 200-მდე ბრიტანეთის ფირმა და საბჭოთა ორგანიზაცია. ამ წელს, მოეწყო კიდევ მრავალი სხვა შეხვედრა. მაგრამ ამ ორი ქვეყნის ურთიერთობა მაინც ზიგზაგისებურად ვითარდებოდა და მისი აღმავლობით განვითარებას ხელს უშლიდა რიგი ფაქტორები. დიდი ბრიტანეთის მმართველი წრეები ჭერჭერობით უნდობლობას იჩენდ-

ნენ სსრ კავშირისადმი და კვლავ აგრძელებდნენ რაკეტების განლაგებასა და გამალებულ შეიარაღებას. იზრდებოდა აგრეთვე სამხედრო ხარჯები. კონსერვატორების ხელისუფლების სათავეში მოქცევიდან დიდი ბრიტანეთის სამხედრო ხარჯები ორჯერ მეტად გაიზარდა.

1985 წელს ლონდონიდან გამოქვეყნებული იქნა საბჭოთა დაწესებულებების რიგი თანამშრომლები, რომელთაც ჯაშუშობის ბრალდება წაუყენეს. მომდევნო წლის ივლისში ლონდონში ვიზიტით ჩავიდა ე. ა. შევარდნაძე, რომლის დროსაც უკანასკნელი 10 წლის განმავლობაში ერთბაშად ხელი მოაწერეს სამ მნიშვნელოვან დოკუმენტს: 1986-1990 წწ. ეკონომიკური და სამრეწველო თანამშრომლობის განვითარების პროგრამას; შეთანხმებას ინციდენტების თავიდან აცილებისათვის ზღვაზე ტერიტორიული წყლების ფარგლებს გარეთ და შეთანხმებას ურთიერთინანსური და ქონებრივი პრეტენზიების შესახებ, რომელიც 1939 წლამდე აღმოცენდა.

1987 წლის მარტ-აპრილში მოსკოვში ოფიციალური ვიზიტით იმყოფებოდა მ. ტეტჩერი, რასაც უდიდესი მნიშვნელობა ჰქონდა როგორც ამ ორი ქვეყნის ურთიერთობის განვითარებისათვის, აგრეთვე საერთაშორისო თვალსაზრისითაც. ამრიგად, ინგლის-საბჭოთა კავშირის ურთიერთობაში თანდათანობით ისაღებურებდა დიალოგი. ბრიტანეთის მთავრობა მიესალმა საბჭოთა კავშირ-ამერიკას შორის დადებულ ხელშეკრულებას საშუალო და ნაკლები სიშორის რაკეტების ლიკვიდაციის შესახებ, აცხადებდა თავის მზადყოფნას ხელი შეეწყოს სტრატეგიული შეიარაღების 50%-ით შემცირებაზე, არაერთი სასარგებლო წინადადება წამოაყენა ქიმიური იარაღის წარმოების აკრძალვისა და ამ იარაღის ლიკვიდაციის შესახებ. ამასთან ერთად მ. ტეტჩერის მთავრობის წარმომადგენლები და თვით პრემიერ-მინისტრიც არა ერთხელ ამტკიცებდნენ იმას, რომ ბირთვული იარაღის შემცირების პროცესზე საბჭოთა კავშირი დათანხმდა "დასავლეთის პოზიციის" წყალობით, რომ დასავლეთმა უნდა შეინარჩუნოს "მოქნილი რეაგირების" დოქტრინა, შეინარჩუნოს და კვლავაც გააძლიეროს აგრეთვე ნატოს ძალები და სოლიდარობა, ხოლო ნაკლები და საშუალო სიშორის რაკეტების ლიკვიდაციის შემდეგ მოეხდინათ კომპენსირება. როგორც ბირთვული პოტენციალის, ასევე ჩვეულებრივი შეიარაღებისა. მ. ტეტჩერი აცხადებდა: "ჩვენ გვინდა ნაკლები რაოდენობის იარაღი იყოს იმ პირობით, რომ ჩვენი უშიშროება და თავდაცვა უზრუნველყოფილი იქნება. რაც არ უნდა

მოხდეს”. აი ეს “რაც არ უნდა მოხდეს ბირთვულ იარაღს დღეს ცხოვრების პასპორტს აძლევს”. ამიტომ, ვიდრე ბირთვული იარაღი მოისპობა, უნდა გაქრეს ექვი, შიში, რომ შეიძლება რაღაც მოხდეს. ეს მტყიცება არც ისე არარეალურია. დღეისათვის ხომ ცნობილია, რომ დასავლეთის ქვეყნებს შორის, რაც არ უნდა მოხდეს, ომი გამორიცხულია. ასეთი საფრთხე მათ შორის არ არსებობს. ამიტომ ინგლისელებს დიდი ხანია ფრანგების არ ეშინიათ, ფრანგებს კი გერმანელებისა.

შინაარსი

აშშ 70-80-იანი წლების მიჯნაზე	3
აშშ 80-იანი წლებში ეკონომიკური და პოლიტიკური ვითარება. რ. რეიგანის მთავრობის საშინაო პოლიტიკა - "რეიგანომიკა"	9
რეიგანის ადმინისტრაციის საგარეო პოლიტიკა	37
აშშ-ს ურთიერთობა განვითარებად და განვითარებულ ქვეყნებთან	65
პრეზიდენტ ჯ. ბუშის პირველი ნაბიჯები	80
გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკა 70-იანი წლების ბოლოს და 80-იან წლებში საშინაო პოლიტიკა	84
საგარეო პოლიტიკა:	92
საფრანგეთი 70-80-იან წლებში საშინაო პოლიტიკა	103
საგარეო პოლიტიკა	117
იტალია 70-იანი წლების მეორე ნახევარში 80-იან წლებში საშინაო პოლიტიკა	121
საგარეო პოლიტიკა	132
დიდი ბრიტანეთი 70-იანი წლების მეორე ნახევრიდან და 80-იან წლებში. საშინაო პოლიტიკა	137
კონსერვატორული მთავრობის საშინაო და საგარეო პოლიტიკა (1970-74 წწ.)	139
ლეიბორისტული მთავრობის საშინაო და საგარეო პოლიტიკა საშინაო პოლიტიკა	140
ლეიბორისტების საგარეო პოლიტიკა	143
მ. ტეტჩერის მთავრობის საშინაო პოლიტიკა	145
მ. ტეტჩერის მთავრობის საგარეო პოლიტიკა	152
ინგლისის ურთიერთობა "საერთო ბაზრის" ქვეყნებთან	156
ინგლის-არგენტინის ომი	158
კონსერვატორების საგარეო პოლიტიკა აზიის ქვეყნების მიმართ	160
დიდი ბრიტანეთისა და იაპონიის ურთიერთობა მ. ტეტჩერის მთავრობის დროს	163
ინგლის-საბჭოთა კავშირის ურთიერთობა მ. ტეტჩერის მთავრობის დროს	164